

MUZEUL JUDEȚEAN GORJ
"Alexandru Ștefulescu"

LITUA

STUDII ȘI CERCETĂRI

XI

TÂRGU JIU • 2006

MUZEUL JUDEȚEAN GORJ
“Alexandru Ștefulescu”

LITUA
STUDII ȘI CERCETĂRI
XI

Editura
2006

COLEGIUL DE REDACȚIE

Vasile MARINOIU
Gheorghe CALOTOIU
Dumitru HORTOPAN
Ion CATANĂ
Titus ZAMFIROIU
Gabriela POPESCU

PROCESARE IMAGINI

Ion CATANA

DESENE

Elena Pană
Dumitru HORTOPAN

COPERTA

Ion CATANĂ

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ

Ion CATANĂ

Autorii răspund de forma științifică și stilistică a lucrărilor.

GENEVA, 8,
210136, TÂRGU JIU,
GORJ, ROMÂNIA

TELEFON/FAX: 0253/212044
e-mail: mjg@muzeulgorjului.ro

*Revista a fost realizată cu sprijinul financiar al Primăriei municipiului
Târgu -Jiu și al Consiliului Județean Gorj*

I.S.S.N. - 1582-7151

I. ARHEOLOGIE

Cercetările arheologice din necropola de la Vârtopu - Ciuperceni din perioada bronzului timpuriu (III)

Gheorghe CALOTOIU

Situl arheologic din satul Vârtopu se găsește în punctul Vârtoapele pe un platou situat între dealuri care are o lungime de 800 m și o lățime de 200 m, la 3 km N-E de Dealul Bujorăscu și 15 km nord de orașul Motru. Necropola tumulară din epoca bronzului a fost cercetată încă din anul 2000 și cuprinde 14 tumuli.

Tumulul nr. 10 (*Fig. 1/1*) are dimensiunile de 7,40 x 8 m și o înălțime de 0,42 m. Primul strat de pământ este până la – 0,20 m, are o culoare cenușie, iar sub acesta, până la – 0,42 m este un strat argilos gălbui, cu urme arheologice.

În mantaua de pământ a movilei au fost găsite în sfertul de sud-vest câteva pietre mari care nu erau dispuse după o anumită regulă.

În martorul central est-vest, la adâncimea de – 0,17 m au fost descoperite două vase: o cană cu toarta în bandă, care are pe diametrul maxim trei grupuri de câte trei proeminențe. Cana este lucrată din pastă de bună calitate, are fundul plat, corpul sferic și gâtul tronconic. Toarta în bandă coboară de sub buză pe umărul vasului, iar pe rotunjimea sa maximă sunt trei grupuri a câte trei proeminențe. Cana aceasta se aseamănă cu aceea care a fost descoperită în tumulul nr. 8, dar este de dimensiuni mai mari. Dimensiunile piesei sunt: înălțimea de 18,5 cm, iar diametrul gurii este de 8,5 cm.

La 0,1 m sud de această cană a fost descoperit un vas tronconic cu buza evazată, lucrat din pastă amestecată cu nisip granulos de culoare cărămie, ce are înălțimea de 18,2 cm și diametrul gurii de 16,5 cm.

Lângă aceste vase de ofrandă au fost găsiți câțiva cărbuni și urme albe de la oase calcinate. Arderea a avut loc la un rug funerar în afara necropolei, negăsindu-se crusta specifică arderii pe loc în necropolă.

La 10 m vest de tumulul 10 se află **Tumulul nr. 11**, care este tot de mărime medie, având dimensiunile de 6,6 x 6 m și înălțimea de 0,42 m.

La 0,23 m vest de matorul central nord-sud, în partea de est, la o adâncime de - 0,24 m, au fost descoperite două vase fragmentare - o cană ce are pe diametrul maxim trei grupuri a trei proeminente și un vas fragmentar de formă tronconică cu apucători perforate pe pântec. Cele două vase funerare au fost sparte în urma lucrărilor agricole efectuate în anii anteriori. Lângă cele două vase fragmentare se află trei pietre mari de 0,20 – 0,25 m în diametru, care marcau mormântul.

La 2,50 m pe axa nord-sud, spre nord, la 0,54 m vest și la adâncimea de 0,19 m a fost descoperit un alt vas fragmentar cu tortițe pe pântec perforate de formă tronconică, cu buza evazată și fundul drept. Lângă acesta au fost găsite și oase mici arse.

Ambii tumuli au mantale de pământ, însă, în tumulul 10 au fost găsite câteva pietre dispuse în manta, nu într-o ordine, în special în sfertul de sud-vest al movilei. În tumulul 11, între vasele de ofrandă s-au descoperit trei bolovani de râu, care marcau mormântul.

Tumulul 12 (Fig. II/2) face parte din categoria celor mici și are dimensiunile de 4,60x 3,20m și o înălțime de 0,38 m. În mijlocul acestuia au fost descoperiți bolovani de râu dispuși pe două rânduri, având orientarea N-S și E-V, pe o suprafață de 1,10x 0,90 m. În centrul amenajării au fost descoperite fragmente ceramice de la un vas, câțiva cărbuni și urme albe de oase calcinate. Unul din fragmente prezintă doi butoni circulari.

Tumulul 13 se află în parte de E a platoului și are dimensiunile de 5,40x 5 m și înălțimea de 0,39 m. În zona centrală a fost descoperit un ring de bolovani de râu cu diametrul N-S de 1,60 m și E-V de 1,90 m. În acest ring, la 0,38 m au fost descoperite două fragmente ceramice

de culoare maronie provenind din peretele unui vas. La 0,80 m S de aceste fragmente, în afara ringului, a fost găsit un alt fragment ceramic.

Tumulul 14 (Pl. I) se află în zona centrală a necropolei și are dimensiunile de 5,80x 5,35 m și o înălțime de 0,68 m. În zona centrală, la 0,64 m adâncime, în martorul N-S, au fost descoperite două vase fragmentare – unul tronconic și o căniță fragmentară. La 0,10 m de aceste vase au fost găsiți cărbuni și fragmente mici de oase incinerate. Vasul de formă tronconică (Pl. II/1) este lucrat din pastă semifină de culoare cenușie și prezintă pe diametrul maxim de rotunjime două apucători mici, perforate; înălțimea vasului este de 10,2 cm, diametrul gurii de 18,2 cm, iar cel al bazei de 6,8 cm. Cănița are o bază plată și este lucrată din pastă fină de culoare cărămidie, cu un slip cenușiu. S-a păstrat numai partea inferioară a vasului (Pl. II/2).

Cei cinci tumuli au mantale de pământ, iar ritul funerar folosit în necropolă este incinerația. Ca variantă de ritual întâlnim depunerea oaselor arse, a cărbunelui și a vaselor de ofrandă pe solul antic, iar în cazul tumulilor 12, 13, avem amenajări de bolovani de râu sub formă de ring sau postament.

Ca ritual, în tumulul 9 a fost întâlnită în aceeași necropolă varianta ca într-un castron mare, cu perforații pe marginea interioară, să fie găsită o căniță spartă ritual, oase calcinate și cărbuni. Aceeași variantă de ritual a fost găsită și în tumulul 8, unde într-un vas mare – castron cu apucători laterale sub formă de „urechiușe” – a fost pusă o cană ornamentată cu grupe de câte trei proeminente dispuse diametral pe corpul vasului alături de care au fost descoperite oase incinerate și cărbuni.

În alte situații în tumulii cercetați anterior au fost descoperite, ca variante de ritual, un postament din bolovani de râu sub forma unui dreptunghi (cazul tumulului 5), cu dimensiunile de 1,93 x 0,58 m. Acest postament de piatră, ca structură, era format dintr-un singur rând de pietre, care avea cinci șiruri de bolovani mari, dispuși nord-sud. La capătul dinspre sud-est al postamentului au fost depuse într-un vas oase calcinate, cărbuni și cenușă.

În toți acești tumuli remarcăm faptul că majoritatea vaselor prezintă urme de arsură secundară, fapt ce ne dovedește că acestea au ars la un rug funerar împreună cu osemintele umane în afara necropolei.

În necropola de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni au fost descoperite cani cu corpul globular, gâtul cilindric, buză dreaptă ușor răsfrântă spre exterior, având toarta în bandă, ce pornește aproape de gură sau chiar din buza vasului. Analogii cu acestea întâlnim la Văcărești și Varlaam¹

- Inventarul ceramic descoperit în necropola de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni, are analogii cu formele ceramice (vasele), cât și cu ornamentele (câte doi butoni, torți tubulare sau în bandă), cu descoperirile de la Govora, sat Runcuri², Cetățuia - Râmnicu-Vâlcea³ (vas decorat cu doi butoni), sau vase cu ornamente sub formă de potcoavă pe pântec la Crivăț⁴, Odaia Turcului⁵ și Greci⁶.

Tipul de vase cu buza evazată și pântecul bombat, descoperite la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni au analogii cu unele exemplare de la Glina⁷, Odaia Turcului⁸ și Braneț⁹.

Descoperirile arheologice din necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni se încadrează cronologic în perioada bronzului timpuriu – în etapa Glina final – Verbița-Ostrovul Corbului (Glina IV), Bela Crkva-Priboi.

NOTE:

¹ C. Schuster, *Cercetări arheologice în așezarea culturii Glina de la Varlaam, jud. Giurgiu, în Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, XIII-XV, p. 53-64, fig. 3/m,0; 5/c,e.*

² E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița), MCA, Brașov, 1983, p.108-109;*

³ P. Roman, *Die Glina Kultur, PZ, 51, 1, p.26; idem, Perioada timpurie a epocii bronzului „tracic” în Oltenia, Thraco-Dacica VI, 1985, p.116, fig.6/12.*

⁴ D.Berciu, *Rezultatele primelor săpături de la Crivăț, (1965) (r.Oltenița), SCIV, 17,*

3, 1966, p.529;

⁵ E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița)*, **MCA, Brașov**, 1983, p.108-111;

⁶ Aug. Ulanici, G. Trohani, *op.cit.*, **CA.**, I, p.77-100;

⁷ C. Schuster, *Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Câlniștei(I)*, Mihăilești-Tufa, **Thraco-Dacica**, XIII, 1-2, p. 35-41, fig. 36, pl. 3/s, t; *idem*, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, București 1997, p.354, fig.72;

⁸ E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița)*, **MCA, Brașov**, 1983, p.108-109;

⁹ Aug. Ulanici, G. Trohani, *Săpăturile de la Greci, com. Grădiștea, jud. Ilfov*, **CA.**, I, p.45 și urm;

Bibliografie

Gheorghe Calotoiu, *Cercetările arheologice din bronzul timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele- Vârtopu – Ciuperceni (jud. Gorj)*, *Litua* 9, 2003, p. 5-26

Gheorghe Calotoiu, *Necropola tumulară de la Vârtoapele- Vârtopu – Ciuperceni - jud. Gorj*, *Drobeta* 13, p. 18 – 48

Idem, *Șantierul arheologic de la Vârtopu, com. Ciuperceni*, *CCA* 2004, p. 364 – 365

Ibidem, *CCA* 2005, p. 402 – 403

Abstract

The purpose of the 2000 – 2005 research was the investigation of 14th tumuli. All the tumuli had earth manthles. The burial rite was the incineration. The necropolis from Vârtoapele – Vârtopu – Ciuperceni is to be dated in the Early Bronze Age; final Glina – Verbița – Ostrovu Cucului (Glina IV) – Bela Crkva – Priboi.

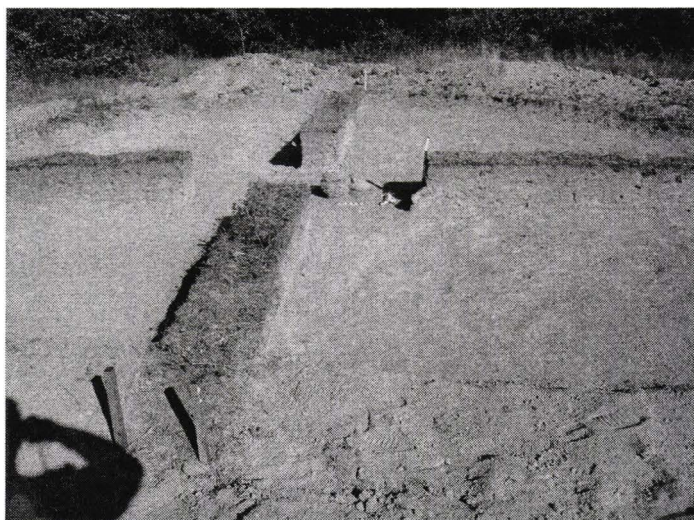

Fig. 1. Vârtopu Ciuperceni - tumulul 10

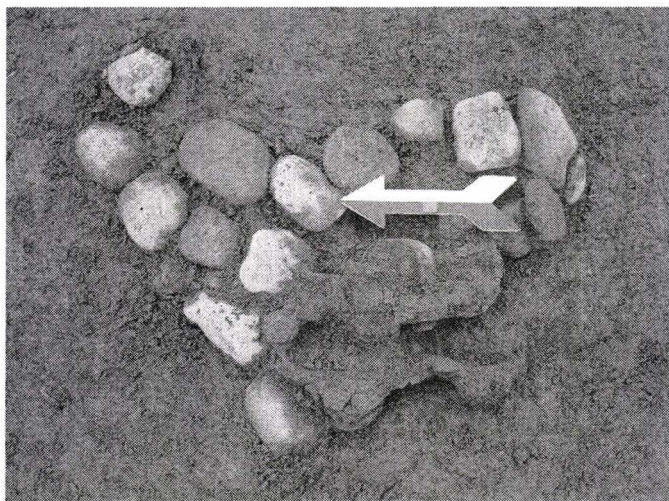
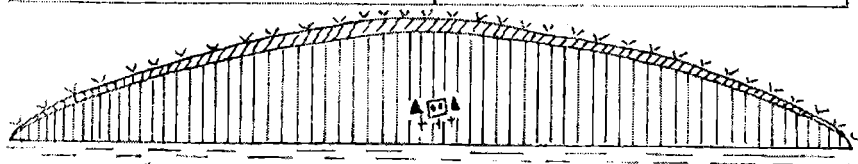

Fig. 2. Vârtopu Ciuperceni - tumulul 13

CIUPERCENI, VÂRTOPU

- PLAN SI PROFIL TUMULUL XIV -

4A
4B
4C - 42 cm

LEGENDĂ

VASE

CASE

CĂRBUNI

STRAT VEGETAL

STRAT GALBEN DE CULTURĂ ARH.

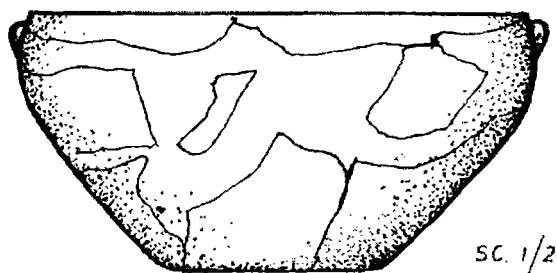

STRAT STERIL DIN PUNCT DE VEDEERE
ARHEOLOGIC

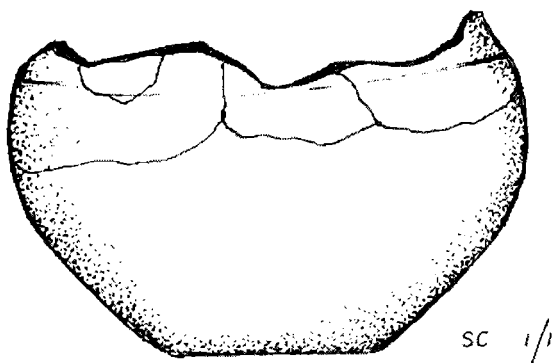
SC. 1/25

Pl. I. Vârtopu - Ciuperceni

1

2

Cercetările arheologice de epoca bronzului de la Ceplea – Plopșoru

Gheorghe CALOTOIU
Mădălina MĂRGINEANU

Satul Ceplea (com. Plopșoru) este situat pe DN 66 (sau E 79) Târgu Jiu - Craiova, la 65 km sud de Târgu Jiu și la 1,5 km est de râul Jiu. Așezarea preistorică pe care o cercetăm din anul 2000 se află în apropierea Casei Cepleanu – monument istoric din secolul XIX și la cca 50 m SV de pârâul Valea Satului. În ultimii 2 ani au fost efectuate investigații arheologice și în punctul „Biserica Dacilor” situat la cca 1 km N-NE de așezarea de epoca bronzului de la „Valea Satului”.

Colectivul de cercetare: Dr. Gheorghe Calotiu (responsabil de șantier), drd. Mădălina Mărgineanu (Muzeul Județean Gorj).

În anul 2004, în punctul Valea Satului, au fost trasate trei secțiuni N-S S.1/2004 (10x 2 m), S.2/ 2004 (8x 2 m), S.3/2004 (8x 2 m)(*pl. I*). Toate cele trei secțiuni au o stratigrafie aproximativ identică, S.3/ 2004 se prezintă astfel:

- 0 – 0,12 sol vegetal;
- 0,12/ 0,15 – 0,68/0,75 m, strat negru cenușiu;
- 0,68/0,75 – 1,30/1,42 m, strat arheologic de culoare cenușiu deschis;
- 1,30/1,42 m sol steril din punct de vedere arheologic.

Primele două secțiuni sunt mai sărace în material arheologic. În schimb, în S.3/ 2004, a fost dezvelită o parte dintr-o locuință și o vatră în interiorul acesteia.

În S.3/ 2004, începând cu caroul 4 și continuându-se în carourile 5 și 6, la o adâncime de de -0,86 – 0,95/ 1,05 m și pe o suprafață de

2,2x 1,8 m, apar bucăți mari de chirpic cu urme de nuiiele, provenind de la o locuință de suprafață. În partea de S-E a locuinței, sub chirpic, a fost dezvelită o vatră cu dimensiunile de 1,05x 0,98 m, (pl. II/1) care avea pe ea mai multe vase întregi și fragmentare. Sub aceste vase se afla un strat de cenușă cu grosimea cuprinsă între 0,25 – 0,35 m, în care se găseau și vase fragmentare.

Pe unele porțiuni de la baza vetrei, se observa o crustă puternică de arsură, iar în partea de sud est erau fragmente mari de vase. Pe această crustă a fost descoperită jumătate din partea inferioară a unei forme de tipar din piatră pentru turnat topoare plate. Materialul arheologic se compune din ceramică, piatră și os. O cantitate însemnată de material ceramic a fost găsită pe vatra din locuință. Vasele de formă tronconică(pl. II/2) sunt lucrate din pastă de bună calitate, având în compoziție nisip fin. Buzele vaselor sunt drepte sau ușor evazate. Vasele au o culoare cărămizie pe interior, cu urme de arsură secundară și sunt prevăzute cu apucători sub formă de „urechiușe”(pl. III/1).

Vasele de formă bitronconică au buza ușor evazată, cu două toarte ce pornesc de sub ea. Pe diametrul maxim al vasului sunt dispuse câte patru apucători late, mici. Sub buze, unul dintre vase prezintă un ornament crestă organic. Pasta este de calitate bună, având în compoziție nisip fin. culoarea vaselor este cărămizie sau cenușie.

Vas bitronconic din pastă fină(pl. IV/2), cu buză evazată și lobată, cu fundul drept, pe diametrul maxim este un șir de lut. Din buze pornesc două tortițe și din brâul de la mijloc pornesc linii verticale, paralele spre gură. Sub margine sunt linii concentrice incizate. Pe pântec, în partea superioară, este un șir circular de câte trei linii. Deasupra acestui șir sunt patru proeminențe mici, diametral opuse. Vasul prezintă în interior urme de arsură secundară.

O altă categorie ceramică o constituie cănițele din pastă fină, cu două toarte supra înălțate. Pe pântec prezintă incizii verticale. Pe partea interioară a toartei este câte o incizie. Pe exterior, la baza tortițelor, se poate observa câte o liniuță verticală.

Pe vatră au mai fost descoperite și vase tronconice fragmentare: un vas lucrat din pastă fină având ca degresant nisipul, cu buza dreaptă. Sub buză, erau mai multe apucători mici sub care era dispus un brâu prevăzut cu apucători organice. Fundul vasului este drept, iar în interiorul său prezintă urme de arsură secundară. Culoarea vasului este roșie la exterior și cenușiu deschis în interior(pl. III/2).

Vas tronconic fragmentar cu buza dreaptă și două apucători dreptunghiulare, perforate sub buză. Vasul are o formă cilindrică.

Vas tronconic fragmentar, din pastă fină, de culoare cărămidie, având ca degresant nisipul fin cu apucători perforate de formă pătrată.

Castron fragmentar cu buza în patru colțuri, lucrat din pastă fină ce prezintă pe pântec o toartă rotundă în secțiune.

În S.3/ 2004 a fost descoperit un picior de cupă mică, cu incizii dispuse paralel și vertical. Pe un perete de vas au fost incizate ornamente sub formă de romburi dispuse grupat sau câte unul. Pe un alt fragment de vas au fost incizate triunghiuri în rețea încadrate într-un chenar. Un alt fragment de vas, din pastă neagră, are incizate linii orizontale și oblice, iar un alt fragment ceramic prezintă un ornament în miniatură și anume motivul sub formă de șnur și cel alveolar.

O parte din vase, în special cele din pastă grosieră au sub buză motivul crestat și alveolar, dublu sau simplu. Din aceste categorii fac parte vasele de provizii, cu buza dreaptă, lucrate dintr-o pastă zgrunțuroasă.

Mai sunt fragmente de vase care au încrustate sub buze linii oblice, iar altele sunt în formă de bob de linte imprimate sub buză.

Vase tronconice se găsesc în mai multe situri arheologice din Oltenia, ca cele de la Vierșani – Jupânești¹ (Gorj), Vlădești² (Vâlcea) și Oprișor³ (Mehedinți).

Vasele bitronconice descoperite la Ceplea Plopșoru prezintă asemănări cu cele de la Orevița Mare⁴, Malovăț⁵.

Castroanele cu buza dreaptă au analogii cu cele de la Vierșani Jupânești și cu cele din nord vestul Olteniei, iar pentru castroanele cu

buza în colțuri avem asemănări cu cele de la Verbicioara și Curmătura Măgura.⁶

Cupa cu picior scund de la Ceplea Plopșoru apare și la Vierșani Jupânești și Orevița Mare.

În așezarea de la Ceplea – Plopșoru au fost descoperite câteva fusaiole bitronconice, iar recent, în săpătură, a fost descoperit un tipar de piatră pentru turnat topoare plate(*pl. IV/1*), de asemenea a fost descoperit un topor de piatră cu orificiu de înmănușare perforat.

Obiectivul cercetării în 2005 a constatat în delimitarea așezării și investigarea acesteia. În acest sens în punctul „Valea Satului” au fost trasate două secțiuni (S.1, S.2) orientate NS, cu dimensiunile de 8 X 2 m iar în spatele Casei Cepleanu, la 10 m NV de stâlpul Cosmorom a fost practică o a treia secțiune, S.3/2005 (cu dimensiunile de 8 X 2 m), orientată NS.

Primele două secțiuni au o stratigrafie apropiată. S.1/2005 are următoarea stratigrafie: 0-0,15 m, strat vegetal; 0,12 /0,15 – 0,65/0,68m, strat de culoare maroniu închisă; 0,62/0,68 – 1,10/1,25 m, strat arheologic de culoare cenușiu deschisă; de la 1,10/1,25 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

În S.1, în caroul 4, la -0,72 m a fost descoperită baza unui vas mare de provizii și un fragment ceramic ornamentat cu spirale. În carourile 4-5, la -0,86 m a fost descoperit chirpici.

În S.2, în caroul 8, a fost descoperit un vas borcan fragmentar, lucrat dintr-o pastă zgrunțuroasă. În caroul 5, la -0,81 m au fost găsite un perete de vas ornamentat cu triunghiuri în rețea, iar la -0,75 m, o câniță fragmentară cu toartă, iar în caroul 3 fragmente ceramice provenind de la vase cu buza lobată. Tot în caroul 3 a fost descoperit la - 0,70 m un fragment ceramic cu ornamente sub forma literei „S”. În caroul 5, la -0,72 m a fost găsit un topor de piatră șlefuit, cu orificiu de înmănușare. În caroul 4, la - 0,97 m a fost descoperită o cană fragmentară cu toartă de culoare cărămizie și un fragment ceramic roșu-cărămiziu cu incizii oblice.

S.3 prezintă următoarea stratigrafie: 0 – 0,15/0,17 m, sol veg-

etal; 0,15/0,17 – 0,65/0,76 m, strat de culoare cenușie deschisă cu fragmente ceramice medievale târzii; 0,75/0,76 – 1,15/1,25 m, strat arheologic de culoare cenușiu închisă; de la 1,15/1,25 m începe solul steril din punct de vedere arheologic. În caroul 5 la -0,78 m a fost descoperită o toartă groasă de vas și pereți de vas lucrate dintr-o pastă grosieră. În caroul 6, la -0,82 m, s-a găsit un vas borcan, fragmentar cu ornamente șnuruite și alveolare, cu buza dreaptă. În caroul 8, la -0.86 m a fost descoperit un capac de vas fragmentar de culoare cenușie cu urme de arsură secundară, în apropierea sa fiind descoperit un picior de la o cupă de culoare cărămidă.

Chirpiciul din S.1/2005 provine de la o locuință de suprafață descoperită din S.3/2004, cele două secțiuni fiind situate una lângă alta. menționăm că în partea de SE a locuinței sub chirpici a apărut o vatră cu dimensiunile de 1,05 X 0,98 m pe care era depuse mai multe vase întregi sau fragmentare. Sub vase era un strat de cenușă cu grosimea de 0,20-0,35 m.

Vasele tronconice își au analogii în descoperirile de la Vlădești, Verbicioara, Curmătura- „Măgura”. Vasele bitronconice se aseamănă cu cele de la Verbicioara, Curmătura – „Măgura”. Castroanele cu buza dreaptă, în unele situații cu ea în colțuri, au analogii cu descoperirile de la Verbicioara și Curmătura – „Măgura”.

În punctul „Biserica Dacilor” au fost trasate 2 secțiuni (cu dimensiunile de 5 X 2 m), orientate EV, aici au fost descoperite fragmente ceramice atipice și multă lipitură.

Cercetările arheologice de la Ceplea – Plopșoru au evidențiat existența unei așezări specifice culturii Verbicioara, faza a III a și începutul fazei a IV a, cu unele influențe din mediul Gârla Mare.

NOTE:

- ¹. Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj, Litua VI*, 1994, p. 7-42.
- ². D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, *M.C.A. VII*, 1959, p.131-134.
- ³. G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți, Drobeta VII*, 1996, p. 41.
- ⁴. *Ibidem*, p. 59.
- ⁵. *idem*, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, 2004, p. 189.
- ⁶. M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara, Drobeta, VII*, 1996, p. 18-34.

Bibliografie: Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj, Litua*, 6, 1994, p.7-42; Gh. Calotoiu, *Cercetările arheologice de la Vierșani-Jupânești, jud. Gorj, Drobeta*, 7, 1996, p.49-54; Gh. Calotoiu, M. Mărgineanu, în **CCA**, 2004, p.84-85; *Idem*, **CCA**, 2005, p.111-112;

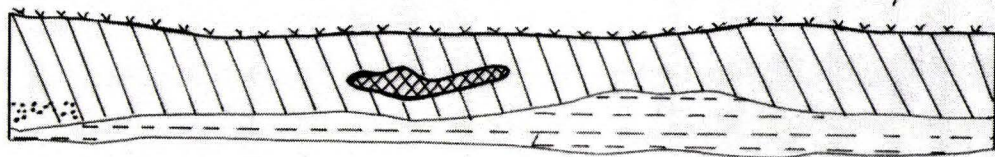
Abstract

The objective of the 2005 archeological campaign was the delimitation of the site. The archeological material mostly consists of ceramics. We mention that the ceramics is fragmentary, with no complete vase and it was usually made of a thicker paste. The pottery is specific to the 3rd phase of Verbicioara culture.

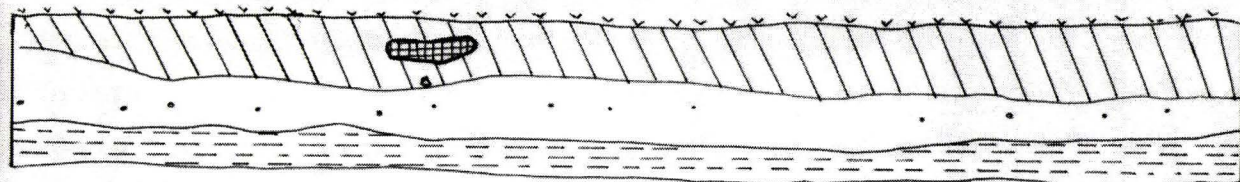
The archeological research until the present day showed the existence of a settlement specific to the Verbicioara culture, the 3rd phase.

CEPLEA 2004 "VALEA SATULUI"

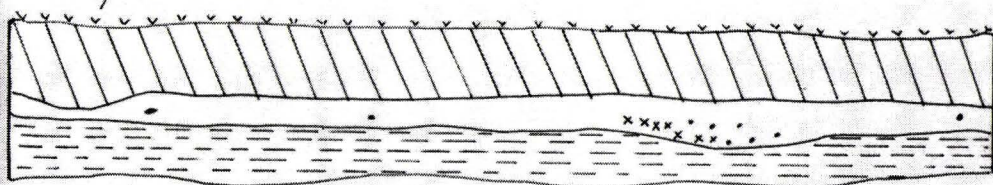
St/2004 profil V

St/2004 profil V

SIII/2004 profil V

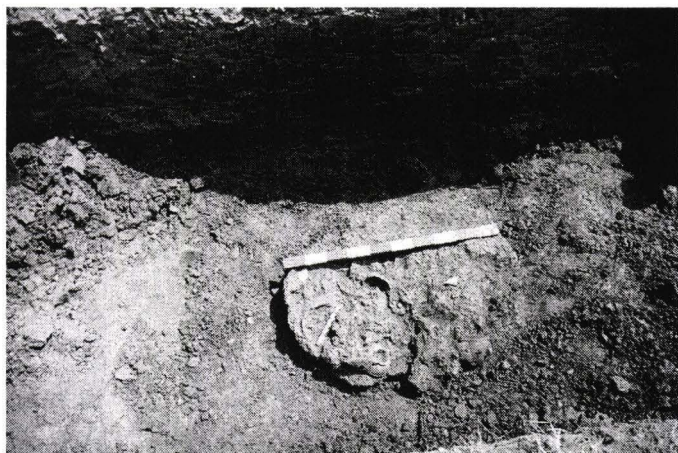

LEGENDĂ

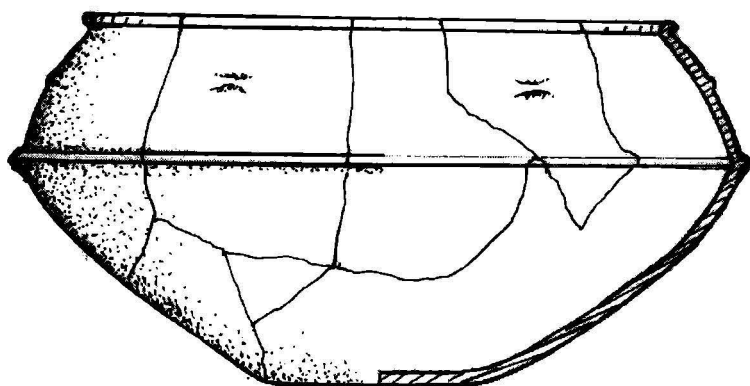
- [V] -STRAT VEGETAL
- [diagonal lines] -STRAT CUL. negru
- [cross-hatch] -STRAT CUL. cenușiu
- [x] -STRAT ARHEOLOGIC
- [circle with dot] -PIATRĂ
- [square with dot] -CERAMICĂ
- [x] -CHIRPIC
- [cross-hatch] -GROAPĂ VAR
- [horizontal lines] -LENTILĂ CUL. GALBEN
- [dashed lines] -STRAT STERIL

SC. 1/50

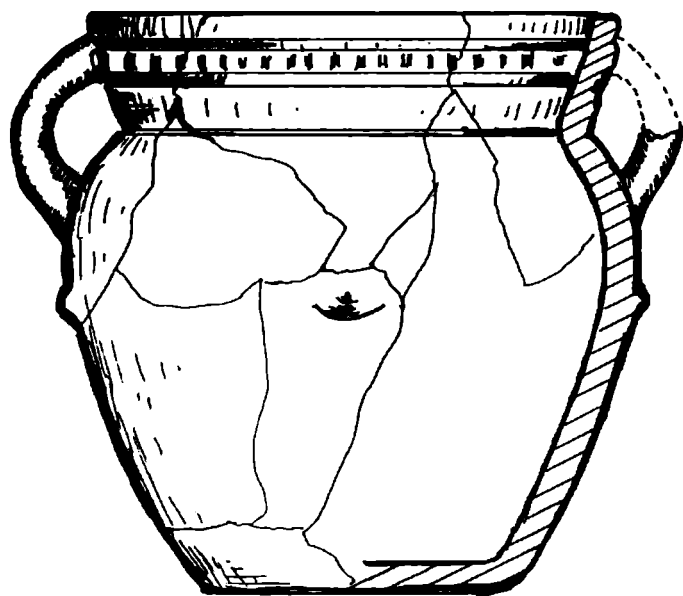
1

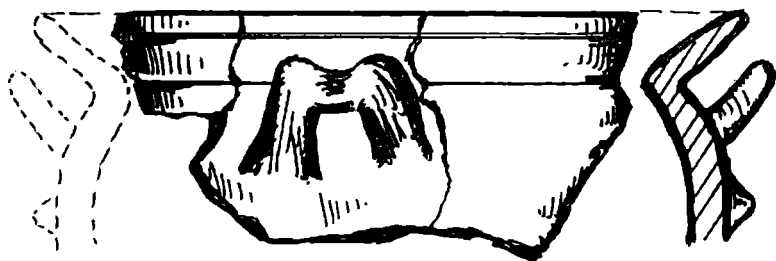
2

0 1 2

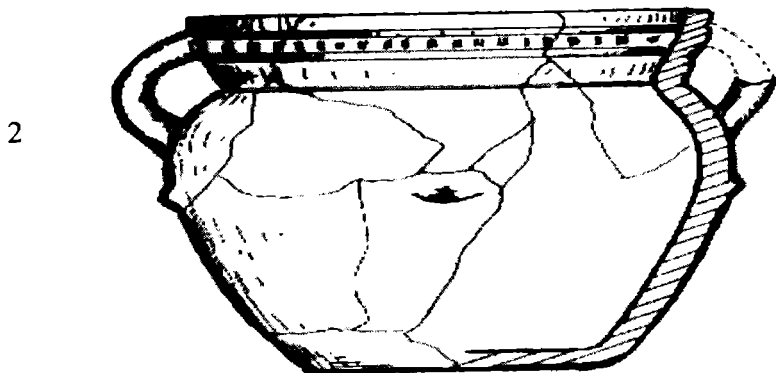

1

2

Pl. III. Vas bitroncoid (1) vas cu apucători pătrate (2) de la Ceplea - Plopșoru

Pl. IV. Tipar de turnat topoare plate (1), vas bitronconic (2) de la Ceplea - Plopșoru

Inventarul funerar și cronologia necropololei de la Telești-Drăgoiești, Gorj

Gheorghe CALOTOIU

Pe lângă resturile cremate (oase, cenușă, cărbune), în necropola de la Telești – Drăgoiești a apărut un inventar funerar relativ bogat, însă repartiția lui pe morminte este inegală.

Inventarul descoperit se poate clasifica în cinci categorii, respectiv ceramică, obiecte de uz comun, arme, piese de harnașament, podoabe. La tratarea diferitelor categorii nu se va forța clasificarea tipologică, iar analogiile se vor limita la strictul necesar, mai ales în cazul unor categorii comune și cu o largă circulație.

A. Ceramica

Această categorie este departe cea mai bine reprezentată în cadrul inventarului funerar, atât cantitativ cât și prin numărul de tumuli în care apare. De fapt, ea lipsește doar din șase tumuli, din care trei, T₈, T₉, T₅₁ sunt cenotaf (și aparțin variantei de ritual III_a). De asemenea, trebuie menționat că în 36 de morminte ceramica reprezintă singura categorie de inventar care a fost descoperită.

Trebuie specificat de asemenea, că numărul de vase întregi sau întregibile este destul de redus, predominând astfel fragmentele, care, după toate probabilitățile, provin de la vasele sparte la banchetul funebru. De altfel, majoritatea acestora poartă urme de ardere secundară, ceea ce arată că au trecut prin focul rugului funerar.

Deși există și vase de calitate mai bună, predomină net ceramica grosieră. Aceasta din urmă este lucrată din lut având ca degresant nisip, adesea granulos, este puțin frământată și destul de slab arsă, de unde și aspectul zgrunțuros și aspru la pipăit. Multe oase poartă însă urme de slip. Majoritatea vaselor au culoarea cărămidă – castanie, de diferite

nuanțe, dar există și vase cenușii sau de culoare cenușie – neagră.

Ornamentul, când apare, este reprezentat mai ales prin caneluri dispuse oblic sau vertical (în raport de tipul de vas). Brâul simplu sau alveolat este de asemenea utilizat. Destul de des întâlnite sunt proeminentele apucători, plate sau sub formă de buton. Cât privește ornamentul incizat, el apare doar într-un singur caz, anume pe un capac.

Se poate deci afirma că sub raportul tehnicii de lucru, a compoziției pastei și arderii, ceramica prezintă un aspect unitar.

Deși în cadrul necropolei a apărut un singur vas lucrat la roată (înceată), el reprezintă un element important în stabilirea cronologiei, atât a complexului de unde provine, cât și a necropolei în ansamblu.

În continuare se va încerca o clasificare pe tipuri a ceramicii descoperite în necropolă. Menționăm încă o dată că, fiind vorba de ceramică lucrată cu mâna și în mare parte fragmentară, o clasificare foarte detaliată nu apare oportună.

Străchini. În cadrul necropolei au fost descoperite 54 de străchini, întregi sau identificate prin marele număr de fragmente. De notat că în unele morminte apar două exemplare, iar în Tumulul 17 chiar patru.

Tipul I, net predominant, îl reprezintă strachina cu buza trasă spre interior (invazată). La unele exemplare extremitatea buzei este dreaptă, la altele rotunjită sau subțiată.

Un număr redus de exemplare sunt prevăzute cu caneluri oblice pe umăr. Strachina invazată (cu buza dreaptă, rotunjită sau subțiată, cu caneluri pe umăr sau necanelată), este tipul cel mai răspândit în prima epocă a fierului, ea continuându-și evoluția și la începutul celei de a doua epoci a fierului. Faptul fiind foarte bine cunoscut, ne vom limita aici doar la citarea unor descoperiri unde acest tip este bine reprezentat : Ferigile¹, Bistrița², Gătejești³, Alimpești⁴, Gogoșu⁵, Coțofenii din Dos⁶, Stoina⁷, Slobozia⁸.

După forma fundului, străchinile de acest tip pot fi împărțite în două variante. Prima, cunoscută pe întreg parcursul epocii hallstattiene, este strachina invazată cu fundul drept, având analogii și în zona noastră,

de exemplu Ferigile⁹, Slobozia¹⁰, dar și la nord de Carpați, de exemplu la Sanislău¹¹. A doua variantă, mai numeroasă în cadrul necropolei, o reprezintă străchinile de același tip, dar cu fundul inelar sau sub formă de postament. Este evident că această variantă se dezvoltă din prima, începând cu Hallstattul târziu, fapt important pentru datare. Trebuie menționat în acest context că la Ferigile această variantă de strachină este vag reprezentată, existând doar foarte puține exemplare ce ar putea fi, eventual, avute în vedere¹². De altfel, vasele (inclusiv străchini) cu fund inelar (mai mult sau mai puțin înalt) devin o prezență semnificativă în perioada următoare, așa cum o arată exemplare descoperite la Coțofenii din Dos¹³ sau Făurei¹⁴.

În această variantă se include și strachina lucrată la roată înceată, aflată în tumulului 43. Ea are buza trasă spre interior, fundul inelar și, foarte semnificativ, este de culoare cenușie – deschisă, culoare care, prin frecvență, devine caracteristică mai ales ceramicii fine din perioada următoare. De notat că ea a apărut la aceeași adâncime cu restul inventarului din mormânt și că nu au fost sesizate indicii că ar putea fi rezultatul unei intervenții ulterioare în acest tumul.

Tipul II este rar întâlnit, fiind reprezentat de strachina tronconică cu buza dreaptă și fund inelar, aflată în T₂₈. Strachina are culoare cenușie. În același tip s-ar putea include și o strachină fragmentară, aflată în T₂₉, care are însă buza îngroșată. Notăm că acest tip este mai rar întâlnit pe parcursul epocii hallstattiene. La Ferigile ocupă cca. 3 % din materialul ceramic și este considerat ca o formă "mai nouă" în cadrul necropolei¹⁵. Faptul că strachina din T₂₈ are fund inelar, este cenușie și că este asociată în cadrul mormântului cu o cană fină, tot cenușie, arată că trebuie datată ceva mai târziu decât exemplarele asemănătoare de la Ferigile.

Vase borcan. Această categorie, aparținând ceramicii grosiere, este reprezentată prin 18 exemplare. Vasele borcan sunt lucrate din pastă cu impurități, având ca degresant nisip și pietricele. Lutul fiind puțin frământat și arderea slabă, vasele sunt poroase și friabile, iar pereții

superficial neteziți. Culoarea este cărămizie – brună, uneori cu pete cenușii sau negre, multe fragmente purtând urme de ardere secundară.

Spre deosebire de exemplarele datând din perioadele mai timpurii ale primei epoci a fierului, care sunt mai înalte și mai zvelte (de unde și numele de vase sac), vasele de acest tip de la Telești – Drăgoiești sunt mai scunde. Este deci mai potrivită, în cazul nostru, denumirea de vase borcan. Pereții acestor vase sunt drepecți sau aproape drepecți, iar, de la caz la caz, buza este ușor curbată spre interior sau exterior. Decorul constă din brăuri alveolate sau crestate, adesea întrerupte de butoni.

Larga răspândire a vaselor borcan în perioada târzie a primei epoci a fierului, ca și în etapa următoare, este dovedită de numeroase descoperiri, cum sunt cele de la Ferigile¹⁶, Bistrița¹⁷, Gătejești¹⁸, Băbeni¹⁹, Govora – Poieni²⁰, Alimpești²¹, Gura Padinii²², Gogoșu, Bâzdâna²³, Stoina²⁴.

Comparația cu Ferigile oferă câteva repere importante. Astfel, în amintita necropolă vasele sac sunt în general mai zvelte, iar ornamentele, adică brăul alveolar, butonii sau brăul de împunsături (acest din urmă ornament nu apare la Telești – Drăgoiești) sunt dispuse totdeauna orizontal și în treimea superioară a vasului. Spre deosebire de Ferigile, vasele sac de la Telești – Drăgoiești sunt mai scunde, brăul alveolar coboară adesea pe sau sub diametrul maxim, existând și brăuri duble sau brăuri dispuse oblic. Trebuie remarcat de asemenea că dispunerea brăului alveolar pe sau chiar sub pântecul vasului, ca și prezența brăului alveolar dispus oblic sau vertical, este caracteristică perioadei Latene.

Rezultă deci că vasele borcan de la Telești – Drăgoiești au un aspect sensibil evoluat, adică sunt mai târzii decât cele de la Ferigile, fapt ce se repercutează și asupra cronologiei necropolei cercetată de noi. Iată deci că analiza acestei categorii de vas – considerată comună și puțin semnificativă – poate oferi indicii importante pentru cronologia unor obiective.

Vase de formă bitronconică cu torci. Trebuie menționat că oale mari, de tipul celor cunoscute sub denumirea de vase (sau urne)

bitronconice, nu au apărut în necropola de la Telești – Drăgoiești. Forma bitronconică este însă reprezentată de câteva vase, prevăzute cu două torți dispuse pe pântec și gât. După dimensiuni (cel din T_2 are $\hat{I} = 15,4$ cm, iar cel din T_4 are $\hat{I} = 21,5$ cm, ele par să fi avut rostul unor căni mari, utilizate la păstrat lichide și nu pentru băut. Căni de forme identice sau foarte apropiate, inclusiv pentru exemplarul prevăzut cu prag între corp și gât) se află în necropola de la Ferigile, fapt ce face inutile alte comentarii²⁵.

Cești. Reprezintă vase de băut, în morminte rolul lor ritual fiind identic. În cadrul necropolei s-au descoperit două tipuri.

Tipul I este reprezentat de ceștile cu corpul tronconic, fundul plat și prevăzute cu o toartă supraînălțată. Sunt executate din pastă relativ grosieră, de regulă având ca degresant nisip. Pe unele exemplare se păstrează urme de slip. Culoarea este roșcat – maronie de diferite nuanțe. Torțile sunt rotunde în secțiune sau în bandă. Unele exemplare apar fragmentare, desigur ca rezultat al ceremonialului funebru. Înălțimea variază între 5,6 cm (cazul ceștii din T_{17}) și 11,2 cm (ceașca din T_5). Față de tipul II (cu corpul bombat), ce va fi prezentat mai jos, ceștile cu corpul tronconic apar mai rar (T_5 , T_{17} , T_{40} , T_{46} , T_{50} , T_{52}). Acest tip de cești este caracteristic întregii perioade hallstattiene, motiv pentru care nu sunt posibile corelații cronologice sau culturale semnificative, forma rămânând practic neschimbată²⁶.

În etapa târzie a primei epoci a fierului, ele constituie un tip de cești bine cunoscut în aria grupului Ferigile. Astfel, în necropola eponimă ele apar în toate tipurile de morminte, reprezentând cca. 7 % din întregul material ceramic²⁷. De reținut că și la Ferigile astfel de cești au în general dimensiuni mici și sunt lucrate din pastă grosolană. La Ferigile li se atribuie rolul de lingură. Nu se poate afirma același lucru pentru cele descoperite la Telești – Drăgoiești. De notat de asemenea că, spre deosebire de Ferigile, la Telești – Drăgoiești nu apare varianta cu butoni pe toartă. Analogii pentru tipul discutat de cești se pot constata la Bistrița²⁸, Gătejești²⁹, Govora – Poieni³⁰, Orlești – Valea Sălei³¹,

Alimpești³², Gogoșu³³, Coțofenii din Dos³⁴.

Tipul II este reprezentat de ceștile cu corpul bombat, buza evazată și prevăzute cu una sau două torți. Deoarece bombarea corpului și gradul de evazare al buzei este diferit de la exemplar la exemplar (și pentru că există exemplare asemănătoare, prevăzute cu una sau două torți), nu considerăm utilă desprinderea unor variante, care, oricum ar fi prea multe și fără finalitate sub raport cronologic. Expunerea se va limita deci la câteva considerații și amintim mai întâi că acest tip de cești predomină în cadrul necropolei (bineînțeles în comparație cu tipul I).

Ceștile cu corpul bombat și buza evazată se întâlnesc de-a lungul întregii perioade hallstattiene. Pentru Transilvania cel puțin, faptul este ilustrat prin cercetările de la Teleac, unde astfel de cești au fost atestate în toate cele trei niveluri de locuire³⁵. De reținut că o parte din exemplarele de la Teleac sunt ornamentate.

Exemplarele descoperite la Ferigile au fost clasificate, după gradul de accentuare al profilului, în trei grupe, iar după mărime în alte două (cești și ceșcuțe), constatându-se că ceștile reprezintă 6,3 % din materialul ceramic, iar ceșcuțele 2,5 %³⁶. De menționat este și faptul că la Ferigile majoritatea exemplarelor ilustrate sunt prevăzute cu caneluri în zona diametrului maxim (dispuse vertical sau oblic). La Telești – Drăgoiești însă ornamentația lipsește, fie că e vorba de ceștile cu o toartă sau de cele cu două torți, excepție făcând doar o ceașcă cu două torți, prevăzută cu caneluri verticale pe pântec. Lipsa ornamentului pe ceștile de la Telești – Drăgoiești (bineînțeles cu excepția menționată) reprezintă încă un indiciu că această necropolă se înscrie în faza finală a grupului Ferigile și că, după toate probabilitățile, depășește în timp ultima fază de evoluție a necropolei eponime. Trebuie totuși menționat și faptul că o ceașcă cu două torți, neornamentată, mai amintește de alura ceștilor caracteristice culturii Basarabi.

Și o ultimă observație: deși au beneficiat de o clasificare foarte amănunțită (după profil și mărime), ceștile cu pântec de la Ferigile dau totuși, pe ansamblu, o imagine sensibil unitară, ca un tip bine constituit.

În contrast cu acestea, cele de la Telești – Drăgoiești oferă un tablou mai “pestriț”, mai “diversificat”, lăsând impresia că au fost făcute pentru și cu ocazia fiecărei înmormântări. Desigur, faptul este perfect posibil, dar e tot atât de adevărat că nu se poate aduce nici un argument concret în sprijinul acestei ipoteze.

Cupe cu picior. În această categorie se încadrează trei vase de lut, lucrate din pastă cu nisip și având culoare cărămidie. Toate trei sunt prevăzute cu picior înalt, de formă tronconică, ușor lătită la bază. După forma corpului se pot distinge două variante.

Prima variantă are corpul emisferic și buza întoarsă spre interior. Cupa descoperită în T_1 și aparținând acestei variante este lucrată îngrijit, din pastă fină și poartă urme de slip.

Celei de-a doua variante în aparțin două cupe cu picior cvasi identic, dar cu corpul tronconic și cu buza dreaptă, descoperite în T_{19} și T_{33} (exemplarul din acest tumul este miniatural). Spre deosebire de cupa aparținând primei variante, cupele cu corpul tronconic sunt executate din pastă grosieră.

Analogii pentru cupele de la Telești – Drăgoiești găsim în necropola de la Ferigile, unde apar așa numitele pahare globulare prevăzute cu suporturi înalte, identice ca formă cu piesele descrise mai sus. Specificăm că în afară de exemplarele de la Ferigile, Curtea de Argeș și Măgurele, menționate de Al. Vulpe³⁷, nu cunoaștem alte analogii apropiate. Desigur, s-ar putea obiecta că forma cupelor de la Telești – Drăgoiești este ușor diferită de cele de la Ferigile, care sunt globulare. Modul de concepere și utilitatea acestor cupe este, totuși, identică, iar aceasta subliniază încă o dată unitatea – în diversitate – a lumii geto – dacice în Hallstattul târziu, din zona subcarpatică meridională.

Vas cu trei picioare. Acest vas, descoperit în tumulul nr. 3, are corpul ușor rotunjit, gâtul tronconic înalt și buza dreaptă. Pântecul este ușor reliefat de un brâu prevăzut cu caneluri oblice. Vasul este prevăzut pe fund cu trei piciorușe ușor conice, dispuse grupat.

Are culoare cenușie, iar pasta conține nisip granulos (dimensiuni:

Î = 12,6 cm, diam. gurii = 15,3 cm).

Deși forma a impus o tratare separată, este evident că vasul reprezintă tot o cupă. O ruptură pe o mică porțiune a corpului pare să indice locul unei torți (rupte din vechime) sau, mai curând, locul unui buton de sprijin, așa cum o sugerează paharele globulare de la Ferigile, prevăzute cu butoni³⁸.

Capace. În cuprinsul necropolei au fost descoperite două capace. Astfel, în T₂₅, împreună cu un vas mic bitronconic cărămiziu, prevăzut cu caneluri orizontale pe gât și zona bombată a corpului, a fost aflat un capac de culoare cenușie, prevăzut cu un buton tronconic de prindere. Un al doilea capac, de formă apropiată, dar având un buton de prindere mai înalt ornamentat cu incizii, a fost descoperit în T₄₅. Și acest capac s-a aflat în apropierea unui vas mic, fragmentar. Trebuie menționat că vasele care s-au aflat în apropierea celor două capace nu conțineau resturi cremate. Rezultă deci că ele nu au avut rolul de capace pentru urne, ci acela de vase de ofrandă.

De notat că ambele capace sunt cu prag de fixare, deci de tip evoluat, cunoscute și utilizate în epoca Latene³⁹.

Deocamdată, pentru Hallstattul târziu nu putem oferi o analogie apropiată, dar trebuie menționat că în cadrul grupului Ferigile, capace de acest fel nu ne sunt cunoscute. Fragmentele indicând un tip de vas în formă de clopot, pot proveni tot de la capace.

Vase miniaturale. Fără să reprezinte o prezență constantă, vasele miniaturale sunt, totuși, bine cunoscute în prima epocă a fierului (ca și în epocile anterioare)⁴⁰. Ele constituie un fel de replici ale vaselor utilizate, dar destinația lor rămâne încă în discuție. : dacă sunt jucării sau în ele se păstrau substanțe utilizate în practicile magice⁴¹. De notat că în T₂₇, de mici dimensiuni (4,80 x 4,75), toate cele trei vase descoperite erau miniaturale. Foarte probabil mormântul aparținea unui copil.

Cu excepția unor pahare globulare și a unor ceșcuțe de mici dimensiuni, la Ferigile nu se amintește de această categorie.

Cât privește vasele miniaturale aflate în necropola de la Telești –

Drăgoiești sunt de precizat următoarele: vasul miniatural ce provine din T_{15} , care, după armele descoperite, aparține unui luptător. Tot dintr-un mormânt de luptător (T_{33}) provine o cupă cu picior, miniaturală. În schimb, cănița (fig. 26) aflată în T_{17} , ca și vasele miniaturale din T_{19} sunt asociate numai cu ceramică și, din acest motiv, pot fi apreciate ca provenind din mormintele de femei sau, poate, de copii.

La prezentarea diferitelor forme de vase au fost subliniate aspectele considerate importante, mai ales pentru datare. Nu este deci necesar a reveni acum asupra lor, cu atât mai mult cu cât ele vor fi avute în vedere la stabilirea cronologiei.

B. Obiectele de uz comun

Fusaiole. Categoria este reprezentată printr-o singură piesă, descoperită în T_{49} . Tumulul era de mici dimensiuni (4,30 x 4,10 m, înalt de 0,28 m) și, după inventar, aparținea cu siguranță unei femei. Fusaiole este de formă bitronconică, având diametrul de 5,4 cm.

Fusaiiolele tronconice sau bitronconice, ca exemplarul aflat în T_{49} sunt cunoscute în diferite epoci, inclusiv în prima epocă a fierului⁴². Fiind o categorie comună, fără semnificație cronologică sau culturală, se va menționa aici doar faptul că în necropola de la Ferigile nu sunt găsite fusaiole.

Cute de piatră (gresie). În T_3 a fost descoperită o cute de forma unui con alungit, rotundă în secțiune, ruptă la un capăt. Al doilea exemplar, de formă dreptunghiulară și prevăzut cu orificiu de prindere, a fost aflat în T_{12} . De menționat că în ambele cazuri aceste ustensile s-au aflat asociate cu câte un cuțit de luptă. Cutea de gresie, adesea prevăzută cu orificiu de prindere, pentru a putea fi atârnată, este o categorie comună. Răspândită și utilizată fără vreo limită în timp sau spațiu, ea nu oferă elemente de interpretare. În perioada hallstattiană ea apare atât în așezări⁴³, cât și în necropole, inclusiv la Ferigile⁴⁴. În tumulul 110 de la Ferigile, o bară din fier este considerată drept cute⁴⁵. În lipsa unor analogii,

interpretarea trebuie privită cu rezerve.

C. Arme

Raportate la numărul mormintelor descoperite, armele și piesele de harnașament din necropola de la Telești – Drăgoiești sunt reduse numeric în comparație cu cele de la Ferigile.

De la început trebuie menționat și un alt aspect, anume că la Telești – Drăgoiești lipsesc o serie de categorii prezente la Ferigile. Astfel, la Telești – Drăgoiești nu apar pumnale akinakes, ca tip distinct, adică așa cum sunt cunoscute în Transilvania și chiar la Ferigile, faptul în sine nefiind lipsit de semnificație cronologică.

Lipsește de asemenea topoarele de tip celt, topoarele cu aripioare, topoarele ciocan și cele bipene, tipuri cunoscute la Ferigile, unde apare și o categorie de săgeți neatestată la Telești – Drăgoiești.

În această necropolă există numai trei morminte în care apar mai multe piese ținând de categoriile aici discutate. De asemenea, unele piese sunt puternic corodate de rugină sau se păstrează fragmentar, fapt ce face dificilă (și uneori ipotetică) clasificarea lor tipologică.

Săbii. În această categorie sunt de inclus trei piese, toate foarte puțin curbate și prevăzute cu un tăiș. Prima, descoperită în tumulul nr. 6, are lungimea de 44,5 cm, din care mânerul de 12,6 cm. Pe mâner sunt șase nituri, din care patru (mai mari) sunt plasate longitudinal și două (mai mici) transversal, spre baza mânerului. Evident, cu aceste nituri erau fixate îmbrăcămintea și garda mânerului.

A doua sabie a fost aflată în tumulul nr. 10. Are lungimea totală de 51 cm, din care lama de 38,3 cm. Pe mâner sunt trei nituri (mai mari) dispuse longitudinal și două (mai mici) dispuse transversal, cu scopul menționat mai sus.

A treia sabie provine din tumulul nr. 32. Are lungimea totală de 42,5 cm, iar pe mâner trei nituri.

Spre deosebire de săbiile din tumulul 6 și 32, care reprezentau

singurele obiecte din fier în tumulii respectivi, sabia din tumulul nr. 10 era asociată cu o lance și un cuțitaș, ceea ce arată că aici fusese înmormântat un personaj de rang înalt în comunitate, probabil o căpetenie.

Aprecierea celor trei piese drept săbii a fost sugerată de lungimea lor apreciabilă. Considerăm necesară această explicație, deoarece Al. Vulpe afirmă că lungimea medie a cuțitelor de luptă de la Ferigile este de 23 cm⁴⁶, încadrând totuși două piese, comparabile ca lungime cu ale noastre, tot în categoria cuțitelor de luptă, deși constată că sunt "tipuri diferite".

Pe lângă cele două piese de la Ferigile, pe care înclinăm a le considera tot săbii, alte analogii se pot cita de la Gura Padinei⁴⁷ și Gogoșu⁴⁸. Menționăm că și la Ferigile unele exemplare, inclusiv piesa cu lungimea de 46 cm sunt prevăzute cu nituri⁴⁹. Piese asemănătoare tipologic, dar și ca mărime, prevăzute de asemenea cu nituri la mâner sunt atestate și mai târziu, în perioada clasică, a culturii daco – getice, fiind considerate săbii⁵⁰.

Cuțite de luptă. Au fost găsite trei exemplare, din care două în stare fragmentară. În mormintele în care au fost descoperite nu apar alte arme.

Din cuțitul aflat în T₃ se păstrează mânerul prevăzut cu două volute în partea superioară și o porțiune din lama cu un tăiș. Partea păstrată are 11,6 cm, dar piesa trebuie să fi avut cel puțin 20 cm. Datorită celor două volute, s-ar putea încadra într-o variantă aparte, putându-se presupune că ele reflectă, vag și stângaci, ideea de akinakes cu antene și un tăiș, cunoscut în cadrul grupului Ferigile, la Curtea de Argeș⁵¹.

Al doilea cuțit provine din tumulul nr. 50. Este păstrat fragmentar și are un singur tăiș, iar pe mâner nituri.

Al treilea cuțit a fost descoperit în tumulul 56. Fragmentul păstrat are 8,6 cm și prezintă o parte din lamă (cu un tăiș) și din mâner, pe care se văd două nituri.

Deși fragmentare, se poate aprecia că cele trei piese prezentate reprezintă cuțite de luptă, comparabile tipologic și ca mărime cu cele

descoperite, în număr apreciabil, la Ferigile⁵².

De altfel, cuțitele de luptă cu un tăiș, având o formă mai mult sau mai puțin curbată, vor reprezenta arma specific dacică din perioada Latene⁵³.

Pumnale. Categoria este reprezentată de un singur exemplar, descoperit în tumulului nr.12. Lama este subțiată spre vârf, are două tăișuri și o nervură mediană bine reliefată. Mânerul este prevăzut cu patru nituri. Lungimea păstrată a pumnalului este de 17,6 cm. Notăm că pe pumnal a fost descoperită o cute de gresie.

Pumnalele cu două tăișuri și lama ovală, databile spre sfârșitul Ha B și mai ales în Ha C au apărut la Teleac. Tot de acolo provine și un pumnal scurt, cu nervură mediană și nituri la mâner⁵⁴.

Pumnalul de la Telești – Drăgoiești are deci precedente pe teritoriul României. De altfel, nervura mediană (mai mult sau mai puțin pronunțată) este caracteristică și pumnalelor akinakes din Ha D⁵⁵, inclusiv de la Ferigile⁵⁶.

Cuțitașe. În necropola de la Telești – Drăgoiești au fost descoperite șapte exemplare, anume în tumulii nr.2, 10, 37, 43, 52, 54 și 58. Au forma (lama) ușor curbată și un singur tăiș. Exemplarele întregi au lungimea de 11,2 cm (T_{43}) și 9,8 cm (T_{52}), aceste exemplare fiind prevăzute și cu nituri la mâner. Deși restul pieselor s-au păstrat fragmentar, se poate totuși aprecia că ele nu depășeau dimensiunile menționate.

Această categorie, cunoscută prin exemplare din fier bine datate din faza superioară a Hallstattului timpuriu⁵⁷, devine comună și larg răspândită în Hallstattul târziu, în diferite zone și medii culturale, fiind atestată în așezări și necropole.

Faptul fiind binecunoscut, amintim aici doar că la Ferigile s-au descoperit cca. 30 de exemplare⁵⁸, alte piese fiind menționate la Gogoșu⁵⁹, Bârsești⁶⁰, Coțofenii din Dos⁶¹.

Vârfuri de lance. Categoria este reprezentată prin opt exemplare, descoperite în șase tumuli : nr. 10, 15, 16, 29, 33, 35. În

tumulul nr. 15 s-au aflat două lănci întregi așezate pe o strachină și un fragment de tub de înmănușare de la un al treilea exemplar. În tumulul nr.29 s-a aflat numai un fragment de tub de înmănușare.

În tumulul nr. 10 lancea era asociată cu o sabie și un cuțitaș. În ceilalți tumuli, în care au apărut lănci, nu au fost descoperite alte obiecte de metal.

Lăncile sunt foliforme, lamele au nervură mediană, iar tuburile de înmănușare sunt ușor conice. Lungimea variază între 21,4 cm (lancea din T₅₃) și 42,8 cm (unul din exemplarele din T₁₅). Fiind executate prin forjare, este evident că lăncile se deosebesc între ele prin lungimea lamei sau a tubului de înmănușare, existând deosebiri și la lățimea lamelor ca și la gradul de reliefare a nervurilor mediane. Aceasta fiind situația și ținând cont și de gradul accentuat de corodare al majorității exemplarelor, o calificare tipologică rămâne irelevantă. De altfel, asocierea în tumulului nr. 15 a două lănci, una cu lama îngustă, a doua cu lama lată și nervură proeminentă, arată clar că imaginarea unor variante nu conduce la indicii de ordin cronologic și că unele deosebiri formale sunt rezultatul procedului de execuție prin forjare.

Beneficiind de un lot considerabil de lănci la Ferigile, Al. Vulpe a încercat o clasificare destul de detaliată, constatând însă că așa numitul tip A este atestat atât în nordul cât și în sudul necropolei. De asemenea, dacă luăm în considerație o altă afirmație a autorului mai sus citat, anume că lăncile lungi sunt o caracteristică a lumii ilire, trebuie să acceptăm și la Telești – Drăgoiești o oarecare influență iliră. Dar, cu sau fără această influență, lăncile reprezintă o categorie frecventă în zonă, așa cum o dovedesc descoperirile de la Gura Padinii⁶³, Gogoșu⁶⁴, Alimpești⁶⁵, Râureni⁶⁶.

D. Piese de harnașament

Categoria este reprezentată printr-o zăbală din fier, constând din două psalii și un muștiuc compus din două piese. A fost descoperită în tumulul nr.2, împreună cu resturi cremate. Cele două psalii, ușor

curbate în "S", sunt prevăzute cu butoni la capete. În zona centrală, care este lătită, se află două orificii. Muștiucul este format din două bare îndoite la capete, pentru a fi prinse între ele și de psalii.

La Ferigile s-au aflat mai multe zăbale, clasificate în patru tipuri, unele cu variante. De notat că tipurile A și C₂ au psaliile prevăzute la ambele capete cu butoni conici. Pentru psaliile noastre, prevăzute cu orificii în interiorul lătit al pieselor, analogii mai apropiate oferă tipul B de la Ferigile⁶⁷. Totuși, aceste psalii se deosebeau de cele de la Telești – Drăgoiești prin aceea că au trei orificii, iar butonii apar doar la un capăt, celălalt capăt al psaliilor fiind lătit.

La Tigveni, "Babe", în tumulul nr.15, s-a aflat o psalie cu două ochiuri dispuse în zona centrală, dar această psalie se termină la un capăt printr-o reprezentare zoomorfă (cap de vultur stilizat), celălalt capăt fiind rupt. Piesa este datată în secolul V a. Chr.⁶⁸.

În aceste condiții, cea mai bună analogie în zonă o oferă o psalie descoperită în așezarea de la Coțofenii din Dos. Ca și psaliile de la Telești – Drăgoiești, psalia de la Coțofenii din Dos este ușor curbată în "S", are capetele terminate în butoni și partea centrală lătită, prevăzută cu două orificii. Datează din prima jumătate a secolului al IV-lea a. Chr.⁶⁹. Alte piese, mai mult sau mai puțin asemănătoare, pot fi amintite la Chotin⁷⁰, ca și în aria Szentes – Vekerzug⁷¹.

Verigă din fier. O astfel de piesă a fost descoperită în T₄₀, într-o ceașcă tronconică. Este corodată de rugină. Veriga este prevăzută cu un buton. Are diametrul de 4,8 cm și grosimea de 0,4 cm. Fiind un obiect simplu, comun, frecvent întâlnit, prezentarea unor analogii este inutilă. Menționăm doar că astfel de verigi apar adeseori cu alte piese de harnașament, fiind utilizate la petrecutul sau îmbinarea curelelor căpăstrului. Alteori însă, petrecute pe centură, erau utilizate pentru atârnat arme sau alte obiecte. Considerăm că, mai probabil, aceasta era utilitatea practică a verigii amintite aici.

E. Podoabe

Doar două piese ilustrează această categorie în cadrul necropolei. Cauza principală pare a fi următoarea: obiectele de podoabă, executate mai ales din bronz, nu au rezistat focului rugurilor.

Brățară. În tumulul nr. 26, alături de două străchini s-a aflat o brățară de bronz închisă. Are diametrul de 7,2 cm, este rotundă în secțiune și groasă de 0,7 cm. Bronzul din care a fost executată era de bună calitate, fapt dovedit de patina de culoare verde închisă. Pe corp, anume la exterior, brățara este prevăzută cu trei grupe de câte trei proeminente, dispuse simetric, adică la distanțe egale unele de altele.

Ca analogii se pot cita exemplare asemănătoare aflate în mormântul nr. 9 din cimitirul II de la Bugeac⁷² și în necropola de la Murighiol⁷³. O altă brățară, ornamentată cu patru grupe de câte trei proeminente datată în sec. IV a. Chr., a fost aflată în necropola de la Enisala⁷⁴.

Notăm că toate brățările de bronz din necropola de la Ferigile au capetele petrecute⁷⁵. Pentru teritoriul Moldovei amintim un exemplar asemănător, descoperit la Huși – Corni⁷⁶.

În legătură cu această brățară trebuie amintite două aspecte, nu lipsite de semnificație. Am menționat mai sus că bronzul din care a fost executată este de bună calitate. Foarte probabil este o piesă de import, executată în una din cetățile vest – pontice, fapt sugerat și de piesele din Dobrogea. Apoi, nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că, în necropolele dobrogene brățările amintite se datează în secolul al IV-lea și chiar începutul secolului al III-lea a. Chr.

Brățara din tumulul 26 reprezintă deci, prin analogiile sale, un important reper cronologic pentru acest tumul, dar și pentru necropolă în ansamblu, sugerând, alături de alte elemente, că necropola de la Telești – Drăgoiești aparține orizontului târziu și final al grupului Ferigile, devansând însă sensibil ultima fază de evoluție a necropolei eponime. Că așa stau lucrurile o arată și faptul că, în același tumul nr. 26, această

brățară era asociată cu o strachină de culoare cenușie.

Pendantiv. Tot în tumulul nr. 26 s-a aflat, dar într-o accentuată stare de degradare, un pendantiv din bronz, de forma unui clopoțel, având înălțimea de 3,5 cm și diametrul gurii de 2,3 cm. Este o piesă insolită, pentru care, deocamdată, nu putem oferi analogii din această perioadă. În orice caz, tumulul nr. 26, în care au apărut brățara și pendantivul în formă de clopoțel pare a fi aparținut unei femei cu rang înalt, probabil soția unei căpetenii.

CRONOLOGIA NECROPOLEI

Pe parcursul prezentării inventarului arheologic descoperit în cadrul necropolei tumulare de la Telești-Drăgoiești s-a încercat de fiecare dată, când a fost posibil, să se scoată în evidență elementele de datare care rezultă din discutarea diferitelor categorii, precum și a analogiilor cunoscute din literatura de specialitate la care am avut acces. Fără a repeta cele menționate în capitolul anterior, se va încerca o sintetizare și coroborare a datelor de ordin cronologic, scopul urmărit fiind acela de a stabili o cronologie de ansamblu a necropolei, cât mai apropiată de realitate. Totodată, pe baza ceramicii și a pieselor de metal, precum și a modului în care se asociază în unele complexe, este posibilă o anumită departajare în timp a unor morminte. Totuși, trebuie spus că, datorită caracterului auster al majorității mormintelor, în care inventarul constă numai din unul sau două vase (deci dintr-un inventar comun și adesea nesemnificativ diferențiat), eșalonarea cronologică strictă a mormintelor în cadrul necropolei este foarte greu, chiar imposibil de realizat. În orice caz, o încercare de "stratigrafie orizontală" nu ar oferi elemente semnificative, de natură să o justifice. De altfel, în majoritatea descoperirilor arheologice există elemente directe pe baza cărora se stabilește cronologia. Astfel de elemente oferă și necropola de la Telești-Drăgoiești.

Ceramica, categoria de departe cea mai numeroasă, oferă

primele elemente de cronologie, atât prin anumite modificări sesizabile la unele tipuri de vase, cât și prin coloritul unor exemplare. Și pentru că necropola de la Telești-Drăgoiești aparține grupului Ferigile, comparațiile vor viza, în mod necesar, în primul rând, situația din necropola eponimă.

Mai întâi este de remarcat că ceramica de la Telești-Drăgoiești este mult mai săracă în forme decât Ferigile. La Telești-Drăgoiești lipsesc străchinile căzănel și străchinile evazate. Lipsesc și ceștile tronconice cu buton pe toartă supraînălțată și, de asemenea, cele ornamentate. Deci, indiferent care strategie orizontală de la Ferigile se are în vedere – cea inițială sau cea ulterioară – lipsa categoriei la Telești-Drăgoiești indică o datare sensibil mai târzie a necropolei aici discutate.

Apropieri mai evidente are ceramica de la Telești-Drăgoiești cu ceramica fazei IIIB de la Ferigile, ceramică de factură comună, dar cu elemente La Tène. De notat că despre faza III de la Ferigile, Al. Vulpe afirmă că "este sigur mai nouă decât fazele I și II, indiferent de ordinea acestora din urmă"⁷⁷.

Faptul că, în comparație cu Ferigile, ornamentele de la Telești-Drăgoiești se reduc practic la caneluri, dar și acestea pe un număr redus de vase, este iarăși un argument pentru datarea mai târzie a acestei necropole. La discutarea ceramicii s-a menționat de asemenea că vasele borcan, mai scunde și mai bombate la Telești-Drăgoiești, arată de asemenea o datare mai târzie. Același indiciu îl oferă și aspectul mai îngrijit al ceramicii de la Ferigile. Lipsa totală a ornamentelor derivate din cultura Basarabi (existente însă la Ferigile) arată că între sfârșitul acestei culturi și începutul necropolei de la Telești-Drăgoiești se interpune o destul de lungă perioadă de timp⁷⁸.

O serie de alte elemente semnificative pe care le prezintă ceramica de la Telești-Drăgoiești, dar care lipsesc la Ferigile, se cer de asemenea amintite. Astfel, dacă la Telești-Drăgoiești apar frecvent vase, mai ales străchini cu fund inelar sau în formă de postament – care, cum s-a arătat, devin o prezență semnificativă în secolele IV-III a. Chr. – la Ferigile acest element nu este prezent.

Brăul alveolat, dispus oblic sau vertical și coborât spre mijlocul vasului, deși apare la sfârșitul Ha. D. este caracteristic perioadei La Tène, fapt bine cunoscut de altfel. Acest tip de brâu se întâlnește și pe un vas un vas borcan de la Telești-Drăgoiești. Aproximativ în aceeași etapă se întâlnește și la Sanislău⁷⁹, iar la Coțofenii din Dos apare în context databil în a doua jumătate a secolului al IV-lea⁸⁰. La Fergile, brăul dispus oblic sau vertical nu se întâlnește.

Fără să fie prea numeroase, vasele de culoare cenușie – și ele caracteristice epocii La Tène – apar la Telești-Drăgoiești în T₂₅, T₂₆ (strachină, asociată cu brățară de sec. IV, început de sec. III a. Chr), T₂₇ (două vase miniaturale), T₂₈, T₄₀. Vase de culoare cenușie negricioasă mai apar în T₄₅ și T₄₈. De reținut că vasele cenușii de la Telești-Drăgoiești sunt în general lucrate din pastă mai îngrijit aleasă, decât cele de culoare roșcat maronie. Notăm că la Fergile ceramica cenușie nu este menționată. În fine, reamintim că la Telești-Drăgoiești s-a aflat și o strachină cenușie cu fund inelar, lucrată la roată înceată (T₄₃), ceramica la roată nefiind atestată în necropola de la Fergile. Ceramica de la Telești-Drăgoiești tinde deci a se plasa cu precădere în secolul al IV-lea a. Chr.

Armele puse în discuție și ele anterior, reprezintă categorii mai dificil de încadrat în timp. Trebuie specificat totuși că atât prin descoperirile de la Fergile, cât mai ales, prin alte analogii, unele mai târzii, săbiile și cuțitele de luptă de la Telești-Drăgoiești se pot încadra în perioade de timp sugerată de categoriile ceramice.

La fel, psaliile zăbalei din tumulul nr. 2, diferite ca tip de cele de la Fergile, își află o analogie perfectă la Coțofenii din Dos, datată acolo în prima jumătate a secolului al IV-lea a. Chr⁸¹.

În fine, brățara, piesă de podoabă mai semnificativă, aflată în T₂₆, probabil un import grecesc, datează și ea, mai ales prin analogiile dobrogene, în secolul al IV-lea, dar cu prelungiri și în secolul al III-lea a. Chr⁸².

Ținând deci cont de tipurile de inventar, de asocierea lor în morminte, ca și de analogiile menționate, se poate afirma că necropola de la Telești-Drăgoiești nu aparține doar secolului al V-lea a. Chr⁸³. Analiza detaliată a materialului descoperit arată că necropola a putut începe

spre sau cândva la sfârșitul secolului al V-lea a. Chr, dar a evoluat sigur și în secolul IV a. Chr., dacă a atins mijlocul sec. IV a.Chr. sau a depășit cu ceva această dată este însă greu de spus.

Datorită caracterului auster al majorității mormintelor, o stratigrafie orizontală este superfluă. Totuși, cele mai târzii înmormântări par a fi cele în care apare ceramică cenușie de mai bună calitate, adică mormintele din tumulii nr. 25, 26, 27, 28, 40, 43. Ipotețic, se poate aprecia că T_{43} , unde a fost găsit singurul vas (strachină) lucrat la roată, este cel mai târziu, împreună cu T_{26} (cu brățara de bronz) și T_2 cu zăbală. Nu este deloc exclus ca zăbala cu psalii din acest tumul să preceadă în timp psalia identică aflată la Coțofenii din Dos.

În concluzie, se poate afirma că necropola de la Telești-Drăgoiești se încadrează în Grupul Ferigile (numit și Bârsești-Ferigile), dar ca datare se plasează într-o etapă mai târzie decât cea în care evoluează necropola eponimă.

Se poate deci afirma că necropola de la Telești-Drăgoiești reprezintă - până acum – cel mai important obiectiv arheologic cercetat în zona subcarpatică centrală a Olteniei, pentru perioada respectivă. Importanța acestei necropole rezidă mai ales în faptul că ea arată modul în care a continuat evoluția culturii autohtone în etapa posterioară necropolei de la Ferigile.

Abstract:

The Necropola from Telești-Drăgoiești has the rite of incineration. It was used the rite of deposit storing the burnt material on the antic ground. All this material was deposited in vases or on river boulders.

The funeral inventory consists of vases, cups, jars, swords, little vases, bowls, daggers, tops of spears, jewellery.

This necropola is dated in the IV th little knives century b.C.

NOTE:

1. Al. Vulpe, **Ferigile**, planșa I/2,4,11.
2. Gh. I. Petre, Al. Vulpe, **Arhivele Olteniei**, N.S., 1994, p.30, fig. 3/1,2.
3. Gh. I. Petre, **SCIV**, 22, 1971, 4, fig. 2/2.
4. Gh. Calotoiu și colaboratorii, **Mărturii arheologice în Gorj**, p. 101.
5. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, 1956, fig. 178/1-2.
6. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia**, N.S.,XXXVII, 1993, p. 121, fig. 30/5,7,9.
7. P. Gherghe, **Thraco-Dacica**, VIII, 1-2, 1987, p.141.
8. C. Buzdugan, **Carpica**, I, 1968, p. 89, fig. 3/2,5.
9. Al. Vulpe, **Ferigile**, pl. I.
10. C. Buzdugan, **Carpica**, I, 1968, p. 84, fig. 2/3.
11. I. Nemeti, **Studii și comunicări**, Satu-Mare, 1972, p. 134, pl. 35/2,4.
12. Al. Vulpe, **Ferigile**, pl. I/12.
13. Vi. Zirra și colaboratorii, **op. cit.**, p. 121, fig. 30/8.
14. M. Irimia, **Pontica**, 14, 1981, p. 113, fig. 13/14.
15. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 39-40.
16. Al. Vulpe, **Ferigile**, pl. XII/1-28.
17. Gh. I. Petre, Al. Vulpe **Arhivele Olteniei**, N.S., 9, 1994, p. 34, fig. 6/42-43.
18. Gh. I. Petre, **SCIV**, 22, 1971, 4, fig. 2/4.
19. Idem, **Materiale**, IX, 1970, p. 485, fig. 212/1.
20. **Ibidem**, p. 476, fig. 6/1-2.
21. Gh. Calotoiu și colaboratorii, **Mărturii arheologice în Gorj**, p. 101.
22. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, II, 1956, p. 432, fig. 156/1.
23. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia**, N.S., XXXVII, 1993, p. 116, fig. 27/1-5.
24. P. Gherghe, **Thraco-Dacica**, VIII, 1-2, 1987, p. 143.
25. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 49-51, pl. X.
26. vezi V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, **Civilizația dacică**, p. 88, fig. 38.
27. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 46-47, pl. VI/2-4.
28. Gh. I. Petre, Al. Vulpe, **Arhivele Olteniei**, N.S., 9, 1994, p. 30, fig. 3/5.
29. Idem, **SCIV**, 22, 1971, fig. 4/1.

30. **Ibidem**, p. 487, fig. 7/9.
31. **Ibidem**, p. 487.
32. Gh. Calotiu și colaboratorii, **Mărturii arheologice în Gorj**, p. 101.
33. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, II, 1956, p. 447,, fig. 174/6.
34. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia**, N.S. XXXVII, 1993, p. 119, fig. 29/16-19.
35. V. Vasiliev, I.Al. Aldea, H.Ciugudean, **Civilizația dacică**, p.88 (tipul Vib), fig.38/11- 25.
36. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 47-49, pl. VII-VIII.
37. **Ibidem**, p. 54, pl. VI/18-22,25.
38. **Ibidem**,p. 49.
39. G. Florea, **Ceramica pictată în Dacia preromană**, (sec.I a.Chr.–I p.Chr 1998, pl. 22).
40. V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, **Civilizația dacică**, p. 91, fig.42/4-20; 43).
41. V. Vasiliev, **AMN**, XXII-XXIII, 1985-1986, p. 88-89.
42. V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, **Civilizația dacică**, p. 61.
43. Idem, **Civilizația dacică**, p. 60, fig. 21/16-19.
44. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 74, pl. XXVI/14,15.
45. **Ibidem**, pl. XXVI/13.
46. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 61.
47. D. Berciu **APO**, p. 381, fig. 212/1.
48. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, II, 1956, p. 413, fig. 137/3.
49. Al. Vulpe, **Ferigile**,p. 62.
50. I. Glodariu, E. Iaroslavchi,**Civilizația fierului la daci**, p. 138 (tipul III), fig. 71/4.
51. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 50, fig. 19, pl. XVI/2.
52. Idem, **Ferigile**, p. 61-62, pl. XVII.
53. I. Glodariu, E. Iaroslavski, **Civilizația fierului la daci**, p. 139, fig. 72/6-9.
54. V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, **Civilizația dacică**, p. 54-56, fig. 17/1,3-5.
55. V. Vasiliev, **Sciții**, pl. 13/2-3; pl. 14/1.

56. Al. Vulpe, **Ferigile**, pl. XV.
57. V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, **Civilizația dacică**, p. 46, fig. 16/5-7.
58. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 62, pl. XVIII.
59. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, II, 1956, p. 441, fig. 165/3.
60. S. Morintz, **Materiale**, VI, 1959, p. 243, fig. 5/4.
61. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia, N.S.**, XXXVII, 1993, p. 138, fig. 42/2,5. În necropola de la Sanislău, din nord-vestul României, contemporană cu cea de la Telești-Drăgoiești, apar de asemenea cuțitașe curbe; vezi I. Nemeti, **Dacia, N.S.**, XXVI, 1982, p. 133, fig. 5/6,14; fig. 6/12; p. 139, fig. 18/20.
62. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 64, pl. XX.
63. D. Berciu, **APO**, p. 318.
64. D. Berciu, E. Comșa, **Materiale**, II, 1956, p. 426, fig. 149/1-5.
65. Gh. Calotiu și colaboratorii, **Mărturii arheologice în Gorj**, p. 101.
66. E. Moscalu, **Oltenia**, III, 1980, p. 21, fig. 1/1.
67. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 67, fig. XXI/6.
68. Eugenia Popescu, Al. Vulpe, **Dacia, N.S.**, 26, 1982, 1-2, p. 98, fig. 18/f; pentru datare vezi p. 112.
69. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia, N.S.**, XXXVII, 1993, p. 138, fig. 42/3.
70. M. Dušek, **Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotin**, Bratislava, 1966, pl. 5/17; 24/14; 34/2.
71. M. Párducz, **Acta Archaeologica Hungarica**, II, 1-4, 1952, p. 148, fig3, pl. LXIV/5; LXV.
72. M. Irimia, **Pontica**, I, 1968, p. 218-219, fig. 31.
73. E. Bujor, **SCIV**, VI, 1955, p. 575, pl. I/11; idem, **Dacia, N.S.**, II, 1958, p. 135, fig. 7/11.
74. G. Simion, **Peuce**, II, 1970, p. 118, fig.34.
75. Al. Vulpe, **Ferigile**, pl. XXV.
76. S. Teodor, **Tharco-Dacica**, II, 1981, fig. 34/2-3.
77. Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 87.
78. Pentru ornamente de la Ferigile, derivate din cultura Basarabi, vezi Al. Vulpe, **Ferigile**, p. 56-57.
79. I. Nemeti, **Dacia, N.S.**, XXVI, 1-2, 1982, p. 133, fig. 6/1.
80. Vi. Zirra și colaboratorii, **Dacia, N.S.**, XXXVII, 1993, 1-2, p. 115, fig. 26/12.
81. **Ibidem**, p. 138, fig. 42/3.
82. Vezi notele 74-76 din studiu.
83. Cum se aprecia cu peste un deceniu în urmă, în **Litua**, III, 1986, p. 69.

Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campaniile 2003-2005)

**Vasile MARINOIU
Dumitru HORTOPAN**

1. Bumbesti Jiu – „Gară”.

Campaniile arheologice de la Bumbesti Jiu – „Gară”, întreprinse în intervalul 2003-2005, s-au efectuat atât în interiorul castrului cu zid de piatră, cât și în *vicus* –ul militar din vecinătate, continuându-le pe cele din anii precedenți¹.

În anul 2003, în interiorul castrului a fost deschisă o singură secțiune, S.1/2003, orientată nord-sud, având dimensiunile de 6x2 m. Ea s-a trasat la 0,70 m est față de S.2/2002, respectiv 0,70 vest față de S.3/2002.

În carourile 3-5 a fost surprins un drum care realiza accesul spre barăcile militarilor și unea *via principalis* cu *via sagularis* de pe latura estică a castrului. Drumul avea lățimea de 2,45 m fiind flancat de rigole din piatră de râu cu adâncimea de 0,40 m. Pe mijloc erau dispuse pietre mari de râu plate care dădeau curbura convexă a drumului. Acestea erau așezate pe un strat de pietriș gros de 0,10 m.

În caroul 5, la -0,50 m adâncime față de nivelul actual de călcare și la 1,36 m distanță față de profilul vestic al secțiunii, a apărut un zid transversal, realizat din pietre de râu fără legătură de mortar care avea o lățime de 0,33 m.

Materialele arheologice descoperite în S.1/2003 sunt reprezentate în principal din materiale de construcție (cărămizi, țigle, olane, piroane, balamale), fragmente de vase de uz casnic din ceramică (oale, capace, castroane, farfurii etc.) de culoare neagră, cenușie sau cărămidie, lucrute cu roata, dar și cu mâna, precum și fragmente de sticlă (pahare, boluri).

Stratigrafia secțiunii corespunde în linii mari cu cele înregistrate în anii precedenți: între 0 și -0,10 m se află stratul vegetal; între -0,10 m și -0,50/0,65 m este stratul arheologic roman, iar de la -0,50/0,65 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

Cercetările arheologice din *vicus*-ul militar au avut drept scop verificarea unor detalii de pe harta magnetometrică realizată în 2002 de către dr. ing. Florin Scurtu² care oferea indicii privind existența unor eventuale construcții.

Astfel, s-a deschis o secțiune S.1/2003 situată la 5 m est de S.4/2002 cu dimensiunile de 10x2m, orientată nord-sud. Din punct de vedere constructiv, S.1/2003 nu a reliefat nici un element care să confirme existența unor posibile edificii sau a altor amenajări. Piatra de râu găsită în cantități reduse și la diferite adâncimi, avea o dispunere aleatorie fiind cel mai probabil antrenată în pământ în urma lucrărilor agricole din perioada modernă.

În schimb, s-au descoperit numeroase materiale arheologice specifice epocii romane. Ceramica este fragmentară fiind reprezentată de vase de uz casnic lucrate cu mâna sau la roată, dintr-o pastă de culoare roșie și neagră (oale de diferite tipuri, pahare, castroane etc.) și materiale de construcție (cărămizi, olane și țigle). Tot aici s-au mai descoperit câteva piese de bronz (un fragment de fibulă), fier (piroane întregi și fragmentare, balamale) și sticlă fragmentară. De asemenea, s-a găsit și zgură de fier ceea ce ne determină să avansăm ideea că în apropiere se afla un atelier de fierărie.

În ceea ce privește stratigrafia acestei secțiuni, aceasta este similară celor din anii anteriori: între 0-0,10/0,16 m se află stratul vegetal, între -0,10/0,16 – 0,38/0,58 m este stratul de cultură roman, iar de la -0,38/0,58 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

În anul 2004, cercetările arheologice s-au reluat în interiorul castrului și în *vicus*-ul militar amplasat în imediata apropiere a fortificației.

În interiorul castrului s-a deschis o singură secțiune S.1/2004 situată la 3m vest de S.1/2002, paralelă cu cele din campaniile precedente, orientată nord-sud cu dimensiunile de 24x2m.

Ca și în campania din anul 2003, în S.1/2004 în carourile 9-13 s-au reperat urmele drumului executat din piatră de râu care făcea legătura între *via principalis* și *via sagularis* în *praetentura sinistra* de pe latura estică a castrului. Aici, drumul avea o lățime de 3,20 m fiind flancat de rigole din piatră de râu de 0,40 m. Pe mijloc erau dispuse pietre mari de râu care marcau curbura convexă a drumului. Aceste pietre suprapuneau un strat de pietriș gros de 0,10 m.

În caroul 2, la -0,72 m s-a descoperit un vas ceramic (oală), întreg, modelat la roată într-un context de arsură care măsoara 1x0,5m. În caroul 18, la -0,80 m a apărut o amforă de la care se mai păstrează doar partea superioară (înălțime = 0,58 m; diametrul corp = 0,50 m; diametrul gurii = 0,15m) (aparține tipului VI după tipologia³ lui Gh. Popilian). În interiorul amforei s-a descoperit un fragment de vas ceramic lucrat cu roata de culoare neagră. În apropierea acestora s-a găsit o piesă de bronz (un pandantiv) care se aseamănă cu un clopoțel.

Inventarul arheologic, recuperat din S.1/2004, constă, în principal, din materiale de construcție (cărămizi, olane, țigle, piroane, balamale), fragmente de vase de uz casnic ceramice (oale, capace, castroane, farfurii) de culoare neagră, cenușie și cărămizie, lucrate la roată, fragmente de sticlă, o cheie și ținte de fier pentru încălțăminte.

De asemenea, au fost descoperite două cărămizi fragmentare care au imprimate ștampila CIVC (variante cu litere inversate), o bilă de praștie și o jumătate dintr-o măciucă din piatră.

Materialul numismatic este reprezentat de un denar din timpul împăratului Antoninus Pius (Av. ANTONINVS AVG. PPI Rv. XII TRPOT COS IIII, zeița Fortuna în picioare, spre dreapta, în mâna dreaptă ține caduceul, iar în stânga cornul abundenței, anii 149-150) și de trei monede de bronz, (doi sesterți, unul emis de împăratul Marcus Aurelius [Av. IMP. M. AN(TONIVS)AVG. I. Rv. COS...], zeița Victoria în picioare spre dreapta, anii 173-174], celălalt ilizibil, și un as tot ilizibil).

Stratigrafia secțiunii este următoarea: între 0-0,12 m se află stratul vegetal actual; între -0,12-0,72/1,52 este stratul arheologic roman, iar de la -0,72/1,52 m începe stratul steril din punct de vedere

arheologic.

Secțiunea S.2/2004 s-a trasat în *vicus*-ul militar, la 10 m sud-est de S.2/2002, având dimensiunile de 10x2 m și orientarea nord-sud.

Ca și în anul precedent, aceasta nu a reliefat nici un element care să indice existența unor eventuale construcții. Piatra de râu, găsită la adâncimi diferite, avea o dispunere aleatorie fiind antrenată în pământ în urma lucrărilor agricole efectuate în epoca modernă. Materialul arheologic recuperat este reprezentat de ceramică fragmentară de culoare cărămizie care provine de la vase realizate la roată și de la materiale de construcție (cărămizi și țigle).

Stratigrafia acestei secțiuni este similară celor din campaniile precedente: între 0-0,12 m se află stratul vegetal, între -0,12-0,30/0,40 m este stratul de cultură roman, iar de la -0,30/0,40 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

În anul 2005 cercetările arheologice din punctul „Gară” s-au axat pe investigații în interiorul castrului cu zid de piatră, în *praetentura sinistra*.

Astfel, s-au deschis două secțiuni S.1/2005 cu dimensiunile de 22x2 m, situată la 0,50 m vest de S.1/2004 și S.2/2005, cu dimensiunile de 15x2 m, amplasată la 0,80 m est de S.1/2004, ambele orientate nord-sud.

În S.1/2005, în carourile 9-13 a apărut ca și în secțiunile deschise în anii precedenți, drumul care stabilea legătura între *via principalis* și *via sagularis*. Drumul surprins și în anii trecuți avea aceeași tehnică de construcție (piatră de râu așezată pe un strat de pietriș, la mijloc bombat, iar marginile cu rigole din piatră de râu cu o lățime de 0,40 m). În S.1/2005 lățimea drumului măsoară 1,40 m, iar în S.2/2005 aceasta este de 2,62 m. Acest fapt se datorează acțiunii antropice de-a lungul timpului, mai ales lucrărilor agricole din veacul al XIX-lea și al XX-lea.

În S.1/2005 s-au descoperit numeroase fragmente de materiale de construcție (cărămizi, țigle, olane), piroane, balamale, un fragment de cuțit, un vârf de lance (toate din fier), un fragment de cute pentru ascuțit, o monedă de bronz ilizibilă, o mărgea de culoare verde și fragmente ceramice de la vase de uz casnic lucrate la roată, dar și cu

mâna de culoare roșie, cenușie sau neagră.

Materialul arheologic, recuperat din S.2/2005 este reprezentat din fragmente de cărămizi, țigle și olane, fragmente de sticlă, piroane, țiște, o cheie, vârfuri de sulită (toate din fier), un pandantiv de bronz, o bilă din metal alb (?), fragmente ceramice de la vase de uz casnic de culoare cenușie și roșie (fructiere, străchini, farfurii, oale, amfore) și un denar emis de împăratul Lucius Verus pentru soția sa, Annia Lucilla (Av. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F; Rv: VESTA; Roma, anii 164-169).

Din punct de vedere stratigrafic S.1/2005 prezintă următoarea situație: între 0-0,16 m se află stratul vegetal actual, între -0,16-0,52 m este stratul arheologic roman, iar de la -0,52 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

În S.2/2005, stratigrafia este următoarea: între 0-0,20 m este stratul vegetal actual, între -0,20-0,70 m se află stratul arheologic roman, iar de la -0,70 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

Inventarul arheologic, descoperit în castrul și *vicus*-ul militar de la Bumbesti Jiu „Gară”, se datează în secolele II-III p. Chr.

2. Bumbesti Jiu - „Vârtop”

Campaniile arheologice din anii 2003 -2005 au avut ca obiectiv prioritar continuarea investigațiilor în zona termelor din *vicus* –ul militar situat în partea de sud a castrului cu val de pământ de la Bumbesti Jiu – „Vârtop”⁴.

Astfel, s-au deschis mai multe secțiuni orientate nord-sud care au următoarele dimensiuni: S1/2003=7x2 m; S.2/2003=5x2m; S.1/2004=14x2m; S.2/2004=6,20x2 m; S.1/2005=8,80x2 m și S.2/2005=12,30x1,90 m.

Deschiderea și excavarea acestor secțiuni ne-a permis investigarea unei noi componente compartimentate în două camere. Cea mai mare parte a acesteia a fost distrusă de amenajarea DN 66.

A fost dezvelită în întregime doar latura estică care măsoară 7,80 m. Laturile de nord și sud au fost reperate doar pe o lungime de 1,20 m,

respectiv 4 m. Zidul median, care compartimenta edificiul, a fost surprins pe o lungime de 2,20 m. Fundația edificiului era executată în tehnica *opus incertum*. Lățimea fundației măsoară 0,72-0,78 m.

Camera 1 are doar latură estică întreagă (3,67 m), celelalte perpendiculare pe aceasta măsoară 2,20 m, respectiv 1,20 m. Latura vestică este distrusă în totalitate de lucrările de amenajare a DN 66, însă cel mai probabil ea era egală cu cea estică. În interior încăperea, pardosită cu mortar, era dotată cu instalație de hipocaust. Pilele erau alcătuite din tuburi ceramice de formă circulară, care aveau la bază diametrul de 0,18-0,22 m și din cărămizi pătrate. În această încăpere s-au identificat doar 8 pile. Distanța dintre pile este inegală variind între 0,18-0,42 m. S-au reperat doar 5 șiruri de pile pe direcția est-vest și 2 pe direcția nord-sud. Din pile se mai păstrează 1-2 cărămizi, iar uneori doar urmele de mortar.

Camera 2, identificată și excavată parțial din cauza lucrărilor de amenajare a DN 66 și a existenței unui copac, are, de asemenea, doar latura estică întreagă (5,78 m) celelalte măsurând 4 m, respectiv 2,20 m. Latura vestică este distrusă în totalitate, însă, cel mai probabil, ea era egală cu cea estică. În interior încăperea pavată cu piatră măruntă de râu era prevăzută cu instalație de hipocaust. Pilele erau alcătuite din cărămizi pătrate cu dimensiunile de 0,29x0,29x0,08 m. S-au păstrat 10 șiruri pe direcția est-vest și 5 pe direcția nord-sud.

Inventarul arheologic descoperit este reprezentat de materiale de construcție din ceramică și metal (cărămizi întregi și fragmentare, țigle, olane și tuburi fragmentare, piroane de diferite mărimi, o balama), ceramică uzuală, lucrată cu mâna și la roată, de culoare roșie și neagră, fragmente de sticlă, un fragment de *terra sigillata* etc.

Materialul numismatic este alcătuit numai din piese de bronz (sesterți) fiind emise în timpul împăratului Traian (2 exemplare) și Antoninus Pius (2 exemplare). Alte trei monede, datorită stării precare de conservare, sunt ilizibile. Zidul estic al încăperii este întrerupt de un canal, probabil pentru circulația aerului cald orientat oblic pe direcția NE-SV. Canalul a fost surprins pe o lungime de 1,20 m fiind realizat din

piatră de râu și cărămidă fragmentară legată cu mortar de var. La baza sa au fost dispuse țigle întregi. Lățimea canalului este de 0,35 m.

În campania din anul 2003 s-a mai trasat o secțiune, S.1/2003, la cca. 30 m nord de terme și la 10 m est de DN 66, paralelă cu pâraul Vârtop.

Din nefericire, din punct de vedere arheologic, această secțiune nu a furnizat elemente interesante, deoarece stratul de umplutură rezultat în urma realizării DN 66 Tg Jiu – Petroșani era compact și consistent. Acest lucru a fost principalul impediment în continuarea săpăturii, ajungându-se totuși până la adâncimea de -0,60 m.

În campania din anul 2004, în caroul 1 al S.2/2004, la -0,83 m față de nivelul actual de călcare s-a descoperit o țiglă fragmentară cu ștampilă încadrată în *tabula ansata* – LEG..., probabil a IIII-a Flavia, deoarece în anul 2000, pe o cărămidă întreagă, era imprimată, în același fel, ștampila legiunii respective. De asemenea, în timpul investigațiilor arheologice din anul 2005 s-a recuperat un fragment de țiglă cu ștampilă în cartuş dreptunghiular, probabil a legiunii a VII- a Claudia ([LE]G VII[CL]).

Așadar, împreună cu detașamentul legiunii a IIII-a Flavia, în castrul și *vicus*-ul militar de la Bumbesti Jiu „Vârtop” a campat o perioadă și un detașament al legiunii a VII-a Claudia.

În ceea ce privește stratigrafia secțiunilor, aceasta este identică: între 0-0,10 m este stratul vegetal actual; între -0,10-1,20 m este stratul arheologic roman, iar de la -1,20 m apare stratul steril din punct de vedere arheologic.

Un obiectiv secundar al cercetărilor arheologice din anul 2004 a fost și secționarea drumului de intrare în castrul de la „Vârtop”, pe direcția porții de pe latura vestică.

Secțiunea S.1/2004 s-a deschis transversal pe drumul roman, reliefându-se lățimea sa de 3,60 m și tehnica de construcție, fiind executat din piatră de râu plată, care suprapunea un strat de pietriș gros de 0,10 – 0,15 m. Drumul pornea în pantă lină dinspre sud, paralel cu valul de pământ al castrului de pe latura vestică, după care își modifica brusc traiectul în apropierea porții și intra perpendicular pe aceasta.

Materialul arheologic recoltat este nesemnificativ fiind reprezentat de materiale de construcție (țigle, olane, cărămizi) și vase ceramice, toate găsite în stare fragmentară.

De asemenea, în zona sud-vestică a castrului, pe un platou situat lângă calea ferată care face legătura între Tg – Jiu și Petroșani, au fost deschise două casete cu dimensiunile de 2x2 m de unde au fost recuperate doar fragmente de cărămizi și țigle.

Materialul arheologic și cel numismatic confirmă încă o dată ipoteza că fortificația și *vicus*-ul militar de la Bumbești Jiu – „Vârtop” au fost utilizate doar până în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr. după care rolul principal în apărarea acestei zone preluându-l castrul de la Bumbești Jiu „Gară” amplasat la cca. 800 m sud de cel de la „Vârtop”

Ciocadia – „Codrișoare”

Campaniile arheologice, întreprinse între anii 2003-2005, au avut ca obiectiv principal identificarea și investigarea unor noi elemente care să precizeze destinația sitului.

Ca și în anii precedenți⁵, cercetările au fost îngreunate de faptul că punctul „Codrișoare” este amplasat pe proprietățile private ale cetățenilor din satul Ciocadia care nu au fost întotdeauna înțelegători cu demersul nostru științific. Această realitate a avut drept rezultat deschiderea secțiunilor pe alte proprietăți decât cele din campaniile precedente.

În anul 2003 au fost trasate două secțiuni: S. 1/2003, cu dimensiunile de 8x2 m și S. 2/2003, care măsoară 4x2 m.

Secțiunea S. 1/2003 a fost deschisă pe direcția nord-sud, la 3 m nord de S. 1/2002. Încă de la înlăturarea stratului vegetal s-au descoperit materiale de construcție romane provenite de la un edificiu, care însă a fost distrus de lucrările agricole moderne.

Spre deosebire de anii trecuți când au fost surprinse fundațiile unei construcții, relativ bine păstrate, acum au apărut mai multe pietre de râu dispuse aleatoriu pe întreaga suprafață a S. 1/2003.

Materialele arheologice recuperate din această secțiune sunt

reprezentate de fragmente ceramice lucrate cu mâna și la roată, de culoare neagră și cenușie, fragmente de la materiale de construcție (țiglă, olane, cărămidă), fragmente de la vase de sticlă, piese din metal (un vârf de sulită și un cuțit de fier, patru fibule, două de bronz, iar celelalte de fier, un mâner tubular din fier cu ornamente circulare la extremități, fragmente de vase de bronz).

De asemenea, unele din obiectele metalice (o fibulă de bronz și mânerul de fier), fragmente de la vase ceramice s-au găsit amestecate cu oase calcinate într-un context arheologic cu cenușă și cărbuni, fiind probabil vorba de un mormânt de incinerare.

Din punct de vedere stratigrafic se constată o situație similară cu cea din anii trecuți: între 0-0,10 m este stratul vegetal; între -0,10-0,60 m este stratul arheologic roman, iar de la -0,60 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

Secțiunea S.2/2003 a fost trasată la 0,40 m est de S.1/2003 păstrându-se aceeași orientare. La diferite adâncimi în S.2/2003 au apărut ca și în secțiunea precedentă, pietre de râu, care nu erau dispuse ordonat alături de arsură, oase calcinate și pietriș.

Inventarul arheologic descoperit este alcătuit din fragmente, de vase ceramice lucrate cu mâna de culoare neagră, materiale de construcție fragmentare (țigle, olane, cărămizi), vase de sticlă fragmentare de culoare verzuie și piese de metal (două piroane, fragmente de bronz).

În timpul demontării marotorului, lăsat între cele două secțiuni, s-a găsit un cuțit de fier de tip *sica*.

Stratigrafia acestei secțiuni este similară cu cea din S.1/2003.

În anul 2004 au fost deschise o secțiune S.1/2004 cu dimensiunile de 14x2 m și o casetă C.1/2004 de 4x2 m.

Secțiunea S.1/2004 s-a trasat pe direcția nord-sud la 5 m nord-est de S.1/2003. Încă de la înlăturarea stratului vegetal au ieșit la iveală fragmente de cărămizi, de țigle, precum și de vase ceramice, lucrate cu mâna sau la roată și un fragment dintr-o piesă de bronz.

, Dacă în anii trecuți au fost sesizate fundațiile unor construcții realizate din piatră de râu legată cu mortar de var și în 2004 au apărut doar pietre

de râu, de mărimi diferite, dispuse, însă aleatoriu, pe întreaga suprafață a S.1/2004.

Între -0,10-0,58 m se află stratul de cultură roman, care conține fragmente ceramice de la vase de culoare neagră și cărămizie lucrate cu mâna sau la roată și fragmente de la materiale de construcție (țigle, olane, cărămizi).

În caroul 1, la -0,22 m față de nivelul actual de călcare s-a descoperit un fragment de țiglă care are imprimată o ștampilă dreptunghiulară cu literele (*LE[G]* sau *[V]*).

De asemenea, s-a descoperit mult pietriș, asociat pe unele locuri cu cenușă și cărbuni.

Stratigrafic, se constată o situație identică cu aceea din campaniile precedente: între 0-0,10 m este stratul vegetal; între -0,10-0,58 m este stratul de cultură roman, negru-cenușiu; de la -0,58 începe stratul galben, steril din punct de vedere arheologic.

Caseta C.1/2004 a fost deschisă la 2 m sud-est de S.1/2004, menținându-se aceeași orientare. Și în această casetă s-au găsit, la diferite adâncimi, fragmente de vase ceramice lucrate cu mâna sau la roată (un fragment prezintă ca decor șnurul), un fragment de opaiț și fragmente de la materiale de construcție ceramice (țigle, olane, cărămizi).

Stratigrafia casetei este similară cu cea din S.1/2004.

În campania arheologică din anul 2005 au fost trasate două secțiuni, ambele orientate nord-sud: S.1/2005 cu dimensiunile de 10x2 m și S.2/2005, care măsoară 18x2 m.

S.1/2005 s-a deschis la 0,50 m vest de C.1/2004, stratul arheologic roman apărând la -0,15, ce conținea fragmente de la materiale de construcție (țigle, olane, cărămizi) și de la vase ceramice, precum și un bazin de opaiț. În caroul 10, la -0,15 m s-a descoperit prima monedă, un as, bine conservat, emis de împăratul Caracalla pentru mama sa, Iulia Domna (AE⁺, Av. IVLIA PIA FELIX AVG, Rv. VESTA, diametrul 17-18 mm, anii 211-217).

S.2/2006 s-a trasat la 8 m est de S.1/2005 și la 0,50 m vest față de

S.1/2004. De la -0,10 m au început să apară materiale de construcție fragmentare și vase ceramice de uz casnic, lucrate cu mâna și la roată.

În caruurile 11-12, la -0,40-0,45 m față de nivelul actual de călcare, pe o suprafață de 1,20x0,70 m s-au descoperit oase calcinate, cărbune și cenușă. În acest context arheologic s-au găsit fragmente de vase ceramice lucrate la roată, de culoare cenușie, 14 piroane de fier, care aveau capul în formă de L, 8 nituri de bronz, un vas fragmentar de bronz și o toartă de la un vas de bronz, care prezintă la partea superioară un cap de leu, iar la cea inferioară un cap de gorgonă. Piesa provine, probabil, de la un vas de tip *oinochoe* având 0,149 m înălțime și 0,015 m lățime.

Tot aici s-a mai scos la iveală o piesă de harnașament de bronz.

În caroul 8, la adâncimea de -0,62 m față de nivelul actual de călcare, a apărut o fibulă de fier, cu placă dreptunghiulară de la care, lipsește mecanismul de prindere, un piron de fier, o plăcuță din argint cu urme de nituri și fragmente de la un vas de bronz.

În carourile 11-12, la adâncimea de -0,70 m, s-a descoperit un mormânt roman de inhumatie, realizat din cărămizi dreptunghiulare de diferite dimensiuni, țigle și olane legate cu mortar de var. Mormântul, orientat sud-vest/nord-est, are formă dreptunghiulară cu dimensiunile: L=1,80 m; l=0,47 m și adâncimea =0,40 m. Baza sa a fost placată cu un paviment de cărămizi.

Cărămizile mormântului erau deplasate spre sud datorită presiunii solului. În interior, scheletul defunctului era răvășit și incomplet, păstrându-se doar o parte din calota craniană și din membrele superioare și inferioare.

Mobilierul funerar este inexistent, probabil mormântul a fost profanat încă din antichitate.

Lângă mormânt, în partea sud-vestică, s-a găsit un vas de sticlă fragmentar, care aparține tipului cu corp sferic, gât cilindric, tăiat și polizat. De asemenea, în apropierea mormântului, în profilul estic al secțiunii s-a recuperat o fibulă de argint de tip ancoră.

Din punct de vedere stratigrafic S.2/2005 prezintă următoarea situație: între 0-0,10 m este stratul vegetal actual, între -0,10-0,50/0,70

m este stratul arheologic roman, iar de la -0,70 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic. În stadiul actual, al cercetărilor materiale arheologice, descoperite la Ciocadia „Codrișoare”, plasează acest sit în secolele II-IV p. Chr.

În anul 2005, în urma informațiilor furnizate de către un localnic, am efectuat o periegheză la cca. 300 m sud de punctul „Codrișoare”, unde s-au depistat, pe o suprafață apreciabilă, numeroase materiale arheologice de factură romană (cărămizi, țigle, olane, case ceramice), urmând ca în campaniile viitoare să investigăm această zonă, aici fiind, probabil, o *villa rustica*.

NOTE:

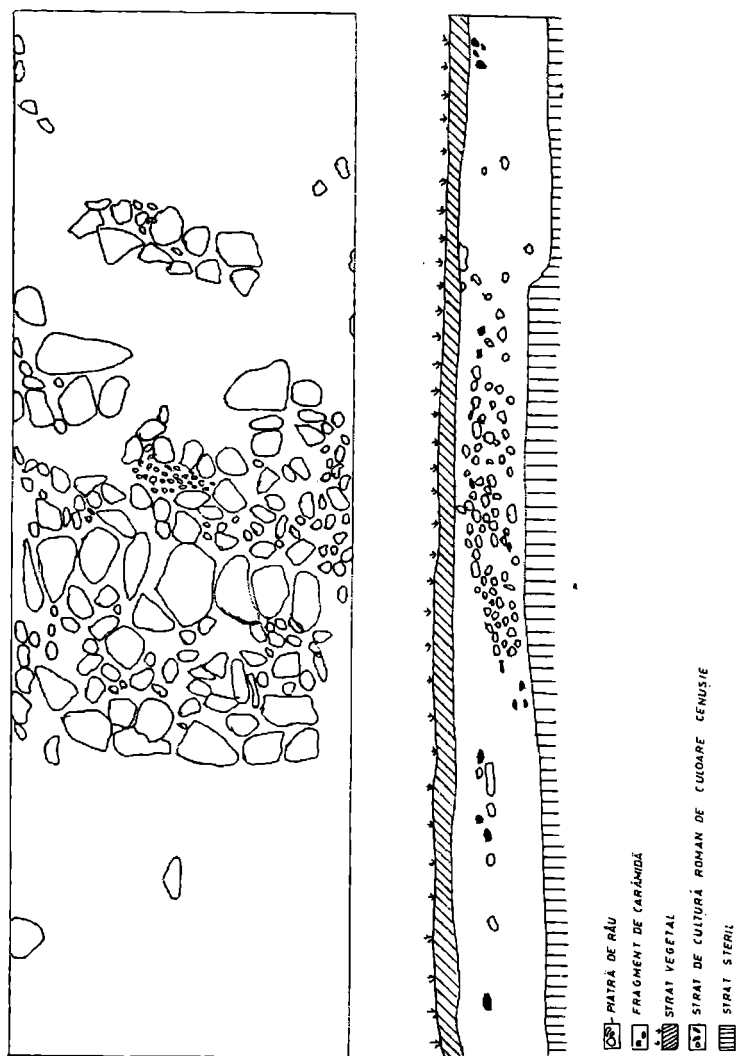
¹ V. Marinou, D. Hortopan, M. Mărgineanu, *Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campania 2002)*, în *Litua* 10, 2004, p. 29-52.

² Florin Scurtu, *Cercetări geofizice la Bumbești Jiu – Gară*, în *CCA* (a XXVII-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Covasna, 2-6 iunie 2003), p. 69-70.

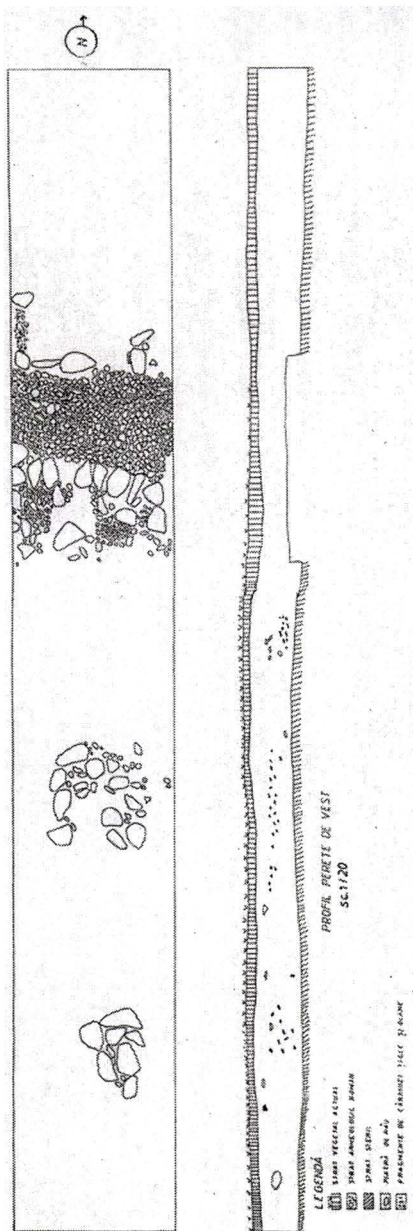
³ Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 54-56.

⁴ V. Marinou, D. Hortopan, M. Mărgineanu, *Litua*, 10, 2004, p. 29-31.

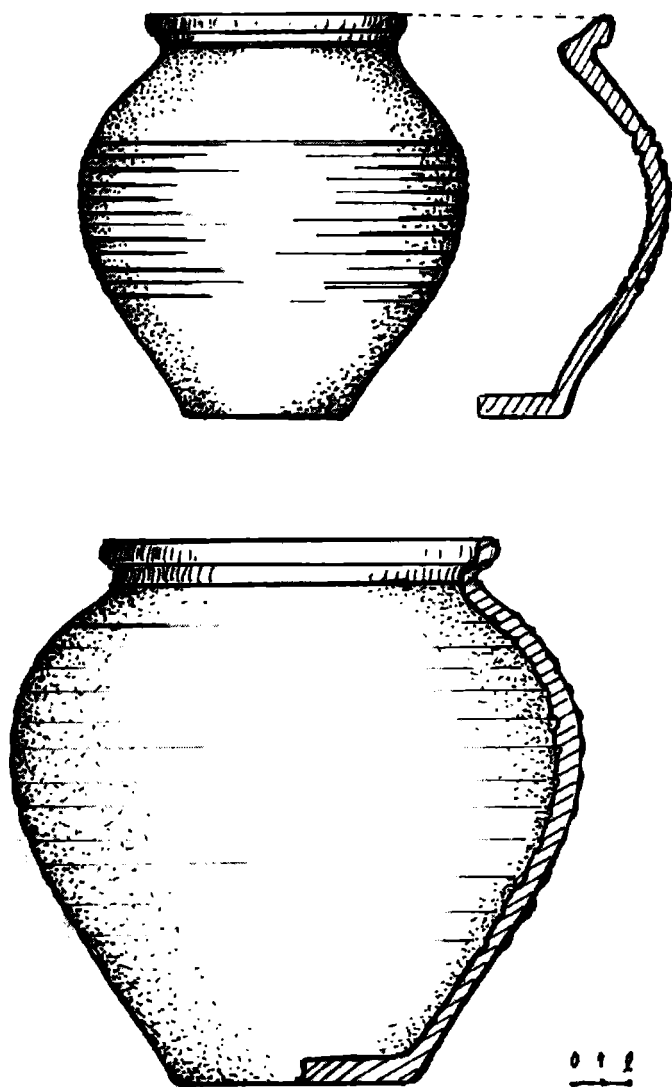
⁵ *ibidem*, p. 34-36.

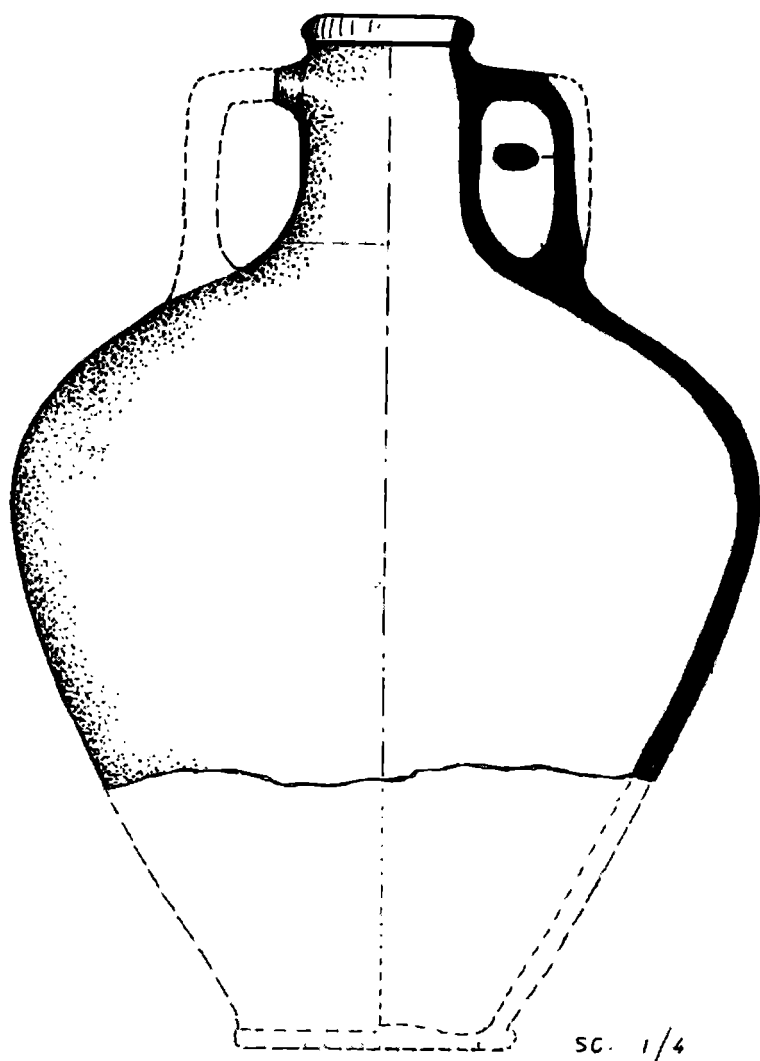
PI. I. Bumbesti Jiu - "Gară" - Planul și profilul S₂/2003 (Sc. 1/70)

PI. II. Bumbcești Jiu - "Gară" - Planul și profilul S₂/2005 (Sc. 1/20)

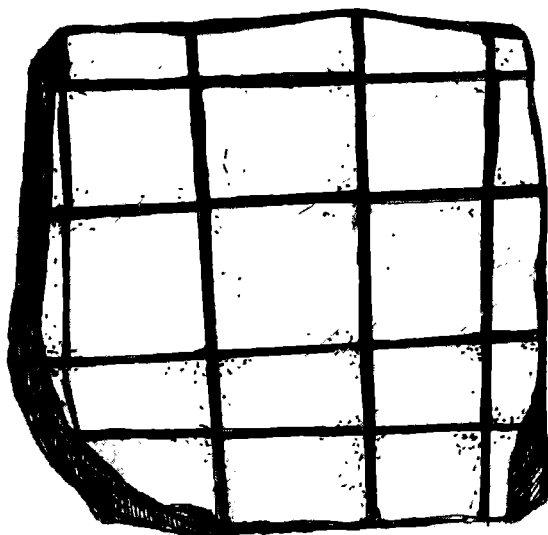

Pl. III. Bumbesti Jiu - "Gară" - 2004. - Ceramică

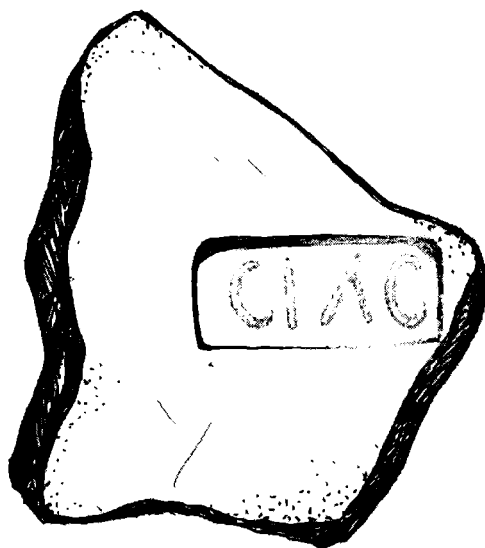

Pl. IV. Bumbesti Jiu - "Gară" - 2004. - Amforă.

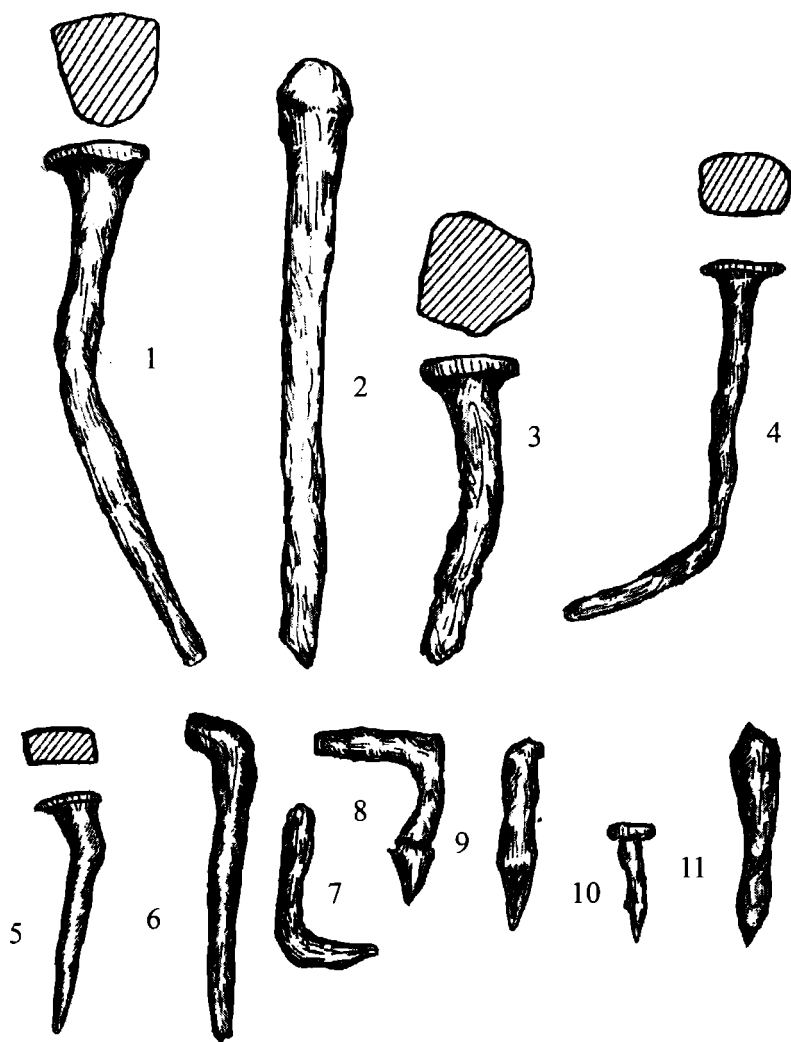
1

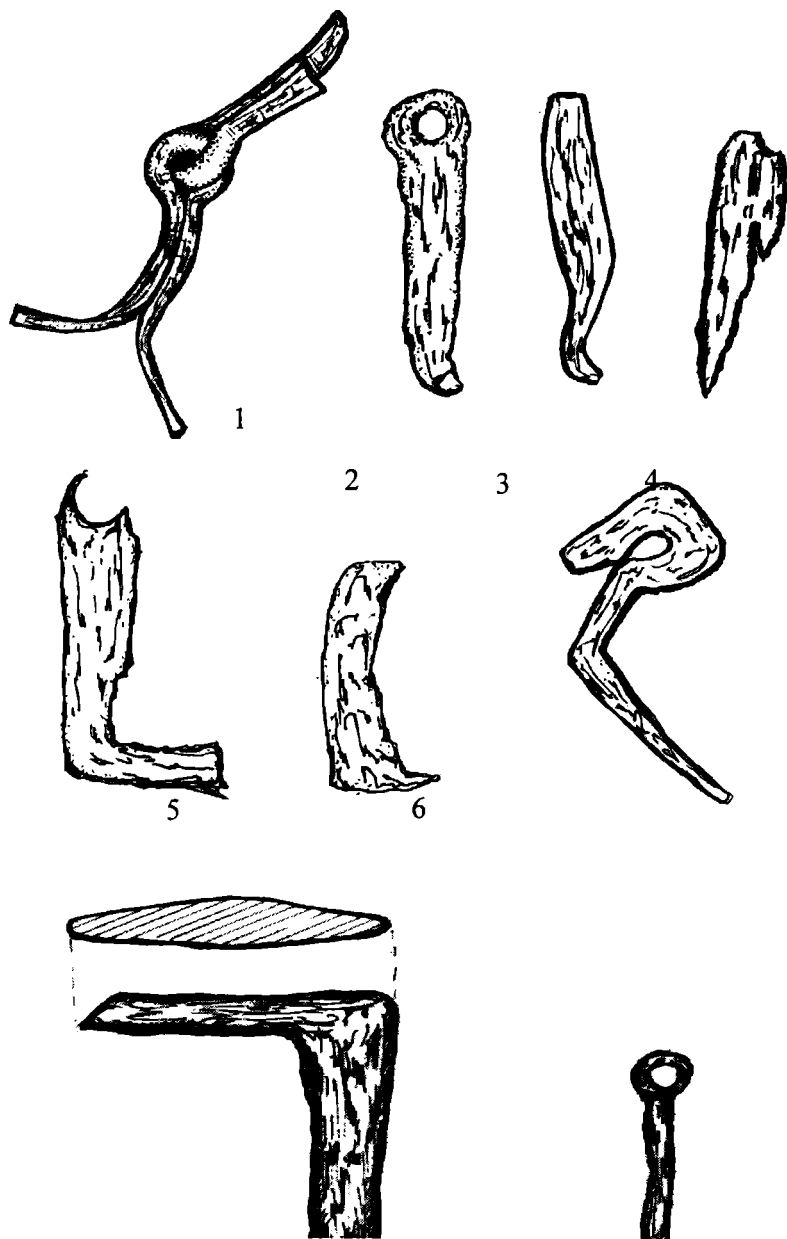
2

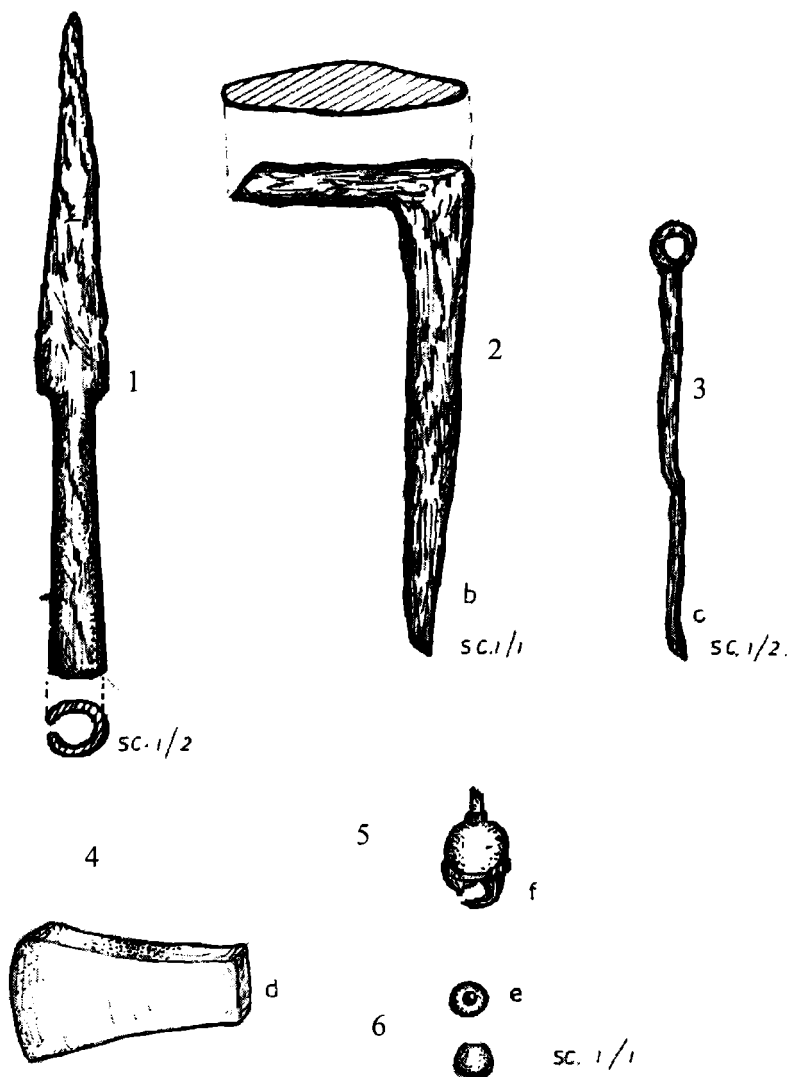
PI. V. Bumbești Jiu - "Gară" - 2004. - Cărmizi.

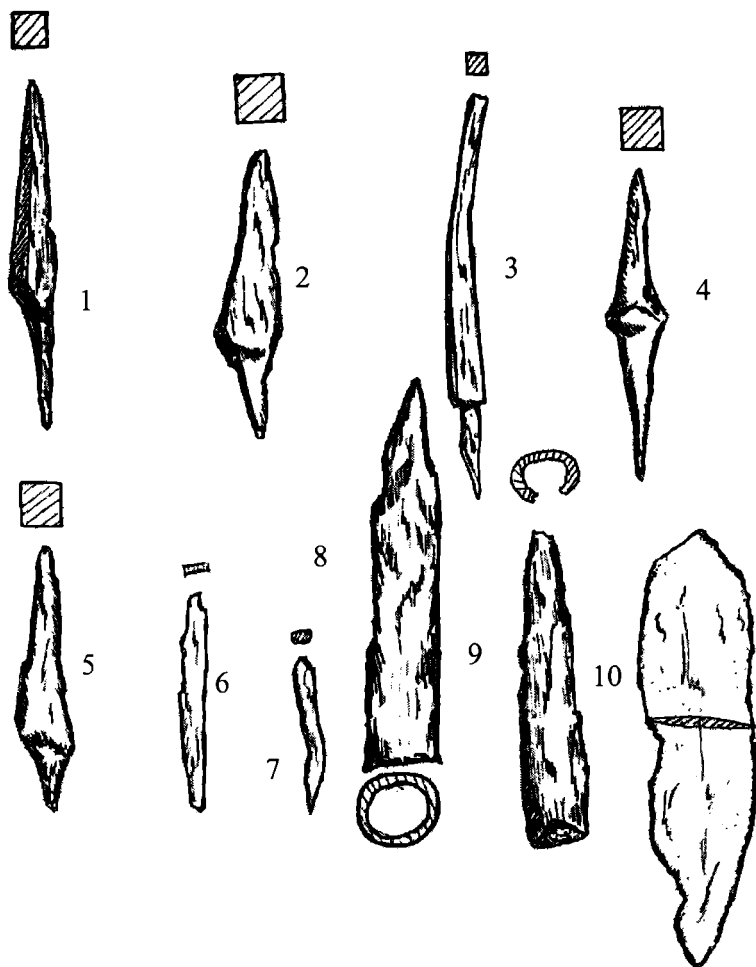
PI. VI. Bumbesti Jiu - "Gară" - 2005 - Piese din fier (sc. 1/1).

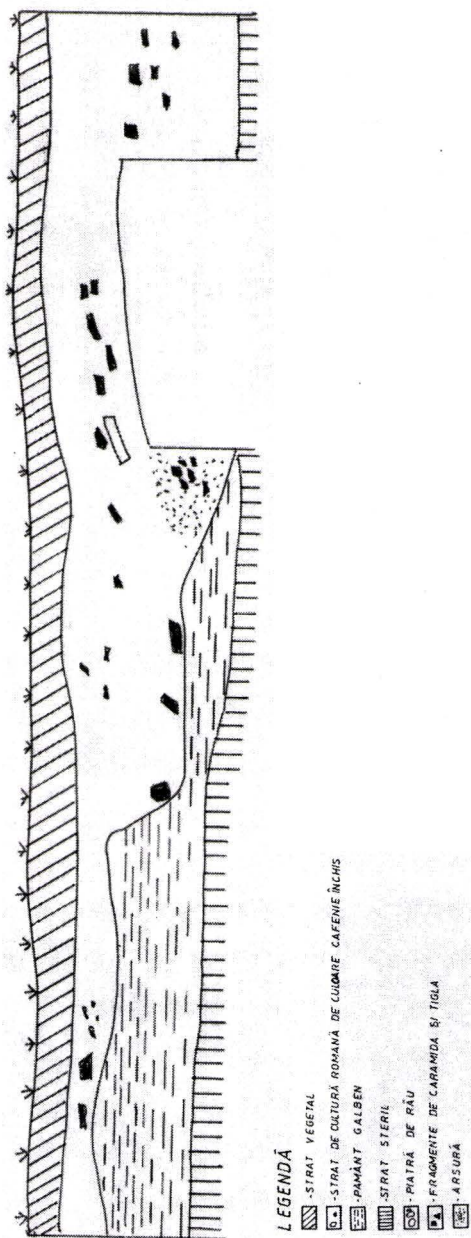
Pl. VII. Bumbești Jiu - "Gară" - 2005. - Piese din fier (Sc. 1/1).

PI. VIII. Bumbesti Jiu - "Gară" - 2005: vârf de lance (1), cui de fixare (2), piron (3), gresie (4), pandativ din bronz (5) și mărghea (6).

Pl. IX. Bumbesti Jiu - "Gară" - 2005 - Piese din fier (sc. 1/1).

PI. XI. Bumbesti Jiu - "Vârtoș" - Profilul S₂/2003 (sc. 1/20).

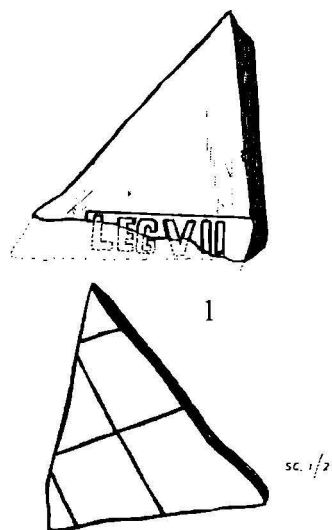

1

2

PI. XII. Bumbăști Jiu - "Vârtoș" - 2004. Aspecte de săpătură.

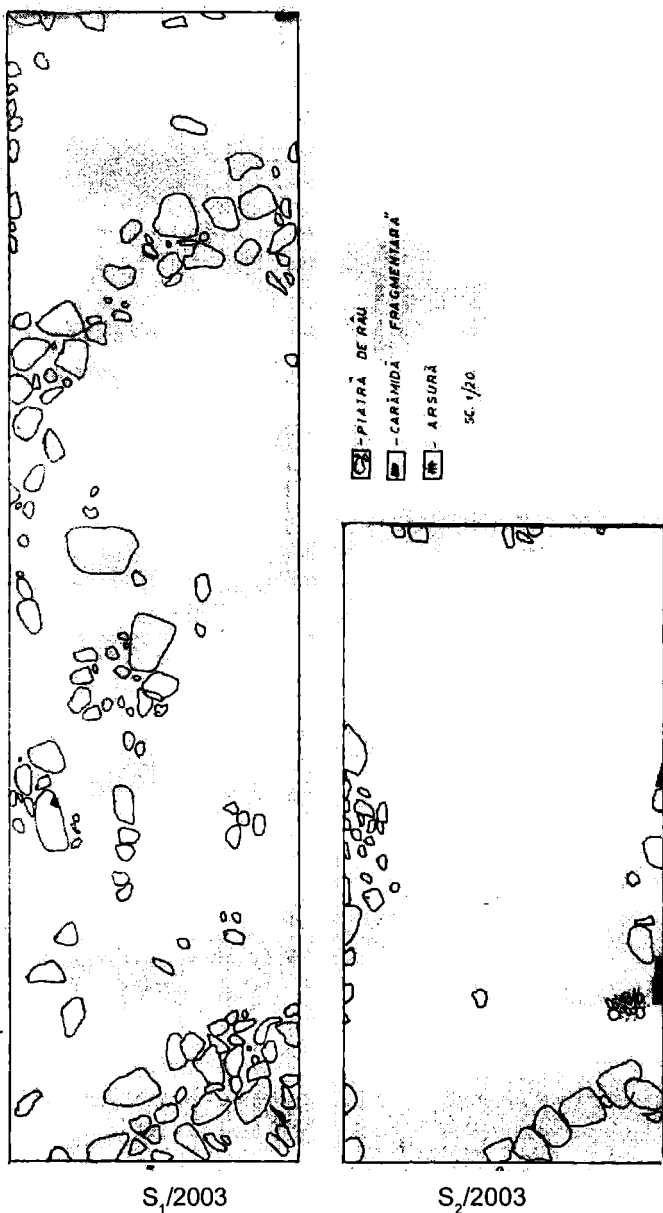

Pl. XIII. Bumbesti Jiu - "Vartop" - 2005:

1 - fragment de țiglă cu ștampila LEG VII sc. 1/2; 2 - Aspect de săpătură.

Pl. XIV. Bumbești Jiu - "Vârtop" - 2005 - Aspecte de săpătură.

PI. XV. Ciocadia - "Codrişoare". - Planurile S₁ şi S₂/2003 (sc. 1/20)

Profilul peretelui de vest. Sc. 1/20

LEGENDA

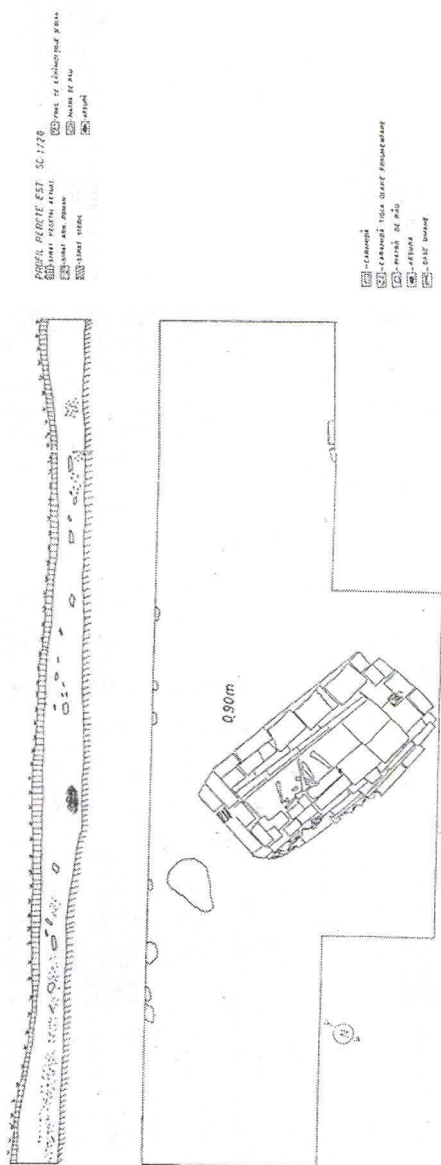
-STRAT VEGETAL	-PIETRIS
-STRAT ARHEOLOGIC DE CULOARE NEAGRĂ	-CARĂMIDĂ ȘI FIGLĂ FRAG.
-STRAT STERIL	-ARSURĂ
-PIATRA DE RÂU	

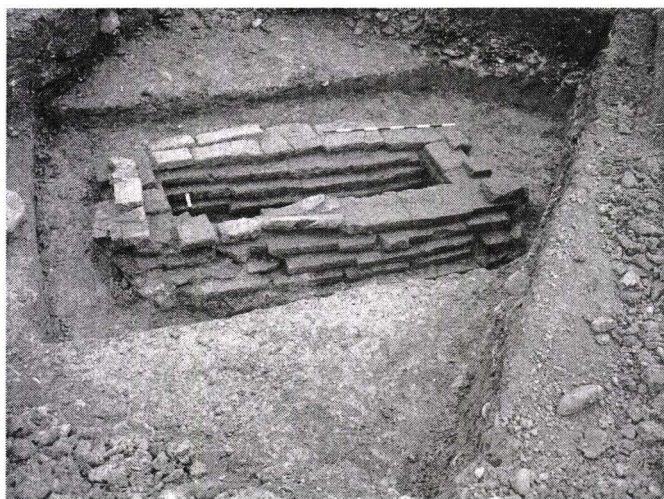
Profilul peretelui de vest. Sc. 1/20

LEGENDA

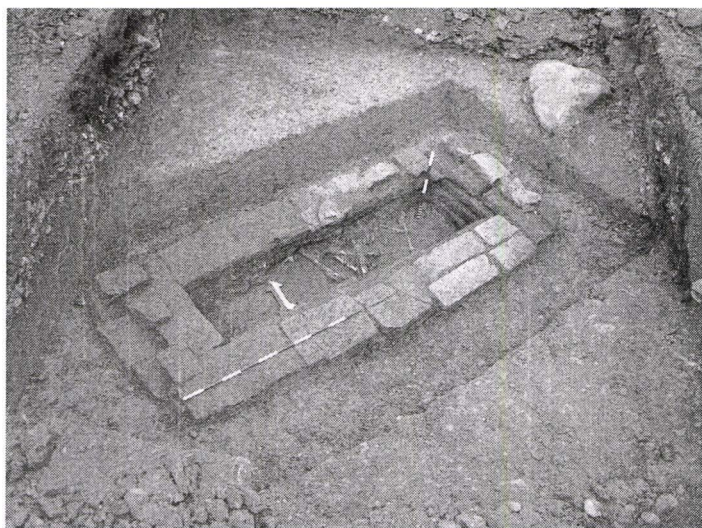
-STRAT VEGETAL
-PIETRIS
-STRAT ARHEOLOGIC DE CULOARE NEAGRĂ
-STRAT STERIL
-PIATRA DE RÂU
-CARĂMIDĂ
-ARSURĂ

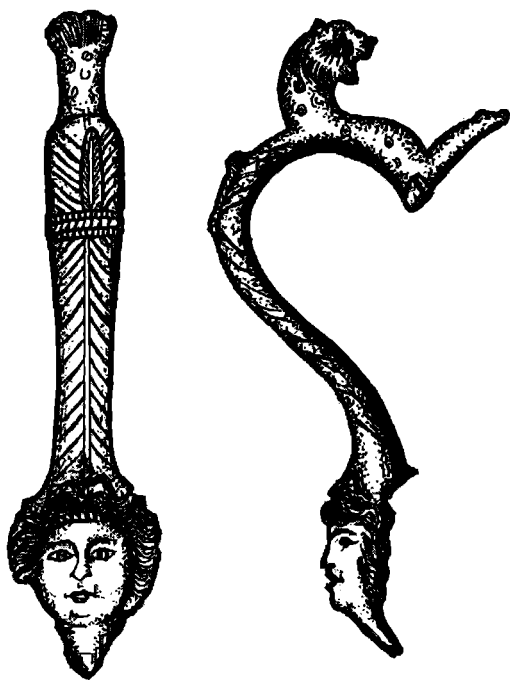
PI. XVII. Ciocadia - "Codrișoare" - 2005. Planul și profilul S₂/2005 (sc. 1/20)

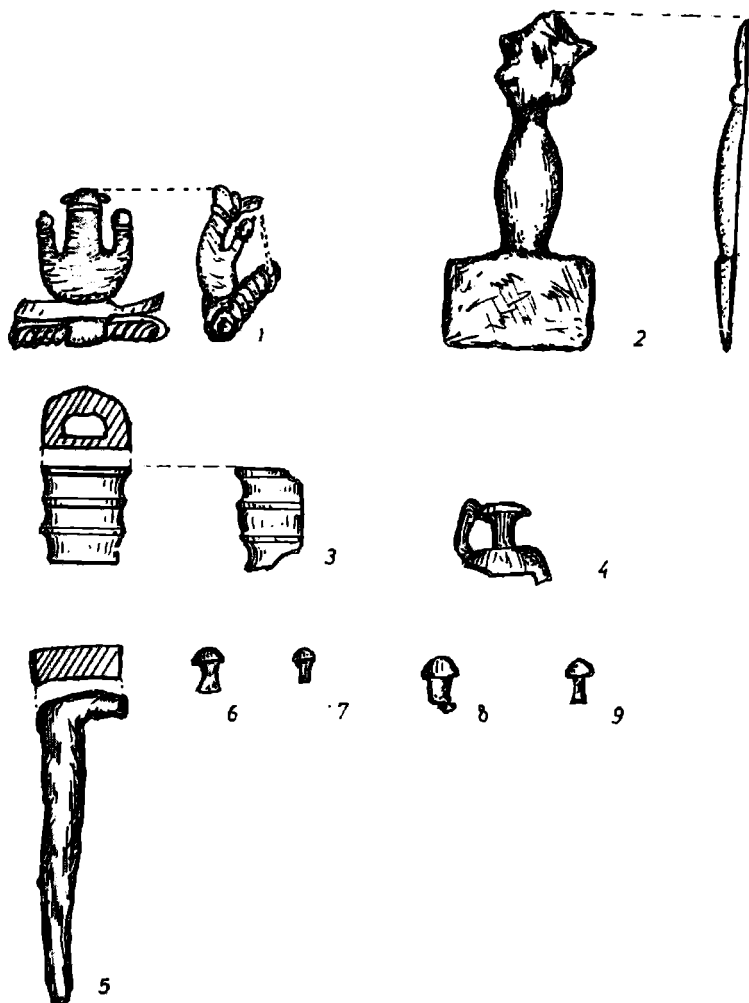
Pl. XVIII. Ciocadia - "Codrișoare" - 2005: 1 - vedere generală;
2 - aspect de săpătură.

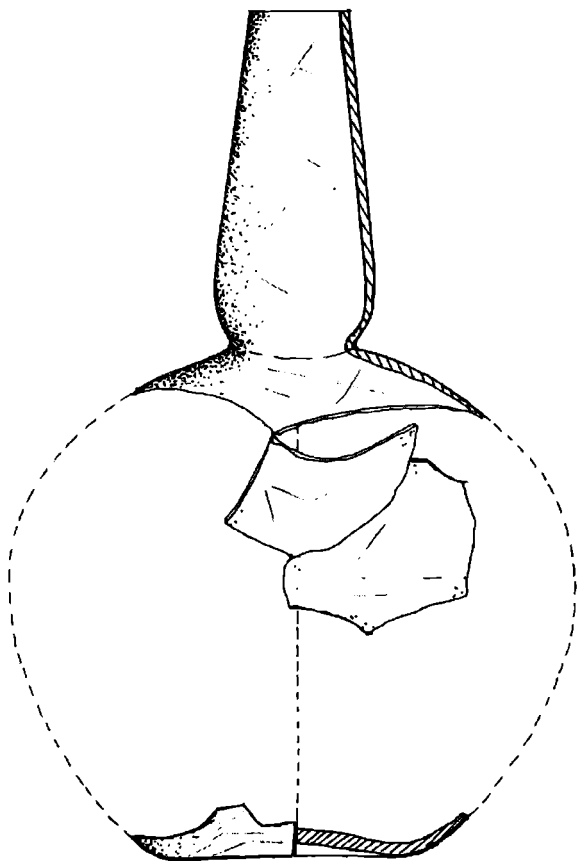
PI. XIX. Ciocadia - "*Codrișoare*" - 2005. Aspecte de săpătură.

Pl. XX. Ciocadia - "Codrișoare" - 2005. Toartă de bronz. (sc. 1/1).

PI. XXI. Ciocadia - "Codrișoare" - 2005: fibule (1, 2), fragmente de bronz (3, 4), piron din fier (5), nituri din bronz (7-9). (sc. 1/1)

PI. XXII. Ciocadia - "Codrișoare" - 2005. Vas de sticlă
(*unguentarium*) (sc. 1/1).

Considerații privind rețeaua rutieră romană din Dacia meridională în secolele II-III p. Chr.

Dumitru HORTOPAN

Istoriografia arterelor de comunicații romane din Dacia meridională a debutat la sfârșitul veacului al XVII-lea prin activitatea¹ lui Luigi Ferdinand de Marsigli (1653 - 1730), italian la origine, dar care s-a înrolat ca ofițer de geniu în armata Imperiului austriac. În această calitate și în contextul războaielor austro- otomane de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea care au afectat aproape exclusiv teritoriul Principatelor dunărene, L. F. de Marsigli realizează în 1689 o călătorie în Oltenia de unde culege informații și chiar cercetează orașe, castre, inscripții și drumuri romane.

O perioadă îndelungată din veacul al XIX-lea cercetările de teren, cu puține excepții, au fost efectuate cu multă nepricepere, iar informațiile au fost prelucrate după criterii aleatorii, neștiințifice². În 1845, în urma unei călătorii prin Muntenia A. T. Laurian a realizat o serie de observații și asupra drumurilor romane³.

Primul tablou asupra rețelei rutiere romane din Dacia meridională a fost alcătuit de germanul Carl Schuchhardt în 1885⁴. Tot la sfârșitul secolului al XIX-lea, investigații concrete de teren, a efectuat Gr. Tocilescu⁵ care a străbătut și cercetat aproape întreg teritoriul Olteniei. Având în P. Polonic un excelent colaborator, Gr. Tocilescu a întreprins săpături în toate marile situri de epocă romană din Dacia sudică, a studiat valurile și drumurile propunând trasee, unele confirmate de cercetări și astăzi. Pentru perioada interbelică se remarcă contribuțiile lui V. Christescu⁶ și E. Panaitescu⁷. Acum debutează și activitatea prodigioasă a lui D. Tudor care a dominat timp de peste patru decenii cercetările arheologice din Dacia de la sud de Carpați. Personalitate de prim rang în galeria arheologilor și istoricilor români, D. Tudor a exploatat științific la maximum manuscrisele lui Gr. Tocilescu, care coroborate cu investigațiile și

studiile personale și ale altor cercetători, avea să elaboreze monumentală lucrare „Oltenia romană”, tipărită în patru ediții (1942, 1959, 1968, 1978). Îmbunătățită substanțial la fiecare apariție, „Oltenia romană” este o lucrare indispensabilă pentru orice cercetător care dorește să abordeze problematica complexă a epocii romane din teritoriul mărginit de Carpați, Olt și Dunăre. D. Tudor a reluat studiarea arterelor rutiere din Dacia sudică afirmând, că, deși sunt „insuficient cercetate, drumurile romane din Oltenia, se arată a fi destul de numeroase”⁸ (pl. I). Tot lui i se datorează și lucrarea despre podurile romane de la Dunărea de Jos⁹, dar și importante monografii ale centrelor urbane Drobeta¹⁰, Romula¹¹ și Sucidava¹². De asemenea, nu trebuie omise nici preocupările sale cu privire la cunoașterea porturilor și amenajărilor portuare¹³ din zona olteană a Dunării la care au mai contribuit M. Davidescu¹⁴ și I. Stîngă¹⁵.

În ultimele două decenii au fost elaborate studii¹⁶, sinteze¹⁷ și monografii¹⁸ care, deși avansează traseul unor eventuale drumuri secundare – care fără îndoială au existat – nesăzite concret pe teren, au valoarea unor simple ipoteze mai mult sau mai puțin credibile. De altfel, în marea lor majoritate, ele rămân tributare traseelor jalonate de „Oltenia romană” a lui D. Tudor.

Păstrate, încă în universul mental al epocii noastre sub denumirile de *calea lui Traian*, *drumul lui Traian*, *Troianul*, *drumul de piatră* sau *calea pietroasă*, rețeaua rutieră reprezintă unul dintre elementele definitorii și durabile ale civilizației romane.

Rețeaua rutieră romană a avut o funcționalitate diversă servind la propagarea ideilor, culturii și civilizației romane.

După cum reiese din mai multe scene ale Columnei lui Traian, romanii au început să construiască drumuri și poduri încă din perioada războaielor de cucerire a Daciei, pe care, ulterior, le-au dezvoltat pe scară largă¹⁹. O dată cu cucerirea romană, în Dacia, începe să se dezvolte o rețea de drumuri, care va fi racordată la marele angrenaj al sistemelor de circulație ale Imperiului.

Mărturiile pe care se fundamentează cunoașterea rețelei rutiere din Dacia romană sunt itinerariile antice, stâlpii miliari, investigațiile arheologice și fotografiile aeriene.

Pentru Dacia meridională, cel mai important itinerar este *Tabula*

Peutingeriana , o copie medievală a unei hărți antice.²⁰

În *Tabula Peutingeriana* sunt menționate două drumuri principale: *Drobeta – Romula și Romula – Caput Stenarum* (pl. III).

Primul drum principal pornea de la Drobeta și trecea prin localitățile *Ad Mutrium – Pelendava – Castra Nova și Romula*. Acest drum, care lega două importante centre urbane ale Daciei romane și străbătea pe lățime Oltenia de astăzi, nu a fost detectat arheologic pe teren. Din cele cinci localități menționate în *Tabula Peutingeriana* doar două au fost identificate cu siguranță, Drobeta și Romula. În stadiul actual al cercetărilor și în lipsa unor investigații arheologice concrete traseul său nu poate fi jalonat decât ipotetic. În privința localizării celorlalte localități, menționate pe harta antică, cercetătorii moderni au avansat numeroase supoziții care pot fi oricând demontate de descoperirile viitoare. Astfel, *Ad Mutrium*, care trebuie căutat undeva pe valea Motrului, a fost plasat inițial la Răcari,²¹ iar ulterior la Butoiești²² neexcluzându-se nici o eventuală localizare a sa la Botoșești-Paia²³. De asemenea, s-a afirmat că acest drum, pentru tronsonul de început, cunoaște două variante²⁴, care făceau joncțiunea la Rocșoreni: prima mergea spre nord, iar de la Puținei cotea spre răsărit și trecea prin Colibași-Bobaița-Erghevița-Dedovița-Zegaia-Prunișor-Greci-Rocșoreni, iar a doua urma linia Dunării până la Hinova, de unde avea traseul Izvorul Aneștilor – Livezile – Rocșoreni. De la Rocșoreni drumul trecea prin Strehaia – Buicești – Butoiești – Răcari și ajungea la Pelendava.

Localizarea Pelendavei s-a făcut la Mofleni, lângă Craiova, deși în literatura de specialitate au mai fost exprimate și alte opinii²⁵. De la Pelendava drumul trecea probabil prin Robănești – Bujoru, urma valea Teslului prin Drăgotești – Vișoara și ajungea la Romula. Această ipoteză poate fi acceptată în eventualitatea în care *Castra Nova* din *Tabula Peutingeriana* este identică cu Vișoara²⁶. În caz contrar, dacă este localizată la Puțuri²⁷, traseul ar fi următorul: Pelendava – Cârcea – Romanești – Leu – Puțuri (*Castra Nova*) – Zănoaga – Ciocănești – Frăsinetul de Pădure – Romula. Totodată, *Castra Nova*²⁸ a mai fost plasată la Drăgănești și Slăveni. Prin urmare, în stadiul actual al cercetărilor, orice încercare de repertoriere a așezărilor care marcau drumul Drobeta – Romula este aleatorie și superfluă. Cu toate acestea,

drumul a avut, de la început, un rol bine definit în ansamblul rețelei rutiere romane din Dacia sudică.

La Romula se realiza joncțiunea cu drumurile romane care veneau de la Sucidava și de pe valea Oltului de la Islaz. De la Romula drumul urca pe Olt trecând prin *Acidava – Rusidava – Pons Aluti – Buridava – Castra Traiana – Arutela – Pons Vetus – Caput Stenarum*.

Un alt drum principal era cel care pleca de la Sucidava. Acesta este cunoscut prin investigații arheologice²⁹ cât și prin stâlpul miliar³⁰ (pl. II/4) din secolul al IV-lea, când este refăcut de Constantin cel Mare (306-337). Drumul a fost secționat în fața porții de nord a orașului, constatându-se două faze de construcție ale sale. Astfel, au fost reliefate două straturi de pietriș, între care se afla un strat de dărâmătură, gros de 0,70 m. Lățimea drumului era de 6 m. De asemenea, drumul, care ieșea prin poarta de sud a Sucidavei și ocolea spre vest către așezarea rurală de la Orlea, era construit din mai multe straturi de pietriș. Avea lățimea de 6 m, iar la margini trotuare din piatră și cărămidă.

Un alt drum principal era cel care pornea de la Islaz și urma malul drept al Oltului.

La Slăveni, drumul (pl. II/1) a fost mai întâi secționat în anul 1964, în zona edificiului termal³¹. Drumul a apărut la o adâncime de 0,20 m față de nivelul actual de călcare fiind construit numai din pietriș. Avea lățimea de 5,60 m. Stratul de pietriș, a cărui grosime era de 0,50 m, suprapunea un strat de pământ bătut cu grosimea de 0,20 – 0,30m. Drumul era bombat la mijloc pentru drenarea apelor meteorice. În acest punct era flancat de două trotuare construite din 3-4 rânduri de cărămizi și late de cca. 0,50-0,75m.

La aproximativ 100 m nord s-a trasat o altă secțiune³², care avea un profil diferit față de cea precedentă. Sub pământul arabil, la 0,30 m adâncime față de nivelul actual de călcare, a apărut un strat de pietriș gros de 0,50 m, amestecat cu pământ de culoare neagră. Acesta era așezat pe un alt strat de pietriș gros de 0,40-0,50 m, amestecat cu nisip galben. Cele două straturi erau despărțite de o dungă roșie de arsură.

Un alt punct unde s-au observat elemente de infrastructură se află în zona Romulei. Drumul (pl. II/2) a fost secționat în anul 1969³³ la intrarea dinspre sud a orașului. Deși era serios afectat de lucrările

agricole s-a observat că drumul era realizat dintr-un strat de pietriș, gros de 0,30 m suprapus pe un strat de pământ bătut cu profil bombat. Lățimea sa era de 6,20 m.

La Buridava drumul a fost investigat în anul 1962³⁴. El a apărut la o adâncime de 0,45 față de nivelul actual de călcare, având o grosime de 0,50 m și lățimea de 6 m. Materialul litic provenea din albia Oltului, iar la mijloc era bombat pentru scurgerea apelor fluviale.

În zona satelor Valea Răii și Râureni, drumul a fost detectat sub forma unei fâșii de pietriș, denumite de localnici *drumul lui Traian*.

La Arutela, drumul a fost secționat în fața porții pretoriene³⁵ (pl. II/3). Drumul era pavat cu dale de piatră și mărginit cu blocuri mari de piatră. Dalele și blocurile de piatră aveau dimensiuni variate cuprinse, primele între 0,12 x 0,16 – 0,24 x 0,30 m, iar ultimele între 0,35 x 0,50 – 0,50 x 0,65 m. Pavajul suprapunea un strat de pământ bătut, gros de 0,45 m. Drumul avea lățimea de 6,20 m.

În defileul Oltului, drumul a fost săpat în stâncă, observându-se totodată și lucrări de lărgire a lui printr-un podium de lemn, realizat într-o tehnică similară cu cea din clisura Dunării³⁶ (pl. IV/1-4). În acest sector, drumul a fost sesizat în mai multe puncte, identificându-se lucrările de tăiere în stâncă, precum și găurile orizontale pentru fixarea grinzilor din lemn.

Pe drumul care urma valea Oltului au fost descoperiți trei stâlpi miliari. Unul dintre aceștia provine de la Băbiciu de Sus³⁷ și datează din vremea împăratului Septimius Severus (193-211). Altul a fost descoperit la Gostavățu³⁸, dar, deoarece inscripția nu s-a păstrat decât foarte puțin, nu se poate data prea bine. Al treilea stâlp provine de la Copăcenii³⁹ și datează din anul 236 p. Chr.

Deși primii doi sunt fragmentari și nu mai conțin informațiile obișnuite, stâlpii miliari descoperiți pe drumul Oltului reprezintă o mărturie clară a importanței pe care o avea această cale rutieră.

Fără îndoială că au existat și alte drumuri importante care nu au fost menționate în nici un itinerariu.

Unul dintre acestea este cel care unea Drobeta cu Ulpia Traiana trecând prin Puținei, Crăguești, Cătunele atingând Jiul la castrul de la Pinoasa, urmând malul stâng al râului, trecând prin pasul Vâlcan și apoi

pe valea Streiului până la Hațeg, ajungea la Sarmizegetusa. Drumul a fost reperat în sectoarele Crăguești⁴⁰ și Cătunele⁴¹, sub forma unei fâșii intermitente de pietriș, apărută la suprafața solului.

De la lezurenii drumul urma în continuare malul stâng al Jiului, ajungea la Bumbești Jiu, unde se bifurca: o parte se îndrepta spre nord-est, spre Săcelu, iar cealaltă parte trecea Jiul și apoi prin pasul Vâlcău ajungea pe valea Streiului până la Hațeg, având ca *punct terminus* Ulpia Traiana Sarmizegetusa. În zona castrului de piatră de la Bumbești Jiu, Al Ștefulescu, la sfârșitul veacului al XIX-lea, a reperat ramificația drumului care mergea spre Ulpia Traiana Sarmizegetusa⁴². Astfel, drumul traversa Jiul, străbătea satul Porceni unde, în mentalul colectiv al sfârșitului de veac XIX, era cunoscut sub denumirea de *Troianul*, iar astăzi, de *drumul lui Traian*. De aici, urma valea pârâului Porcului, afluent al Jiului, apoi trecea prin pasul Vâlcău, urma pe valea Streiului până la Hațeg, de unde ajungea în capitala Daciei traiane.

Cercetările arheologice, efectuate în anul 1992⁴³ în vicus –ul militar de la Bumbești Jiu - „Gară”, în zona dintre șoseaua națională și calea ferată Târgu – Jiu Petroșani, au surprins o porțiune din drumul roman, care era construit din pietriș, având o lățime variabilă cuprinsă între 2,98 – 5,60 m. De asemenea, în campania arheologică, desfășurată în anul 1988⁴⁴ în zona de est a castrului cu val de pământ de la Bumbești Jiu „Vârtope”, s-a surprins un segment din drumul roman subcarpatic propus de Gr. Tocilescu, ulterior admis și de D. Tudor, care ajungea tocmai în valea Siretului. Drumul a apărut la adâncimea de 0,25 m și a fost construit din piatră de râu plată care suprapunea un strat de pietriș și nisip. Era bombat la mijloc, lățimea fiind de 4,60 m, iar grosimea de 0,60 m, drumul era flancat de rigole din piatră. Pornind din fața porții de est a castrului drumul străbătea vicus-ul militar, fiind urmărit pe o porțiune de peste 100 m, apoi se îndrepta spre răsărit până la *villa rustica* de la Săcelu. De aici, continua traseul subcarpatic până la drumul Oltului și poate până la *limes Transalutanus*.

Un alt drum important mergea pe valea Jiului. Probabil, pornea de pe malul Dunării din zona de vărsare a râului, urcând pe la Pelendava, Răcari și ajungea tot la Bumbești Jiu. Trebuie menționat că, în fața porții pretoriene a castrului de la Răcari, drumul⁴⁵ roman este vizibil când

terenul este arat proaspăt, apărând ca o dâră albă de pietriș lată de 5 m. Stațiunile care jalonează traseul acestui drum sunt: Bechet – Lișteava – Pelendava – Răcari – Țânțăreni – Plopșoru – Peșteana Jiu – Bâlteni – Pinoasa. Probabil, aici, se realiza joncțiunea cu drumul care pornea de la Drobeta spre nord.

Un alt drum important a fost și drumul Dunării de la Dierna la Islaz prin Drobeta și Sucidava. La el se racordau toate așezările romane de pe malul nordic al fluviului și din zona campestă a Olteniei de astăzi.

Un drum destul de important trebuie să fi fost cel care urma aproximativ traseul liniei de fortificații din estul Munteniei cunoscut sub numele de *limes Transalutanus*. Acest drum pornea de la Dunăre, probabil din fața orașului Novae, urca pe Vedea și ajungea dincolo de munte la Cumidava, lângă orașul Râșnov de astăzi⁴⁶.

Drumul, considerat principala cale de legătură dintre Muntenia și Dacia intracarpatică, a fost observat la Săpata de Jos⁴⁷ sub forma unei dăre de pietriș late de 4-5 m și cercetat în zona Rucăr de către I. Bogdan Cătănicu⁴⁸ cu ocazia săpăturilor arheologice efectuate în *castellum*-ul de aici, fiind reperat prin urmele roților care au tăiat piatra calcaroasă ce aveau o distanță între ele de 1,50 m. Drumul mergea spre est, după ce trecea râul Dâmbovița, unde mai poate fi sesizat prin urmele roților de care, săpate în stâncă, distanțate tot la 1,50 m, fiind urmărit până la așa numitul *Drum al carului*, situat între Rucăr și Râșnov.

Au existat și drumuri secundare care încă nu sunt depistate de investigațiile arheologice, dar care trebuie presupuse datorită prezenței de-a lungul căilor naturale importante a unor castre și așezări care trebuiau racordate la rețeaua rutieră principală a Daciei meridionale.

I. Stîngă⁴⁹ consideră că teritoriul rural al Drobetei era împânzit de astfel de drumuri secundare, ce urmăreau firul pâraielor interioare, propunând o serie de artere locale posibile. Un drum secundar era probabil și cel avansat de D. Tudor⁵⁰, care se ramifica la Pelendava, trecea prin Cioroiu Nou și ajungea la Desa. De asemenea, astfel de artere rutiere locale urmau valea Amaradiei, Motrului, Tesluiului sau Oltețului. Aceste rute nu au fost reperate concret pe teren, probabil și datorită faptului că aparțineau categoriei de drumuri care erau amenajări simple, sub forma unui strat de pământ tasat și uniformizat (*viae*

terrenae). Ele sunt însă jalonate de stațiuni⁵¹ care s-au impus de multă vreme în literatura arheologică de specialitate, prin descoperiri importante care aparțin secolelor II-III p. Chr.

I. Bogdan Cătănciu⁵² admite și prezența unor drumuri de legătură între cele două *limes*-uri reliefate deocamdată doar de materialul monetar descoperit: Slăveni-Putineiu-Băneasa; Romula-Alimănești-Crâmpoiaia; Acidava-Potcoava-Urluieni și Pons Aluti-Pitești.

Așa cum reiese până acum, principalul drum al Daciei meridionale a fost cel care urma valea Oltului. Secționat în diferite puncte ale sale, la Slăveni, Romula, Stolniceni și Bivolari s-a observat că această arteră rutieră a fost construită dintr-un strat sau două straturi de pietriș, care suprapuneau un strat de pământ bătut. La Slăveni, drumul era flancat de două trotuare, realizate din 3-4 rânduri de cărămizi și late de 0,50-0,75 m. La Arutela stratul de pământ bătut era suprapus de dale din piatră, drumul având borduri din blocuri de piatră. Rigole laterale n-au fost sesizate până acum. În defileul Oltului, pe lângă faptul că drumul a fost tăiat în stâncă, s-au executat și lucrări de lărgire printr-un podium de lemn. Avea înfățișarea unui drum suspendat, realizat din grinzi și bârne de lemn. Lățimea drumului Oltului, în sectoarele unde a fost cercetat arheologic, varia, fiind de 5,60 m la Slăveni, 6,20 m la Romula, 6 m la Stolniceni și 6,20 m la Arutela. Importanța drumului este reliefată și de cei trei stâlpi miliari descoperiți la Băbiciu de Sus, Gostavățu și Copăceni.

Drumul Sucidava – Romula este cunoscut atât arheologic, cât și epigrafic. A fost secționat în fața porții de nord a Sucidavei, surprinzându-se două faze de construcție ale sale, între două straturi de pietriș interpunându-se unul de dărâmături. Lățimea sa era de 6 m. Drumul a înregistrat și refaceri ale sale, așa cum o demonstrează și stâlpul miliar descoperit aici. Drumul care ieșea prin poarta sudică spre Orlea era flancat cu trotuare din piatră și cărămidă.

Drumul Drobeta – Bumbești Jiu a fost reperat în unele locuri sub forma unei fâșii de pietriș apărută la suprafața solului în urma arăturilor de toamnă – primăvară. În *vicus*-ul militar de la Bumbești Jiu - „Gară” s-a surprins o porțiune din drumul roman, care era construit din pietriș pe o lățime ce varia între 2,98 – 5,60 m. Tot la Bumbești Jiu, însă în

punctul *Vârtop*, în zona estică a castrului, s-a secționat un alt segment de drum, care urma direcția estică spre Săcelu. Era realizat dintr-un strat de pietriș și nisip peste care s-a așezat piatră de râu plată. Lățimea era de 4,60 m, iar în laterale avea rigole din piatră pentru scurgerea apelor pluviale.

În ceea ce privește drumul care însoțea *limes Transalutanus* a fost sesizat, sub forma unei dâre de pietriș, în zona Săpata de Jos și prin urmele săpate în stâncă de roțile carelor ce aveau un ecartament de 1,50 m în sectorul Rucăr - Râșnov.

Materialul litic care a fost utilizat la construirea rețelei rutiere din Dacia sudică provenea din vecinătatea locului de executare a drumului, adică din albiile râurilor Olt și Jiu și ale altor pâraie, iar în zona castrului de la Bivolari, probabil din carierele de piatră de aici.

Rețeaua rutieră din Dacia sudică reprezintă o adaptare a principiilor constructive generale romane la condițiile geologice, geomorfologice și topoclimatice locale.

Fără a exagera, se disting în Dacia meridională cele trei categorii de drumuri reliefate de Ulpianus⁵²: *viae terrenae*, *viae glarea stratae* și *viae silice stratae*.

Rețeaua rutieră din Dacia meridională, ca de altfel din întreaga Dacie romană, a fost concepută în mare parte încă din timpul războaielor dacice ale lui Traian, ulterior completată și consolidată de urmașii săi.

Paza și întreținerea drumurilor erau încredințate trupelor militare cantonate în castele situate pe traseul acestora.

Despre importanța drumurilor s-a discutat mult în literatura de specialitate.

Drumurile au instituit expansiunea economică, politică și culturală a Imperiului, au creat dialogul neîntrerupt dintre Capitală și Provincie, dintre urban și rural. Drumurile au articulat orașele și așezările rurale mai mult sau mai puțin îndepărtate, au facilitat deschiderea spre alte lumi și schimbul la mare distanță. Drumurile, ca produs al civilizației romane, au reprezentat nu numai un mijloc de resurse economice, ci și căi care au asigurat în mod neconținut aprovizionarea cu oameni *ex toto orbe Romana*. Pe aceste drumuri au circulat oameni și împreună cu ei limba latină, principalul instrument al procesului de romanizare. Drumurile au servit la apărarea, pacificarea și unificarea lumii romane.

NOTE:

- ¹ L. F. de Marsigli, *Déscription du Danube*, tome II, La Haye, 1744, p.15-22.
- ² D. Tudor, *Oltenia romană*, ediția a IV-a, București, 1978, (în continuare OR⁴).
- ³ A. T. Laurian, *Istriana*, în **Magazin istoric pentru Dacia**, tom II, 1846, p. 65-128.
- ⁴ Carl Schuchhardt, *Wale und Chaussen Im südlichen und westlichen Dazien*, în **AEM** 9, 1985, p. 202-203.
- ⁵ Gr. Tocilescu, *Fouilles et recherches archeologiques en Roumanie*, București, 1900.
- ⁶ Vasile Christescu, *Viața economică a Daciei romane (Contribuții la o reconstituire istorică)*, ediția a II-a, București, 2004, p. 89-100.
- ⁷ E. Panaitescu, *Provincia și Imperiul*, în **Omagiu fraților Alexandru și Ion Lapedatu**, București, 1936, extras 14 p.
- ⁸ D. Tudor, OR⁴, p. 45.
- ⁹ idem, *Podurile romane de la Dunărea de Jos*, București, 1971.
- ¹⁰ idem, *Drobeta*, București, 1965.
- ¹¹ idem, *Romula*, București, 1968.
- ¹² idem, *Sucidava*, București, 1974.
- ¹³ D. Tudor, M. Davidescu, *Portul roman de la Drobeta*, în *Drobeta*, 2, 1976, p. 40-46.
- ¹⁴ M. Davidescu, *Cetatea romană de la Hinova*, București, 1989, p. 107-117.
- ¹⁵ Ion Stîngă, *Circulația navală pe Dunăre. Amenajări și facilități portuare în preajma Drobetei*, în, **Drobeta** 7, 1996, p. 75-82.
- ¹⁶ C. Stuparu, *Drumurile romane*, în. **Drobeta. Buletin științific trimestrial**, Drobeta - Turnu Severin, 1, 3-4, 1994, p. 8-10.
- ¹⁷ Cr. M. Vlădescu, *Armata română în Dacia Inferior*, București, 1983, p. 150-157; idem, *Fortificații romane în Dacia Inferior*, București, 1986, p. 98-104; I. Bogdan Cătănciu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului roman, secolele II-III p. Chr.*, Alexandria, 1997, p. 61-91; V. Marinoiu, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Craiova, 2004, p. 204-207.
- ¹⁸ M. Davidescu, *Drobeta în secolele I-VII e. n.*, Craiova, 1980, p. 161-162; C. Mărgărit Tătulea, *Romula-Malva*, București, 1994, p. 48; Ion Stîngă, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI p. Ch.*, București, 1998, p. 45-51.
- ¹⁹ R. Florescu, *Drumurile lui Traian la sud de Carpați în războaiele dacice. O nouă interpretare a imaginilor Columnei lui Traian*, în **Drobeta**, 6, 1985, p. 51-58; I. Stîngă,

Din nou despre scena CI de pe Columnă și podul lui Traian de la Drobeta, în **Drobeta**, 14, 2004, p. 25-29.

²⁰Harta lui Peutinger în **FHDR**, I, p. 737-741; R. Chevalier, *Les voies romaines*, Paris, 1972, p. 23-30; C. C. Petolescu, *Dacia în Tabula Peutingeriana*, în **Thraco Dacica**, 19, 1-2, 1998, p. 157-160; D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV. Interferențe spirituale, II*, Timișoara, 1999, p. 138-144; Eadem, *Dacia pe Tabula Peutingeriana*, în **IMDT**, p. 135-149, cu toată bibliografia).

²¹D. Tudor, **OR**⁴, p. 46.

²²*Ibidem*, p. 46-47. I. Stîngă, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI p. Chr.*, p. 32-33.

²³D. Tudor, **OR**⁴, p. 47.

²⁴D. Tudor, **OR**⁴, p. 46-47; I. Stîngă, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI*, p. 33 și p. 275.

²⁵D. Tudor. **OR**⁴, p. 47-48.

²⁶*Ibidem*.

²⁷*Ibidem*.

²⁸C. C. Petolescu, *Castra Nova în legătură cu două ipoteze* în **Apulum** 11, 1973, p. 729 – 731.

²⁹D. Tudor, *Sucidava*, p. 29.

³⁰idem, *Miliarium de la Constantin cel Mare descoperit în Dacia*, în **AO**, 17, 1938, p. 19-25; idem, *Eijn Konstantinischen Meilenstein*, Serta Hoffileriana Zagreb, 1940, p. 241-247.

³¹*Idem*, **OR**⁴, p. 48-49.

³²Informație primită de la prof. dr. Gheorghe Popilian căruia îi mulțumesc și pe această cale.

³³Cr. M. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, p. 99.

³⁴D. Tudor, *Centrul militar roman de la Buridava*, în **SMMIM** 1, 1968, p. 22

³⁵Cr.M.Vlădescu, , *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, p.100.

³⁶P. Petrovič, *Nova Trajana Tabla u Gerdapu*, în **Starinar**, 31, 1970, p. 31-40; idem, *Rimski put u Djerdapu*, în **Starinar**, 37, 1986, p. 41-53.

³⁷**IDR** II 493.

³⁸**IDR** II 494.

³⁹**IDR** II 589.

⁴⁰I. Stîngă, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI p. Chr.*, p. 36.

⁴¹C. C. Petolescu, *Cercetările arheologice din castrul roman de la Cătunele – Gorj*

(1982, 1983, 1984) în Litua. 3, 1986, p. 156 – 163.

⁴²Al. Ștefulescu, *Castrul și drumul roman din Gorjiu*, în Jiul 1, 1894, p. 8-11.

⁴³L. Oța, *Bumbești Jiu – „Gară”, sectorul B*, în CCA, campania 1993, p. 10.

⁴⁴V. Marinoiu, *Cercetările arheologice de la Vârtop – Bumbești – Jiu*, în Litua 5, 1992, p. 27-28; *Idem*, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Craiova, 2004, p. 61.

⁴⁵Informație primită de la prof. dr. Gheorghe Popilian, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

⁴⁶D. Tudor, *OR*⁴, p. 253-257, I. Bogdan Cătănciu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului roman, secolele II-III p. Chr*, Alexandria, 1997, p. 78-91.

⁴⁷V. Christescu, *Viața economică a Daciei romane*, p. 97, nota 50.

⁴⁸I. Bogdan Cătănciu, *op. cit.*, p. 81.

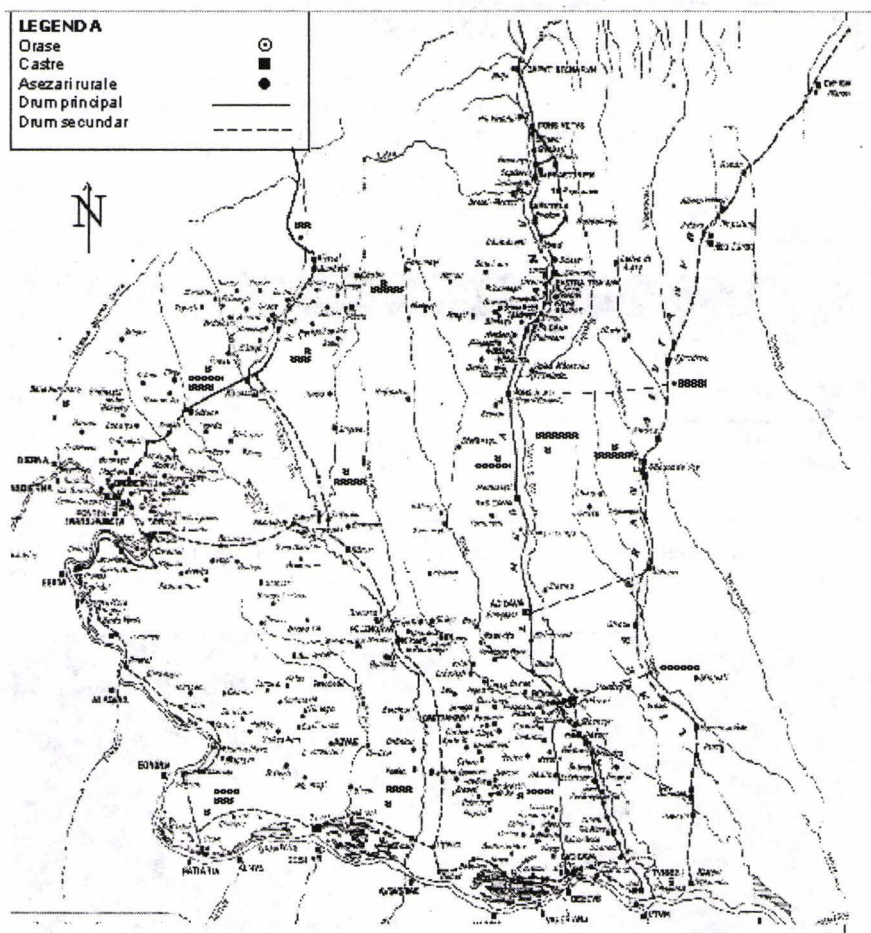
⁴⁹I. Stîngă, *op. cit.*, p. 43-44.

⁵⁰D. Tudor, *OR*⁴ p. 56.

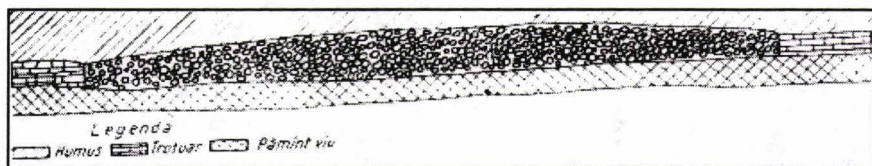
⁵¹*Ibidem*, *passim*.

⁵². I. Bogdan Cătănciu, *op. cit.*, p. 129-130.

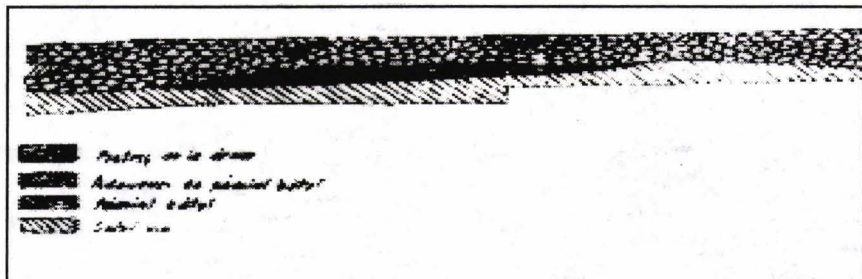
⁵³Ulpianus, *Digesta*, XLIII, 8, 2, 21-23.

PI. I. Harta Daciei meridionale (după D. Tudor) (sec. II - III p. Chr.)

1. Slăveni. Profilul drumului roman (după D. Tudor).

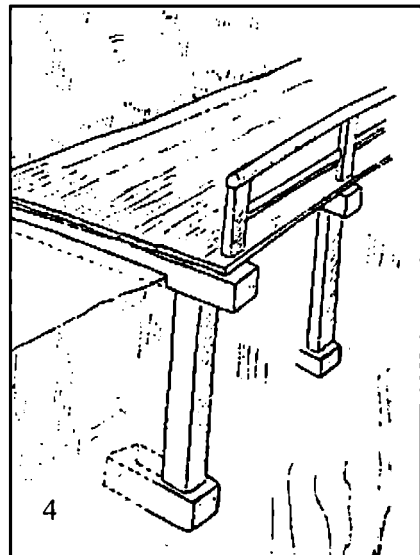
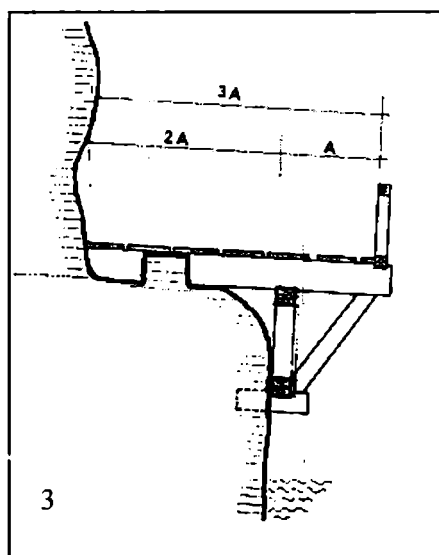
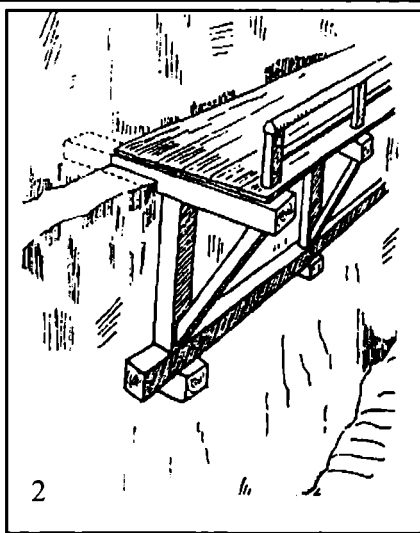
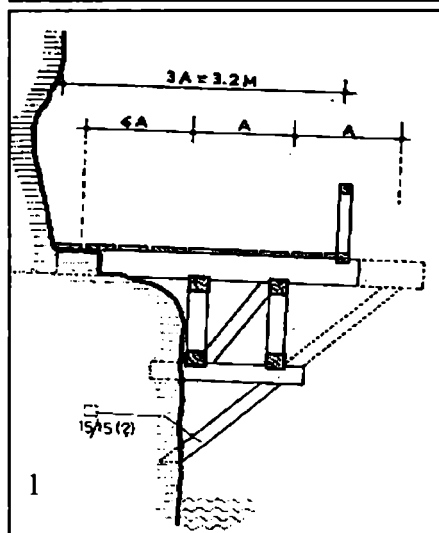
2. Romula. Profilul drumului roman (după Cr. M. Vlădescu).

3. Arutela. Drumul roman în fața porții pretoriene a castrului (după Cr. M. Vlădescu).

4. Sucidava. Stâlp miliar (după D. Tudor).

PI. IV. Reconstituirea drumului roman în clisura Dunării
(2,4 după Swoboda; 1,3 după Gušić).

II. ISTORIE

Spada medievală de la Bumbesti – Jiu, (județul Gorj)

Dumitru HORTOPAN

Vasile MARINOIU

Spada medievală păstrată, în colecția Muzeului Județean Gorj sub numărul de inventar 9.368, a fost donată în anul 1978, alături de alte bunuri culturale, de către Consiliul Popular Bumbesti – Jiu (pl. I).

Condițiile descoperirii acestei piese sunt necunoscute, astfel încât, singurele considerații care se pot realiza pe marginea ei, sunt din punct de vedere tipologic.

Lungimea totală a spadei măsoară 1002 mm, iar greutatea de 1410 gr.

Cele două tăișuri ale spadei converg ușor spre un vârf ascuțit. Lățimea lamei scade progresiv de la 52 mm imediat sub gardă, la 42 mm în zona centrală și la 0,8 mm spre vârf.

Șanțurile mediane se pot observa pe ambele fețe acoperind peste 2/3 din lamă. Lățimea lor este de 21 mm sub gardă, după care scade treptat spre vârful lamei.

Tija mânerului scade proporțional spre buton măsurând 180 mm între gardă și buton. Lățimea sa este de 30 mm, lângă gardă, și de 16 mm, lângă buton. Tija străpunge butonul și este îngroșată la capăt prin batere pentru fixarea sa.

Garda este ușor arcuită spre lamă, având lungimea de 215 mm. Profilul la capete este pătrat cu latura de 9 mm. În zona centrală de prindere profilul este dreptunghiular măsurând 12 mm x 19 mm. În prezent, garda culisează pe tija mânerului. Lângă gardă se observă un nit folosit probabil la fixarea acesteia. Butonul care este străpuns de

tija mânerului e masiv și plat având o formă poligonală cu colțurile rotunjite. Din suprafețele laterale evoluează în zonele centrale trunchiuri de con. Înălțimea butonului este de 55 mm, grosimea de 30 mm, iar lungimea de 70 mm. Centrul de greutate al spadei cade între jumătatea lamei și gardă.

Spada în discuție aparține tipului XI (H, m2, e, 11), după tipologia lui Z. K. Pinter¹, care, din punct de vedere cronologic, sunt specifice sfârșitului secolului al XIV-lea și veacului al XV-lea.

Spada de la Bumbesti – Jiu se încadrează în categoria spadelor pentru lovit și împuns, fiind utilizată atât de cavalerie, cu o singură mână, cât mai ales, de infanterie, cu două mâini².

Cele mai apropiate analogii le avem cu două spade care se află în colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea³. Principala diferență este aceea că, spre deosebire de piesele orădene, spada noastră are garda ușor arcuită spre lamă.

Potrivit tipologiei propuse de A. Ruttkay⁴ se pot stabili unele asemănări cu spadele atribuite tipului XVIII care aparține cronologic sfârșitului veacului al XIV-lea.

În alte lucrări de specialitate⁵ piese similare sunt datate la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea.

NOTE:

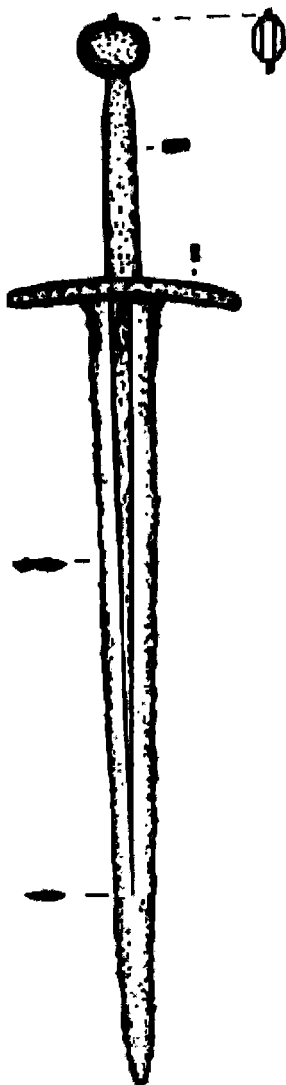
¹ Z. K. Pinter, *Spada și sabia medievală în Transilvania și Banat*, Reșița, 1999, p. 148-150.

² *Ibidem*, p. 149.

³ *Ibidem*, pl. 46/b, c.

⁴ A. Ruttkay, *Waffen und ritterausrüstung des 9. Bis zur ersten hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II)* p. 260.

⁵ Z. K. Pinter, *op. cit.*, p. 150.

Pl. I. Spadă medievală "Bumbești - Jiu" sc. 1/7

Familiile străinilor așezați în sloboziile din Gorj (II)

Gheorghe Gîrdu

Continuăm să publicăm numele familiilor străinilor ce au venit în Valahia și s-au adunat pe teritoriul județului Gorj, pe care le-am extras din unele tetranimii existente la Arhivele Naționale București, în fondul Administrative, în dosarele 1870 a-x/1820-1831.

Desigur că, cercetătorii interesați vor extrage și pe cele existente în celelalte dosare, noi lăsându-le neextrase, deoarece multe familii se repetă. Pentru înțelegerea deplină a familiilor străine, așezate în Valahia, sugerăm cititorului să ia în atenție studiile noastre privind această temă apărute în celelalte numere ale acestei publicații, enumerate în LITUA VIII/2000, pag. 73.

Totodată publicăm și băjenarii care s-au întors în Austria în anul 1835.

C. Situația din anul 1831 (mai-iunie)

Catastivul cu nr. 74 al Isprăvnicatului străinilor din Valahia Mică de banii binelui străinilor pe lunile mai și iunie

Gorjii.Slobozia.Novaci

Taleri	Bani	
5	60	Dumitru sin Ion Coconeț
3	-	Tudor Biriu Catană
3	-	Stancu Căpreanu
12	-	Ion Lupoiu
12	90	Pavel Jitaru
3	90	Pătru Mititelu
10	90	Pătru sin Ion Dafinescu

8	60	Dumitru sin Marian
13	-	Ion Răbuță Ungureanu
15	-	Dumitru Puțică
15	-	Ion sin Oprea Sibișanu
6	-	Ștanciu Volleanu
15	-	Nichita sin Lepădatu
4	60	Ștefan sin Ștefan Zarzaru
10	90	Onea sin Nacu Tabacu
10	90	Din sin Ion Urîtu
3	90	Dumitru sin Ion Năgrescu
4	60	Dumitru Trașcă zet Gheorghe
4	30	Grigore sin Ion Moraru
6	-	Nicola Rădoi sin Pilenca
3	60	Ion sin Dumitru Pepene
6	90	Ion sin Dumitru Ciorogan
3	90	Dumitru sin Stoian Cosor
4	60	Ion Moraru
3	-	Ion Oancea sin Ion Giluță
3	60	Nicolae sin Sandru zet Popa
3	-	Oprea sin Filimon Catană
3	90	Onea sin Pătru Dulgheru
4	60	C-tin sin Dinu Ciorogan
3	90	Dinu Pârvu sin Oprea Davidescu
5	30	Oprea sin Oprea Dordescu
5	30	Stancu sin Răbuță
14	30	Gh.sin Ion Niculescu
3	90	Dan sin Ion Sandru
3	-	Filimon sin Vasile
3	-	Dan sin Tudor
9	30	Gheorghe sin Martin
5	30	Sin sin Drăgan

4	60	Anghel sin Radu Munteanu
3	90	Ion sin Cîmpeanu
4	60	Ion sin Stan Cosor
6	-	Radu sin Dinu Mutuleasa
15	-	Ion sin Maria
9	30	Dumitru sin Gh.Dafin
7	90	Gheorghe Cocolu
6	30	Pătru sin Ion Sandru
3	90	Gheorghe al Petrii
15	-	Gheorghe sin Ion Băbulu
3	-	Simion zet Anița
9	30	Ion Onea Porumbu
8	60	Pătru Pilea
4	60	Cost.Voinea zet Dobre
4	-	Ion sin Moisi
6	-	Chirilă sin popa Ion
3	-	Pătru Șchiopu Coconețu
20	30	Ion Sin Cost.Roibu
15	90	Coman sin Băbulea
3	30	Gh. sin. Stefan Ceaușescu
5	-	Iova zet Oprea Săteanu
3	60	Solomon sin Filip Cuteanu
2	30	Maria văduva lui Niță
2	60	Dinu zet Văianu
3	60	Nicolae zet Dinu
3	90	Băluță Dogaru
7	30	Dumitru Mortescu
2	30	Dobre Văduvoiu
2	60	Ion Arionoiu
2	60	Stancu Băeșanu
5	60	Simion sin Salomia Vizanca
15	90	Pătru sin Simion
20	30	Adam sin Lazăr

3	90	Ion sin Ion Urîtu
3	90	Ion sin Ion ce-i zice și Boanleeș
1	60	Pătru Dogaru
3	90	Dumitru sin Matei Negoescu
6	-	Nicolae holtei sin Salameia
5	30	Ion sin Ion Labeș
20	30	Niță sin Ion Roșca
3	-	Ion sin Nicolae Sandru
3	-	Niță sin Ion Rebuț
3	-	Ion sin Maria văduva
3	-	Ilie Porumb
3	-	Ion sin Pătru Pilea
3	-	Ion al Chnosi
3	-	Cincu Sandru
3	-	Stanciu Ciobanu zet Baci
1	30	Ion Ciungu al Aniții Bălăceancăi
3	-	Ion helteiu al Ghebuni văduvii
3	-	Savu sin Ion moraru cu bam 30
3	-	Ion sin Sibișanu cu bam 30
3	-	Vasile sin Todea cu bam30

570 91

Crazna

4	30	Nicolae sin Gheorghe
5	-	Ion sin Pătru Rusu
3	-	Ion Cîmpeanu
5	-	Matei sin Mihai Frățilă
5	90	Stancu sin Mihai Ungureanu
5	90	Ion sin Pătru Crețu
4	30	Ion sin Gheorghe
3	60	Iacoș brat ego
6	90	Manea sin Pătru
5	-	Ion sin Cîmpeanu

6	90	Pătru sin Ion Ardeleanu
6	60	Dumitru sin Pătrană văduva
4	30	Pătru sin Dumitru Moldoveanu
4	90	Matei sin Pătru Croitoru
3	-	Ianoș sin Pătru Ardeleanu
3	-	Pătru sin Ion Cîmpeanu
2	60	Micu sin Gh.Cruceru
3	-	Cost.holtei al popii Nicolae sin popa Răducanu
82	18	

Bengeștii

6	90	Ion sin Giurumen
4	60	Vasile sin popa Cuteanu
11	60	Grigore sin Dumitru Drăgan
12	60	Dumitru sin Gh.Drăgan
8	-	Gheorghe sin Dincă Tănăsescu
8	-	Pătru sin Radu Lupulescu
7	30	Pătru sin Dumitru Bărdan
7	60	Nicolae sin Isac
6	60	Mihăilă sin Grigore
7	60	Ion sin grigore vnúc Ilie
9	-	Chirilă Lețu sin Chirilă
6	60	Pavel sin Iacov
9	30	Radu pârcălabu sin Dinu Crețu
5	90	Ion Filimon Stîngăreanu
5	60	Ion sin Bucur
9	-	Ion brat
7	60	Ion sin Istrate
6	-	Dochia sin Marin Ungureanu
4	30	Radu gușatu sin Dumitru
4	-	Nichita sin Oprea
4	90	Ilie Costea sin Ilie

4	90	Ion Chelar sin Ion
4	30	Danciu sin Dumitru Caraleca

160	90	
-----	----	--

Vădenii

5	60	Tudor Ungureanu sin Grigore
5	60	Ion sin Gh.Pădureanu
3	90	Matei sin Gheorghe
7	-	Costandin Ploscaru sin Ion
3	90	Marian Ungureanu
4	60	Gheorghe al Evii
5	-	Ion sin Pilea sin Dinu
5	-	Martin sin Ion
5	-	Dinu sin Tudor Cojocar
5	30	Vasile Păcuraru
3	90	Ion sin Adam Crețu
3	90	Dan holteiu sin Nica Ardeleanu
6	30	Nicolae al Evii
4	60	Ion moraru sin Gheorghe
3	-	Vasile Mucenic
3	-	Nicolae sin Vasile Păcurar

74	60	
----	----	--

Preajba

13	60	Ion sin Luca Cuteanu
19	90	Simion sin Const. Opran
5	30	Gheorghe Părgan
10	-	Irimia sin Alexandru
15	90	Ion sin Ion Căloianu
10	-	Ion sin Luca Lupulescu
6	30	Isac sin Pavel
7	-	Radu sin Nicola
5	-	Nica sin Dănilă Ciocan

4	90	Grigore sin Moise Munteanu
4	60	Simion sin Ion Lumânăraru
5	60	Simion sin Simion Țugudeanu
6	60	Matei sin C-tin Plută
5	30	Ion Sășcioreanu sin Pavel
3	90	Ion sin David Ciorăscu
3	90	Ion sin Manea
3	90	Ion sin Mihai Buturcă
3	90	Damian Surlea
12	-	Sărbănuț Lupulescu
3	90	Pătru sin Ion Morescu
6	-	Dumitru sin Filimon Coneșanu
5	30	Ion sin Nicolae Mucenic
3	90	Simion sin Avram Dicheanu
6	-	Zaharia sin Stoian
9	30	Ion sin Ion Danciu
7	-	Gh.sin Ioana văduva
6	-	Ion sin Avram Dianu
17	-	Vasile sin Pătru
12	-	Solomon sin Gherghina
3	-	Ion holteiu sin Ene
4	60	Tudor holteiu sin David
4	-	Barbu uncheaș Rusu
5	30	Onea Bucur
3	-	Ctin sin Eftimie Ciobanu
3	-	Ilie sin Ion Butălescu
12	-	Simion sin Ion Măianu
5	90	Filimon sin Achim
3	90	Avram sin Manea Cucu
7	90	Ion sin Cotor
6	-	Avram sin Gh.Ungureanu
5	30	Ion holteiu brat ego
3	-	Arion sin Grigore

7	-	Filimon sin Ion
5	30	Tudor sin Pavel
4	30	Barbu sin Codiță
3	-	Grigore sin Ghermănoaia
7	-	Ștefan sin Pavel
7	-	Const. sin Luca Negru
4	60	Vasile sin Stănică Duflea
2	30	Avram sin Radu Molercu
5	30	D-tru holteiu sin Radu Lupu
3	60	Ion Bordei
4	30	Stan... Brancă
3	60	Dumitru sin Ana văduva
3	30	Adam ce ține pe Bălașa
3	-	Dinu sin D-tru Roșu
3	-	Dinu sin Oprea Surdu
3	-	Dinu Albu
8	-	Ion sin Lică Roșu
3	-	Nicolae sin Ion Săcioreanu
3	-	Petru Ciobanu
3	-	Ion Mărșanu Rișcă

388 60 65

Vărsăturile

4	60	Ion sin Andrei Ciortea
4	60	Coman Moraru Ardeleanu
6	-	Anton brat Dan
4	30	Matei holteiu sin Mihai
6	-	Deju sin Dan
6	-	Gheorghe Morăreanu
4	30	Ion Ungureanu
4	60	Pavel cumnat cu Adam
5	-	Tudor brat Pavel sin C-din
3	60	Dumitru Damiescu

3	60	Ion sin Stanciu Ciobanu
3	60	Stăncuț sin Stan Cușescu
3	60	Pătru sin Magdalena
3	60	Nicolae sin Văișanu
3	60	Grigore sin C-tin Pârvulescu
3	60	Dan Jianu
5	90	Ion zet Simion Ungureanu
3	60	Tudor sin Tudor brat Pavel
5	60	Pavel sin David
5	60	Dumitru sin Simion
3	60	Dobre sin Simion
4	60	Gheorghe brat Călugăru
5	-	Grigore sin Radu Cociină
4	-	Pătru sin Ion Bălan
5	-	Ion sin Pătru Bistreanu
3	90	Ion sin Pătru Dulcei
5	-	Davit sin popa Irimia
5	-	Ilie brat David
3	-	Mihăilă sin D-tru Lungulescu
3	-	Ghiță holteiu sin Preda
-3	-	Ion Ciobanu cu bani 30

134	90	
-----	----	--

Stănești

3	30	Gheorghe sin Iovan
3	90	Adam brat Iova
3	90	Pătru sin Nica Negreanu
4	60	Ion sin Ion Ciurică
6	-	Pătru cel mic dogaru
3	90	Pătru Neamțu
6	-	Vasile sin Savu Munteanu
6	-	Tudor sin Gh.Ursu
5	30	Gh.sin Ion Neagoe

3	90	Dan sin Stefan Vlădău
10	90	Const.sin Ștefan Danciu
4	60	Gheorghe sin Pătru
15	-	Pătru sin Stefan Danciu
4	60	Bunea sin Pătru Hațegan
3	90	D-tru Muntean sin Ion Hărsier
7	90	Simion sin Pătru Hațeganu
4	60	Ion sin Lupulescu
7	-	Grigore sin Simion Bibue
9	30	Simion sin Ene
4	60	Matei sin Const.Pârvulescu
4	60	Zaharia sin Dan
5	30	Ion sin Oprea Prijbeanu
3	60	Ion Caracaș
3	-	Ion sin Dogaru Neamțu
9	30	Ion Sin Șofronie
6	-	Mihai Mitru Pardos
5	60	Pătru sin Iovan Bucuriță
3	90	Iacov Ciobanu sin Pătru
3	90	Mihai cel Mic Pardos
4	60	Pavel sin Ion David
4	60	Dinu sin Matei Sofran
4	60	Pătru sin Pavel Măgărea
4	30	Pătru Grecu
7	60	Pătru Coconel
8	30	Nicolae Andreescu
4	30	Simion Bucureasca
3	60	Ion Drăgan
3	90	Pătru sin Matei Cicirică
4	30	Ion sin Ion Tucă Ajișanu
4	30	Ion sin Isac
4	30	Nicolae sin Pavel Măgărea
3	60	Ion sin Ivan Bojăriță

2	60	Mihai sin Pavel Matei
2	60	Ion Pardos sin Ianoș
2	60	Petre sin Mihai
2	60	Stefan Unchiașu sin Mancea
4	30	Ion sin Ion Panu
7	60	Toma brat Nicolae
4	60	Dan Ungureanu
4	-	Pătru Ungureanu
3	-	Ianoș Zaharia
3	-	Ion al Sintioarii
3	-	Ianoș Barbu
3	-	Matei sin Simion Tîncă
3	-	Pătru Pardos
3	-	Ion sin Boghea
271	60	56

Căliții i Lăzăroi

5	-	Dumitru sin Stefan
3	30	Casa Savului Săvulescu
5	-	Nicolae sin Pătru
4	30	Lațco sin Stancu
3	30	Pătru sin Bucur
3	-	Ion sin Stănilă Schiopu
5	-	Ianoș sin Ianoș Opiși
5	-	Ion sin David Grecu
6	-	Sofron sin Dumitru
5	-	Pătru sin Dumitru Pitricu
5	-	Iovan sin Murgu
3	30	Mihai sin Mitulea
3	30	Pătru sin Mătușescu
3	60	Miriță sin Iocob
3	30	Ianoș Mutescu
3	90	Costan din Ciurea

3	60	Pătru sin Ianoș Tismășescu
3	60	Ivan sin Stefan Dumitrache
3	30	Nicolae sin Mihai Rumînu
3	30	Dan sin Ianoș Lungu
3	60	Gh.sin Mitu Săvulescu
3	60	Stanciu sin Zaharia

86	90	22
----	----	----

Dobrița

7	60	Ion sin Vlăduțu
2	60	Cost.sin.Matei Gîrlea
3	-	Ion sin Lupu Gîrlea
6	90	Ion sin Dan Săvulescu
7	90	Nicolae Lupulescu
7	90	Lupu sin Răducanu
4	30	Const.sin Vlăduțu
7	90	Vasile sin Const .Nică
3	90	Casa Florii Căcău
3	-	Stancu sin Gheorghe
15	30	Lupu sin Dan Cincu
5	60	Pătru sin Domnica
5	-	Const.Gîrlea
5	60	Nicolae sin Cost.Bubulescu
7	-	Gh.sin Constandin
5	-	Gh.sin Stefan Săvulescu
7	60	Tudor Buculescu
5	-	Ianoș sin Gh.Cărăiman
6	30	Pătru sin D-tru Cincu
3	-	Pătru sin Ivan Săvulescu
3	-	Const. Mitu
8	-	Lepădat sin Pătru Domnicăi
3	30	Cont. sin Gherghina
2	60	Pătru Sîrbu

3	30	Stoica sin Cont. Cincu
3	-	Radu sin Const. Vlădoi
3	-	Răducan sin Pătru Spânu
3	-	Radu sin Const. Gîrlea
138	-	28

Valea Mare

7	90	Const.sin.Dtru.Nădrag
4	60	Dtru sin Mihai
5	30	D-tru sin Ion Glăvan
5	30	Matei Tărbănu
4	60	Ion sin Radu Nădrag
5	30	Stefan sin Ion Zaharia
7	-	Ion sin Ion Zaharia
8	60	Stoian sin Stanciu Ungureanu
6	-	Ion sin Pătru Vulpe
4	60	Barbu sin Gh.Firiza
10	90	Ion sin Pătru Barbu
3	90	Ion sin Dan Stoica
3	90	Nicolae sin Pătru
7	90	Gheorghe sin Andrei
6	-	Pavel sin Pătru Vitejanu
6	-	Dan sin Ionaș Mîinescu
1	60	Mihai sin Gh..Vulpe
7	30	Radu sin Ion Nădrag
4	90	Gh.sin Dumitru Păzmăluță
6	30	Gheorghe sin Ilinca
6	30	Barbu sin Dumitru
7	-	Ion Holdă vătafu
5	30	Ion Pătăluță
7	30	D-tru sin Ion Nădrag
3	90	Dan sin Pătru Vulpe
7	30	Ion sin Stefan

7	90	David Ceaușu
6	30	Gheorghiță Pescaru
3	90	Mihai sin Pătru Vitejan
6	30	C-tin sin Bucur Metreheru
3	90	Pîrvu sin Radu
8	90	Mihai zet Barbu
6	30	Dinu zet Ion Rădulea
5	30	Tudor sin Mihai Ungureanu
4	90	Dinu Zmarandii
5	30	Ion sin Bucur
4	90	Ion Nătăflețu
4	90	C-din sin Dan Stoenescu
3	90	Ianoș sin Ion Logrescu
3	90	Gh.Metreheru
3	90	Ion sin Pătru Vulpe
5	30	Gh.Turtoiu
3	30	Ion sin Mihai Holdă
3	30	Pătru Logrescu
3	30	Tudor sin Mihai
3	30	Dan sin Gheorghiță Pescaru
5	30	Stănică sin Bistrei
3	30	C-din sin Ion Barbu
3	-	Bucuriță sin Ion Nădrag
3	-	Dumitru sin Nădrag
3	-	Ion sin David Ceaușu
3	-	Nicolae brat Gh.Mertoiu

281 54

Bila

5	30	Ion sin Ion Gălățeanu
5	30	Onea sin Bucur
4	90	Stefan sin Bucur
12	60	Ion sin Chirea Ciobanu

3	30	Samuilă zet Chirilă
5	30	Apostol Cărbunaru
3	90	Iosif Gușatu
3	90	Drăgan sin Ianoș
8	60	Ilie sin D-tru Gălățeanu
4	60	Const.Butușină
6	30	Simion sin Gh.Burtea
9	60	Ion sin Coșereanu
4	60	Casa lui Pavel sin Mihai
4	-	Ianoș Ciobanu
4	30	Băluță zet Drăgoiu
3	90	David Ungureanu
5	90	Ion sin Mihai Ungureanu
4	90	Ion Peau zet Cost.
4	90	Iacov zet Stoica Tîrtoacă
5	60	Pătruț Lungu
7	60	Ion sin Ianoș Măcelaru
3	90	Ion zet Oprea
4	30	Pătru sin D-tru Cojocaru
3	30	Toma sin D-tru Gîrlețescu
3	90	Iacov sin Oprea Mutescu
9	60	Nicolae Mărgineanu
3	-	Pătru Cărbunaru
3	-	Avram Ungureanu
3	-	Simion zet Pătru Cojocaru
3	-	Dan zet Marco

166	90	32
-----	----	----

Vînăta

8	90	Oprea sin Coman
5	-	Daniil sin Dan Albu
7	-	Ion sin Apostol
5	-	Nicolae Obeanu

7	30	Ion Stăniță sin Irimia
6	60	Pătran sin Ion Bibu
7	-	Filip sin Ion Mușoiu
5	-	Ion Holteiu sin Matei Sirbu
13	-	Ion sin Bucur Jitaru
9	-	Chirilă sin Sandru
7	-	Toma sin Ion Mușoiu
3	60	Mihăilă brat Tudor
8	60	Pătru sin Găteanu
5	-	Ion holteiu sin Pătru Pieptan
3	30	Pătru sin Sandru Cătăniță
4	90	Vasile sin Ion Cotindă
4	90	Lazăr sin D-tru Retea
3	-	Gh.sin Bucur Baci
6	-	Casa lui Gh.sin Popa Sandu
5	-	Marco sin ion Băbățeanu
4	-	Dinu sin Manea ce-i zice și Tudor
3	60	Nicolae Stuparu

Risipiții județului

9	-	Gheorghe Aldea ot Baia
4	90	Anghel Ciobanu ot tam
4	90	Gh.Ungureanu ot tam
2	90	Ion sin D-tru Rădescu ot tam
4	90	Nicolae sin Stancu ot tam
3	30	Ion sin Ion ot tam
6	-	Mihai sin Mihai ot tam
2	30	Ion Bucur ot tam
3	90	Radu Barot ot Valea Strâmbă
2	90	Gh. Adămescu ot Polovragi
5	30	Ion sin Ion Stancu ot tam
2	90	Gh. Alecsăndrache ot tam
5	30	Pătru brat diacon Mihai

6	-	Petricu ot tam
3	60	Stoica holteiu ot Pociovaliște
6	-	Dinu sin Nicolae Ciora ot Larga ot tam
3	30	Ion Bârlan
3	-	Const.sin Radu Bordea
2	60	Niță sin Pătru Tătaru ot Mușătești
5	-	Cinst.holteiu sin Iordănescu
5	-	Vlăduțu sin Matei ot Drăgoiești
5	-	D-tru holteiu ot Huluba
2	60	Ion Raicol sin State ot Stănești
3	-	Pătrașco sin Ilinca ot Tg-Jiu
4	-	Pătru holteiu ot Lăzărești
4	-	Gh. holteiu Găman ot tam
6	-	Const.sin Nițu ot Hirișești
3	60	Ion sin Pătru Bălan ot Aninișu
3	600	Ion Surcel ot tam
3	60	Matei Ivănuș ot tam
3	60	Pătru sin Duță Ciobanu ot tam
6	-	Nic.sin.Avram ot Sobodol
2	60	D-tru sin Gh.ot Ciocadia
3	30	Rusalim sin Pătru ot Boroșteni
3	-	Iosif sin Ianoș ot tam
1	90	Gh.Borcan ot tam
3	-	Apostol sin Rusalim ot tam
3	90	Ion sin D-tru Ungureanu ot Răchiți
3	30	Vasile sin Ioan Ungureanu ot tam
4	-	Dumitru brat Vasile ot tam
1	60	Ion sin Mihai Frățuță ot Peștișani
4	90	Ilie sin Apostol ot tam
4	-	Ghiță sin Pavel ot tam
2	-	Barbu sin Matei Poenaru Hobita
3	-	Gh. sin D-tru Sișu ot tam
2	60	D-tru sin Matei Bobaru ot tam

2	60	Dinu sin Ion Butucea-Boașca
5	30	Matei sin Pătru Sprîncenatu
4	60	Ion sin Ion Husaru ot tam
4	30	Drăghici holteiu sin Stancu ot Ciuperceni
2	-	Const.sin Ianoș Ungureanu
2	60	Ion sin Pătru Datco ot tam
5	-	Ion sin Mihai Pătruț
2	-	Simion sin Ardeleanu
2	30	Voinea sin Dan Munteanu
2	-	Petre sin Voinea ot Cartiu
2	60	Matei sin Stanciu
1	60	D-tru sin Stănică ot Rugi
3	-	Ion holteiu sin Radu Murgu
3	-	Nicolae al Floarii ot Văləri
4	-	Pătru holteiu ot Popești
4	-	Pârvu sin Stamate ot Popești
1	60	Tudor sin Nistor ot Popești
1	60	C-tin sin Ungureanu-Pocruia
4	90	Gh. holteiu sin Pârvu Ungureanu ot Pocruia
6	-	Stefan sin Mihai Ungureanu ot Pârâu
4	-	Gh. Renghea sin Dinu ot Pârâu
3	-	Mincu sin Popa ot Pârâu
3	30	GH.holteiu sin Vintilă- Sobodol
3	30	Barbu sin diaconu Dinu ot Frătești
2	30	D-tru sin Ion Ungureanu ot Frătești
5	30	C-tin sin Ion Sârbu ot Celei
3	30	Pătru Holteiu sin Rădilă ot Frătești
5	30	Gh. Giurcă Ungureanu-Godinești
2	90	Nic. sin Onea Bercea-Bălțișoara
3	90	Chirilă Ungureanu ot Frătești
3	60	Pătru sin Stefan Vîlcu ot Runcu
3	60	Dan sin Gh. Scînteie ot Runcu
6	60	Pătru sin Pătru Bistreanu ot Vîrlești

7	90	Ion sin D-tru Bistreanu ot Voitești
4	-	Ion sin Dumitru ot Vîrlești
4	-	Stefan sin Vintilă ot Vîrlești
2	60	Radu orbu unghiașu-Ursați
5	-	Micleuș Cormoș ot Sovorceni
5	-	Matei sin Vasile Totoi ot Voinigești
3	90	Gh.Dan Văgăună ot Bîrsești
3	-	Ion sin Preda Ruginoae ot Bălești
4	30	Gh.Urican ot Tămășești
5	-	Nic.Comănescu ot Stănești
1	60	Ion holteiu sin Barbu ot Tămășești
3	60	Ioniță Frunzăverde -Tg.Jiu
5	30	Ion Cizmar sin Gh. -Tg.Jiu
6	-	Grigore Holteiu Calfa -Tg.Jiu
3	-	Iordache Cîrjan -Tg.Jiu
3	60	Nedelco Sîrbu sin Barbu -Tg.Jiu
5	30	Bucur sin Barbu Șălar -Tg.Jiu
4	-	Const.sin Radu Piperniță -Tg.Jiu
2	60	Ioniță sin Mihai Bucureșteanu
6	-	Marin cizmaru Sîrbu -Tg.Jiu
1	60	Preda sin Matei Burican -Tg.Jiu
6	-	Enache Grecu Simighiu -Tg.Jiu
3	60	C-din sin Vasile -Tg.Jiu
1	60	Marin sin Bădiță -Tg.Jiu
5	-	Barbu Belea -Tg.Jiu
3	-	Enache Mecu -Tg.Jiu
5	-	Anastase sin popa Hristea -Tg.Jiu
1	60	C-tin sin D-trache Dolderea -Tg.Jiu
3	-	Armega holteiu Sârbu -Tg.Jiu
3	30	C-tin Matei Cioconel -Tg.Jiu
4	-	Savu sin Nedelco -Tg.Jiu
6	-	Dobre sin Sandu Viru -Tg.Jiu
2	60	Miloș -Tg.Jiu

4	60	C-tin sin Istrătescu -Tg.Jiu
2	-	Barbu sin Ion Urican -Tg.Jiu
4	-	Dumitru Rustea -Tg.Jiu
5	-	C-din sin Marco cizmaru -Tg.Jiu
3	30	Florea holteiu sin Stoian -Tg.Jiu
6	60	Zamfir Bărbieru -Tg.Jiu
1	60	Dumitrache Bratu -Tg.Jiu
7	60	Petre Cizmaru -Tg.Jiu
3	-	Stan holteiu sin Stan -Tg.Jiu
5	-	Ion Cizmaru -Tg.Jiu
1	60	Casa lui Bîră Dăjescu-Rovinari
1	60	Casa lui Vasile -Tg.Jiu
4	60	Voinea sin Ion -Tg.Jiu
2	60	Radu Cârjan -Tg.Jiu
3	60	Mincu sin Dan Ungureanu
2	60	Dan Muntean -Tg.Jiu
4	90	Ion Lazăr ot Rovinari -Tg.Jiu
1	60	Dumitrache Cazacu sin Ion -Tg.Jiu
1	60	Preda sin Ovreiu -Tg.Jiu
5	-	Ion sin Dumitrașco Onea
3	-	Ion holteiu sin Radu Giurcă -Tg.Jiu
6	-	Matei Răzdiaconu -Tg.Jiu
3	60	Dumitrașco holtei ot Peșteana
6	-	Gh. Crăcinescu sin Oprea -Tg.Jiu
4	90	Nicolae sin Serban -Tg.Jiu
6	60	Radu Cărbunescu -Tg.Jiu
4	-	C-tin Mărgineanu ot Izvoară
3	30	C-tin sin Gh. Curvean -Tg.Jiu
2	90	Bălan sin Radu Curveanu -Tg.Jiu
6	-	Matei Blindea sin Mihai-Urichești
3	-	Nicolae sin Dtru Butar -Tg.Jiu
4	-	Ion sin Matei Bîrseanu-Tîlvești
4	-	C-tin Bucuru -Tg.Jiu

4	60	Sandu holteiu sin popa D-tru -Tg.Jiu
5	-	Mihăilă sin Răducan-Sărdănești
4	90	Vlăduță sin Ion Crețu -Tg.Jiu
4	90	Tănase sin popa Radu -Tg.Jiu
2	30	Nicolae Sălar -Tg.Jiu
3	-	Sandu sin Dumitru -Tg.Jiu
2	60	Ion Blindea sin Gh. -Tg.Jiu
2	90	Bălaci sin Matei Bucur-Cîrbești
2	60	Dumitrașco sin Gh.Pașa Cîrbești
3	-	Gh.holteiu sin Mihai vătășel -Tg.Jiu
2	60	Dinu Huștă Stirbu -Tg.Jiu
2	60	Tudor Oproiu -Tg.Jiu
5	-	Ion Cornea -Tg.Jiu
2	60	Răducanu sin Petre Ciurea Cîrbești
2	60	Dimitrașco brat Simion -Tg.Jiu
3	30	Stănoi sin Mihaiu -Tg.Jiu
5	60	Dumitrașco sin Manea al Evii ot Plopșor
2	60	Ion sin Milcu Negru -Tg.Jiu
5	60	Matei holteiu sin Vinulescu ot Plopșor
4	60	Mihai holteiu sin Pîrvu ot Drăguțești
2	-	Ianoș Breblea sin Barbu ot Drăguțești
5	30	Vladu sin Pîrvu ce-l chiamă Florea -Tg.Jiu
5	30	Ștefan sin Stanciu Vâlceanu ot Drăguțești
2	60	Pătru Trufilea -Tg.Jiu
4	-	Pătru Cilibiu sin Ion ot Bălteni
2	60	Vasile zet Ion Ungureanu ot Bîlta
3	-	Nicolae Ungureanu ot Poenari
4	60	Ion sin Gheorghe -Tg.Jiu
4	60	Stanciu Buduroiu -Tg.Jiu
4	60	Radu Becheru -Tg.Jiu
5	-	Stefan sin D-tru ot Hoiana
4	-	Dinu holteiu Bligrădeanu -Tg.Jiu
5	-	Oprea sin Ion Ungureanu -Tg.Jiu

- 3 - Casa lui D-tru sin Radu -Tg.Jiu
6 - Badea sin C-tin Ciorobea ot Pojari
3 - Matei sin Gh. Ciorobea -Tg.Jiu
3 - Pîrvu sin ego -Tg.Jiu
4 60 Radu sin D-tru ot Bălcești
6 - Marin sin Bălan Grădișteanu ot Zăicoi
5 60 Badea sin Ene Pleșoianu -Tg.Jiu
3 60 Nic. zet Stanciu sin Avram -Tg.Jiu
4 60 Nicolae Cocîrțu ot Peșteni
2 60 Dumitrașco sin Ion ot Peșteni
4 - Const.sin.Preda ot Busuioci
3 - Dumitrache sin Gh.al popii ot Hurezaniei de Jos
3 - Ion Romansin Gh. -Tg.Jiu
5 - D-tru sin Ion Nazar-Vladimir
4 90 Gh. Băjenaru sin D-tru-Cojeni
2 - Andronache brat ego -Tg.Jiu
4 60 Ion Nemțu sin Radu -Tg. Jiu
4 - Gh.Sîrbu ot Bîrzeni -Tg.Jiu
3 60 Stoian Nemțu sin Tudor -Tg.Jiu
3 30 Preda sin Stanciu Pleșoianu ot Obîrșe
5 90 C-tin sin Futa Mladin ot Buduhala
5 90 Gh. sin Matei Lăzăroiu -Tg.Jiu
2 60 Stan sin Niță Lăzăroiu -Tg.Jiu
5 90 Ion sin Gh.Lăzăroiu -Tg.Jiu
2 - Avram Ungureanu sin Ianoș Orcan
5 30 Ion sin Matei Lăzăroiu -Tg.Jiu
5 30 Niță sin Gheorghe -Tg.Jiu
1 60 Ion Bîrsanu sin Pană -Tg.Jiu
2 60 Serban sin Nițu Ușurelu -Tg.Jiu
2 30 Matei sin Vasile Mințu -Tg.Jiu
5 30 Nicolae Arcan -Tg. Jiu
2 90 Drăghici sin Radu Sîrbu -Tg.Jiu
2 - C-tin sin Grigore Armeanu -Tg.Jiu

5	-	Iordache Lepădat ot Ceauru
3	30	C-tin sin Stefan Sîrbu -Tg.Jiu
5	-	Mihai sin Vasile Sîrbu -Tg.Jiu
3	30	Ion sin Bălan -Tg.Jiu
5	30	Manolache Piscupu -Tg.Jiu
5	90	Ene sin Nica Druman -Tg.Jiu
4	-	Gh.Croitoru sin Mihai -Tg.Jiu
5	-	Radu sin D-tru Ungureanu ot Telești
6	-	Vasile zet Iacov -Tg.Jiu
6	-	Pătru sin Mateiu -Tg.Jiu
2	60	Gh.sin Sofron -Tg.Jiu
2	-	Ion Ungureanu Tuțeanu
5	60	Dinu sin Ion Vlădoiu ot Călnic
5	-	C-tin Vlăceanu -Tg.Jiu
5	-	Costache Plăvițu -Tg.Jiu
4	-	Mihai Ropan ot Cîmpu Fomii
3	30	Gh.Popescu ot Stolojani
2	30	Răducanu sin Dinu-Bălăcești
3	-	C-tin sin Vlăduță ot Drăgoiești
1	60	Bănică Brîncăș -Tg.Jiu
3	-	Dumitru Guran -Tg.Jiu
6	-	Nicolae sin Nicolae ot Tălpășița
6	-	Achim Roventă ot Gălișoara
3	-	Adam Grecu ot Ohaba
7	-	Ion sin Gh.Huruzu ot Slăvilești
3	30	Ion sin D-tru al Dinului -Tg.Jiu
5	-	Ion Pupăză -Tg.Jiu
5	-	Gh.Băcan sin Dumitrașco
1	60	Gh.croitoru Năzdrăvan
8	-	Mihai Talianu -Tg.Jiu
6	-	Ion sin popa Mariște -Tg.Jiu
3	30	D-tru sin Nicolae Surdu -Tg.Jiu
5	-	Ion sin Stancu Găinaru -Tg.Jiu

3	90	Pîrvu Stuparu -Tg.Jiu
2	-	Gh.Becheru ot Raci
5	-	Marin sin popa Ion ot Borăscu
6	-	C-tin sin Stefan sluga -Tg.Jiu
4	90	Ion sin Radu Cărbunescu -Tg.Jiu
4	-	Vasile sin Alex. Zmeu -Tg.Jiu
2	-	Gh.Vieroșanu sin Barbu -Tg.Jiu
6	60	C-tin sin C-tin Grecu ot Gîrbovi
5	30	Dinu Vlăduțu -Tg.Jiu -Tg.Jiu
4	30	Ion Ciolacu sin C-tin ot Strîmba
7	-	Radu Băleagă sin Barbu -Tg.Jiu
2	-	Ion Volintiru holteiu -Tg.Jiu
2	90	Ioniță sin Ion Ciolacu -Tg.Jiu
4	90	D-tru holteiu sin D-tru ot Măghirești
3	30	Ion sin Mihai Soloc-Mogoșani
1	60	Radu Rugeanu ot Scoarța
5	60	Ion holteiu sin Pîrvu -Tg.Jiu
3	-	Pătru Caragea -Tg.Jiu
3	-	Iancu holteiu sin Matei
5	60	Ene sin Andronache -Tg.Jiu
4	-	Dumitru Bășicarui ot Sasea
5	-	Ion sin D-tru Băcanu -Tg.Jiu
3	90	Ion sin D-tru Băcanu -Tg.Jiu
3	-	Ion sin Radu Șușală -Tg.Jiu
3	-	Nic.sin D-tru ot Surpați
5	50	Gh.Stamatoiu ot Budieni
5	30	Marin Mărgineanu-Petreștii Jos
4	90	Stan Andreicea -Tg.Jiu
4	90	Stan Mărgineanu -Tg.Jiu
4	90	Nica sin Ion -Tg.Jiu
3	30	Gh. Sin Mihai Bulgaru -Tg.Jiu
3	30	Marin sin Gh.Glodeanu -Tg.Jiu
5	30	Preda sin Ion Drăgușescu -Tg.Jiu

2	60	Ion brat Dinu ot Cărbunești
4	-	D-tru sin Dinu Trăistaru -Tg.Jiu
5	-	D-tru sin Ion Roșcobaș -Tg.Jiu
3	-	Ion Cojocaru -Tg.Jiu
5	30	Mihai sin Pătru -Tg.Jiu
3	30	Stanciu Opreșor ot Aninoasa
4	30	Gheorghe sin Stanciu -Tg.Jiu
2	90	Barbu sin D-tru Tîrîia -Tg.Jiu
6	-	Ion Taliianu sin Ion -Tg.Jiu
6	60	Mihai Cărbulescu ot Borăncu
5	-	D-tru Cojocar ot Petreștii Jos
5	-	Nicolae Cojocar -Tg.Jiu
3	-	Stanciu sin Ion Cercător -Tg.Jiu
4	-	Dan Croitoru ot Scoarța
5	-	Gh.sin Sandu ot Hubarni
2	60	Bălan holteiu -Tg.Jiu
5	-	Ion Frumușelu -Tg.Jiu
4	30	C-tin sin Marin ot Brătuia
4	30	Pătru Treșcă -Tg.Jiu
5	-	Ion Rînoiu sin Barbu -Tg.Jiu
5	30	Ion Treșcă sin Ion -Tg.Jiu
3	-	Badea sin C-tin Nițoiu
3	30	C-tin Tîrca -Tg.Jiu
4	90	Gh.Negomirescu -Tg.Jiu
3	60	Gh.Băjinaru ot Văcarea
5	-	Pătru Nenovici ot Roșia
2	60	Marin sin Stefan Tundrescu-Soc
5	-	Antonie Drincea -Tg.Jiu
3	60	Pătru sin D-tru Bălăceanu -Tg.Jiu
3	30	Dumitrașco sin Răgălie -Tg.Jiu
3	-	Ion holteiu sin Nic.al popii -Tg.Jiu
5	-	Siiu brat Antone Drăncea -Tg.Jiu
4	90	Ion holteiu sin Pîrvu ot Baia

3	-	Radu holteiu brat ego -Tg.Jiu
5	-	Barbu Mărgineanu ot Plușcu
5	-	Sandru Mărgineanu Plușcu -Tg.Jiu
3	-	Preda Bărăgan -Tg.Jiu
3	90	Pătru și Badea Ciofrea -Tg.Jiu
5	-	Gh.holteiu Sîrbu ot Ungurelu de Jos
5	-	Bidran Vulpe ot Curteana
3	60	Mihai Buzatu sin Ion ot Sîrpoaia
3	60	Ion holteiu brat ego -Tg.Jiu
5	-	Ion sin ion Drăgan ot Tunși
5	30	Gh.Țicleanu -Tg.Jiu
3	30	Păun Mândreanu-Rășină -Tg.Jiu
3	-	D-tru sin Ion ot Vierșani
4	-	Marin sin Gh.Purcaru-Purcari
4	-	Mihai sin C-tin Ungureanu ot Pociovaliștea
3	-	Gh.sin Stefan ot Tîrgu
4	-	Matei sin Dinu Brelea ot Drăguțești
2	-	Ion holteiu Ungureanu ot Sasea
1	60	Gh.holteiu ot Hurezi
7	-	Ioniță Vilceanu ot Sasea
4	-	Pătru Diiconescu ot Frățești
4	-	Gh.zet D-tru ot Stejar
5	-	Nicolae Ciuinea ot Poiana
4	-	Ion holteiu sin popa Nicolae ot Pociovaliștea
3	90	Ion sin popa Chițișoară
3	-	D-tru Ungureanu ot Bălteni
3	90	Chivu holteiu brat Toma ot Poienari
3	90	Vasile holteiu Hirizoiu ot Brătuia
3	-	C-tin sin Tănase Olaru
2	60	Drăghici sin D-tru ot Rasi
4	-	Gh.sin Nicolae Ungureanu ot Poenari
3	90	Nic. sin Nic. ot Aniniș
4	30	Sandu sin D-tru Săndoiu-Tîrgu

3	60	Ion sin Dan Văgăună ot Bîrsești
3	90	Mihai sin Mihai Cornescu ot Izvoară
3	90	Radu brat ego -Tg. Jiu
3	60	Ioniță sin Avram Ungureanu ot Tîrgu
4	-	Pătru holteiu sin Hristea ot Scoarța
3	-	D-tru holteiu sin Sărbănu ot Purcari
1	60	Mihai sin Pătru ot Cojani
3	-	Dumitrașco sin D-tru ot Iași
3	-	Nic. sin Pătru ot Roșia de Jos
3	-	Gh. sin stefan ot Gîrbov
3	-	D-tru holteiu sin Mihai Vulpe ot Drăguțești
3	-	Barbu sin Costache ot Peșceana
3	-	Nic. holteiu Lupu ot Urichești
3	-	Ion sin Ilie Hărciorobeia ot Pociovaliștea
2	30	Barbu Trăistaru ot Petrești Jos
2	60	lordache Roșu ot Bumbești
7	-	Raicu Boianciu ot Sărdănești
3	90	Achim Sibișanu ot Gîrbovi
2	-	Gh. Tabacu ot Tîrgu
2	-	D-tru sin Anastase-Romănești
3	-	Barbu Grădișteanu ot Seaca
3	-	Ion Băjenaru ot Roșia de Sus
5	-	David Ungureanu ot Frîncești
6	-	Ionoș Cărbunescu ot Murgești
3	-	Crăciun Ungureanu ot Orez
3	-	C-tin Cizmaru ot Tîrgu
3	-	Stefan brat Petre ot Bîrsești
3	-	Savu Epure ot Pîrîu
3	-	Nicolae Cerobeia ot Bîrsești
3	-	Ion sin C-tin Vulpe -Tg. Jiu
3	-	Sandu Băjenaru ot Olari
3	-	Ion Ungureanu Plotogea-Cirișești
3-	-	Mihai sin Sandu Gungu ot Petreștii de Jos

3	-	Gh.Brelea ot Stănești
3	-	Liță sin Ion Piscup ot Sobodol
2	60	Din sin Ion al Pîrvului-Tina
5	-	Achim Țîrca ot Brătuia
3	-	Marco sin Pătru Dan ot Poiana
3	-	Stan sin popa Pîrvu-Pociovaliște
1	60	Ion sin Ion Pătru ot Novaci
1	60	Serban sin Pătru Mirțea ot Copăcioasa
1	60	Ion Carabani ot Gurani
1	60	C-tin Tortoiu ot Valea Mare
1	60	C-tin Neagu ot Ursați
1	60	Gh.sin D-tru băcan ot Sopea
1	60	C-tin sin Călina văduva ot Curteana
1	60	Dan Ungureanu ot Petrești Jos
1	60	Ion sin Stefan Sîrbu-Vierșani
3	-	Răzdiaconu Nicolae-Bumbești
1	60	Gh.nepotul ceaușului ot Ceauru
1	60	Gh.sin Dinuț ot Bălteni
1	60	Gh.sin Ilie Piscup ot Ceauru
1	60	Dinu holteiu sin D-tru ot Logrești
3	-	Radu Roșiiianu ot Sula
3	90	Dinu Rugină ot Tămășești
3	-	Mihăilă holteiu sin Paraschivescu ot Baia
3	-	Andrei Gopșea sin D-tru ot Aniniș
3	-	Stancu holteiu sin Ion Voicu ot Turbați
2	-	D-tru Grecu ot Murgești
3	-	D-tru holteiu sin Petre Rusu ot Ceauru
3	-	Gruia Jircă ot Hirîșești
3	-	Ion sin D-tru Borcea ot Cojani
3	-	Vasile holteiu sin Gh.Rovinaru ot Bîrsești
3	-	Mihai Ciucă ot Ciuperceni
3	-	Tudor sin Ion Olaru ot Lupești
3	-	Gh.sin D-tru Stănculescu ot Logrești

-
- 3 - Gh. holteiu sin Stancu ot Cojani cu taleri 1,60
 - 3 - Const.sin Piciu ot Vladimir cu taleri 1,60
 - 3 - Const.sin Piciu ot Vladimir cu taler 1,60
 - 3 - Stefan holteiu sin popa Sima ot Tina cu taleri 1,60
 - 3 - Stefan holteiu al Radii ot Săcel
 - 3 - Srefan holteiu sin popa Bunu ot Urichești
 - 3 - Dumitrache sin Zamfir Bivolar ot Tunși
 - 3 - Ion sin Radu ot Strâmba
 - 3 - Ion sin Radu Cumpănașu
 - 3 - Ion al Călinii ot Curbești
 - 3 - Ion holteiu sin Drăghici ot Ciocadia
 - 3 - Vlăduț sin popa Panait ot Peșteana
 - 3 - Iordache sin popa Crăgănuță ot Urichești
 - 3 - Sandu sin popa Mihai-Pojari
 - 4 30 Ion sin Bucur ot Cărbești
 - 4 30 Nicolae sin Bucur -Tg. Jiu
 - 3 - Grigore sin Nicolae Miruță ot Frătești
 - 3 - Const.sin Pătru Anton ot Polovragi
 - 3 - Ion sin Micnea Avrănescu ot Porceni
 - 3 - D-tru holteiu sin Ion Sărbănu ot Polociovaliște
 - 3 - Iancu holteiu sin diaconu Gheorghe ot Bumbești
 - 3 - Ion holteiu sin Mihai Rotar ot Ursați
 - 3 - Ion sin Preda Bărăgan-Plușcu
 - 3 - Gh.sin Dan Ungureanu ot Petrești de Jos
 - 3 - Sandu sin Preda al lui Ion Drăgușin Otam
 - 3 - Gh.brat Stefan Tundrescu-Socu
 - 3 - Ion holteiu sin Ion Dulămiță ot Curteană
 - 3 - Fota holteiu boiangiu ot Peșceana
 - 3 - Floarea sin C-tin Berdea ot Larga
 - 3 - Mihai holteiu brat D-tru ot Ciocadia
 - 3 - D-tru sin Tudor ot Topești
 - 3 - Avram brat David sin popa ot Sasea
 - 3 - Pătru văr lui David -Tg. Jiu

3	-	Perte vărul lui Ion Vilceanu -Tg. Jiu
3	-	Nicolae holteiu brat Gh.ot Vlătulești
3	-	Ilie sin Lazăr Ungureanu Ot Rovinari
3	-	Pătru brat Ion Croitoru-Scoarța
2	-	Gh.sij.Radu Bolboată-Scrada
2	-	Ivan sin Iacov Stăncuț ot Vînăta
2	-	Dumitrașco sin Filip Miruț ot Frătești
2	-	C-tin holteiu sin Preda ot Busuioci
2	-	Anastase sin Ghiță Prejbeanu ot Drăguțești
2	-	Gh.sin Barbu Plăiașu ot Larga
2	-	Gavrilă Ungureanu ot Stănești
2	-	Gh.Flămîndu ot Costeni
2	-	Ion sin Gh.Talpeș ot Celei
2	-	Ion Moatără ot Valea Mare
2	-	Ivan nepot lui Ion Văduvoiu ot Vînăta
2	-	Matei sin D-tru Gălățescu ot Tismana
2	-	Vasile sin Tache Gălățescu -Tg. Jiu
2	-	Moise zet Ion -Tg. Jiu
2	-	D-tru Ungureanu ot Călești
2	-	Ianoș vătafu ot Valea Mare
2	-	D-tru sin Piluță ot Novaci
3	-	Ion sin Nicolae Ciorobea ot Săcel
3	-	Barbu grecu sin Pătru ot Urdari

Poslușnicii și scutelnicii din Gorj (oameni de scuteală)

Gheorghe GÂRDU

Perioada de început a secolului al XVIII-lea și începutul celui următor din Țara Românească se caracterizează printr-o mare varietate a raporturilor între țărănimea (clăcașă sau liberă) și stăpâni feudali, precum și sarcinile fiscale ce reveneau la fiecare. Producția micii gospodării libere sau clăcășești nu mai putea asigura plata sarcinilor fiscale din cauză că acestea erau mereu crescânde, iar circulația monetară era foarte slabă.

În aceste condiții, țărănimea, ne având bani pentru plata birului, a fost nevoită să accepte statutul unor categorii fiscale exceptate total sau parțial de la sarcinile publice în schimbul unor obligații asumate față de stăpânul de pământ. Nemaiputând plăti sarcinile fiscale unii țărani se angajau în muncă, la proprietarul de pământ, remunerarea muncii sale ne mai făcându-se direct în bani, ci printr-alte forme, una dintre acestea fiind obligația stăpânului de a plăti birul producătorului și scutirea de restul sarcinilor publice în virtutea unui privilegiu feudal.

În categoriile fiscale degrevate total sau parțial de sarcinile publice, fac parte poslușnicii, scutelnicii, slugile și alții denumiți cu titlu generic de către unii cercetători, oameni de scuteală¹. Aceștia intrau în relații cu stăpânii de pământ pe bază de contracte.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, de altfel ca și în veacurile anterioare, domnul avea libertatea, în virtutea dreptului feudal, să cedeze stăpânilor de pământ un număr de birnici ai statului, chiar sate întregi, sau să acorde scutiri de dări pentru oamenii aduși de peste hotare.

Primele mențiuni, cunoscute de sate scutite, datează, în Țara Românească, din anii 1374, 1385, 1387. Astfel, domnitorii Vladislav I,

Dan I, Mircea cel Bătrân și alții au dăruit sau au întărit danii mai vechi, scutiri de toate dările și muncile domnești și de oaste, mai ales mănăstirile, sate ale mănăstirilor Vodița și Tismana².

Până la regulamentul organic(1831), satele românești datorau stăpânilor de moșii, pe lângă zilele legiuite de clacă și dijma din producție, un număr hotărât de poslușnici, adică oameni din sat pentru ajutorul și slujba la casele lor.

Așa cum apreciază vechile documente, poslușnicii sunt slugi ai stăpânului de moșie, săteni după o moșie (a unui proprietar), atribuții în acest scop, pentru că satele se hrăneau pe moșia acelui stăpân, pentru că îi mânca iarba cu vitele, coseau fân din moșie, pentru lemnul cel ardeau pentru trebuință, pentru ogrăzile și grădinile ce aveau pe moșia lui, iar toate acestea constituiau parte din rodurile moșiei, ce intrau în casele locuitorilor din satul respectiv. Acestea erau considerate de stăpânii de moșii feudale, ca un drept al moșiei, după vechiul obicei al pământului, ca un deosebit har, pe care, în vechime, boierii l-ar fi câștigat prin „hierbințeala și ostenelile ce fac cu sângele lor ca să păzească forma oblăduirii, prin slujbele și vitejia lor”³.

În anul 1790, sub ocupația austriacă, boierii din Țara Românească au prezentat prințului Coburg, un raport prin care arată că „văzând slobozenia cu venirea oștilor împărătești și că nu mai suntem sub jugul varvarilor care erau în vremea hospodarilor (adică domnii fanarioți, care așa se intitulau, n.n.), de a face orice vrea și orice li se părea după fandosiile și relele lor socotințe spre interesul lor”, cerând să li se păstreze pe vechile lor privilegii istorice.

În raport, boierii arătau, în continuare, că ei au avut de la vechii domnitori sate întregi, robi care se numeau vecini și rumâni și, mai târziu, aceștia făcându-se birnici, în loc de 500 și câte 1000 și mai mult de robi, li s-au dat 200-300 oameni din birnici ca să le slujească la vii, mori, lemne, bucate.

Această categorie de oameni, de poslușnici, avea un regim fiscal deosebit de restul birnicilor. Ei erau scutiți de bir sau plăteau o dară fixă și căpătau un act de identitate, „pecetluit” ce purta pecete

domnească, cu numele și semnalmentele posesorului. Asemenea danii constituie un act de „donație”, de concesiune, un privilegiu acordat după voința domnitorului, pe durata domniei sale.

.Stăpânii beneficiari obțineau pentru un număr de săteni de pe moșiile lor, scutirea de bir, totală sau de ruptă(parțială), scutirea de muncile publice și de unele dări în natură. În cazul în care concesiunea era făcută mănăstirilor dările pe oi, porci și stupi ce reveneau cămării domnești(gorștina și desetina)urmau să fie plătite mănăstirilor beneficiare. În satele scutite, aparatul de stat nu avea voie să le viziteze și nu aveau autoritate nici asupra poslușnicilor acordați într-un număr limitat.

În afară de poslușnici, justificați de boieri ca har domnesc pentru că oamenii clăcași se foloseau de rodul moșiei lor, era o categorie de scutiți, numiți scutelnici. În principiu, poslușnicii erau săteni de pe moșiile stăpânilor, în timp ce scutelnicii, în general, erau oameni străini din țară sau aduși de peste hotare.

Scutelnicii erau de două categorii:

Scutelnici ce reveneau rangurilor boierești, în funcție de locul ce-l ocupa beneficiarul pe scara ierarhică feudale, indiferent dacă era sau nu stăpân de moșii. Ei se numeau scutelnici” după catastif” sau „după Izvod” și plăteau beneficiarilor câte 2 lei (taleri)pe lună⁴. În acea vreme marii boierimi îi revenea cel mult 80 de scutelnici. Dreptul la scutelnicii convenit rangurilor de moștenea de către văduvă și orfani, dar numai în număr de jumătate .Mai beneficiau de scutelnici după catastif, fiii și fiicele de domn, mitropoliile, episcopiile, precum și câteva mănăstiri. Scutelnicii erau luați din rangul birnicilor pământeni, nu erau impuși la bir.

A doua categorie de scutelnici, era cea acordată de domnie, prin hrisov sau carte domnească, ca recompensă pentru servicii aduse domniei și țării, sau drept „milă” domnească, sau ajutor, cu condiția să nu fie din cei înscriși în rolurile visteriei.

Scutelnicii din ambele categorii, în secolul al XVIII-lea, erau scutiți de bir și angarale, orânduiești, podvezi și alte munci publice la drumuri poduri, transporturi, bani sau dări în natură pentru zaharele, rechiziții de fân.

Scutelnicii puteau fi recrutați pe bază de contact, de pe orice moșie, chiar dacă moșia nu aparținea beneficiarului. Învoiala se încheia de bunăvoie, individual sau colectiv, pe termen limitat, condiționată de consimțământul consătenilor, reprezentați prin câțiva săteni și pârcălab. În orice moment, satul avea puterea să revendice scutelnicii făcuți fără știrea sa. În schimbul scutirilor fiscale, scutelnicii se obligau, față de stăpânii beneficiari ai privilegiului, la obligații în muncă, produse în muncă sau în bani, nivelul acestora variind după învoială.

Scutelnicul, în urma învoielii cu stăpânii beneficiari ce se încheiau prin isprăvnicat, primeau un bilet, întărit cu pecete domnească, cu scopul de a fi avut în vedere de către zapcii, atunci când se făcea impunerea la bir și la angaralele ce se înscriau în categoria satului. Aceste bilete se numeau pecetluitoari, care, din când în când, erau confruntate cu listele existente la vistierie.

Ambele categorii de scutiți de plata birului domnesc, fie sub forma poslușnicilor, fie sub forma scutelnicilor, constituiau exploatarea clăcașilor de către boieri, stăpâni de moșii, în locul scutirii de dajdie la vistierie, folosindu-i la toate muncile casnice. Fără îndoială că tendința boierimii era de a avea câți mai mulți astfel de scutiți.

În afara acestor scutiți, acordați drept „milă” de puterea centrală, mai exista o categorie a categoriei a scutiților neoficiali, de care beneficiau unii stăpâni de pământ influenți și dregătorii. Mai erau unele sate „ocrotite” sau „închinat” cu munca la boieri, în schimbul unor reduceri fiscale. Constatându-se nereguli în asemenea sate, Constantin Mavrocordat, prin hrisovul din 7 noiembrie 1733, a încercat să desființeze satele închinat.

Au fost impuse la dări toată masa populației, însă, întâmpinând reacția boierilor, a trebuit să le facă concesii, acordând prin reforma din 1746, pentru desființarea rumâniei, dregătorilor, ca milă domnească, după rang, câte 30-40 scutelnici și celorlalți boieri 10-20 scutelnici,

oameni care au fost scoși din rândul birnicilor vistieriei și puși la dispoziția beneficiarilor particulari.

„Constituția” din 7 februarie 1741, deși descrie desființarea oamenilor de scuteală de până atunci, nu amintește de înființarea scutelnicilor. Practic, însă, reforma lui Mavrocordat nu a putut desființa instituția poslușnicilor și a celorlalți scutiți, iar prin acordarea de scutelnici nu a rezultat decât sporirea numărului celor cu regim fiscal preferențial aflați în slujba particularilor.

Desființarea poslușnicilor a fost încercată în Oltenia, în timpul stăpânirii austriece, prin decret imperial din 1729⁵.

Până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, puterea centrală din Țara Românească nu a recunoscut instituția poslușnicilor. În statistica din 1773-1774 nu se găsesc printre categoriile fiscale.

Tendința boierimii era de a avea oameni scutiți de dări din clasele cu stare fruntașă, ceea ce venea în contact cu interesele vistieriei, birul reducându-se. Domnitorii încercau să limiteze această tendință prin statornicirea unor așezăminte generale. De menționat, că, la începutul secolului al XVIII-lea, creșterea oamenilor de scuteală, odată cu creșterea numărului de titluri boierești, a dus la abuzuri făcute de beneficiarii acestora, prin deținerea unui număr mai mare decât cel stabilit, prin tănuirea a numeroase familii, în momentul întocmirii catagrafiilor fiscale și deci sustragerea acestora de la plata birului și prestarea muncilor publice, fapt ce diminuă veniturile bugetare.

Domnitorii au încercat să îngrădească acest privilegiu ca să poată soluționa crizele fiscale. De exemplu, instrucțiunile din august 1779, pornite din cancelaria lui Alexandru Ipsilanti către ispravnicii de județe pentru impunerea sumei, amintesc de ponturile emise de el, prin care reglementa condiția scutelnicilor, stabilind printre altele ca aceștia să fie recrutați dintre țăranii mijlocași și să nu li se admită tocmeli în bani cu stăpânii lor, ci numai în muncă. Măsuri pentru impunerea la bir a scutelnicilor, ținute abuziv, au fost luate și de alții domnitori ca Nicolae Caragea, Mihail Șuțu, Nicolae Magroveni, Alexandru Moruzi⁶.

Astfel, prin așezământul din martie 1804, sub C. Ipsilante, fiindcă

numărul poslușnicilor din București prisoseau peste suma dajnicilor și fiind cei mai cu putere și fruntași", se hotărăște să se refacă catastișele și cei rămași să nu fie fruntași, ci oameni de muncă :zidari, lemnari, bărbieri, iar fruntașii să se dea la dajdie⁷.

Dintr-un memoriu, din 1808, întocmit de Gavrilovici Divor, numărul poslușnicilor era de 30.000.

Ion Caragea, prin hrisovul din iunie 1813, printre măsurile ce priveau organizarea vistieriei, stabilește logofeția scutelnicilor și cea a poslușnicilor, cu instrucțiuni speciale de funcționare (vezi Anexa, Arhiv. Stat nr.871, p.182-185).

La fel prin așezământul din 18 mai 1814, dat de Ion Gh. Caragea, privilegiul poslușnicilor se extinde și asupra rangurilor și a slujbelor, stabilindu-se un număr proporțional fiecăruia. Pe total, domnitorul fixează 10546 poslușnici, față de 16600, primiți de vistierie trecuți în catastișe, se deosebesc aparte "vierii celor ce aveau vie și pescării, pe la unele obraze fiind o bagatelă și har obișnuit din vechime."⁸

Preocupată continuu de perfecționarea sistemului fiscal, de sporirea numărului de birnici, puterea centrală, dispunea să se facă tot mai frecvent catagrafierea populației. În 1819, s-au făcut două catagrafii, una în august și una în decembrie. Cea din luna decembrie, înregistrează 20558 poslușnici și 20610, scutelnici, față de 118000 birnici⁹.

În noiembrie 1819 s-a întocmit catastihul de poslușnici mănăstirești și boierești ce se află șezători în județul Gorj, șezători pe moșiile stăpânilor lor. În total sunt 1083 poslușnici, împărțiți pe patru categorii: 827 poslușnici mănăstirești și boierești, 67 vierii, 161, pe moșii străine, 28, din orașul Târgu –Jiu.

În catastihul celor 161 de poslușnici ce se află șezători pe moșiile stăpânilor lor se arată numărul, numele și satul de unde sunt și numele proprietarului moșiei. Deținătorii de moșii sunt unele biserici și unii boieri. Astfel, Biserica Sfinții Apostoli, Sfântul Nicolae, Schitul Lainici, Școala Domnească din Târgu-Jiu sau boierii: logofătul Nicolae Golescul, bivel logofăt Dumitrache Bibescu, bivel vistier Ion Moscu, căminarul Ștefan Moscu, clucerul Constantin Brăiloiu, bivel paharnic Gh. Bengescu.

Fiecare proprietar are pe moșiile lui 1-8 poslușnici. De exemplu:

1 Mănăstirea Gospod ot Tg.Jiu, însă

Gheorghe Coicheci sin popa Mihai ot

Stolajani

5 dumnealui stolnic Barbu Vișoreanu însă:

Nicolae Procopie ot Telești / = D-lui sluger Trandafir, însă:

Dumitrache Mareș ot tam / Dinu și Gh.ot Cărbunești

/

Gh. Dobre ot Ceur / = Copiii răposatului Costache sin

Dinu Berca ot Ceur / sătrar, însă:

Vintilă Roventța / - Ilinca văduva ot Logrești

- Pătru Stama ot Licurici

= Stanca Părăianca, însă:

- D.Diaconescu ot Obârșia

La orașul Târgu-Jiu, se găsesc 28 poslușnici cât 1-3 ai bisericii Sf. Ioan Botezătorul și Sf.Nicolae sau ai boierilor din oraș, cum sunt ai medelnicerilor Simion Peștenaru, Răducan Sărdăname, Grigore Bălțeanu, Nicolae Caloianu (Anexa 2, Ad.vechi 2207, p.II/1889)

Mai sunt 827 de poslușnici ce sunt așezați pe moșiile altor proprietari decât pe moșia pe care ei își au locuința, numiți în catastih, că sunt șezători pe moșii străine.

Numele proprietarilor este aproape identic cu ceilalți, numai că se referă la alții oameni.

De exemplu:

5 biv vtori pitar Mihalache Bălăcescu

- Bodea sin Gruia ot Bălăcești de Jos

- Nicolae sin Anița ot tam

- Pătrașcu sin Barbu ot tam

- Barbu sin Ene Pană ot tam

- Constandin Ghindici Guran ot tam¹⁰

În județul Gorj, în catastihul întocmit în septembrie 1818 de toți

scutelnicii ce se află într-acest județ mănăstirești, boierești, atât după catastif, cât și după cărți și hrisoave, se găsesc 357 scutelnici, repartizați câte 1-6 scutelnici ai fiecărui boier. De exemplu, scutelnicii după catastif sunt ai boierilor: bivel postelnic Alexandru Arghiropolu, bivel logofăt Dumitrache Bibescu, clucer Constantin Ștefănescu, bivel stolnic Barbu Vișoreanu, bivel sărdar Ciuchi Caflogu, casa răposatului medelnicer Enachi Sâmboteanu, medelnicer Ioan Ștefanache, bivel medelnicer Zamfirache Bălțeanu, casa răposatului vistier Măldărescu și alții. Mai sunt scutelnici din Gorj, ai Sfintei Episcopii a Râmnicului¹¹.

O catagrafie interesantă a scutelnicilor a fost întocmită în anul 1819, cuprinzând pe cei mănăstirești și boierești, așternută cu numele și chipul lor, oșebit cei ce sunt după catastih și oșebit ce sunt după hrisoave și cărți domnești, arătându-se și pricinile de morți și fugiți ce au ieșit la cercetare cu curată lămurire. Catagrafia arată suma scutelnicilor pe fiecare beneficiar indicând pe orizontală cinul său, porecla, satul, statul, fața, părul, sprâncenele, ochii, mustața, barba. Scutelnicii, din catagrafia anului 1819, după catastih sunt în județul Gorj în număr de 407, repartizați boierilor: bivel Dumitrache Bibescu 18, bivel postelnicu Alexandru Arghilopo 139, clucer Nicolae Glogoveanu 3; bivel clucer Costache Ștefănescu 14, stolnic Barbu Vișoreanu 19, stolnic Costaiache Brăiloiu 12, șetrar Petrache Obedeianu 14 etc.¹².

În ceea ce privește scutelnicii după cărți domnești, aceștia sunt în număr de 102, cuprinzând aceleași rubrici fiind repartizați 20 Sf. Episcopii și 20 Sf. Mănăstiri din Târgu-Jiu, 5 schitului Lainici și 1 bisericii Dudu din Craiova iar restul boierilor: paharnic Gh. Bengescu 5, medelnicer Ioniță Cătuneanu 10, vătaf la vistierie Gheorghiță Băcleanu 15, polcovnic Dinu Mongescu 5 și Ioniță Mongescu 8 și alții¹³.

Un alt catastih de scutelnici întocmit tot în anul 1819 în județul Gorj îi arată cu numele lor după sate și după cărți, pe boierii beneficiari: Barbu Vișoreanu 10, sărdar Dinu Bălțeanu 2, răposatul medelnicer Nicolae Sâmboteanu 1, șetrar Gr. Săftoiu 1 etc.¹⁴.

Desființarea oamenilor de scuteală

Orânduiala poslușnicilor și scutelnicilor a ținut până la Regulamentul organic (1831) când, prin art. 64, toți scutelnicii și poslușnicii, fără nici o deosebire s-au stricat pentru totdeauna și s-au așezat în rândul dajnicilor, (birnicilor).

Tot acum s-au stricat și s-au desputernicit, pentru totdeauna, chipul împărțirii birului pe lude¹⁵, orânduielele breslașilor, ruptașilor și companiștilor, vămile din lăuntru, vorniciile de pripasuri (gloabele), milele de vinărici, conacele pentru slujitorii statului.

Începând cu această dată, domnii nu mai aveau putere de a mai da scutelnici și nici de a scoate, din rândul dajnicilor visteriei, vreun om, pentru slujba boierilor sau a altor particulari.

Se accentuează prin Regulamentul organic că legiuirea din anul 1746, sub Constantin N. Mavrocordat, pentru dezrobirea țăranilor rumâni rămâne și va rămâne nestrămutată, în toată cuprinderea ei. Se păstrează, în continuare, pe lângă dijme și clacă, îndatorirea pentru fiecare sat de a da proprietarului, în slujbă, pe aceeași moșie, unde va locui, câte 4% oameni, statornici ai statului și vrednici de slujbă, pe termen de un an, prin reînnoire anuală de alții oameni (art. 143). Această îndatorire a durat până la reforma agrară Știrbei vodă din 1851, când se desființează, odată cu altele (ziua de plug, carul de lemne) mărindu-se claca de la 12 zile la 22 zile pe an. Fiindcă scutelnicii erau considerați ca privilegii de anumiți boieri, după rangul lor, prin trecerea lor între birnici, prin Regulamentul organic, s-au acordat boierilor, așezați în arhondologie (lista boierilor) despăgubire anuală de 60 lei de scutelnic, iar celor neîntrecuți în catastii, compensație pentru scutelnici (cap. III., anexa III). Sub domnia lui Cuza Vodă, din 19 iulie 1859¹⁶, în baza art. 46 al Convenției de la Paris din august 1858, se desființează toate privilegiile existente în țară.

Toate clasele privilegiate precum: boierii cu ranguri și militare și fiii lor boierii de neam și fiii lor, poslușnicii și fiii, asidoți, cei cu osebit caracter precum și toți aceia care sub diferite titluri de poziție, condiție sau clasă se scuteau până aci de dările contribuției către stat, se supun

de acum la dajdie de 30 lei pe an, conform art. 67 din regulamentul organic, ca toți locuitorii birnici¹⁷ de sate și orașe, precum și celelalte îndatoriri ce priveau pe aceștia din urmă: zeciuiala cutiei comunale, zeciuiala de 3 lei pe an pentru întreținerea granițelor și dorobanților, zeciuiala de 2 lei pe an pentru școli, zeciuiala de 2 lei pe an pentru datoria publică, taxa de 6 lei pe an pentru șosele și poduri.

NOTE:

¹I. Constantinescu, *Oameni de scuteală, În studii și materiale de istorie medie*, vol. IX/1978, Biblioteca Academiei, P: I. 29976, p. 9

² *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, i, București 1966, docum. 6, 7, 8, 10; Arhivele Naționale București Ms. 705; 544; Biblioteca Academiei Române LXVI/125, DCCXC/26

³A. N. B. *Administrative vechi* 2356/1811, p. 76-80; mss 18, p. 174 v-175

⁴ *Biblioteca Academiei*, XIII-105

⁵ Serban Papacostea, *Oltenia sub stăpânire austriacă*, București 1971, p. 10, 106

⁶ *Documente* 1831, I, București 1959, doc. 89, idem III/ 1960; doc. 47, 83; A. N. B. *Mănăstirea Tismana*, XCVI/20; V: A: *Urechia, Istoria României III*, P. 339, tom II, vol. IV, p. 205; DOC. Moruzi, București 1895, p. 628; Ad. vechi, 3343/1828, p. 4; I. Cojocar, doc. 1413; *Tezaur Monumente Istorice* II, p. ...328, 369.

⁷A: N: B. Mss 50, *Condica lui Ipsilante*, f. 28v-29

⁸ A: N: B. *Doc. Istorie*, CXXVII/192, Mss 82, f. 255, *Rev. arh.* 1/873 p. 53-85; Ad. veghi 2373, p. 16, 19, 27, 2152c, d, /1814; V: A: *Urechia, Istoria României*, X B p. 930

⁹A: N: B. Mss 1114, f. 353; *Administrative vechi* 2203/ 1818, f. 734; I. Cojocar, *Documente privind economia Țării Românești, 1800-1850*, I, documente 141, AN. Ț. Inv. 501 p II 70, 71, 72, 73, 74/1823, 5/1830 *catagrafii scultelnici-Gorj*

¹⁰ A. N. B. *Ad-tive vechi* 2207 b/P II, p. 956-950, 961-968

¹¹ A. N. B. *Catagrafia Gorj*, P. II 70/1818, p. 1-6

¹² A.N.B. Catagrafia Gorj PII72/1819,p. 17

¹³ Idem.p.20

¹⁴ A.N.B. Catagrafia Gorj P.II.71/1819,p.5-7

¹⁵ Ludele s-au orânduit în Valahia sub Alexandru Ipsilante 1775.Ad-tive vechi 2356/1811

¹⁶ A.N.B.M. Interne f.c.73/1859,f.1-2,6-7,26

¹⁷ În adunarea legislativă a Țării Românești din 17 iunie 1861 se aprobă proiectul de lege pentru abrogarea pedepsei bătăii din condica penală, înlocuindu-se cu pedeapsa închisorii de la 6 zile la 2 ani sau cu amendă și totodată se aprobă aplicarea și în Moldova a condicii penale a Țării Românești 1 ianuarie 1861 (M.Of. 140 supliment 27 iunie 1861.

GHEORGHE MAGHERU – mărturiile documentare

Dan NEGULEASA

Familia gorjeană a Magherilor, prin rolul și funcțiile ocupate în viața politică, economică și militară a țării, a creat o însemnată arhivă ce se păstrează în arhivele județelor oltene, în cele din capitala țării, sau în cele ale cancelariilor marilor puteri europene, care dictau deciziile politice ale continentului în secolul al XIX-lea.

Compusă dintr-un număr impresionant de documente, această arhivă a familiei Magheru ne furnizează informații privind constituirea, administrarea și transmiterea averii mobile și imobile a familiei de-a lungul timpului, a implicării membrilor familiei în evenimentele politice, militare sau diplomatice care au condus la înfăptuirea unirii și independenței țării.

Documentele fiind o inestimabilă sursă de cunoaștere și scriere a istoriei naționale, s-au bucurat de atenția istoricilor, a celor pasionați de cunoaștere, folosindu-le în elaborarea unor studii de specialitate sau în publicarea de volume ori cataloage de documente¹⁾.

Printre documentele ce compun arhiva familiei Magheru, cu siguranță, pot fi incluse și cele ce se păstrează în fondurile arhivistice ale Direcției Județene Gorj a Arhivelor Naționale.

Figura cea mai reprezentativă a familiei este Gheorghe Magheru, născut în anul 1804, în județul Gorj, pe malul Gilortului, în satul Bârzeiu de Gilort, care a avut șansa de a face parte din generația patrioților români ce au luptat și înfăptuit idealurile seculare ale românilor, unitatea și independența națională, de numele și faptele căruia se leagă multe din evenimentele administrative, politice și culturale ale județului natal.

Ca exponent al generației pașoptiste, a ideilor de progres, de organizare modernă a societății românești, devenită anacronică,

Gheorghe Magheru a luptat neobosit pentru nou, pentru progres. De aceea, înțelegând calea ce trebuia urmată de societatea românească în făurirea unei Româanii unite, cu structuri moderne, personalitatea sa se compune din multiple fațete, probate prin faptele sale, consemnate și conservate în documentele contemporane.

La ilustrarea multiplei personalități a celui ce a fost, „brațul de fier” al revoluției muntene, contribuie, credem, și informațiile păstrate în arhivele gorjene.

Orașul Târgu-Jiu, în deceniul al IV-lea al secolului al XIX-lea, așa după cum o statistică a vremii o consemna ², era o modestă așezare urbană, în care predominau meșteșugarii și negustorii și număra în 1833 doar 342 de case din care 45 de zid (16 cu un cat și 29 cu două caturi) și 297 de lemn (245 cu un cat și 52 cu două caturi), în marea lor majoritate acoperite cu paie și coceni, cu străzile nepavate, pline de noroaie și bălți alimentate de cele 20 de pâraie ce străbăteau orașul, cât și de precipitațiile ce cădeau, cu gardurile din stobori și nuiiele, nealiniat, cu animale domestice care le invadau și subliniau monotonia și atmosfera patriarhală.

Asanarea bălților, alinierea gardurilor, pavarea străzilor, construirea de podețe, desfășurarea unui comerț civilizat, eliminarea haitelor de câini și a animalelor nesupravegheate ce colindau orașul, a constituit una din preocupările cetățeanului și prezidentului de magistrat al orașului Târgu-Jiu, Gheorghe Magheru.

În 1833, alături de ceilalți fruntași ai vieții publice din orașul Târgu-Jiu, înainta Dvorniciea din Lăuntru o „ listă pentru îmbunătățirile și frumuseța ce s-ar cuveni a se face la acest oraș al Târgu-Jiului³), în care propunea ca măsuri de primă urgență, facerea unui local de școală – școală publică ce luase ființă în 1832 și funcționa în localuri închiriate, improprii pentru desfășurarea procesului instructiv-educativ -, aducerea unui doctor, construirea a șapte podețe în oraș și a unui pod peste Jiu, pavarea străzilor cu piatră și procurarea unei tulumbe și a două sacale, absolut necesare intervențiilor în cazul izbucnirii unor incendii.

Pentru realizarea planului minimal propus, după evaluările

autorilor, era necesară suma de 53.760 lei, sumă ce depășea cu mult bugetul orășenesc, realitate ce a impus Magistratului să facă apel la locuitori pentru a contribui la strângerea fondurilor necesare.

Conștient că progresul social nu se poate asigura fără concitadini, știutori de carte, instruiți și sănătoși, Gheorghe Magheru a sprijinit prin toate mijloacele demersurile pentru aducerea unui doctor care să asigure asistența medicală și a dotării școlii publice a orașului cu local propriu și material didactic.

În 25 septembrie 1833 vtorii vistier și cavaler Gheorghe Magheru, supleantul Judecătoriei Județului Gorj, trimitea o scrisoare "*Maghistratului*" orașului Târgu-Jiu prin care anunța că renunță la suma de 28 galbeni ce i se cuvenea pentru plata serviciului făcut județului și orașului, de a fi susținut și obținut la București cauza nedesființării județului Gorj⁴⁾, bani pe care-i donează magistratului pentru plata lefii doctorului ce va fi adus în acel oraș. Așa după cum sublinia autorul scrisorii renunță la acești bani socotind că el a făcut o faptă patriotică și cea mai mare recunoștință pentru el este prosperitatea orașului.

Cu fonduri publice și private a fost adus ca medic al orașului Frantz Enichen Moritz, care, așa după cum arată într-o cerere de eliberare a unui atestat⁵⁾, a funcționat ca medic al orașului în perioada 1838 – 1841 și a tratat în anul 1838 la o moșie a lui Gheorghe Magheru 11 oameni otrăviți cu cocleală, din care a salvat șapte, iar pe un alt om al serdarului, l-a operat scoțându-i bășica udului, a vaccinat copiii orașului, a tratat deținuții din temnița orașului și multe familii boierești dar și de oameni săraci, a ajutat la nașteri, a lichidat epidemia de lungoare din anul 1838 izbucnită în satele Costeni și Izvarna, iar în anul 1840, pe cea de dezinterie din satele Călnic și Rasova și multe alte acțiuni. Atestatul și rezoluțiile poartă semnătura prezidentului magistratului orașului Târgu-Jiu, Gheorghe Magheru.

Conștient că o societate modernă nu se poate construi fără cetățeni instruiți, știutori de carte, Gheorghe Magheru a susținut cu entuziasm și consecvență eforturile de răspândire a științei de carte, atât în orașul Târgu-Jiu, cât și în cuprinsul județului Gorj.

Documentele păstrate în arhivele județului natal ne furnizează suficiente informații despre simpatia și sprijinul acordat școlii de părintele și cetățeanul Gheorghe Magheru. Dintre ele, pentru exemplificare, putem aminti tabelul din 29 august 1839 cu cei 22 de târgujieni care au donat suma de 5681 lei pentru construirea localului școlii publice din oraș. În tabel întâlnim și pe serdarul Gheorghe Magheru ce a donat 200 taleri⁶⁾. Ori raportul revizorului școlar al plasei Gilortu, din 6 februarie 1843, trimis profesorului Școlii Normale din Târgu-Jiu⁷⁾, prin care aduce la cunoștință că serdarul Gheorghe Magheru, s-a îngrijit și a adus la școala de pe moșia sa, Cojani, un învățător transilvănean, în locul celui decedat ⁸⁾.

În preocupările lui Gheorghe Magheru pentru educarea tinerei generații s-a înscris și cea a educării fetelor. Pentru aceasta, înființează în anul 1845, împreună cu paharnicii Ion Sâmboteanu și C.Roșianu, la Târgu-Jiu, un pensionat de fete. Din programa acestui pensionat aflăm că sub conducerea lui Iosif Popescu, tinerele gorjence studiau în limba română noțiuni de gramatică, catehism, istoria țării și cea creștină, geografia, istoria naturală și scriere frumoasă. Sub conducerea lui Petre Popescu se inițiau în studiul limbilor franceză și germană, iar sub îndrumarea Mariei Keler se perfecționau în cusături și lucru de mână ⁹⁾.

Încă din primii ani ai șederii în orașul Târgu-Jiu a părintelui învățământului public gorjean, Constantin Stanciovi-Brănișteanu și Gheorghe Magheru se vor stabili legături trainice, care, în timp, se vor transforma în prietenie și colaborări. Aceste legături au fost consolidate și pentru că primii pași în tainele scrisului și cititului, cât și insuflarea convingerilor patriotice ale elevilor, Ghiță, Nițu și Alexandrina Magheru a primit, aici, de la profesorul școlii, profesor pe care părintele elevilor l-a iubit și prețuit, în repetate rânduri opunându-se transferării lui la o altă școală din țară¹⁰⁾.

Eforturile și intuiția lui Gheorghe Magheru privind pe prietenul său profesorul Constantin Stanciovi-Brănișteanu, de necesitatea rămânerii lui în fruntea școlii și a concitadinilor, i-au fost răsplătite când târgujienii în anul 1864 l-au ales ca primul primar al urbei lor¹¹⁾, funcție ce o deținuse și serdarul Gheorghe Magheru în anii 1840-1842.

Alegerea lui Gheorghe Magheru în funcția de președinte al Magistratului orașului Târgu-Jiu de către locuitorii așezării gorjene de la poalele Parângului a fost, de fapt, o recunoaștere a meritelor sale, a votului dat pentru modernizarea urbei. Pe lista celor votați pentru candidați ai sfatului orășenesc întâlnim pe serdarul Gheorghe Magheru, profesorul Constache Stanciovi, pitarul Dumitrache Măldărăscu ca membri, pe Ianache Costandinovici, casier și pe Matei Șișescu și Tudorache Teodoru ca membri supleanți ¹²⁾.

Oponenții generalului pașoptist în lupta pentru funcția de președinte al Magistratului, cunoscându-i firea sa aspră și năpraznică, corectitudinea ireproșabilă cât și intransigența față de abuzuri, trăsături care-l vor face vestit și iubit mai târziu, s-au opus alegerii sale „temându-se a nu le pricinui neliniștită petrecere precum este voia naltei stăpâniri” ¹³⁾.

În timpul mandatului de președinte al Magistratului Orașului Târgu-Jiu și nu numai, a fost inițiatorul unor programe de modernizare urbanistică a orașului Târgu-Jiu, de punere în aplicare a obiectivelor conținute în lista din 1833, trimisă Dvorniciei din Lăuntru. Astfel, primarul Gheorghe Magheru a inițiat un program de pavare cu piatră și nisip a străzilor orașului. Meșterii pavatori urmau să fie aduși de la Craiova și retribuiți din fondurile orășenești, iar piatra și nisipul să fie aduse de fiecare proprietar pentru porțiunea de drum ce trecea prin dreptul proprietății sale¹⁴⁾. În tabelele proprietarilor cu obligații în asigurarea materialului pentru pavarea străzilor întâlnim numele serdarului Gheorghe Magheru, maiorului Christian Tell și al lui Simion Manuc Armeanul¹⁵⁾.

Desfășurarea activității comerciale și a târgurilor de săptămână, în incinta orașului, aducea grave neajunsuri în curățenia urbei, motiv ce-l determină pe conducătorul ei, Gheorghe Magheru, să ia măsuri pentru a nu mai permite accesul joia, cu ocazia târgului săptămânal, a căruțelor în oraș¹⁶⁾, propunând mutarea locului de desfășurare a târgului de săptămână de pe ulița mare a orașului într-un loc din afara lui, în zăvoiuł dintre poduri, oferindu-se a construi pe cheltuiala sa trei prăvălii de lemn, acoperite cu „prăștilă” ¹⁷⁾. Scopul construirii gratuite a acestor

prăvălii, așa după cum mărturisea însuși ofertantul, era acela al înfrumusețării târgului, pentru practicarea unui comerț civilizat, dar și pentru sporirea veniturilor bisericii domnești din oraș.

Conștient că dezvoltarea economică a unui județ, punerea în circulație a bogățiilor sale, nu se poate face decât cu legarea acestuia prin căi de comunicație cu restul țării, încă din anul 1840, Gheorghe Magheru se face mesagerul doleanței gorjenilor de a se realiza legătura cu Transilvania prin construirea unei șosele pe Valea Jiului. Mai târziu, în parlamentul țării, va solicita prelungirea căii ferate de la Filiași la Târgu-Jiu. Din păcate, aceste solicitări vor prinde viață la câțiva ani după trecerea sa în neființă.

Integrarea rapidă și rezultatele foarte bune obținute în înaltele funcții administrative deținute în județul Romanai și prietenia cu Christian Tell se datorau și activității sale în județul Gorj.

Prin ordinul Vorniciei din Lăuntru, în decembrie 1833, Gheorghe Magheru este orânduit „vremelnicește îndeplinitor al datoriei de ocârmuitor, în locul clucerului Gheorghe Călinescu, ce era bolnav ¹⁹⁾.

Prezența în rândul magistraților Tribunalului Județean Gorj a visterului Gheorghe Magheru, în primii ani ai șederii sale în orașul Târgu-Jiu, ne este confirmată de unele documente gorjene²⁰⁾.

Carierea militară a viitorului general al revoluției muntene începe în județul Gorj, în calitate de căpitan de poteră ²¹⁾ și se continuă în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829, când pentru faptele sale de arme este decorat cu ordinul „Sfânta Ana”, categoria a IV-a ²²⁾.

O parte a documentelor din arhivele gorjene ni-l prezintă pe proprietarul Gheorghe Magheru, pe stăpânul moșiilor Cojani și Bârzeiu, a munților Puru și Petrimanu, a caselor din Târgu-Jiu, a deselor conflicte cu arendașii și vecinii, a stăpânirii acestor bunuri de către urmași în urma dispariției celui ce le agonisise ²³⁾.

Viața și activitatea gorjeanului Gheorghe Magheru este o părticică a istoriei neamului, a frământărilor neconținute pentru realizarea celor două mari deziderate naționale : unitate și independență. Ea nu este o searbădă înșiruire de date și fapte, ci, mai ales, o acumulare de

experiență umană, care prin cunoaștere ne îmbogățește moral, ne leagă prin fire invizibile de acei înaintași pe care generos, istoria i-a așezat în galeria marilor bărbați ai neamului, pe care simplu i-a numit eroi.

NOTE :

1) *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. Țara Românească 12 martie 1848 – 21 aprilie 1850*, București, Editura Academiei, 1983 ; *Documente privind Unirea Principatelor, vol.I , Documente interne (1854 – 1857)*, București, Editura Academiei B.P.R., 1961 și vol. III (*Corespondență politică 1855 – 1859*), 1964; Bălintescu, Alexandru, *Arhiva generalului Gheorghe Magheru, Catalog de documente 1582 – 1880*, București (Direcția Generală a Arhivelor Statului) '1968; Bălintescu, Alexandru – Nestorescu – Bălcești, Horia, *Catalogul Arhivei generalului Gheorghe Magheru 1665 – 1880*, Râmnicu Vâlcea, Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național, 1980; Regleanu, Mihai, *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1962; ș.a.

2) Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului* , Târgu-Jiu, 1906; Dan Neguleasa, *Gheorghe Magheru în memoria arhivelor gorjene*, în „ Oltenia – studii, documente, culegeri, seria a III-a, anul I, 1997, nr.1, pp. 112 –124

3) Arh.Naț.Gorj, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 18/1833, f. 4

4) Ibidem, dosar 22/1833-1834, f.12

5) Ibidem, dosar 7/1941, f. 1-5

6) Ibidem, dosar 31/1834.1839, f.21

7) Idem, fond, Școala Primară de Băieți nr.1 Târgu-jiu, dosar 7/1840-1843, f.173

8) Ibidem

9) Ibidem, dosar 14/1845-1846, f.1310) Idem, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 16/1841-1842, f.46

11) Alexandru Ștefulescu, *op. cit*, 1906, f.113

12) Arh.Naț.Gorj, fond, Primăria orașului Târgu-Jiu, dosar 14/1840-1841, f. 126

13) Ibidem, f. 32-33

- 14) Ibidem, dosar 16/1841-1842, f. 1-2, 43
- 15) Ibidem, f.14-29, 44
- 16) Ibidem, dosar 4/1841-1842, f. 3
- 17) Ibidem, dosar 28/1839-1844, f. 1-35
- 18) Ibidem, dosar 12/1840-1841, f.18
- 19) Ibidem, dosar 53/1833-1834, f. 1-8, fond Prefectura Județului Gorj, dosar 53/1833-1834, f. 3, 7
- 20) Ibidem, fond, Prefectura Județului Gorj, dosar 1/1833 și 7/1833, f. 10
- 21) Ibidem, dosar 27/1832, f.287 – 290
- 22) Ibidem, dosar 7/1834, f.147-148
- 23) Ibidem, dosar 2/1832, f.59; 81/1831-1834, f. 78-85; 6/1834, f.434-438; 23/1834, f. 255; 30/1834, f.8, 269; 4/1835, f. 1, 65; 69/1835, f.2; 61/1835, f. 110 și fondul „Tribunalul Județului Gorj”, dosar 1/1894 – 1904, f. 1-294.

Carte veche românească din depozitul Muzeului Județean Gorj

Gabriela POPESCU

Secolul al XVIII-lea a fost pentru Țările Române o perioadă de frământări social-politice. Aflate la confluența de interese ale imperiilor otoman, habsburgic și țarist, ele au fost adesea teatrul luptelor dintre aceste puteri rivale, suferind pustiiri și pierderi grele.

În ciuda acestor condiții politice nefavorabile, viața culturală cunoaște o dezvoltare lentă, mergând pe linia tradițională și cucerind noi poziții, vestitoare ale procesului de închegare a burgheziei române.

Ca un fapt de o importanță deosebită, remarcăm impunerea limbii române ca limbă a culturii și chiar a bisericii. Învățământul academic, destinat la început numai feciorilor marilor boieri, primește treptat și fii de mazili și târgoveți. O poruncă domnească din 1741-1743 prevede obligativitatea pentru preoții din târguri și sate să învețe copiii „a scrie”. Este vorba, desigur, de forme rudimentare de învățământ, bazat însă pe limba română. Limba română pătrunde și în școli înalte și școala începe să fie privită ca o instituție de „lumini slobozitoare”.

Tiparul românesc cunoaște în secolul al XVIII-lea o perioadă de avânt și de statornicie. În acest timp, constatăm creșterea tipăriturilor în limba română (82,4%) față de cartea în limbi străine (17,6%) comparativ cu secolele precedente, când cartea în limba română era în minoritate. În afara cărților religioase tipărite în secolul al XVIII-lea, din care unele reapar în noi ediții, acum se imprimă și alte cărți de ritual care completează scrierile necesare ofierii slujbelor religioase în limba română. Un merit deosebit în tipărirea acestor cărți l-au avut episcopii Râmnicului: Damaschin, Chesarie și Filaret. Damaschin, mai întâi

episcop de Buzău (1703-1708) și după aceea de Râmnic (1708-1725) a tradus numeroase cărți de ritual din care unele au circulat mai întâi în manuscrise, iar o parte a fost tipărită de continuatorii săi.

Cărturari cu idei luminate, episcopii Chesarie și Filaret, cu sprijinul mitropolitului Grigorie al Țării Românești, au imprimat pentru prima oară în limba română Mineele, în 12 volume (1776-1780).

Pentru istoria culturii românești o deosebită importanță o au predosloviile tipăriturilor secolului al XVIII-lea, străbătute de un suflu nou, iluminist.

Extinderea învățământului elementar în limba română impune și alcătuirea și editarea de manuale școlare, primele bucoavne în limba română jucând un rol deosebit, ajutând copiii să deprindă cititul slovelor în limba maternă. În această perioadă, gustul pentru lectură se îndreaptă, în special, spre scrierile laice. Editorii de cărți religioase încep să introducă, în anexele acestora, bucăți profane ori editează cărți laice care conțin vieți și minuni ale sfinților și istorioare morale.

Cărțile erau imprimate cu „blagoslovenia și cheltuiala” mitropolitului sau episcopului din eparhia unde funcționa tipografia, activitatea fiind concentrată în jurul mitropoliilor și episcopioilor.

Cărțile circulă din provincie în provincie, o răspândire mai largă având-o tipăriturile destinate lecturii.

Odată cu diversificarea culturii, centrele tipografice se înmulțesc. Numim câteva: București, Râmnic, Târgoviște, Iași, Blaj, Snagov, Buzău, Brașov, cărora li se adaugă Viena și Buda.

Reprezentanții Școlii ardelenice desfășoară o activitate multiplă de iluminare a maselor prin cartea tipărită. Manualele editate de aceștia la Blaj și mai târziu cele de la tipografia Universității din Buda sunt întocmite pe baze științifice.

În Țara Românească și Moldova, unde controlul bisericii se exercită din plin, abecedarele și primele cărți de învățământ sunt pline de precepte teologice. Treptat se editează manuale didactice, apar și primele gramatici, cărți populare și opere din literatura vremii, tălmăcite din limba greacă.

Prin înființarea primelor tipografii private, monopolul bisericii asupra tiparului încetează, iar activitatea tipografiilor mitropoliilor, și episcopilor ocupă un spațiu din ce în ce mai restrâns. În faza de pionierat a tiparului laic modern, până prin deceniul al cincilea al secolului al XIX-lea, activitatea editorială a fost susținută de cărturari ca Ion Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, George Barițiu, pentru care publicarea de cărți în limba română constituia un act de patriotism, un mijloc de educare a poporului.

Cunoscând importanța pe care cartea veche românească a avut-o în procesul de culturalizare de-a lungul istoriei neamului nostru și considerând necesar întocmirea unui catalog care va ușura munca de cercetare și documentare a oricărei persoane interesată de colecția acestei valori spirituale a Muzeului județean Gorj, vă oferim, după cum urmează, această lucrare, care, sperăm, va fi nu numai utilă ci și interesantă prin conținutul ei.

1. ACATISTHUL PREA SF(II)NTEI NĂSCĂTOAREI DE D(U)MNEZEU ȘI ALTE ACATHISTE ȘI RUGĂCIUNI FOARTE EVLAVNICE ȘI DE FOLOS, Sibiu, 1838

Tipografia lui Gheorghie de Clozius

80 [1f]+451p 1col 25R (14x9cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice;

1. 448p, lipsă f. 1, lipsă p. 449-451, nr. inv. 15368

2. ACATISTUL PREA SFINTEI NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU ȘI ALTE ACATISTE ȘI RUGĂCIUNI, Sibiu, 1876

Tipografia: Eredei de Clozius

Ediție nouă mai îmbunătățită

411p. 1 col 27R (14,5x7cm), tipar negru, română, caractere chirilică

I. 411p., nr. inv. 2873

Însemnare: „Acest acatist (sic!) este al meu subsemnatu și anume N. I. Văcărescu mâna care a scrisu aceste cuvinte se va usca iar cuvintele nu . N. I. Popescu nepot a lui Superioru Sf. Mănăstiri Polovragi Ilarion Cusekimodon”

3. ANTOLOGHION, Râmnic, 1737

BRV 215

Editor: Climent, episcop de Râmnic

Tipograf: Dimitrie Pandovici

Corector: Lavrentie Ieromonah

Gravor: Mihai Atanasievici Râmniceanu

Ediția I

In 20 [4]+605f 2 col. 43R (26x18cm), tipar negru și roșu, română,
caractere chirilice

Ilustrații:

f. [1], 187: Minunile Sf. Nicolae (14,5x18,5cm)

f. [3]v: Iisus în templu (19x14cm) semnat Mihai At. Tâmb

f. 1. : Sf. Simeon Stâlpnicul (7,5x7,5cm)

f. 16: Nașterea Maicii Domnului (10x8,5cm)

f. 32(v): Înălțarea Crucii (10x8cm)

f. 69(v): Viața Cuvioasei Paraschiva (12,5x15,5cm)

f. 96: Sf. Dimitrie (9,5x8,5cm) semnat Mih.

f. 115: Soborul îngerilor (13,5x18,5cm) semnat Mihai MDCCXXXVI (1736)

f. 124(v): Sf. Ioan Zlatoust (11x5,5cm)

f. 143: Sf. Grigorie Decapolitul (9x5,5cm) semnat Mih.

f. 150: Soborul înțelepților (10x8cm)

f. 163(v): Iisus pe Golgota (10x8cm) semnat Mihai

f. 180(v): Sf. Sava (10x8cm) semnat M. R.

f. 254: Nașterea lui Iisus (10x8cm) semnat Mihai

f. 274(v): Iisus și patriarhul Petru din Alexandria (10x8cm)

f. 279: Sf. Vasile (11,5x5,5cm)

f. 309(v): Botezul lui Iisus (9,5x8cm) semnat M. A.

f. 338: Cuviosul Antonie (9,5x7cm)

f. 343(v): Anastasie și Chiril (9,5x8cm) semnat M. A.

f. 350: Cuviosul Eftimie (9,7cm)

f. 361: Sf. Grigorie (11x5,5cm)

f. 375(v): Maria, Iosif, Iisus și Ioan (9,5x8cm) semnat Mihai At.

f. 453: Sf. Constantin și Elena (10x8,5cm)

f. 485(v), f. 493: Soborul înțelepților (10x8cm) semnat Mihai At.

f. 539: Iisus dând învățătură apostolilor (9,5x8cm) semnat Mihai At. Râm.

f. 551: Adormirea Maicii Domnului (9,5x8cm)

1. 604f., lipsă foaia de titlu, f[1, 4], f. 605, lipsă copertă, nr. inv. 10706

Însemnare: f. 2: „*Această sfântă carte ce să chiamă minei l-au cumpărat noi care ne vom iscăli: în zloți treizeci și l-am dat sfintei biserici de la Telești dumnealui răposatul părintelui meu, Fota Bălăcescu unde să cinstește și să prăznuiaște sfântul și făcătorul de minuni Nicolae, arhiepiscopul Mirălitiei, aici să fie de citire și nouă vecinică pomenire, iar care l-ar înstrăina la altă parohie să fie neblagoslovit de vlădica Hristos și de cele sfinte șapte soboară și am iscălit cu a noastră mână de țărână, care mână va putrezi, iar această carte va rămânea și am scris eu Dionisie arhimandrit Hurezu, februarie 2 7257(1749), fiind și părinții mei aicia îngropați. Dionisie Pârvu Fometescu, feciorii popii.*”

4. **ANTOLOGHION**, București, 1777

BRV, 398

Editor: Grigorie, mitropolitul Ungrovlahiei

Prefațator: Filaret, mitropolit Miralichiei

Tipograf: Dimitrie Petrovici

Corector și purtător de grijă: Ioachim Ieromonah

În 20, [3]+572f 2 col. 40R (15,5x24,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Stema lui Alexandru Ipsilante Voevod (11x11cm)

Frontispiciu:

f. I. : Deisis (5x14cm)

f. 519: Proroc Moise, Iisus Hristos, Proroc Ilie

Ilustrații:

f. [3]: Maica Domnului cu Pruncul (5x4cm)

f. [3]v: Duminica tuturor sfinților (12,5x13,5cm)

1. 572f, lipsă foaia de titlu, 1-277, nr. inv. 252

5. ANTOLOGHION, Râmnic, 1786

B. R. V. II, 196

Editor: Filaret, episcop Râmnic

Prefațator: Grigorie Ierodiacon

Tipografi: Climent Ieromonah, Popa Constandin, Dimitrie Tip. Râmnic

Ilustrator: Diac. Costandin Tip. Râm., Gheorghe Pop Cos. Tip. Râm.

Corector: Grigorie Ierodiacon;

In 20, 573 f. 2 col 40R(24x15,5 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Nicolae Mavrogheni Voevod (9,5x8,5cm)

Ilustrație: f. [4]: Duminica tuturor sfinților (12,5x13,5 cm)

Frontispiciu:

f. 1: Deisis (4,5x4,5cm) semnat Gheorghie Popa Cos. Tip. Râm.

l. 296f. lipsă foaia de titlu, f. 295-573, legătura desprinsă, pielea ruptă la colțuri, urme de umezeală, pete de ceară, nr. inv. 17135

2. 573f., nr. inv. 239

3. 304p, lipsă foaia de titlu, f. [1-4], f. 1-277, f. 573, nr. inv. 17910

Însemnare: forzat 1: „*Acest minei și care are într-ânsul slujba numai pe 8 luni adică ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai, iunie, iulie și avgost l-au prelegat, la leatu 1855 cu cheltuiala tuturor inoriașilor. Preot Costandin*”

4. 573f., nr. inv. 240

Însemnare: forzat1: „*La leatu 1848 la zioa dintâi a lui Iulie au venit o mulțime multă de lăcuste încât au acoperit tot fața pământului de la bolta fântânii și până la apă negurime neagră care dacă să bagă omu în ele nu să mai vedea nicidecum și au mâncat porumbile de-au rămas numai știuleții goi fără frunze nicidecum dat alte bucate n-au mai stricat numai porumbu au rămas știuleții goi: 1848 iulie 4 și grâu l-au mâncat de l-au prăpădit tot. Constandin Popescu*”**6. ANTOLOGHION, București, 1786**

BRV 498

Editor și prefațator: Grigorie, mitropolit Ungrovlahia

Tipograf: Stanciu Tomovici Tip.

Gravor: Grigorie Ieromonah

Purtător de grijă: Grigorie, mitropolit Sidis

În 20, [2]+574f. (lunile sept. -august) 2 col 40R(16x24,3cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Stema lui Nicolae Mavrogheni Voevod (8,5x7,5cm)

Frontispiciu:

f. I. : Deisis (15x5,5cm) semnat: de Grigorie Ieromonah 1768

Ilustrație: f..[2]: Sf. Constantin și Elena(24x16cm)

I. 508f, lipsă foaia de titlu, lipsă f. 509-574, nr. inv. 12442

2. 278f., lipsă foaia de titlu, lipsă f. 279-574, nr. inv. 238

7. APOSTOL, București, 1784

B. R. V., 466

Editor: Chir Grigorie, mitropolitul Ungrovlahiei

Prefațator: Grigorie mitropolit Sidis

Tipograf: Stanciul Tomovici Tipograful

Ilustrator: Stanciu Tip, Grigorie Ieromonah

Corectori: Gherman Ieromonah, Grigorie, mitropolit Sidis

În 20 [4]+149f. I col 38R (23,5x14,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Mihai Constantin Șuțu Voevod

Ilustrații:

f. [4]: Soborul sfinților apostoli (22x14cm)

f. 1: Învierea (14x8cm) semnat Stanciu tp.

f. 16(v): Înălțarea (9x6cm)

f. 22: Soborul Maicii Domnului (10x11,5cm) semnat St(anciu) Tip.

Frontispicii:

f. 101: Deisis 85x14cm) semnat Grigorie Ieromonah 1768

f. . 137(v): Sf. Constantin și Elena (3,5x14cm)

I. [4]+149f, nr. inv. 15555

8. APOSTOL, Râmnic, 1794

B. R. V. 569

Editor: Nectarie, episcop Râmnic

Prefațator: Nectarie, episcop Râmnic

Tipografi: Dimitrie Mihailovici Tip. Râmnic, Gheorghie sin Popa Constandin

Tip. Râm

Ilustrator: Gheorghie Popa Cos. Tip. Râm.

In 20 [3]+181f 1 col. 36R (23x15 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Alexandru Constantin Moruzi Voevod (10x12cm)

Ilustrații:

f. [3]v: Învierea Domnului (11x13cm)

f. 21: Soborul Maicii Domnului (10x12cm)

Frontispicii:

f. I, 100: Deisis (14x5,5cm) semnat Gheorghie Popa Cos. Tip Râm.

I. [3]+151f., lipsă f. 152-181, nr. inv. 248

9. APOSTOL, Blaj, 1802

B. R. V. 644

Comanditar: Ioan Bobu, episcopul Făgărașului

Gravor: Sandu Tipograful

Tipografia: Seminarului de la Blaj

In 20, 158p. 1 col 42R (27x17 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. I: Învierea Domnului (10x14,5cm)

p. 2: Sf. evanghelist Luca (25x16,5cm)

Frontispicii:

p. 36: Deisis Mare [Sf. Pavel, Is. Hristos, Sf. Ioan(15x13,5cm)]

p. 188: Sf. Simion Stâlnicul (4,5x14,5 cm)

I. 258p., inv. 15 554

10. APOSTOL, București, 1820

B. R. V., 1064

Comanditar: Dionisie, mitropolit Ungrovlahiei

Gravori: Ieromonah Costantie, Ghervasie monah

In 20 178f. 1 col 30R (18x22,5cm), tipar negru și roșu în chenar de linii, română, caractere chirilice

Frontispicii:

f. 18: Înălțarea Domnului (15x11cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 25: Pogorârea Sf. Duh (14,4x10,6cm) semnat Ghervasie monah

f. 127: Duminica tuturor sfinților (15x12,5cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 149: Nașterea Domnului (15x7,5cm)

f. 153: Botezul Domnului (8,5x15cm)

Ornament:

f. 101: Serafim (3,2x4,5cm)

1. 164f., lipsă f. titlu, lipsă f. 1-3, 168-178, nr. inv. 17912

11. BIBLIA SACRĂ (VECHIUL ȘI NOUL TESTAMENT), Paris, 1858

Traducere din grecește: I. Heliade Rădulescu

264p, tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. 5: Adam și Eva (10x11,5cm)

p. 8: Moartea lui Abel (10x12cm)

I. 264p, lipsă 247-?, nr. inv. 12 981

12. BUCOAVNĂ PENTRU ÎNVĂȚĂTURA PRUNCILOR, Râmnic, 1827

77p. 21R (17,5x11cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație:

p. 12. : Sf. Treime (6x9,5cm)

1. 77p., lipsă foaia de titlu, file rupte, deteriorate, nr. inv. 1934

Însemnări:

p. 67: „Această bucoavnă este abecedaru răposatului meu tată Marin răposat la 1900 aprilie 3, joi săpt. luminată:

p. 74: „Această bucovnă este a lui Dinu sin Neculae cea cumpărată cu parale:60 din București”

13. CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET, București, 1799

B. R. V., 619

Editor: Kiriu Dositheii, arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahiei

Tipografi: Stanciu Popa, Dimitrie Petrovici

In 40 12f+145f 1 col 24R (11,5x13,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Stema lui Al(exandru) K(on)s(tantin) M(o)r(uz) V(oie)v(od) (8x7 cm)

1. 12f+145f, inv. 262

Însemnare: f. 6(v): „Această pravilă s-au dat de la sfânta mitropolie preotului Anastasie de când s-au hirotonit și s-au rânduit la satul Ocnița jud. Dâmbovița ce a să se îndeletnicească la cetirea ei. Și de când se va face cercare de la mitropolie să știe a da răspuns la toate ceale ce va fi întrebat dintrânsa – 1800 ian 18”

14. CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET, București, 1852

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noul Severin

Tipografia Sfintei Mitropolii

[IV]+154p+8p. tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrații:

foaia de titlu (v): Coborârea de pe cruce a lui Iisus (5,5x8cm)

p. IV: Iisus Hristos (10,5x7,5cm)

1. [IV]+154p+8p, nr. inv. . 10705

15. CARTEA PSALMILOR, Viena, 1875

Editura lui A. Reichard et Comp.

142p. 1 col. 40R (20,5x14cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 142p., lipsă final, nr. inv. 10 404

16. CATAVASIER, București, 1854

In 80 318p. 1 col 28R(10,5x16,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 318p., nr. inv. 1905

Însemnare: p. 272: „*Posesorul acestui octoichi este allu cellui mai josu nottatu Petrescu Constantin absolventu 1881 ianuarie 23. C. Petrescu*”.

17. CATAVASIER, sec. XIX (?)

in 40 318p. I col 29(30)R (9,5x17 cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 318p. [lipsă foaia de titlu, f. I-64, lipsă copertă], nr. inv. 22306

18. CATAVASIER, sec. XIX

Întocmit de Ioan Cucuzba

164p I col 29R (11,5x19cm), tipar negru, română, caractere chirilice

I. 164p, lipsă foaia de titlu, lipsă final, degradată, nr. inv. 14758

19. CAZANIE, Sibiu, 1850

Editor: Iosif Romanov și Comp. București

Tipografia lui Gheorghe de Clozius

400p. 1 col. 41R (18x28,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Frontispiciu:

p. 77, 113, 137, 211: Iisus Hristos (4x6cm)

p. 180, 333: Sf. Pavel, Iisus Hristos, Sf. Ioan (14x5,5cm)

Ilustrație: p. 280: Duminica tuturor sfinților (18,5x14cm)

1. 400p, lipsă p. 1-4 și final 401-?, nr. inv. 17 929

20. CAZANIE, Buzău, 1834

Editor: Kir Chesarie

[2f]+406p 1 col 40R (22,5x37cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. [2f]+406p, nr. inv. 12 449

21. CEASLOV, Râmnic, 1784

B. R. V., 471

Editor: Kir Filaret, episcop Râmnic

Tipograf: Dimitrie Mihăilă Popovici

Ilustrator: Diac Constantin Popa Mihai

Corector: Ierodiacon Grigorie Râmniceanul

In 60 [7]+519p. 1 col 21 R(10x7cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

[f. 7]v: Deisis (7x11,5cm) semnat D. P. M.

f. 448(v): Iisus Hristos(5,3x9cm) semnat Dim. Mih. Tip. Râm.

Frontispiciu: f. 1. :Iisus Hristos (7,5x3,5cm)

1. [7f]+514p. lipsă f. 515-519, nr. inv. 8900

22. CEASLOV, Râmnic, 1792

Editor: Kiri Kir Filaret

Prefațator: Grigorie, Singhelul Râmnicului

Tipograf: Gheorghie, fiul lui Popa Constandin Tip. Râm.

Corector: Grigorie Singhel Râm Ieromonah

170f. 1 col. 18R(7x10,5cm), română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Mihail Șuțu Voevod (3x3xm)

1. 170f., nr. inv. 274

23. CEASLOV, București, 1820 (?)

238p. 1 col 24R(13x16cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: p. 230: Blagoslovi-vei cununa anului bunătații tale Doamne (Zodiac) (9x13cm) semnat Ieromonah Costantie

1. 238p, lipsă foaia de titlu, lipsă p. 1-8, p. 239-?, nr. inv. 18892

Însemnare: p. 154: „*Subscrisul am scris în această carte spre ținere de minte că în leatu 1864 august după cum să înseamnă mai jos de cu primăvară au fost vreme bună și s-au început a merge spre rău de la Înălțarea Domnului spre vară s-au pus ploile fiind multă vreme(...) pă la*

Începutul lui iunie s-au pus ploi grozave de au eşit apele peste măsura lor au înecat porumbi şi fâneţele oamenilor. Porumbii prin caturi nu s-au făcut din această pricină au cosit oamenii costreile pă acest timp şi în luna iunie mă aflam pă drumul Bucureştilor. Am plecat de la Craiova să merg la Bucureşti cu căruţa cu doi cai când am ajuns la Olt am găsit podu di pă Olt rupt dar era mare peste măsură am trecut am dat 5 sfanţi de am trecut sabaru asemenea şi în sfârşit toate apele erea eşite din matca lor afară, am şăzut în Bucureşti o săptămână de zile (...)am plecat joi pă la o vreme miercuri pă la amiază au sosit domnu în oraşi şi l-au primit cu mare cinste dar în(...)Domnului ploua ca când turna cu găleata în acel oraş am păzit caii (...) aici am venit pă podu(...)la Olt unde în satu Mărenţai ca să trecem Oltu am şăzut acolo trei zile că nu puteam trece Oltu că era vărsat în acel sat Mărenţai au spart Oltu o mănăstire de zid au luat toate mormintele am văzut cu ochii mei trecând trupurile pe Olt au luat toate morile de pe Olt am trecut şi am venit la Craiova când apa toată era devărsată peste tot pământul, în această vară mai nimic n-am muncit intrând în iarnă au căzut zăpada nu prea mare pă la Crăciun umblam şi desculţi așa vreme bună era, în februarie în 10 în 1865 au nins zăce zile au făcut zăpada de (...) încât era omu în stare să moară de frig că nu putea nici să aducă lemne au dat Dumnezeu s-au mai luminat la martie în zăce au dat zăpada în acest an 1865 martie au vândut frate meu Dumitru plaţu de grâu(...) sfanţi şi jumătate spre ținere de minte am însemnat aici 1865 martie 12 când au dat zăpada în zăce B. T. Corlan”.

24. CEASLOV, Sibiu, 1822

B. R. V., 1154

Tipograf: Ioan Bart

In 80 [2f.]+395p. 1 col 20R (8,5x12cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație:

f. titlu(v): Sf. Nicolae

f. 264: Iisus Hristos (6,5x11,5cm)

f. 308: Maica Domnului cu pruncul (5x9cm)

f. 324: Împărtașania (5,5x9cm)

f. 382: Troița (6x9,5cm)

1. [2f.]+395p., nr. inv. 18 895

25. CEASLOV, Brașov, 1835

Cuvânt înainte: Constantin Boghici, neguțătoriu din Brașov

Traducător: Ioan Barac

[VIII]+568p. 1 col. 37R (15,5x24cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

1. [VIII]+568p., nr. inv. 15 685

Însemnare: p. IV: „Aicea am însemnat că la leat 1843 au venit omidele și au mâncat frunza de pomi și de gorun și de prin pădure prea alocurea iar leat 1844 au mâncat omidele frunza din toate lemnele și din pomi și din meri din toate pădurile cât au rămas toți pomii și pădurile au rămas negre că iarna de primăvara până după Sfinții Apostoli la iulie atuncia au început pomi și pădurile a înfrunzi iar poame, nu s-au făcut nici de poftă la leat 1845 n-au mâncat frunza din pomi dar degeaba că poame nu s-au făcut nicidecum pentru că au fost pomii înerbați din anii trecuți.

La anu 1845 și spre 1846 n-au nins nicidecum fără' numai la ghenarii 28 au dat un marșeu de zăpadă de un lat de mână n-au fost nici ploi, ger prea puțin au fost toată iarna au fost vreme bună până primăvara am însemnat ca să să știe 1846 martie 10. Popa Niță Nicolescu Perianu. Eu popa Grigore am însemnat la aceasta cum mai înainte arăt + aicea arăt 1848 că la anu 1848 la iunie 11 au venit vestea că boerii s-au certat cu guvernul în București când s-au ivit Constituția și noi rumânii am gândit că vin turcii și am fugit să ne dăm peste cap pentru că erea frică de turci oamenilor. Ci n-au fost turci ci boieri cu guvernul se certa pentru că guvernul zicea că va slobozi moșiile și țiganii boerești iar nu s-au putut n-au vrut împărații, iar la iulie, la iulie au venit lăcustele atâtea de multe câtă era ca nouru când se pune drept în soare. Nu se vedea soarele, umbla ca nourul și ca buranca să vedea venind cale de două ceasuri și era cu mușchi ca paserile și penele verzi mari ca pitulicea

doar chipul tot ca lăcustele umbla ca stupu când roește încoace și încolo unde se așeza se făcea grămadă de pământ și mânca toată iarba, porumbu, grâu, secară, iarba cât lasă numai pământul. Aicea la Runc odată au venit nouă de lăcuste pe la gustare după amiazi și într-un ceas n-au rămas nimic decât numai pământul. Dar viile nu le-au stricat și pruni, fâsui, varză n-au mâncat și pentru ca să fie știut am însemnat aicea eu cel mult păcătos popa Niță Runcanu,. Genarie 1849”.

26. CEASLOV, Buzău, 1837

Editor: Kiri Kir Chesarie

512f., 1 col (17,5x23cm) tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

1. 216f., lipsește foaia de titlu, lipsesc f. 1-296, 512-?. nr. inv. 12 446

27. CEASLOV, Sibiu, 1842

Tipografia lui Gheorghe de Clozius

In 40, [2]+395 p., 1 col. (16,5x10cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. 264: Iisus, Fiul lui Dumnezeu (15,3x8,2 cm);

p. 382: Sfânta Treime (7x8,2 cm)

1. 394p. (lipsă foaia de titlu, [2], p. 1,2, 5-10, 15-18, 387-388), inv. 12987

2. [2]+395p, lipsă p-395, nr. inv. 8956

28. CEASLOV, Sibiu, 1850

1f. +395p. 26R(11,5x18cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 376p., lipsă foaia de titlu, lipsă p. 1-4, p. 381-395, nr. inv. 12 980

29. CEASLOV, București, 1854

Editor: D. D. Nifon, mitropolit Ungrovlahiei

[1f]+V(VIII)+560p+5 f. pl. 1 col 25R (22,5x18,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații: p. 497: Maica Domnului cu pruncul (4x5cm)

1. [1]+V(VIII)+560p+5 f. pl., nr. inv. 11807

2. [V+2]+560p, nr. inv. 14756

30. **CEASLOV**, Râmnic, 1781

În 80 301f. , 1 col 17R (7x12,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. 299: Iisus Hristos (12x7,5cm)

1. 301f., [sub formă de caiete, 38x8 file, lipsă copertă, foaia de titlu], nr. inv. 15392

CEASLOV, (?)

In 20 576p. 1 col 36R (19,5x27,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. 281: Sf. Nicolae (5,4x9cm)

p. 355: Fecioara cu pruncul (5x6,3cm)

p. 388: Îngerul păzitor (7x10cm)

p. 397: Cânt către puterile cerului (5x9cm)

p. 403: Iisus Hristos (4,5x5,5cm)

1. 576p., lipsă foaia de titlu, nr. inv. 18021

Însemnare: p. 570: „*La 1894 augustu 19, 18, 17 tote 3 zile au fost sorele totă zioa roșiu și nu știe nimeni ce însemnează acelu semnu și la vreo 4 zile în urmă s-au auzitu că la 19 augustu s-au cutremuratu pământul la Galațiu, Brăila în orașu s-au surpatu ziduri, case.*”

32. **CEASLOV**, sec. XIX (?)

In 80 411p. 1 col. 27R (7,4x11,6cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. 100: Iisus în potir (5,6x9,4cm)

p. 201: Iisus Hristos (7x11cm)

p. 204: Sfântul Nicolae (6x9cm)

p. 274: Fecioara cu pruncul (6,5x11cm)

1. 411p, lipsă foaia de titlu, p. 1,2, p. 19-34, nr. inv. 17 139

***33. EVANGHELIE**, Snagov, 1697

B. R. V., 103

Editor: Kir Teodosiu, mitropolit

Tipograf: Antim Ivireanul

In 40, 176p., 2 col 35R (16x23cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu (v): Stema lui Co(n)standi(n) B. Basarab Voevod, domn al Țării Românești

Ilustrație: f. 21(v): Apostolul Matei (23x23 cm)

Frontispicii:

f. I. : Deisis (4,5x4,5cm)

f. 22: Iisus Hristos (5x4,5cm)

1. 176p., nr. inv. 12561

Însemnare: f. 1-3: „*Să se știe: această sf(ântă) și dumnezeiască (e)vanghelie au cumpărat Barbu Căp(itan) din Copăcenii și au dat-o pentru pomană la această sf(ântă) biserică din Copăcenii cu bani gata: taleri 8*”

f. 141: „*Din preapodolna Paraschiva evanghelia utreni(ei) caut-o la evanghelia maslului a cincea, iar a liturghii caut-o luni a cincea după Rusali(i) la rândul doi*”

34. EVANGHELIE, Râmnic, 1746

B. R. V., 246

Editor: Climent, episcop Râmnic

Tipograf: Popa Mihai Athanasievici

Ilustratori: Popa Mihai Tipograf; Co-din

Corector: Lavrentie Ieromonah

In 20, 4+164f 2 col. 40R (26x16cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Stema lui Constantin Mavrocordat Voevod (9x10cm)

Ilustrații:

f. titlu: Iisus Hristos, Sf. Nicolae, Sf. Maria (14x6cm)

f. 4(v): Sf. evanghelist Ioan (23,5x14,5cm)

f. 19(v): Sf. evanghelist Matei (23,5x14,5cm)

f. 50(v): Sf. evanghelist Luca (23,5x14,5cm)

f. 89(v): Sf. evanghelist Marcu (23,5x14,5cm) semnat Popa Mihai Tipograf
Frontispicii: f. I, 20, 51, 90: Deisis

1. 4+164f., lipsă f. 162-164, nr. inv. 250

Însemnare: *„Această sfântă și Dumnezeiască Evanghelie o am cumpărat-o eu, robul lui Dumnezeu Ștefan Bobancu și o am în sfânta biserică din Ursați spre pomenire veșnică această sfântă și dumnezeiască evanghelie (...) de Nicolae Cruceru ca să pomenească orice popă va veni la biserică să pomenească. Nicolae Cruceru Popa Ilinca”.*

35. EVANGHELIE, București, 1750

Editor: Kir Neofit Criteanul, mitropolit Ungrovlahia

Tipograf: Barbu Bucureșteanul, Grigorie Tipograf

Gravor: Grigorie

Ediția I

In 20 [3]+182f+21f, 2 col 35R(14,5x22cm) tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Grigorie Ghica Voevod (9,2x9,8cm)

Ilustrații:

f. 2(v): Sf. ev. Ioan (23x14,5cm)

f. 21(v): Sf. ev. Matei (23x15cm)

f. 56(v): Sf. ec. Luca (23x15cm)

f. 99(v): Sf. ev. Marcu (23x15cm)

Frontispicii:

f. titlu:, f. 1., f. 100: Deisis (14x5,5cm)

f. 22, 57: Iisus Hristos (15x5,5cm)

1. [2]+180f+21f, nr. inv. 17 136

Însemnare: *„La anul 1888 februarie în 11 zile am făcut un sfântu maslu la Ion Tereupanu (...)preot Dimitrie sân Tereupan și preot D. Băluțanu. Iscăliturile se va pomeni de cititorii (e)vangheliei că iscăliții va putrești. Preot Dimitrie Tereupan”*

Însemnare: „*Această sfântă și Dumnezeiască Evanghelie este și va fi a bisericii cu Hramul sf. Nicolae din Dealu Mărului, spre amintire 1913 iulie 20, I. P. Popescu, cântărețul parohiei Tereupani*”.

36. EVANGHELIE, Blaj, 1765

Editor: Atanasie Rednic, episcopul Făgărașului

Tipografi: Petru Râmnicăneanul Popovici, Ion Râmnicăneanul

Gravor: Sandul Tipograf

[4f]+364p 2 col 39R (15x25,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Iisus Hristos și Sf. evangheliști (16,5x25,5cm)

Ilustrații:

f. 4(v): Sf. ev. Ioan (16,5x25,5cm) semnat Sandul Tipograf

p. 48: Sf. ev. Matei (16,5x25,5cm) semnat Sandul Tipograf

p. 117: Sf. ev. Luca (16,5x25,5cm)

p. 211: Sf. ev. Marcu (16,5x25,5cm)

Frontispicii:

p. I, p. 49, p. 117, p. 212: Deisis (14,5x5,5cm)

p. 278: Sf. Simion Stâlpnicul (14,5x5,5cm)

1. [4]+364p, nr. inv. 12 561

37. EVANGHELIE, București, 1775

B. R. V. 390

Editor: Kir Grigorie, mitropolit al toată Țara Românească

Tipograf: Dimitrie Petrovici

Gravor: Grigorie Ieromonahul

In 40, 184f, 2 col., 35R (22x16,5 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Alexandru Ipsilanti (8x8,5cm)

Ilustrație: f. 3(v): Sf. evanghelist Ioan (23,5x14,5cm)

Frontispiciu: f. 5: Deisis (4,5x13,5cm)

1. 184f, inv. 251

Însemnare: forțat 2: „*Această sfântă evanghelie este alu priotu Popa*

Anghelu s-au cumpărat de la bâlciul Țânțăreni cu lei 16 la anu 1858 martie 16, eu și cu Ion (...) din Curpenii de Jos"

38. EVANGHELIE, Buda, 1812

B. R. V. 807

Editor: Ștefan Stratimirovici, arhiepiscop al Bisericii Răsăritului din Karlovăț

Gravor: Vențel Engelmann (Viena)

Tipografia: Universității din Pesta

In 20, 2+142+11foi 2 col 40R(18x29cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. 2(v): Sf. evanghelist Ioan (24,5x15cm) semnat Vențel Engelmann-Beciu

f. 17(v): Sf. evanghelist Matei (24,8x15,4 cm)

f. 47(v): Sf. evanghelist Luca (24,5x15cm)

f. 80(v): Sf. evanghelist Marcu (24,5x15,2cm)

Frontispicii:

f. I. : Învierea Domnului (8x14cm)

f. 20: Is. Hs. (4,8x14,5cm)

f. 47: Sf. Treime (4,8x14,5cm)

f. 81: Iisus (4,5x14,5cm)

1. 2+142+11file, nr. inv. 15684

Însemnare: forțat 2: „*Pomelnicu pe numele celor ce au cumpărat această sfântă evanghelie au dăruit-o sfintei biserici Runcu unde este hramul prea Cuvioasei Paraschiva, ca să fie pomenire lor și părinților lor 1833 martie 10 Constantin sin Matei al Popi, Lupu sin Matei al Popi, Radu sin Dinu Popi și am scris eu cel mult păcătosu, Popa Niță Runcanu Perianu 1833*"

„+: *Astăzi la aprilie 20 au răposatu soția mea, preuteasa Ioana la leat 1841 pentru aceea am însemnat eu popa Ionache Runcanu soțu lui răposatei Ioana și am rămas cu patru copii mici săraci – Popa Ionache Runcanu 1841 aprilie 20*".

2. 2+142+11f, nr. inv. 17626

39. SFÂNTA EVANGHELIE, Chișinău, 1855

Editor: Irimarh, arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului

În 20 [2]+214f. 1 col 24R (17x24cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. 2(v): Sf. evanghelist Ioan (22x15,5cm)

f. 19(v): Sf. evanghelist Matei (25x15,5cm)

f. 50(v): Sf. evanghelist Luca (25x15,5cm)

f. 88(v): Sf. evanghelist Marcu (25x15,5cm)

Frontispicii: f. I. : Iisus Hristos (7x14,5cm)

1. [2]+214f., lipsă foaia de titlu, nr. inv. 11 990

40. DUMNEZEEASCA EVANGHELIE, București, 1856

Editor: D. D. Nifon, arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei

Îngrijită de arhidiaconul Dionisie

[1]+340p. +4f. 1 col (35,5x24cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. I (verso): Sf. apostol și evanghelist Ioan (24x17cm)

f. 98: Sf. apostol și evanghelist Luca (24x17cm)

Frontispiciu: p. 238: Iisus Hristos (4,5x3,5cm)

1. [1]+340p., lipsă 4 f. de la sfârșit, nr. inv. 15 668

41. ENCICLOPEDIA RUSO-ROMÂNĂ, Iași, 1846

Autor: S. V. Peltechi

Traducere: S. V. Peltechi

Tipografia: Institutul Albina

116p. , tipar negru, în limbile rusă și română (cu caractere chirilice)

1. 116p., nr. inv. 12519

Însemnare: „*Această enciclopedie este a mea mai jos iscălitul. Ghenarie 28 1849, Nicolae Hulubei*”

42. EROTOCRIT ȘI ARITUSA (manuscris), 2 martie 1825

Nr. inv. 264

43. FAPTELE SFÎNȚILOR APOSTOLI, București, 1888

Tipografi: Constantin Erbicenu, George Ventu, Zamfir Ionescu

Grafica: Zamfir Ionescu

Corectori: I. Popescu. D. Siretenu, N. Georgescu, Diac. T. Ionescu

414p. 1 col 39R(20x29,5cm), tipar negru, română, caractere latine

1. 414p., nr. inv. 15 445

Însemnare: „*Această carte s-au cumpăratu de locuitorii acestei parohii și s-au datu în serviciul bisericii preotului Ion Davițoiu, hirotonisit în anul 1779 luna septembrie și am scrisu adzi 1 Februarie. Preotul paroh Ion Davițoiu*”.

44. GRAMATICA ȘI NOUL ANASTASIMATAR PRACTIC-GRABNIC,

București, 1911

Tipografia Cărților Bisericești

Prelucrat după Macarie Suceveanu și A. Pann de Dimitrie C. Popescu

269p., tipar negru, română, caractere latine

1. 269p., nr. inv. 12 986

45. HRONICUL ROMÂNNO-MOLDO-VLAHIEI, Iași, 1836

Autor: Dimitrie Cantemir

Prefață: Gh. Sbulescul Pahar

Redactor: Gh. Sbulescu Pahar

[Xp]+402p+CVXp 1 col 27R (8,5x14,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. [Xp]+402p+CVXp, nr. inv. 263

46. ÎNDREPTAREA LEGIEI, 1880

Editor: Ștefan, mitropolitul Târgoviștei

Traducător: Dănilă M. Panonană

451p. 1 col 43R (10,5x18cm), tipar negru, română, caractere latine

1. 451p, nr. inv. 12 982

47. ÎNFRUNTAREA JIDOVILOR, Iași, 1803

B. R. V. 662

Editor: Kiriu Kir Iacov, mitropolit a toată Moldova

Tipografi: Ieromonahul Kir Macarie

Gherasie, Ieromonahul Tipografiei

În 40, 3f+119f I col. 24R (15,5x12 cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Stema lui Alexandru Konstan(tin) Moruz V(oi)e vod domn Molda(vie) (8x6 cm)

1. 3f+119f, inv. 265.

**48. ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU TÂRNOSEALA SFÂNTULUI PRESTOL
CE SE PUNE DIN NOU**, 4 decembrie 1835 – manuscris

7p, română, caractere chirilice

1. 7p, nr. inv. 275

**49. ÎNVĂȚĂTURILE BUNULUI ȘI CREDINCIOSULUI DOMN AL ȚĂRII
ROMÂNEȘTI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE
BASARAB**, București, 1843

Tipografia Colegiului Sf. Sava

336p. I col 31R (11x8,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 336p, nr. inv. 270

50. ISTORIA PENTRU ÎNCEPUTUL ROMÂNILOR ÎN DACHIA, Buda,
1834

B. R. M., 33796

Autor: Petru Maior

Tipograf: Iordachi de Mălinescu

Traducător: D. Damaschin Bojincă

În 20 [VI]+290p+64p I col 35R (26,5x21,5cm), tipar negru, chirilica

1. [VI]+290p+64p, nr. inv. 12 564

51. LEGUIREA LUI CARAGEA, București, 1818

B. R. V. III, 983

Editori:

Constantin Caracaș

Răducanul Clinceanul Stolnic

Dumtrache Topliceanu Sluger

Tipograf: Mavrogheni

In 20, 108p. +3f. 1 col 33R(20,5x14 cm), tipar negru, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema Țării și a județelor din timpul lui Caragea

1. 2f+108p. +3f. (foaia de titlu ruptă și îngălbenită, file pătate, file rupte pe margine), nr. inv. 11 799

2. 2f+104p+3f (f. 105-108 lipsă), nr. inv. 254

52. LITURGHIER, Râmnic, 1787

B. R. V., 511

Editor: Filaret, episcop Râmnic

Tipografi: Popa Constantin Mihailovici TipRâm Dimitrie Brat Ego Tip Râmniceanul

Corector: Grigorie Râmniceanul Ieromonah

Gravor: G. Popa Constantin (Gheorghie Tip)

In 40, [2]+204f 1 col 25 R(15x10,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Stema lui Nicolae Mavrogheni Voevod (9,2x10,2cm)

ilustrații:

f. 42(v): Împărtășania (9,5x10,5cm)

f. 48(v): Sf. Ioan Zlatoust (14x9,5cm)

f. 80(v): Sf. Vasilie (13,1x9,2cm)

f. 111(v): Sf. Grigorie (12x7cm) semnat Gheorghie P Tip.

Frontispicii: f. 25(v), f. 49, f. 81. f. 112: Iisus Hristos (11,5x3,5cm) semnat G. P. C.

I. 187f., lipsă foaia de titlu, f. 1-39, 49-64, 80-81, 188-204, nr. inv. 15736

2. 200f, lipsă foaia de titlu, f. 1-4, nr. inv. 14 757

53. LITURGHII, Sibiu, 1827

Editor: Ioan Bart

Tipografia lui Ioan Bart

In 40 [2]+316p. 1 col 25R(18x14 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

p. 72: Sf. Ioan Zlatoust (18x13,5cm)

p. 126: Sf. Vasile cel Mare (18x13,5cm)

p. 176: Sf. Grigorie (18x13,5cm)

Frontispicii: p. 13, 57, 177: Iisus Hristos între Sf. Pavel și Sf. Ioan (13,5x5cm)

1. [2]+316p., nr. inv. 10 405

54. LITURGHIER, București, 1833

[11]+376p 1 col 24R (18x23cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

1. [7]+376p, lipsă foaia de titlu, lipsă [1-4], 377-?, nr. inv. 12 450

Însemnare: „*Această liturghie s-au dat să nu să vândă, cât va trăi să fie la Biserica Sfinților Voievozi satul Găvănești prin noi s-au dat Kalinin(...) 1836 iunie 21*”

p. 78: „*Cei ce au cheltuit și s-au ostenit să să pomenească de cei ce vor sluji pe această carte. Ionichie arhiereu, Calinin ieromonah, Gavril, Oprina, Antonie, Filofteia monahia cu tot neamu*”.

55. LITURGHIER, București, 1856

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noul Severin

Tipografia Națională a lui I. Romanov și Comp.

[15]+196p. +10f 1 col (14x23cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație:f. 1(v)de la Panihide: Sf. Iosif coborându-l de pe cruce pe Domnul Iisus

1. [15]+196p+10f, lipsă f. 1-14, de la panihide (f. 11-?), nr. inv. 10402

56. LITURGHIER

220p., 1 col, 19R (10x7,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 220p (lipsă p. 1-50, 221-?, pierderea unității cărții), nr. inv. 22037

57. MAGISTRUL ORAȘULUI TÂRGU-JIULUI (manuscris), 1834

19p, română, caractere latine

1. 19p, nr. inv. 276

58. MINEI PE OCTOMBRIE-NOIEMBRIE, Râmnic, 1776 (oct); 1778(nov.)

B. R. V. 395 și B. R. V. 415

Editor: Chesarie, episcop Râmnic

Corector: Anatolie Ierodiacon, Rafail Monah

Gravor: Popa Costandin, Di. T. (ptr. Minei pe nov.); Gheorghe Popa Cos. Tip. Râm. (ptr. Minei pe oct.)

Tipografi: Popa Costandin Tip. Râm., Dimitrie Mihai Popovici Tip.

In 20,250+[3f]+207f., 2 col, 38R (14,5x23 cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. (1)v: Stema lui Al. Ioan Ipsilanti Voevod (9x10cm)

f. (3)v: Răstignirea (10,5x12cm) semnat P(opa) C(ostandin)

Frontispiciu: f. I. : Deisis (14x5cm)

1. 250f+[3f]+207f, lipsă f. 1-6, ambele legate într-o singură carte nr. inv. 12443

59. MINEIUL LUNII LUI NOIEMBRIE, Râmnic, 1778

B. R. V., 415

Editor: Kir Chesarie, episcop Râmnic

Traducător: Kir Chesarie, episcop Râmnic

Tipografi: Popa Constandin, Tip Râmnic

Dimitrie Mihai Popovici, tipograf

Gravor: Popa Constandin

Corector: Anatolie Ierodiacon, Rafail Monah

In 20, [3],207f, 2col., 38R(23x16 cm), tipar negru-roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Alexandru Ipsilanti Voievod (8,2x10,2 cm)

Ilustrație: f[3]v: Răstignirea (10,5x11,8cm) semnat P. C.

Frontispiciu: f. I. Deisis (5x14 cm)

1. [3],207f, nr. inv. 241

60. MINEI LUNA LUI APRILIE, Râmnic, 1780

B. R. V., 443

Editor: Filaret, episcop Râmnic

Prefațator: Filaret

Traducător: Filaret, Iordan Cappadochian

Tipografi: Popa Constandin tip. Râm. Popa Constandin Mihailovici Tip.

Anatolie Ieromonah

Corector: Rafail Monah

Îngrijitor ediție: Anatolie Ierodiacon

In 20 3+143f 2 col 38R (23,5x16cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu (v): Stema lui Al. Ipsilanti Voevod (9x8,5cm)

Ilustrație: f. (3)v: Răstignirea (10x11cm)

Frontispiciu: f. 1: Iisus Hristos (15,5x7cm)

I. [3]+143f, nr. inv. 242

61. MINEI PE AUGUST, Râmnic, 1780

B. R. V. II 437

Editor: Kir Filaret, episcop Râmnic

Traducător: Kir Filaret

Tipografi: Popa Constandin Tip. Râmnic

Popa Constandin Mihailovici Tipograf

Gravor: P. C.

Corector: Anatolie Ierodiacon, Rafail Monah

In 20, 193f, 2 col. 38R(23x16cm), tipar negru-roșu, română, caractere

chirilice

f. titlu(v): Stema lui Alexandru Ipsilanti Voievod (9x8,5 cm)

Ilustrații:

f. [3]v: Răstignirea (10,5x11,5 cm)

f. 23: Samuil și Saul (7x10 cm)

1. 193f., nr. inv. 243

62. MINEIUL LUNII IUNIE, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografiei: protosingelul Orest

Traducător: D. D. Iosif, episcop al Argeșului

[4]+254p 2 col, tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Sf. Nicolae (11x15cm)

Frontispiciu: p. 3: Iisus Hristos (3,5x14cm)

1. [4]+254p, nr. inv. 12 973

63. MINEIUL LUNII AUGUST, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcopul Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografiei: protosingelul Orest

Traducere: D. D. Iosif, episcopul Argeșului

266p. 2 col, tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Sf. Nicolae (11x15cm)

1. 266p., nr. inv. 12 974

Însemnare: (verso coperta 2): „*Dumineca 7august este 10 după Rusalii.*

Duminică 10 februarie au fost trei sori pre ceri. Astăzi 6 noiembrie 1919

Matei M. Vodislav cantor Filiala Pojogeni”.

64. MINEIUL LUNII SEPTEMBRIE, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografie: protosingelul Orest

Traducere: D. D. Iosif, episcopul Argeșului

285p. 2 col, tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: . titlu(v): Sf. Nicolae (11x15cm)

Frontispiciu: p. 3. : Iisus Hristos (3,5x14cm)

1. 285p, nr. inv. 12975

65. MINEIUL LUNII OCTOMBRIE, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografiei: protosingelul Orest

Traducere: D. D. Iosif, episcopul Argeșului

312p. 2 col., tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Sf. Nicolae (11x15cm)

Frontispiciu:

p. 3. : Iisus Hristos (14x3,5cm)

p. 4: Nașterea Domnului, Iisus Hristos, Răstignirea (14,5x5cm)

1. 312p., nr. inv. 12976

66. MINEIUL LUNII NOIEMBRIE, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografiei: Protosingelul Orest

Traducător: D. D. Iosif, episcopul Argeșului

344p. 2 col, tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Sf. Vasile (11x15cm)

Frontispiciu: p. 3. : Iisus Hristos (3,5x14cm)

1. 344p, lipsă 345-?, nr. inv. 12977

67. MINEIUL LUNII DECEMBRIE, Râmnic, 1862

Editor: D. D. Calinic, episcop al Râmnicului și Noului Severin

Dir. tipografiei: protosingelul Orest

Traducător: D. D. Iosif, episcopul Argeșului

396p. 2 col, tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrație: f. titlu(v): Sf. Nicolae (11x15cm)

Frontispiciu: p. 3: Iisus Hristos (3,5x14cm)

1. 394p, lipsă 395-?, nr. inv. 12978

2. 396p., lipsă 397-?, nr. inv. 15690

68. MÂNTUIREA PĂCĂTOȘILOR, 1824 – manuscris

363p., cerneală neagră, română, caractere chirilice

I. 363p, nr. inv. 258

Însemnare nr. 1: „Această carte ce să chiamă grecește Anastalon soteriean iar rumânește Mântuirea păcătoșilor s-au scris de mine mult păcătosul Lațco dascălul ot satul Pocruia cu a mea osteneală și cu a sf. părintelui popi Dinului ot Padeș cheltuială, ca să fie copiilor noștri spre stăpânire și noaă de pomenire: și ne-am iscălit 1824 eu Lațco dascălul ot satul Pocruia, eu Popa Costandin din Padeș 1824 iul(ie) 27”.

Nr. 2: „De la leat 1824 au fost această carte tot la răposatul popa Dinu ot Padeși iar la leat 1837 s-au primit de mine în care s-au cuprins ani 12. Ghenarie 16 Lațco dascălul ot Pocruia”.

Nr. 3: „Această carte rămânându-ne ca suvenir de pe urma decedatului nostru soți și tată Ion Nicolescu, mort în vârstă de 54 de ani, o dăruim cu toți muzeului încredințând-o Domnului Director Alex. Ștefulescu din Târgu-Jiu a cărei păstrare va fi în biblioteca numitului muzeu păstrând pe această filă neuitatele amintiri ale tatălui nostru mai sus descris și scumpele sale suveniri de care ne bucurăm cu toți a sei moștenitori 1900 martie 6 com Runcu. N. I. Nicolescu, Ion I. Nicolescu, Marina M. Chericescu, Domnica I. Nicolescu soția I. Nicolescu – fii și fiica ai lui Ion Nicolescu”.

69. MOLITVENIC, Râmnic, 1747

B. R. V., 259

Editor: Climent, episcop Râmnic

Traducător: Damaschin, episcop Râmnic

Tipograf: Popa Mihai Atanasievici Tipograful Râmniceanul

Gravor: Co(stan)din

Corector: Lavrentie Ieromonah

In 40, 252f, 1 col 27R(17x12cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Constantin Nicolae Mavrocordat (10x8,5cm)

Ilustrație: f. 241: Fecioara cu pruncul (4x5cm)

Frontispiciu: f. 67, 165(v): Is. Hs. (3,5x11cm)

1. 249f., lipsă f. 250-252, nr. inv. 8 955

70. MOLITVENIC, Râmnic, 1768

B. R. V. II, 358

Editor: Partenie, episcop Râmnic

Gravor: Co(stan)din

Corector: Ioan Monah

Tipografi: Popa Gheorghie Atanasievici Tipograful Râmnic

Popa Costandin Mihailovici Tipograful Râm.

In 40, 360f., 1 col. 25R (16x11,5cm), tipar negru-roșu, română, caractere chirilice

F. titlu: Stema lui Alexandru Scarlat Ghica (8,2x10,2 cm)

Ilustrație: f. 318(v): Fecioara cu pruncul (4x5 cm)

Frontispiciu: f. I., f. 70 (v): Iisus Hristos (3,5x11 cm) semnat Co-din

1. 335 f. (lipsă foaia de titlu, f. I-13, 111, 125, 128, 205, 353-360), inv. 11 806

2. 346 f. (lipsă foaia de titlu, f. 347-360, nr. inv. 18 898

71. MOLITVENIC, București, 1741

B. R. V., 221

In 40, 562p. 1 col 26R (11x15,5 cm), tipar negru-roșu, română, caractere chirilice

Frontispiciu: f. 138: Fecioara cu pruncul (11,5x3,5 cm)

1. 554p. (lipsă foaia de titlu, 1-14, 555-?, legătură ruptă, cotor distrus, pierderea unității cărții), inv. 15886

2. 557p. (lipsă foaia de titlu, lipsă sfârșit, file rupte, pierderea unității cărții), inv. 11464;

3. 562p. (lipsă foaia de titlu, lipsă sfârșit), inv. 10403;

Însemnare p. 31: „*Acest sfânt molitfenic mi l-au dăruit preafinția sa părintele episcopul Rafail la moartea sfinției sale ca să-l am de pomenire eu și copiii mei ca(sic! câta viață oi avea – Popa Ion(...)*”

72. MOLITVENIC, Blaj, 1815

B. R. V., 875

Comanditar: Ioan Bob, episcop

Corector: Dimitrie Popp Costa

Tipografia: Seminarului

Gravor: J. E.

In 40 3f+610p+4f, 1col. 25R(15,5x12cm), tipar negru și roșu, română, chirilică

Ilustrații:

p. 1(v): Stema împăratului Francisc (11x12cm)

p. 4: Închinarea magilor (7,5x11cm)

p. 24: Botezul (15,5x12cm)

p. 54: Spovedania (12x8cm)

p. 66: Cununia (12,5x8 cm)

p. 99: Sf. Maslu (12,5x8cm)

p. 144: Împărtășania (9x5,5cm)

p. 169: Botezul Domnului (12,5x8,5cm)

p. 251: Însmormântarea (12,5x8,5cm)

p. 588: Izvorul Tămăduirii (9x5,2cm)

Frontispicii: p. 3(v): Deisis (17x11cm)

1. 3f+610p. +4f, nr. inv. 14736

Însemnare: *"Această sfântă și dumnezeiască carte ce se chiamă molitfelnic s-au cumpărat de mine popa Sandu(...)la Botea în satul Copăceasa(?) de la bâlciul sfinților Apostoli Petru și Pavel, cu taleri 40, adică patruzeci, liatu 1832 iunie26".*

73. . MOLITVENIC, București, 1850

Editor: Kiri Kir Dosithei

Tipograf: Stanciul Tomovici

[4]+360f 1 col 25R(12x16cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Alexandru Pavlovici

I. [4]+360f., nr. inv. 18897

Însemnare: p. 3. : „Acestu sfânt molitfenic s-au cumpărat de robul lui Dumnezeu Theodor Ciocârlan dascăl din leat 1815 martie 1, în zilele prealuminatului domn Scarlat Alicsandru Kalimach Voevod și l-am afirosit bisericii Sf. Niculai de la (...)însă din neamurile și frații mei și nepoții mei vor avea stăpânire mai întâi asupra acestei cărți iar alții strini să nu-l stăpâniți. Teodor Ciocârlan(...)dascăl”

74. MOLITVENIC, București, 1854

Editor: D. D. Nifon, arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei

Director editură: I. Penescu

Cuvânt înainte de mitropolitul Ungrovlahiei Nifon

517p. 1 col 34R (13x23cm), tipar negru, română, caractere chirilice,

1. 517p, nr. inv. 14754

Însemnare: „1924 noiembrie 25 spre știință m-am iscălit în acest Molitfenic cu propria mea iscălitură. Matei I. Pavel, Tismana Gorjiu căreia aparține această sfântă carte. În zilele M. S. Regelui Ferdinand I al României și în zilele Preafiricitului Episcop al eparhiei Noului Severin D. D. Dr. Sofronie Vulpescu Craioveanul astăzi 1914 noiembrie 25.”

75 MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, 1 ian. 1879 – 30 martie 1879

1966p., română, caractere latine

1. 1966p, nr. inv. 284

76. NOUL TESTAMENT, București, 1855

Ediția a III-a

Tipografia bisericească din sfânta Mitropolie

[2f]+575p 2 col. 35R(22,5x14,5cm), tipar negru, chirilică

1. [2f]+575p, nr. inv. 12841

77. OCTOIH, Râmnic, 1742

Editor: Climent, episcop Râmnic

Prefațator: Lavrentie Ieromonah

Tipofraf: Popa Mihai Atanasievici Tipograful

Corector: Lavrentie Ieromonah

In 40 253+124f 1 col 24R (15x11cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Mihai Racoviță Voevod (10x9cm)

Ilustrații: f. 4 și I9(v): Sf. Ioan Damaschin (14x11cm)

Frontispiciu:f. 3(v), 40(v), 58(v), 78,96,115(v), 134: Sf. Treime (5,5x5,5cm)

1. 253+124f, nr. inv. 260

Însemnare: f. 2: „*Acest sfânt Ohtoih l-au cumpărat dumnealui jupan Mihai Bobină de la preasfințitul părintele Chir Climent parale 5: za taleri 7 și l-au dat la biserica din satul Pojogeni sud Gorji unde să prăznuiește hramul marele mucenic Dimitrie, carelie iaste făcută din temeliele de dumnealui ca în veci să să pomenească și am scris eu lane logofăt episcopie martie 1747*”.

78. OCTOIH, Râmnic, 1776

BRV, 396

Editor: Chesarie, episcop Râmnic

Prefațator: Chesarie

Tipografi: Popa Constantin Mihai Tip., Dimitrie Pop Mih.

Corector: Anatolie Ierodiacon

In 40, 382f. 1 col, 24R (14x12cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Al. Ipsilanti Voevod (10x9,3cm)

Ilustrații:

f. 2(v) și 275: Sf. Ioan Damaschin (13,5x10,5cm) semnat Popa Const. Mih. Tip.

f. 3(v), 23(v), 40(v), 58(v), 78, 96, 115(v), 134: Sf. Treime la stejarul din Mamvri (6,5x9,5cm) semnat Dim. Pop Mih

1. 382f., nr. inv. 261

79. OCTOIH, Blaj, 1792

BRV 556

Editor: Ioan Bob

Gravor: Dimitrie Finta

Tipografia Seminarului din Blaj

În 40, [2]+424p+196p 1 col 25R (15x12,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Sf. Ioan Damaschin (15x12,5cm) semnat Dimitrie Finta

1. 424p+126p, lipsă foaia de titlu, p. [2], nr. inv. 17 134

80. OCTOIH, Buda, 1811

B. R. V., 797

Comanditar: Ștefan Stratimirovici, mitropolitul Bisericii Răsăritului din Karlovăț

Prefațator: Iosif, episcopul Argeșului

Traducător: Iosif, episcopul Argeșului

Tipografia: Universității din Pesta

În 20, [4]+353f. 2 col 40R(28x18cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Frontispicii:

f. 48, 89, 133(v), 169, 208, 248(v), 283: Iisus Hristos (11,5x4,5cm)

f. 168, 207, 282: Sfânta Treime (15x5cm)

1. 353f., (lipsă foaia de titlu, f. 1-10, file rupte, lipsă, tăiate, pătate, pierderea unității cărții), nr. inv. 12 444

81. OCTOIH, București, 1854

Editor: D.D. Nifon, mitropolitul Ungrovlahiei

Tipografia: dir. I. Penescu

554p. 2 col 47R (22x35cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

f. 2(v): Sf. Ioan Damaschin semnat de Venrich lith

1. 554p., nr. inv. 15 6868.

82. OCTOIHUL CEL MIC, București, 1856

Tipografia lui Iosif Romanov și Comp.

340p. 1col. (18,5x11,5cm), tipar negru, română, chirilică

F. titlu: Iisus Hristos (8x14,5cm)

1. 340p., nr. inv. 12979

83. PENTICOSTARION, Râmnic, 1743

B. R. V, 233

Editor: Climent, episcop Râmnic

Prefațator: Climent, episcop Râmnic

Tipograf: Mihai Atanasievici

Ilustrator: P. Mihai Tipograful Râmnician

Corector: Lavrentie Ieromonah

In 20, [6]+257f 2 col. 38R(25x15cm), tipar negru și roșu, chirilică

F. titlu(v): Stema dublă în chenar a lui Mihai Racoviță Voevod (10,2x9,2cm)

Ilustrații:

f. 1: Învierea (10,8x13,5cm)

f. 29: Credința Tomii (11x14,5cm) semnat P. Mihai Tipograful Râmnician

f. 52: Vestirea Învierii (10,5x14,5 cm) semnat P. Mihai Tipograful Râmnician

f. 76: Vindecarea slăbănogului (10,5x14cm)

f. 105: Duminica samarinencii (10,5x13,8cm)

f. 125(v): Duminica orbului (10,5x14cm)

f. 144: Înălțarea (12x13,8cm)

f. 162(v): Iisus și patriarhul Petru din Alexandria (8,8x10,5cm)

f. 186: Soborul Maicii Domnului (10x12cm)

f. 211: Duminica tuturor sfinților (12,5x5cm)

Frontispiciu: f. 225: Sf. Nicolae (6x14,5cm)

1. [6]+255f, lipsă filele 256 și 257, nr. inv. 244

84 . PENTICOSTAR, Râmnic, 1767

B. R. V., 351

Editor: Partenie, episcop Râmnic

Tipograf: Popa Constantin Atanasievici

Ilustrator: Diac. Constantin; Popa Mihai 1749

Corector: Grigorie Ieromonah

In 20 [1]+253f 2 col 38R(15x24cm) tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Alexandru Scarlat Ghica (10x9,5cm)

Ilustrații:

f. 1. : Învierea (11x14cm)

f. 29: Credința Tomii (11x14cm) semnat P. M. Tip. 1749

f. 59: Vestirea învierii (10,5x14cm) semnat P. Mihai Tipografu Râmniceneanu

f. 76: Vindecarea slăbănogului (10,5x14 cm)

f. 105:Duminica samarinencii (10,5x14cm)

f. 144: Înălțarea (9,8x13,8cm)

f. 158 (v): Iisus și patriarhul Petre din Alexandria (8,5x10,5cm)

f. 182: Soborul Maicii Domnului (10x11,8cm)

f. 207: Duminica tuturor sfinților (12,5x13,5cm)

1. [1]+252f, nr. inv. 12 441

2. 253f. , nr. inv. 245

85 PENTICOSTAR, București, 1782

B. R. V., 454

Editor: Grigorie, mitropolit Ungrovlahia

Prefațator: Grigorie mitropolit

Tipograf: Stanciu Popovici tip. Buc.

Ilustrator: Stanciu Tip.

Purtător de grijă: Ieremia Ieromonah

In 20 217f. 2 col. 38R (14,5x23cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

F. titlu(v): Stema lui Nicolae Caragea Voevod (8,5x8cm)

Ilustrații:

f. I. Învierea (9,2x12,8cm) datat 7250(1742)

f. 29: Credința Tomii (10,5x14,5cm) semnat Stanciul Tp. 1781

f. 52: Vestirea învierii (10,2x14,5cm) semnat Stanciul Tp. f. 76: Vindecarea

slăbănogului (14x9,5cm)

f. 102: Duminica Samarinenccii (14x9cm)

f. 141: Înălțarea (6x9cm)

f. 155(v): Iisus Hristos și patriarhul Petru din Alexandria (10x9,5cm)
semnat St(anciu) T(i)p

f. 179: Soborul Maicii Domnului (11,5x10cm)

f. 204: Duminica tuturor sfinților (17,5x11,5cm) semnat Stanciu Tip.

1. 204f., lipsă foaia de titlu, f. 1-54, nr. inv. 22034

86. PENTICOSTARION, București, 1820

B. R. V., 1 079

Comanditar: Kiriu Kir Dionisie, mitropolit Ungrovlahia

Prefațatori: Constantin Caracaș, Răducanu Clinceanu, Dumitrache Topliceanu

Gravuri: Ieromonah Costantie, Ghevasie Monah

În 20, [2]+217+1file, 2 col., 38, 43, 51R(28x18cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. [1]: Învierea Domnului (15x8,5cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 23: Duminica Tomii (14,5x10,5cm) semnat Mon. Ghevasie

f. 40(v): Vestirea Învierii (15x12cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 63: Scene din vindecările miraculoase ale Domnului semnat Ieromonah Costantie (14,5x11,5cm)

f. 88(v): Duminica Samarinenccii (15x12,5cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 106: Vindecarea Orbului (14,5x11cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 122: Înălțarea Domnului (15x11cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 134(v): Iisus și patriarhul Petru din Alexandria (10,5x10cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 154(v): Pogorârea Sfântului Duh (14x11cm) semnat Ghevasie Monah

f. 175(v): Duminica tuturor sfinților (15x12,5cm)

Frontispicii:

f. 22, 88, 106, 134, 187(v): Deisis (14,5x5cm)

- f. 39, 40: Maica Domnului cu pruncul (14x5cm) semnat Ieromonah Costantie
- f. 62(v): Teos (Dumnezeu) (14x5cm) semnat I. C.
- f. 154: Duhul sfânt (9,5x3cm)
1. [2]+217+I file, nr. inv. 18 899

87. POLOVRAGII, Tg. Jiu, 1906

Autor: Alexandru Ștefulescu

Tipografia: N. D. Miloșescu, furnizorul Curtii regale

160p. +1 hartă(planul general al com. Polovragi), română, caractere latine

1. 160p+1hartă, nr. inv. 7778

Însemnare: „*Donățiunea Em. Tătărescu și Irena și colonel Aurel Pociovălișteanu*”

88. PRESCURTAREA ISTORIEI UNIVERSALE, București, 1827

B. R. V., 1278

Autor: Domairon

Traducători: Atanasie Staghiritul, Kir Grigorie, egumenul Mănăstirii Sf. Ioan din București

Editor: Mihail Dimitrie Ghica, vornic și vistier al Valahiei

Tipografia: „Privileghiata”.

Eufori: Răducanu Clineanu, Dumitrache Topliceanu

In 40, vol. IV: 267p. 1 col. 24R(16,5x12cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 267p, nr. inv. 12563

89. PRESCURTAREA DIN ISTORIA LUI GHEORGHE CASTRIOTUL NUMIT SCENDERBEI PRINȚUL ALBANIEI, VOL. II, București, 1847

Traducere: Sărdarul I. Bilcirescu

Tipografia: Colegiului Sf. Sava

139p. 1 col. 31R (12x19cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. 139p. nr. inv. 269

90. PRINCIPII DE FILOZOFIE partea a III-a și a IV-a, București, 1869

Prelucrare de: Genadie Enacenu

Tipografia lucrătorilor asociați

109p. 1 col 38R (17x10cm), tipar negru, română, caractere latine

1. 109p., nr. inv. 17 928

91. PROLOG, adică adunare în scurt din viețile sfi(n)ț(ilor) (luna lui decembrie), Neamț, 1854

Editor: Chir Natanail, arhim. și stareț al Măn. Neamț

[1]+247f. 1 col. 37R (21x32,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrații: f. 1. (v): Înălțarea Domnului (15x27cm)

1. 90f, lipsă copertă, lipsă f. 91-247, nr. inv. 21 140

92. PROLOG, adică adunare în scurt din viețile sfi(n)ț(ilor) (luna lui ianuarie), Neamț, 1854

Editor: Chir Natanail, arhim. și stareț al Măn. Neamț

247f 1 col 37R (21x32,5cm), tipar negru, română, chirilică

Ilustrație: f. 91(v): Sf. Vasile cel Mare (4x6cm)

1. 77f., lipsă copertă, lipsă f. 1-90 și f. 168-247, nr. inv. 21 138

93. PROLOG, adică adunare în scurt din viețile sf(in)ț(ilor) (luna lui februarie), Neamț, 1854

Editor: Chir Natanail, arhim. și stareț al Măn. Neamț

247f 1 col 37R (21x32,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

Ilustrație: Sf. Mucenic Trifon (16x5,5cm)

1. 79 f., lipsă f. 1-167, lipsă copertă, nr. inv. 21319

94. PSALTIRE, Râmnic, 1787

B. R. V., 206

Editor: Filaret, episcop Râmnic

Tipografi: Climent Ieromonah Râmniceanul, Popa Constantin Tip.,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

Dimitrie Mihai Popovici Tip Râmnic

Corector: Grigorie Ieromonah Râmnicăneanul

În 80, (1)+293f. +1f. 1 col, 17R (10x7,5cm), tipar negru, chirilică

1. 285f. lipsă foaia de titlu, f. 1-10, 286-293 și f. 1 de la sfârșit, nr. inv. 15391
2. 192f., lipsă foaia de titlu, lipsă caietele 1-4 și sfârșitul cărții, nr. inv. 15883

95. PSALTIRE, Iași, 1817

B. R. V., 945

Comanditar: Kiriu Kir Veniamin, mitropolit Moldova

Editor: Kiriu Kir Veniamin, mitropolit Moldova

Tipografia: Mitropoliei

Diortositori: Stratonic Ieromonah, Antonie Monah

Așezătorii slovelor: Constantin Soceveanu Ereu, Ierodiacon Gheorghie

În 40, [2+3f]+232f. 1 col, 23R(17x12,5cm), tipar negru, română, caractere chirilice

1. [2+3f.]+227f. (lipsă foaia de titlu, f. 228-232), nr. inv. 15889
2. [2]+232f, lipsă copertă, foaia de titlu, f. 1-17, f. 232, nr. inv. 12 447

96. PSALTIRE, București, 1820

B. R. V. 1083

Editor: Kiriu Kir Dionisie

Gravori: Ieromonah Costantie, Monah Ghervasie

Eforii tipografiei: Constantin Caracaș, Răducanul Clinceanul, Dumitrache

Topliceanul

În 40 5f+172f+2f 1 col 28R (14,5x23,5cm), tipar negru și roșu, română, caractere chirilice

Ilustrații:

f. 25: Vestirea Învierii (15x12cm) semnat Ieromonah Costantie

f. 31: Vindecarea Slăbănogului (15x12,5cm) semnat Ieromonah Costantie

- f. 38(v): Înălțarea Domnului ((11x15cm) semnat Ieromonah Costantie
 f. 45(v): Duminica orbului (11x15cm) semnat Ieromonah Costantie
 f. 51: Duminica Samarincii (15x12,5cm)
 . 64: Sf. Treime (în centru), în colțuri cei 4 evangheliști Ioan, Matei, Marcu, Luca (9x14,5cm)
 f. 78: Învierea Domnului (11x15cm) semnat Mon(ah) Ghervasie
 f. 83(v): Pogorârea Sf. Duh (14x11cm) semnat Mon(ah) Ghervasie
 f. 94(v): Sfânta Treime în centru încadrată de cei patru evangheliști: Ioan, Matei, Marcu, Luca (15x8,5cm)
 f. 101: Duminica tuturor sfinților (15x12,5cm)
 f. 113(v): Înălțarea Domnului (15x11cm)
 f. 120: Pogorârea Sf. Duh
 Frontispicii: f. 57, 136(v): Deisis (14x5cm)
 1. [5f]+172f+2f, lipsă foaia de titlu, [f. 1-5], f. 1-13, f. 24, f. 162-172, 2f. de la sfârșit, nr. inv. 12451

Însemnare: f. 18: „Această sfântă și Dumnezeiască Psaltire am cumpărat-o eu starițul și mai micul între preoți: popa Mihail sin Diaconu Nicola: în taleri 33: parale 25: adică treizeci și trei și parale douăzeci și cinci la leatu 1825 noembrie 13 în zilele Arhiepiscopii preasfinției sale purtătorului pravoslavnic prea sfințitului și prea slăvitului Grigorie Mitropolit care l-au hirotonisit preoți și diaconi fără de plată, în zilele prea sfinției sale Popa Mihail. ”

Însemnare(în continuare): "Această psaltire eu starițul și mai micul între preoți popa Mihail sin Diaconu Nicolae Nanu ot satul Pojogeni am cumpărat cu taleri 33 și jumătate la leatu 1825 nov. 13 și am hărăzit-o la sfânta biserică unde -sa prăznuit pre hramul sfinților îngeri Mihail și Gavril din moșia Pielești ot Pojogeni în giudețul Gorjiu și când să va învăța și să va delega această psaltire or să va vedea din rudele mele sau și alți credincioși să nu o lase să să prăpădească, încale cât va fi putere, să dea parale să o lege veți avea mare pomană, iar oricine din care să va ispiti să o fure de la sfânta biserică acela om să fie anatemat și blestemat de treisute paisprezece sfinți părinți cei de la soborul Niceea: și fierul, piatra ce o ia să putrezească iar trupul aceluia să nu mai putrezească și

sufletul lui să umble unde este Iuda vânzătorul că eu am dăruit-o sfintei biserici pentru pomenirea mea și a părinților mei: popa Mihai, Stana, Alexandra, Dragna. 1826 aug. 30"

Însemnare: p. 45: „Popa Mihai: sin Diaconu Nicola Nanu ot Pojogeni am dăruit această psaltire la sfânta biserică a noastră cea bătrână ot Pojogeni unde se află tată-meu îngropat în biserică la dreapta unde sânt doi stâlpi: un stâlp iaste al lui moșului Nicola Nanu: în al despre ușă este al tatâne-meu. Popa Mihai: am scris cu mâna mea”.

Bibliografie:

Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, **Bibliografia Românească Veche**, Tom III, fasc. I-II, 1912, Tom. III, fasc. III-IV, 1936 (și Dan Simionescu), București, Ed. Socec & Co;

Cartoian, Nicolae, **Istoria literaturii române vechi**, Ed. Minerva, București, 1980; Călinescu George, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, ed. a II-a, Ed. Minerva, București, 1982;

Piru, Alexandru, **Literatura română premodernă**, Editura pentru literatură, București, 1964;

Șchiau, Octavian, **Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978;

Ștrempel, Gabriel, **Antim Ivireanul**, Editura Minerva, București, 1970; Teodorescu Dorin, **Carte veche românească din județul Olt (1801-1830)**, Ed. Fundației „Universitatea pentru toți”, Slatina, 2002

Teodorescu Dorin, **Determinator de carte veche românească (1701-1830)**, Slatina, Editura Fundației „Universitatea pentru toți”, Slatina, 2006

Tomescu, Mircea, **Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918**, Editura Științifică, București, 1968.

Evangelie, Râmnic, 1746 (foaie de titlu)
 (Muzeul județean Gorj, nr. inv. 250)

Situația social-economică și politică a județului Gorj între 1916-1926, oglindită în presa vremii

Albinel Victor FIRESCU

Anul 1916 a fost crucial pentru România, în ceea ce privește hotărârile adoptate în politica externă, pentru că statul român intra în războiul mondial, declanșat în 1914, după doi ani de neutralitate, alături de Antantă, cu scopul bine definit al încadrării națiunii române în aceleași granițe. Această decizie a avut o înrâurire deosebită asupra evenimentelor interne și internaționale ce avea să le cunoască România în deceniile următoare.

În toată această perioadă, județul Gorj, parte integrantă a României, a evoluat în măsura în care condițiile geopolitice și social-economice au permis-o.

Importanța strategică a județului Gorj, atât din punct de vedere economic, fiind situat pe una din căile cele mai importante ce leagă Oltenia de Transilvania, cât și din punct de vedere politic, în vederea apropiatului conflict în care unul dintre adversari avea să fie Imperiul Habsburgic, este reliefată în două documente inedite. Primul document, adresat Prefecturii Gorj, cu intrarea 16002/29 decembrie 1915, solicita ajutorul pentru urgentarea lucrărilor liniei Tg- Jiu – Bumbești, dată fiind „importanța acestei lucrări și urgența terminării ei”. Al doilea, adresat tot Prefecturii Gorj, cu intrarea 1141/31 ianuarie 1916, din partea „Direcțiunii Poliției și Siguranței generale”, înștiința că „Ministerul de Război a dat ordin comandamentelor de garnizoane să primească de la autoritățile administrative, polițienești și jandarmeria rurală toate armele de foc aflate în depozitul acestor autorități provenite ca corpuri delictive... și care urmează să fie vândute prin licitație publică...” spre a

le „trimite pe spesele lor arsenalului armatei”.

August 1916 aducea intrarea României în războiul pentru întregirea neamului. Traversarea munților în Ardeal de către armata română a fost urmată de contraofensiva extrem de puternică a generalului Erich von Falkenhayn, în data de 14/27 octombrie desfășurându-se bătălia de la Podul Jiului, când populația civilă, împreună cu militarii, au respins atacul salvând orașul Tg- Jiu¹. După lupte înverșunate, Tg-Jiu a fost însă ocupat la 2/15 noiembrie 1916, iar trupele germane și austro-ungare s-au revărsat în Oltenia².

Mentalul colectiv a fost susținut de credința nestrămutată că lupta pentru o cauză dreaptă va fi întotdeauna încununată de izbândă. În urma retragerii forțelor române, un grup de ostași a rămas în zona Fărcășești, sublocotenentul în rezervă Victor D. Popescu inițiind mișcarea de rezistență dintre 1916 și 1918³.

Bătălia de la Jiu a consacrat mituri naționale, Ecaterina Teodoroiu, simbol al luptei pentru realizarea unei Români Mari, întregită în granițele sale firești, care joacă în răsăritul Europei, rolul unei Franțe mai mici. (sic!)

O publicație olteană consemna sărbătorirea la Tg-Jiu a patru ani de la „victoria de la Jiu” sub titlul „Comemorarea unei Victorii”: „desfășurarea luptelor înseamnă pentru noi mare moment de mândrie națională. Femeile și bătrânii plângeau, din ochii lor cădeau lacrimi de bucurie!...”⁴. manifestările de bucurie, pentru victoria obținută cu atâtea sacrificii, sunt relatate timpuriu de presa cenzurată în perioada ocupației. În ziua de 12/25 noiembrie 1918 cu ocazia sosirii reprezentantului trupelor aliate la Tg-Jiu, „la gară manifestanții au rupt toate firmele și inscripțiile nemțești în ochii santinelor germane. Au ars tipăriurile și revistele nemțești ce s-au mai găsit la casieria gării iar biletele nemțești au fost luate și împrăștiate pe străzile orașului când manifestanții s-au înapoiat de la gară cântând: *Deșteaptă-te române!, Pe-al nostru steag, La arme, Marseleza*”⁵.

La sfârșitul războiului, starea populației era însă deosebit de dificilă. În Oltenia, majoritatea populației (cca. 97 %) era țărănimea. Pe

parcursul celor doi ani de război inventarul agricol a fost distrus aproape în întregime, iar bogățiile naturale au fost exploatare în folosul inamicului. Adăugând faptul că aproximativ 1/10 din populația aptă de muncă a României a pierit sau a fost mutilată în război, din care cele mai importante contingente au fost oferite de Oltenia, avem imaginea generală a societății la sfârșitul războiului și a cerințelor ce se impuneau. Desigur, după aproape un deceniu de guvernare liberală reformatoare, cu destule sacrificii și neajunsuri, România pășea pe drumul modernității.

Încă din toamna anului 1919 presa menționează înființarea „Societății anonime pe acțiuni – Jiul din Tg-Jiu, fabrică românească de țesături, postav și frângherie. S-a constituit cu un capital de lei 350 000 împărțit în 700 acțiuni a lei 500 bucata. Membrii în consiliul de administrație d-nii: Drăgoescu N., Dumitrescu Negrea C., Hepites General C., Hortopan V., Iunian Gr., Popescu Mircea . Censori d-nii: Alemănuți D. I., Dumitrescu - Bumbescu Adrian, Tomovici P. N. Ploșor. Censori supleanți d-nii: Arghir Iancu Dănilicu R., Anghelescu Virgil. Actul constitutiv și statutele au apărut în Monitorul Oficial nr. 163/7 nov. 1919.”⁶

Având în vedere însă numărul populației ocupate în agricultură se poate considera că cea mai importantă problemă economică și socială era reforma agrară.

În septembrie 1920 a fost promulgată legea izlazurilor comunale. Studiind aplicarea acestei legi în județul Gorj, fostul magistrat George P. Pârvulescu consemna, referitor la aceasta, într-o broșură apărută „de curând” la Tg-Jiu: „articolul 19 din Constituție reglementează înființarea izlazurilor comunale numai în zonele de munte, prin exproprierea suprafețelor care nu cad în categoria celor expropriate pentru cultură. Însă domnul Garoflit, după cum rezultă din textul articolului I din legea de la 24 septembrie 1920, vrea să înființeze izlazurile comunale în fiecare comună, sat...” analizând legea magistratul gorjean demonstra că aceasta era în contradicție cu articolul 19 din Constituție. Articolul 27 al legii adăuga: „pământul propriu numai pentru pășune, expropriat prin aplicarea decretului lege din 16 decembrie 1918, se va destina pentru pășune comună și nu se va precede la o nouă expropriere decât pentru

completarea lui, dacă este nevoie". G. Pârvulescu considera că: „prin articolul 27 Statul vrea să scape trecând asupra comunelor ca izlazuri, miile de hectare rămase în paragină... pentru care plătește arendă, fiindcă a procedat la luarea în posesiune a terenurilor declarate expropriate fără să se gândească dacă are cui să le dea!”⁷

La 17 iulie 1921 a fost votată legea pentru reforma agrară. Însuși ministrul agriculturii și domeniilor Alex Constantinescu preciza că reforma nu va putea mulțumi pe toată lumea și aceasta neluând în calcul abuzurile săvârșite în aplicarea legii⁸.

O lege deosebit de importantă pentru județul Gorj era legea pentru înființarea pădurilor comunale. Proiectul de lege a fost expus, de miniștrii Al. Constantinescu și Gh. Cipăianu, Consiliului întrunit la 9 mai 1924. „urmas să fie supuse exproprierii pădurile statului, pădurile persoanelor juridice, iar în unele regiuni, după caz, pădurile particulare. Despăgubirile urmau să se plătească în lei aur iar exploatarea să se facă în conformitate cu dispozițiile regiului silvic în vigoare. Pădurile moșnenilor erau scutite de expropriere”⁹.

Din punct de vedere politic, Gorjul a cunoscut atât frământările generate de lupta partidelor politice, mai ales în preajma alegerilor, cât și confruntările din sânul celui mai important partid politic al acestei perioade – PNL. Disensiunile din cadrul PNL sunt timpurii, încă de la intrarea României în război acutizându-se, mergând până la scindarea partidului. „Curierul Olteniei”, ziar politic independent face referire la excluderile din partid ce au loc la Craiova: „a fost exclus d-nu N. P. Romanescu și d-nu Titu Frumușanu, unul dintre distinșii noștri avocați, fost în mai multe rânduri reprezentant al județului Gorju în Parlament și fost vicepreședinte al Camerei...”¹⁰. Figura centrală a politicii oltene este C. Neamțu din Iașii Gorjului numit din 14 /27 martie 1919 și ca șef PNL Dolj¹¹. O publicați liberală olteană vede în C. Neamțu omul cel mai de seamă al PNL „în județele Gorj și Dolj” unde „sătenii și frunțașii satelor îl aprobă, îl cunosc și aderă la acțiunea d-sale”.¹²

Opoziția vede lucrurile dintr-o cu totul altă perspectivă. „Dacia”, organ naționalist-democrat, publică un articol, apărut în „Îndrumare nouă”

din Tg-Jiu și preluat de ziarul „Chemarea” din București în nr. 73/28 iunie 1919: „este adevărat că d-l Neamțu, fruntașul liberal din Oltenia a luat porumb de la Comisia de aprovizionare din Dolj pentru a-l împărți țăranilor din Romanați? Este adevărat că acest porumb s-a dus la moșia d-sale Brastavăț și la celelalte moșii pe care le are, unde l-a împărțit oferind o baniță de porumb care valorează 12 lei pentru secerișul unui pogon care valorează 100 de lei? Este adevărat că de la acei cărora le-a dat mai multe banițe a primit în dar câte o velință? Este adevărat că d-nul Neamțu se folosește de automobilul Prefecturii din Gorj ca să-și plimbe familia pe la Craiova sau București?”¹³”

Și în ziarul dizidenței liberale, C. Neamțu face obiectul atenției: „ferească Dumnezeu de cei ce încalță gheata peste opincă! D-l Neamțu le păstrează pe amândouă, ca să speculeze și pe cei cu ghete și pe cei cu opinci”¹⁴. Influența lui C. Neamțu este semnificativă în calitate de șef al liberalilor din Gorj și Dolj și director al Băncii Comerțului din Craiova. În timpul marii guvernări liberale, „anul 1924 va rămâne anul cel de pomină... pentru biata Craiovă...[când] pe la Primărie au trecut ca o umbră un director de bancă și un procurist al aceleiași bănci”¹⁵. Referirea se face la C. Neamțu și la nepotul acestuia C. Negrescu.

Presa consemnează și evenimentele din preajma fuziunii a două partide politice. Cotidianul „Neamul Românesc” menționează fuziunea Partidului Naționalist-Democrat al lui Iorga cu Partidul Poporului al lui Argetoianu și Congresul stabilit pentru ratificarea fuziunii, la care din partea Gorjului participă: Victor Danielescu, avocat, Niculiță Comșa, mare industriaș, Titus Staicu, avocat, Ilie Bădescu, institutor¹⁶.

Adesea, campaniile electorale degenerau în violențe, acuzele fiind la adresa celor aflați la guvernare: „la alegerile parțiale de la Gorj s-a înregistrat un caz, nu unicul, care a stârnit discuții violente în parlament. D-l D. Dobrescu, Președintele Uniunii Avocaților a fost maltratată de un căpitan de jandarmi Popescu”¹⁷. Se exprima și „teama că această afacere se va mușamaliza”.

În general, reformele adoptate, Constituția din 1923 au înscris România pe drumul modernității. La întrunirea PNL din Gorj, din noiembrie

1926 se făcea bilanțul guvernării stabilindu-se și obiectivele viitoare:

„Oratorii au expus realizările îndeplinite de PNL în recenta guvernare, iar d-l președinte al organizației a dat îndrumări pentru noul program de activitate... au luat parte peste 500 de fruntași din Tg-Jiu și din județ. Prezidează d-l C. Neamțu șeful organizației noastre. Înainte de a arăta scopul convocării d-l C. Neamțu dă citire unei scrisori primite de la d-l Gh. Tătărescu prin care fostul subsecretar de Stat arată cauzele imposibilității de a fi de față la această întrunire la care participă cu tot sufletul. D-l C. Neamțu adresându-se celor de față spune: <<V-am chemat pentru a face un nou apel la devotamentul și puterea dv. De muncă, în slujba partidului liberal și în interesul țării.

După patru ani de guvernare și de muncă grea și rodnică partidul nostru retrăgându-se de la cârmă simte azi nevoia de a-și reîmprospăta și de a-și aduna din nou puterile, pentru ca o dată, revenit în fruntea treburilor publice să poată continua opera începută cu atâta succes pentru el și mare folos pentru țară. Desăvârșirea acestei opere depinde în mare parte și de dvs., de munca de înțelegerea și de devotamentul dvs.

Pentru atingerea acestui scop sunt de părere să împărțim județul în mai multe sectoare, astfel ca mai toți prietenii noștri doritori de a pune munca lor în slujba partidului, să aibă un câmp de activitate potrivit puterii lor de muncă. Șefii acestor sectoare vor face legătura între organizația centrală a județului și comitetele comunale din sectorul fiecăruia. Vor avea de asemenea sarcina de a cerceta împreună cu acest comitete nevoile locale și de a le aduce la cunoștința organizației centrale a județului care la rândul ei le va studia, le va coordina și se va strădui să realizeze pe acelea din ele pe care împrejurările ar îngădui iar interesele generale ale țării vor cere>>. Dl. C. Neamțu, după ce dă mai multe îndrumări și explică în amănunt felul în care înțelege să se desfășoare viitoarea activitate a organizației, încheie în aplauzele tuturor, îndemnând pe toți prietenii la muncă și exprimându-și încrederea că toți își vor face datoria.

Dl. Neamțu dă apoi cuvântul la mai mulți fruntași ai partidului. Dl.

dr Hasnaș, după ce evidențiază opera realizată de PNL în diferite domenii de activitate și după ce aduce elogii d-lor: I. I. C. Brătianu, Vintilă Brătianu, I. G. Duca pentru inițiativele și contribuțiile ce au adus pentru înfăptuirea acestei opere, laudă activitatea d-lui Gh. Tătărescu, fostul subsecretar de Stat. Dl. doctor Hasnaș examinează apoi politica demagogică și sterilă a celorlalte partide politice. D-sa termină cuvântarea arătând munca și stăruințele depuse de C. Neamțu pentru propășirea județului Gorj.

Dr. C. Ștefulescu Ruca, președintele Comitetului Școlar al liceului din Tg-Jiu, spune că azi se ridică problema refacerii financiare, problema bisericească, problema școlii pentru desăvârșirea unității naționale, singura țintă a tuturor românilor cinstiți și patrioți.

D. Gh. Cămărășescu aduce elogii personalității d-lui C. Neamțu: <<D-l C. Neamțu, șeful nostru iubit [spune d. Cămărășescu] este un orator în adevăratul înțeles al cuvântului, pe d-sa interesându-l în primul rând ideile, căci este un adânc cugetător, pe care știe să le îmbrace într-o formă aleasă. Dl. C. Neamțu este dublat și de un om de acțiune, el este cel mai reprezentativ tip al muncii, căci întreaga lui situațiune morală și politică o datorează numai muncii.>> Oratorul spune apoi că în epoca de mari prefaceri sociale de care trecem, modestia ce caracterizează pe dl. Neamțu poate fi socotită ca o greșeală

Dl. N. N. Opreșescu, în numele tineretului gorjean, arată importanța și menirea PNL.

Dl. Mihail Gele arată munca fără preget ce membrii acestui partid au dus-o atât în parlament cât și în județ arată străjnicia cu care a apărut chestiunile drepte ale gorjenilor.

La urmă, preotul Ilie Roșoga, fost senator, aduce binecuvântarea sa asupra întregii asistențe¹⁸.

Candidaturile PNL- în „Viitorul”, XII, 3469, joi, 25 septembrie 1919
 Gorj – Cameră – C. Neamțu, I. Mateescu, Gh. Tătărescu, I. Dem. Petrescu, Vasile Arjoceanu, preotul Gh. Oprișescu, Petre Pănoiu
 „Candidații noștri” - „Neamul românesc”, 243, duminică, 2 noiembrie 1919.

Gorj – Senat – Gh. Dumitrescu-Bumbești, fost învățător, col. Iulian Pleșoianu, Simion Popescu – institutor Topești.

Cameră - gen. D. Cocorăscu, Cons. Roventă, învățător Stejerei, Victor Danielescu – avocat, fost magistrat, fost administrator de plasă, Aristide Schileru, fost judecător, preot Sebastian Pârvulescu – Cernădia, Gr. Iunian – avocat, fost deputat

Aleși – „Universul”, 345, duminică, 9 nov., 1919.

Gorj – Gh. Tătărescu, C. Neamțu, I. Mateescu, V. Arjoceanu (liberali), A. Schileru, Iunian Gr., Bobancu Șt. (țărăniști)

Rezultatele alegerilor pentru Senat – „Viitorul”, 3517, 12 nov. 1919

Gorj – D. Culcer, Gh. Stolojan, preot Ilie Roșoga – liberali

Rezultatele alegerilor pentru Cameră – „Universul”, 133, luni 31 mai 1920

Gorj – Virgil Slăvescu, Pavel Neagu, I. Ciotor, P. Tomovici – partidul poporului

Rezultatele alegerilor pentru Cameră – „Viitorul”, XIV, 4199, duminică, 12 martie 1922.

Gorj – Gh. Tătărescu, I. Mateescu, N. Frumușanu, Gele I. Mihail (liberali), Grig. Pătrășcoiu, Pant. T. Bărbulescu (independenți)

Alegerile comunale – „Cuvântul”, II, nr. 390, luni, februarie 1926.

Tg-Jiu – lista guvernului aleasă

Rezultatele alegerilor pentru Cameră – „Viitorul”, nr. 5476, duminică, 6 iunie 1926

Gorj – Al. Spineanu, I. Ciotor, Dinu Stolojan, M. Slăvescu (guvern), Gr. Iunian - opoziția

Bibliografie

Documente:

Documente inedite – Muzeul Județean Gorj

Lucrări generale:

Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers enciclopedic, București, 2002

Diaconu, Luchian, *Momente din epopeea făuririi Statului Național Unitar Român*; Editura Scrisul românesc, Craiova, 1988.

Keith Hitchins, *România 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 1998.

Presă:

„Agrarul”, VII, nr. 597, sâmbătă, 7 mai 1921.

„Argus”, anul X, nr. 2006, duminică, 9 nov. 1919.

„Curierul Olteniei”, XXVI, nr 1050, luni 17 decembrie 1918.

„Dacia”, Craiova, I, 30, 18 august, 1919.

„Flamura”, Craiova, I, nr. 2, 4 iunie, 1920.

„Liberalul”, X, 11, marți 21 octombrie, 1919.

„Neamul Românesc”, XIX, 104, miercuri, 14 mai 1924.

„Protestarea”, Craiova, III, 407, vineri 22 martie, 1919

„Românismul”, Tg-Jiu, 4, nr. 2, 18 noiembrie, 1918.

„Straja”, Craiova, I, 91, 6 august, 1919.

„Universul” XLII, nr. 105, luni 12 mai, 1924.

„Viitorul” XVI, nr. 4740, luni 24 decembrie, 1923.

NOTE:

¹ Luchian Diaconu, *Momente din epopeea făuririi Statului Național Unitar Român*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1988, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ Ibidem, p. 163.

⁴ „Flamura”, Craiova, I, nr. 2, 4 iunie 1920.

⁵ „Românismul”, Tg-Jiu, 4, nr. 2, 18 noiembrie 1918.

- ⁶ „Argus”, anul X, nr. 2006, duminică 9 nov. 1919.
- ⁷ „Agrarul”, VII, nr. 597, sâmbătă, 7 mai 1921.
- ⁸ „Viitorul” XVI, nr. 4740, luni 24 decembrie 1923.
- ⁹ „Universul” XLII, nr. 105, luni 12 mai 1924.
- ¹⁰ „Curierul Olteniei”, XXVI, nr 1050, luni 17 decembrie 1918.
- ¹¹ „Protestarea”, Craiova, III, 407, vineri 22 martie 1919.
- ¹² „Straja”, Craiova, I, 91, 6 august 1919.
- ¹³ „Dacia”, Craiova, I, 30, 18 august 1919.
- ¹⁴ „Liberalul”, X, 11, marți 21 octombrie 1919.
- ¹⁵ Ibidem, VIII, 1, 15 ianuarie 1925.
- ¹⁶ „Neamul Românesc”, XIX, 104, miercuri 14 mai 1924.
- ¹⁷ „Curierul Olteniei”, XXXII, 1326, 7 aprilie 1925.
- ¹⁸ „Viitorul”, nr. 5622, miercuri 24 nov. 1926.

Lagărul de la Tg- Jiu – propagandă comunistă și istorie

Titus ZAMFIROIU

În acest articol nu îmi propun să dezbat împrejurările construirii acestui așezământ.

Se cunoaște, deja, că acesta a fost realizat pentru cazarea unei părți a militarilor, oamenilor politici și civililor polonezi, care s-au refugiat în țara noastră, după ce Polonia a fost invadată la vest de către armata germană, iar la est de „armata roșie”, adică cea a Uniunii Sovietice, în luna septembrie a anului 1939.

Pe teritoriul României s-au aflat, pe lângă Tg-Jiu și alte orașe care au oferit găzduire polonezilor plecați în bejenie, cum ar fi Craiova, Ploiești, Pitești, Râmnicu Vâlcea, Turnu Severin etc¹.

Revenind la titlul acestei scurte dizertații, aș dori să „demitizez” – termenul este la modă în istoriografia actuală – rolul pe care acest stabiliment l-a avut după ce refugiații polonezi au plecat de aici.

În timpul guvernării Gheorghiu – Dej, dar mai ales în perioada ceaușistă, s-a creat o „aură sacramentală” acestui așezământ². Explicația constă în faptul că, cei doi dictatori s-au aflat internați în acest lagăr, alături de alți membrii ai PCdR³.

În realitate, însă, „Lagărul de internați politici” de la Tg-Jiu a găzduit un număr nesemnificativ⁴, de membrii PCdR.

Noua denumire pe care o capătă fosta tabără de refugiați polonezi, „Lagărul de internați politici de la Tg-Jiu”, apare în momentul când generalul Ion Antonescu se hotărăște să transfere aici, un număr însemnat de opozanți politici.

Se numără printre aceștia, membrii ai PNL, PNȚ, legionari, oameni de cultură și comuniști, aceștia din urmă, cum arătam mai sus,

www.cimec.ro / www.muzeugorj.ro

fiind mult mai puțin numeroși decât lăsa să se înțeleagă propaganda comunistă, furnizată în primul rând, de oficiosul PCdR, ziarul „Scânteia”.

Majoritatea celor care au studiat perioada comunistă din România, printre care cei mai cunoscuți sunt politologii Stelian Tănase și Vladimir Tismăneanu, alături de istoricii Adrian Cioroianu și Lavinia Betea, susțin că numărul real al membrilor PCdR din țara noastră, nu a depășit cifra o mie.

În cele ce urmează îmi propun o analiză comparativă a perioadei de funcționare a acestui lagăr (octombrie 1940 - august 1944), apelând la ideologia consacrată înainte de evenimentele din decembrie 1989, aflată în antiteză cu sursele istorice, îndeosebi cele oferite de corespondență.

Subiectul acestei analize constă în studierea detenției comuniștilor din acest lagăr, ceilalți deținuți nefiind implicați în activitățile subversive ale acestora, ci doar opozanți ai regimului militarist instaurat de către Ion Antonescu.

Internarea comuniștilor în lagărul de la Tg-Jiu s-a petrecut în mod masiv, după ce armata germană, alături de cea română, declanșează planul „operațiunii Barbarossa”, la 22 iunie 1941, adică atacarea URSS. Analistul Ilarion Țiu⁵ arată că au existat cinci cauze pentru care comuniștii au ajuns în lagăr: rearestarea celor cărora le expirase pedeapsa, motivul invocat fiind „atingerea Siguranței Statului”; arestarea comuniștilor aflați în libertate, considerați ca fiind agenți cominterniști; arestarea tuturor cetățenilor sovietici, după izbucnirea războiului pe frontul de est, aflați pe teritoriul românesc, acuzați de colaborare cu Moscova; aducerea aici, în vederea unei posibile suprimări, a evreilor comuniști, fiind binecunoscută politica nazistă a acestora și reținerea unor cetățeni din Basarabia - se pare, tot evrei – acuzați, de asemenea, de practici subversive.

Odată ajunși în lagăr, comuniștii au încercat să se organizeze după principiile formulate de către Lenin, atât înainte, cât și după izbucnirea revoluției bolșevice din toamna anului 1917. Funcționând în

ilegalitate, încă din 1924, PCdR avea o structură organizatorică disciplinată⁶, subordonată secretarului – general Ștefan Foriș – singurul comunist rămas nearestat – având ca element constitutiv primar, „nucleul de partid”⁷, alcătuit în lagăr. Liantul care asigura coeziunea acestui „nucleu” era propaganda comunistă, având ca scop „contaminarea” celor care nu erau membrii ai PCdR, în lagăr, la care se adaugă susținerea materială oferită de către „Ajutorul Roșu”, - asociație înființată de Comintern – pentru furnizarea unor bunuri: alimente, medicamente, bani⁸.

„Nucleele de partid” conțineau 20-30 de membrii, care se supuneau organizației centrale din lagăr - condusă de către un „tovarăș” - unanim recunoscut, aceasta numindu-se „celulă de partid”⁹, care era subordonată direct PCdR, condus de către Ștefan Foriș.

Această veritabilă „chimie” subversivă ne este prezentată astfel¹⁰: „[...] toți membrii partidului comunist întemnițați sau internați în acești ani erau încadrați în nuclee ale PCR. Acestea reprezentau organizațiile de bază și erau conduse de celula de partid, unitate organizatorică superioară care conducea activitatea nucleelor și avea legături directe cu CC al PCR”.

Între „celula” de partid din lagărul de la Tg-Jiu și secretarul - general al PCdR, Ștefan Foriș, au avut loc și conflicte. Astfel, timp de un an, între 1941 și 1942, Foriș a dorit schimbarea „tovarășului” Gheorghe Vidrașcu, șeful „celulei”, cu Ovidiu Șandru, care era evreu. Până la urmă această tentativă avea să reușească, omul lui Foriș impunându-se, în detrimentul lui Vidrașcu, care reprezenta „aripa naționalistă” a comuniștilor, susținută de către Lucrețiu Pătrășcanu¹¹.

Despre cotidianul vieții în lagăr, corespondența este de un real folos, alături de mărturiile orale. Muzeul Județean Gorj deține în colecțiile sale, nouă scrisori, redactate în perioada 1941-1943, care prezintă aspecte din viața de zi cu zi ale unor deținuți, cum ar fi: nevoia de hrană suplimentară, de haine groase pentru iarnă, dorul de familie, numărătoarea inversă până la eliberare etc.

Acest tip de corespondență demonstrează slaba activitate subversivă existentă în lagăr, chiar „nevinovată”, un argument în plus, care contribuie la dovada că, în România, mișcarea comunistă a fost derizorie în timpul celui de-al II-lea război mondial, în comparație cu mișcări similare din Iugoslavia, Cehoslovacia sau Franța.

În continuare voi prezenta fragmente din această corespondență, nepublicată încă, cu mențiunea că scrisorile au fost cenzurate, adică nu au ajuns niciodată la destinatar, datorită măsurilor luate de către „Siguranța” antonesciană.

Alimentația săracă existentă în lagăr îl constrânge pe deținutul F. Bâgu, să îi scrie soției sale V. Bâgu, domiciliată în strada Dudești, numărul 3, București pe data de 23 septembrie 1941¹²: „De când am venit aici nu am primit nimic de la voi [...] am trimis de aici o scrisoare cu data cam de 28 martie și de atunci mi s-a interzis corespondența și nu v-am mai putut scrie alta. Voi scrieți-mi. Ce faceți cu sănătatea și cu sărăcia? M-am îngrozit când am văzut pe toate tarabele turte coapte la Brutărie și mă ia groaza, dacă n-o mai fi nici asta”.

O parte dintre deținuți erau detașați în Valea Jiului, sectorul Bumbesti-Livezeni, la muncă. Iată ce scria unul dintre aceștia, camarazilor rămași în lagărul din Tg-Jiu¹³: „Dragă Ghiula ai grijă de table, aranjează-le – să fie vorba despre jocul de table ? – și cere-i lui Călin frizerul, că am la el o pensulă de bărbierit. Să nu se piardă, ai grijă de ea. Complimente lui Georgescu, tată și fiu și lui Mitică”. Scrisoarea este expediată de către H. Avramescu, strada Lotrul, numărul 3, comuna Valea Jiului, lui Gyula Kerestesz, deținut, grupa a VII-a, Lagărul de „internați politici” din Tg-Jiu.

Cereri de grațiere erau numeroase, foarte puține dintre ele fiind admise. Un exemplu cu o astfel de cerere, respinsă, reiese din scrisoarea datată, 24 ianuarie 1942, emisă de la București, de către o oarecare Ileana, tatălui său, rămas anonim¹⁴: „[...] Noi am făcut o cerere la Ministerul de Interne și ne-a venit răspuns că nu se aprobă eliberarea din lagăr. Noi mai avem speranță că s-o termina cu toate necazurile și

ai vîi și mata acasă.”

Un ultim fragment, pe care îl voi prezenta, se referă la Neagu I. Andrei, considerat a fi printre cei mai vechi deținuți, apropiat al lui Nicolae Ceaușescu. Iată ce îi scrie acesta propriei lui sore, domiciliată în comuna Eliza – Stoenest, județul Ialomița¹⁵: „De acasă n-am mai primit scrisori de mult, timp înșă de la Jeni, am primit regulat pachete înșă nu prea, așa că mă bucur că tătîcul îmi trimite un colet. Eu după cum știți am intrat în al 3-lea an de cînd sunt aci”. (scrisoarea este datată – 12 iulie 1943)

Despre activitățile intelectuale din lagăr, putem spune că acestea erau anemice, fiind cunoscut faptul că, în rîndurile comuniștilor intelectuali erau puțîni, excepție făcînd Lucrețiu Pătrășcanu și Ion Gheorghe Maurer, ambii fiind juriști. În afară de lecțiile de limba rusă, pe care le „preda” basarabeanul Mihail Novicov, s-au remarcat scenetele „regizate” de către Matei Socor¹⁶.

În finalul acestei lucrări aș vrea să mă opresc asupra celor mai importanți deținuți comuniști ai lagărului de la Tg-Jiu, Gheorghe Gheorghiu - Dej și Nicolae Ceaușescu, deoarece au ocupat cele mai înalte funcții în partid și stat, din 1948 pînă în 1989.

Gheorghe Gheorghiu – Dej, de profesie electrician, ajunge în lagăr abia în vara anului 1943. Ion Gheorghe Maurer l-a considerat un adevărat conducător al comuniștilor din închisori¹⁷. Peste cca. un an, în noaptea de 13 spre 14 august 1944, același Maurer îl ajută să evadeze, iar puțin mai tîrziu, în toamna aceluiași an, să organizeze asasinarea bestială a lui Ștefan Foriș – secretarul general al PCdR – și să preia, el însuși, funcția de secretar general al PCdR.

Spre deosebire de mentorul său, Gheorghiu – Dej, Nicolae Ceaușescu a avut un rol mărunț în perioada ilegalistă a PCdR, inclusiv în lagăr. A beneficiat, în schimb, de o propagandă uriașă făcută lui în perioada cît a fost internat în lagărul de la Tg-Jiu, de către ideologii consacrați de la ziarul „Scînteia” sau de la Institutul Social Politic de pe lîngă CC al PCdR, precum și de către unii dintre „tovarășii” din detenție.

Iată ce spunea unul dintre acești „tovarăși”, cunoscutul de acum, Andrei I. Neagu, într-un interviu acordat revistei „Flacăra”, la 26 ianuarie 1978 (zi celebră înainte de 1989, deoarece era aniversată nașterea lui Ceaușescu): „Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îmbărbăta și ne insufla dorința de a învinge în pofida condițiilor umilitoare și inumane în care ne desfășuram munca. Trebuie să ieșim de aici sănătoși, ne spunea, trebuie să ne îngrijim în așa fel încât să nu rămânem în momentele decisive ale viitorului, epuizați sau infirmi”. În realitate, Ceaușescu nu avea funcție de decizie în cadrul „celulei de partid”. Ajuns târziu, ca și Dej, în lagărul de la Tg-Jiu¹⁸ - august 1943 -, ucenicul – cizmar, fiind semianalfabet, se afla sub „umbrela” celui dintâi.

Maurer, în memoriile sale¹⁹, îi aprecia însă tenacitatea și dorința de a se informa, calități care îl vor ajuta să obțină funcția supremă în statul comunizat.

Lagărul de la Tg-Jiu a avut ca scop izolarea și nu exterminarea deținuților. Pe mulți dintre aceștia detenția i-a scăpat de la o potențială moarte, ținând cont că în libertate erau expuși asasinatului politic.

Revanșa, dacă o putem numi așa, a fost luată de către comuniști în deceniile șase și șapte, ale secolului trecut, când „universul concentraționar” românesc a redus la tăcere sau a mutilat pe viață reprezentanții de marcă ai elitei românești interbelice.

Note:

¹ Otilia Gherghe, *Polonezi în România, după anul 1939*, în **Oltenia – studii și comunicări**, Muzeul Olteniei Craiova, anul 1996.

² Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *Ani de luptă comunistă, 1933-1944*, Editura politică, București, 1982.

³ *Ibidem*.

⁴ Expoziția permanentă a Muzeului Județean Gorj.

⁵ Ilarion Țiu, *La vreme de război, PCdR sub control*, în **Jurnalul Național**, 20

septembrie 2005.

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Anale de istorie*, anul XXII, nr. 1, 1976.

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 183.

¹¹ Ilarion Țiu, *Ibidem.*

¹² Colecțiile Muzeului Județean Gorj.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ Ilarion Țin, *Ibidem.*

¹⁷ Lavinia Betea, Maurer și lumea de ieri. *Mărturii despre stalinizarea României.*

Editura Dacia, Cluj Napoca, 2001.

¹⁸ Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 191.

¹⁹ Lavinia Betea, *op. cit.*

Dezvoltarea meșteșugurilor în Târgu-Jiu, în context județean și național

Al. Doru Șerban

Locuitorii teritoriilor românești au fost, la începuturi, agricultori și crescători de vite.

Să-și satisfacă nevoile personale și gospodărești (îmbrăcăminte, încălțăminte, pregătirea hranei, confecționarea obiectelor de uz gospodăresc, locuință), țăranii, înzestrați cu pricepere, au practicat și meșteșuguri, în care, cu timpul s-au specializat, devenind țărani cu o nouă ocupație, care le completa veniturile.

Așezarea geografică a Gorjului în zona submontană a favorizat apariția meseriașilor în detrimentul agriculturii întrucât pământurile nu erau productive, iar pădurile și turmele de animale creau premisele necesității și dezvoltării activității meșteșugărești.

Și în Gorj, începând cu secolul XIX, s-a ajuns de la simplii meșteșugari (cârpaci), care confecționau lucruri obișnuite, necesare, pe care le și reparau, la meșteșugarii specializați (meseriași), care confecționau bunuri pentru piață.

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, locuitorii Gorjului își făceau singuri obiectele și lucrările de care aveau nevoie, de aceea lemnarii, zidarii și croitorii erau foarte rari. Fierari erau mai ales țiganii, care se îndeletniceau doar cu potcovitul cailor și boilor.

În secolul XIX, creșterea activității economice a impus îmbunătățirea activității breslelor.

Caragea Vodă, prin Hrisovul din 1813, ianuarie 27, a dispus o nouă organizare a meșteșugarilor, iar Grigorie Dimitrie Ghica, prin Hrisovul din 1823, octombrie 28, a întărit „privilegiile și milele ce le-au avut mai înainte mai marii bașa și breslele de lemnari, zidari, cărămidari, nisipari, tâmplari sau pietrari”.

Cel care dobânda *epistasia* (conducerea) unei bresle trebuia să aibă un *ipolipsis* (dovadă) a cunoașterii meșteșugului.

Ucenicii trebuiau să slujească la meșteri până la deprinderea deplină a meșteșugului.

Regulamentul Organic (1831) a proclamat libertatea comerțului și a practicării meseriilor. Meșteșugarii primeau libertatea de mișcare (la sate și orașe), iar dacă practicau mai multe meserii plăteau patentă doar pentru una. Breslele erau organizate în baza unui statut al breslașilor, aprobat de autoritățile administrative, (fără a mai fi nevoie ca în perioada anterioară de un hrisov domnesc).

În bresle, treptele de ierarhizare profesională erau: ucenic, calfă și meșter.

În anul adoptării Regulamentului Organic, s-a făcut o statistică a meseriașilor. Conform acestei catagrafii a meseriașilor și negustorilor din Țara Românească, întocmită la sfârșitul anului 1831, în județul Gorj, au fost înregistrate 167 persoane, cu astfel de profesii, situându-se pe locul 16, din cele 18 județe existente atunci.

Conform Regulamentului Organic, meseriașii și negustorii, deveniți patentari erau grupați astfel: bogasieri – 8, cojocari subțiri – 4, cojocari groși – 9, croitori – 16, cismari – 31, abagii – 1, argintari – 1, zarafi – 4, brutari – 13, simigii – 4, cârciumari – 13, boiangii – 2, curelari – 9, zugravi – 2, lumânari de seu – 1, dulgheri – 1, olari – 21, precupeți 14, tabaci – 1, fierari – 1, mămulari (vânzători de mărunțișuri) – 3.

La filiala Gorj a Arhivelor Statului fondul Prefectura jud. Gorj, dos. 60/ 1831 – 1832, filele 5 – 9, documentele consemnează împărțirea orașului Tg-Jiu în două „mahalale”.

Mahalaua de la deal, cu văpsaua neagră, era locuită de un bogasier, trei cojocari groși, cinci cismari, un bărbier, cinci brutari, patru cârciumari, un fierar, cinci curelari, șapte mămulari, un precupeț, un zugrav.

Mahalaua de la vale, cu văpseaua albastră, era locuită de trei cojocari groși, trei croitori, patru cismari, un brutar, patru cârciumari, un dulgher, un tabac, doi precupeți și 18 olari.

La 13 mai 1832, Visteria Țării Românești a acordat Cartea de Privilegii lui Friedrich Drexler, întemeietorul unei manufacturi de porțelanuri în orașul Tg-Jiu.

„Departamentul Finanțelor
Printipatul Țării Românești

Luându-se în băgare de seamă cererile de ajutor ce-au făcut D. Drecser spre a desăvârși fabrica de porțelanuri ce are în județul Gorjiu, întemeiată cu strădania și cheltuielile sale, în acest Departament, pă temeiturile predlojenii înaltei eșcelenții sale D. Deplin împuternicit prezident al prințipaturilor de la 24 ale trecutului februarie supt No. 294, spre însuflețirea și înariparea industriei dă dreptu(l) numitului:

1-iu) De a fi apărat de orice dare către stăpânire în curgere de 20 de ani, și de chiar dreptul capacității oricâți lăcuiitori streini va avea la această fabrică a dumnealui din alte țări.

2-lea) Să scutească de orice podvezi și angarale până la 25 de oameni ce-i va avea lucrători la această fabrică.

3-lea) Către aceasta ca să se păzească buna orânduială spre asemenea întâmplare, să îndatoreze D. Drecser, ca d-acum înainte în fiecare trei ani să hotărească și să publicatirească 7 zile de expoziție, în care într-o sală a fabricei ce va avea mai mare întindere, să puie de față toate lucrurile de orice formă și îmbunătățire ce vor ieși din această fabrică....

Iar dumnealui clăditorului carte de mulțumire...

Alexandru Vilaru, vel vistier

Secsia al III-lea

Anul 1832, mai 13

Nr. 787

Ștabul secsii, Scarlat Rosăt".

Catagrafia din 1835 cuprindea tabelul patentarilor din orașul Tg-Jiu: bogasieri – 4, brașoveni – 3, băcani – 3, cârciumari – 7, arendași – 6, cojocari subțiri – 4, cojocari groși – 6, abagii – 3, boiangii – 4, bărbieri – 1, lumânari – 2, simigii – 3, brutari – 2, argintari – 1, zugravi – 1, cismari – 13, curelari – 3, dulgheri – 25, fierari – 5, mămulari – 20, matrapazi – 55, precupeți – 29.

Schimbările economice, accelerate după reforma agrară din 1864, au determinat o diminuare a industriei artizanale și meșteșugărești familiale, întrucât țăranii, integrați forței de muncă lucrătoare a moșilor, nu mai aveau timp să practice și tradițiile meșteșugărești casnice.

Meseriile erau organizate în bresle sau corporații, desființate în 1873, când meșteșugarii, fără restricții în practicarea meseriei, achiziționarea materiilor prime ori stabilirea prețurilor, au fost aruncați

în vârtejul concurenței.

Au dispărut treptat micii meșteșugari, atrași de tot mai multe fabrici deschise, iar meseriașii mai importanți au prosperat, reușind, prin pricepere, să se impună făcând față concurenței bunurilor manufacturiere, acoperirii nevoii de materii prime și prețurilor.

O lege din 1877, care garanta sprijinul dezvoltării marii industrii, extins mereu până în 1912, a inclus și pe meșteșugarii, care foloseau cel puțin patru muncitori sau cooperativele meșteșugărești, cu cel puțin 20 membrii.

Legea mai prevedea că toate mărfurile, furnizate statului de fabricile autohtone, puteau avea prețuri cu până la 5% mai mari decât produsele similare din alte țări. S-au creat astfel, premisele dezvoltării industriei românești.

În „Darea de samă a primarului Tg-Jiului asupra situației acestui oraș, în anul 1879...”, capitolul III „Starea și actele stărei civile”, subcapitolul „Profesiunile” se consemna:

„În oraș, domnilor sunt 52 de profesii, adică: 37 proprietari, 108 funcționari, 84 studenți, 10 preoți, 190 agricoli, 81 băcani, 7 abagii, 20 fierari, 19 lemnari, 45 cismari, 4 cojocari, 329 servitori, 33 olari, 15 zidari, 19 lăutari, 8 potcovari, 6 birjari, 5 grădinari, 2 morari, 6 croitori, 7 croitorese, 8 măcelari, 5 bărbieri, 2 pescari, un mecanic, 3 tabaci, un fabricant de bere, un spițar, 16 brutari, 3 simigii, 6 bragagii, 10 avocați, 4 medici, 2 ingineri, 4 tapițeri, o modistă, un legător carte, 3 cafegii, un ceasornicar, un hăinar, 3 tinichigii, 3 dogari, 10 militari, 4 boiangii, 5 calfe, 12 ucenici, un cercelar, 5 brașoveni, 4 telegrafști, un plăpumar, 5 spălătorese, 177 servitoare.”

În subcapitolul „Industria”, se consemna: „Industria, domnilor, este aproape nulă în orașul nostru. Abia avem o berărie, care a produs anul acesta 300 vedre de bere 300, două lumânării, una de ceară, care a fabricat 1000 de oca și cealaltă de lumânări de seu, care a fabricat 400 de oca. Mai putem adăuga două tăbăcării care au lucrat: una 150 piei de boi și 50 piei de vițel și cealaltă 180 piei de bou și 30 piei de vițel,

Nu vă pot cita, domnilor, lucrările efectuate la cele 4 f(i)erării, care se găsesc în orașul nostru, fiindcă nu sunt sigur dacă înapoiază trăsurile și căruțele care se angajează să le repare într-o stare mai bună decât aceea în care le-au primit.”

(*Arhivele Statului București, fond M.A.I.dos.165/1881 filele 282-*

296)

După ce domnitorul Al. I. Cuza a promulgat, la 20 septembrie 1864, Legea de organizare a Camerelor de Comerț, publicată în Monitorul Oficial nr. 220 din 2/14 octombrie 1864, fila 1021, denumirea instituției a fost schimbată, după Legea de organizare din 1886, în Camera de Comerț și Industrie.

Conform legii, Camera de Comerț și Industrie era instituție publică, având personalitate juridică, creată în scopul susținerii intereselor Camerelor de Industrie, fiind și organe consultative și administrative care să contribuie la progresul economic al țării.

Obligația camerelor de comerț și Industrie de a ține evidența firmelor individuale și sociale era reglementată prin legea pentru înființarea unui registru al Comerțului din 10 aprilie 1931.

Activitatea Secției Gorj a Camerei de Comerț și Industrie s-a desfășurat sub controlul instituției din Craiova.

Secția și-a desfășurat activitatea din 1926, până în anul 1949, când atribuțiile i-au fost preluate de Secția Comercială a Comitatului Provizoriu al județului Gorj.

În dezvoltarea activității meșteșugărești, Școlile de Meserii au avut un rol deosebit în pregătirea meseriașilor pentru practicarea meșteșugurilor.

Și în județul Gorj s-a manifestat interes pentru școlirea meseriașilor.

Astfel, în sesiunea din 25 octombrie 1877 a Consiliului județean Gorj se arată "necesitatea înființării școlilor de meserii, căci lipsa de meseriași se simte în toată țara". Se solicită intervenția la Minister ca deocamdată să se primească la Școala de meserii din București și doi băieții din Gorj, ca în chipul acesta să se întindă meseriile" (Arhivele Statului București, fond M. A. I. inventar 315, dos. 204/1877, fila 44).

În județul Gorj prima consemnare, despre învățarea meseriei într-o școală, aparține lui C. Lianu, care, în „Monografia comunei Novaci-Gorj” (1935) se referea la predarea lucrului de mână la fete în anul 1879.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice recomandă, prin Ordinul 11248/1881, atragerea spre școlile publice a femeilor și călugărițelor” cari și-au făcut nume prin țesături de tot felul, croitorie și chiar mode”, ca să învețe pe ele meșteșugul popular de ele știut

(vezi Filiala Gorj a Arhivelor statului, fondul Primăria Târgu-Jiu, dosar nr.2/1881, pag.14). Inițierea tinerelor fete în arta țesăturilor și cusăturilor s-a făcut la Târgu-Jiu începând cu anul 1899, la Școala profesională de fete.

În anul 1893, preotul Ion Popișteanu a înființat, în satul Ursoaia (com. Negomir) o școală de meserii, care a funcționat până în anul 1924.

Dintr-o inițiativă particulară a profesorului Iuliu Moisil, directorul Gimnaziului „Tudor Vladimirescu” din Târgu-Jiu, în anul 1900, a fost înființată Școala de ceramică.

Școala a funcționat în același local cu Gimnaziul „Tudor Vladimirescu”, unde a avut ateliere și cuptoarele de ars, până în anul 1916, când a fost evacuată de prefectură.

După reluarea cursurilor, în ianuarie 1919, Școala a funcționat în localurile închiriate în casele lui Mihail Mitrescu, din strada Unirii, nr. 84 și în casele Profirei Schileru, din strada Victoriei, nr. 93.

Școala a funcționat până la 1 septembrie 1925, când s-a unificat cu Școala Inferioară De Meserii din Comuna Vădeni, devenind secție a acesteia.

Funcționarea Școlilor de meserii a fost reglementată mai târziu prin Legea asupra învățământului profesional din 29 august 1901 și Regulamentul de aplicare a legii asupra învățământului profesional din 12 martie 1904.

Scopul acestor reglementări legale l-a constituit răspândirea industriei mici în sate, elevii dobândind cunoștințe și deprinderi necesare exercitării diferitelor meserii, în raport cu nevoile și resursele locale.

În anul 1901 situația meseriilor și numărul meseriașilor din județul Gorj și din orașul Târgu-Jiu se prezintă astfel:

Nr. crt	Meserii	Județul Gorj Populațiune: 162.690 locuitori			Orașul Târgu-Jiu Populațiune: 6.634 locuitori			Total
		Români	Străini	Evrei	Români	Străini	Evrei	
13	Cismari	42	1	-	41	3	-	134
15	Croitori	24	-	-	31	2	1	58
16	Cruceri	7	-	-	-	1	-	8
17	Curelari	1	-	-	4	7	-	12
19	Dogari (Butnari)	69	5	-	4	3	-	81
20	Dulgheri	126	2	-	-	15	-	143
21	Fierari	133	1	-	7	15	-	155
25	Lemnari	143	-	-	-	2	-	145
26	Lingurari	25	-	-	-	-	-	25
28	Olari	75	-	-	30	-	-	105
32	Potcovari	1	-	-	26	-	-	27
34	Rogojinari	1	-	-	-	-	-	1
35	Rotari	167	-	-	1	6	-	174
36	Sobari	18	-	-	13	-	-	31
38	Tăbăcari	4	-	-	-	12	-	16
40	Tâmplari, stoleri de mobile	2	1	-	4	11	1	19
41	Zidari	27	-	-	8	14	-	49
52	Frângieri	-	-	-	18	-	-	18
65	Sculptori în lemn	-	-	-	1	-	-	1
66	Șelari (șeidăcani)	-	-	-	-	4	-	4

Situația fabricilor care se bucurau de avantajele legii pentru încurajarea industriei naționale până la date de 1 septembrie 1901, se prezenta astfel:

Nr. crt.	Specificarea industriei	Firma	Localitatea	Capital lei	Nr. și data jurnalului Consiliului de Miniștri care a acordat avantajele legii industriale	Privilegiile acordate	Data expirării privilegiilor acordate
26	Fabrică de cherestea	Ilie Miulescu	Târgu-Jiu, fostă în com. Vădeni	63390	No. 14 din 23 septembrie 1881		23 septembrie 1906
30	Fabrică de cherestea	Et. Famin	Com. Ohaba, jud. Gorj	146000	No. 7 din 14 octombrie 1892 No. 7 din 11 iunie 1893		14 octombrie 1907 11 iunie 1907
36	Fabrică de cherestea	Gr. Plada	Com. Novaci	60700	No. 7 din 19 octombrie 1893		18 august 1908
133	Fabrică de pielărie și tăbăcărie	Răsoiu Coman și Comșa	Târgu-Jiu	48670	No 5 din 27 ianuarie 1892		27 ianuarie 1892

Populația orașului Târgu-Jiu era, în 1901, de 6634 locuitori, în majoritate negustori și meseriași: abagii, tipografi, boiangii, cismari, dulgheri, olari și tăbăcari. Ei au fost uniți, la începutul secolului XX, prin strădania tipografului Nicu D. Miloșescu în Societatea „Meseriașul”, apoi în „Cooperativa Meseriilor Unite” din Târgu-Jiu.

În „Expunerea situației județului Gorj prezentată Consiliului General, în sesiunea ordinară a anului 1909, de Prefectura județului Gorj” apare consemnată situația meseriașilor din județ și din orașul Târgu Jiu, la 15 septembrie 1909: armurieri – 2 (în Gorj), din care în Târgu-Jiu – 2, abagii – 128 în Gorj (77 în Târgu-Jiu), boiangii 24 (12), bărbieri – 18 (18); brutari – 65(50), cismari - 186 (121), croitori – 98 (32), cojocari – 117 (10); ceasornicari – 13 (10), cofetari – 18 (10), cărămidari – 9 (8), dulgheri – 256 (29), dogari – 121 (8), fierari – 286 (23), vărari – 5 (3), lăutari – 116 (30), lumânărari – 19 (10), mecanici – 21 (21), modiste - 11 (9), olari – 229 (27), plăpumari – 4(4), rotari - 174 (11), perieri – 12 (12), tăbăcari – 34 (23), tinichigii – 30 (28), tipografi – 17 (17), tapițeri – 5 (5), tâmplari - 210 (39), zidari – 123 (62), zugravi – 61 (61).

În anul 1929, în Târgu Jiu, existau următoarele bresle de meseriași: a fierarilor, cismarilor, tipografilor, tâmplarilor, brutarilor, bărbierilor, tăbăcarilor, zidarilor, lemnarilor, dogarilor, croitorilor, boiangiilor, zugravilor.

(„Gorjanul” – nr. 19/ 15 – 20 ianuarie 1929, p. 3)

În anul 1930 micile ateliere meșteșugărești, slab dotate și cu producție scăzută, erau în număr de 1032, iar în cadrul lor lucrau 2 – 3 muncitori.

Pregătirea meseriașilor la școlile din județ s-a făcut simțită.

Meseriașii erau, după lege, beneficiari ai ocrotirilor sociale, atunci când rămâneau fără loc de muncă. Adresa către Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, prin care se solicită ajutor pentru 60 de meseriași, capi de familie, care au rămas fără lucru, datată 27 iulie 1934 este edificatoare în acest sens.

Între anii 1933 – 1938 s-a constatat o dezvoltare a industriei, mai ales după apariția legii din 1 august 1936, care încuraja înființarea de noi fabrici făcând să crească importanța burgheziei. S-a construit Fabrica de Țigarete, Fabrica de Confecții pentru Armată, Fabrica de Topire a Inului și Cănepii din Vădeni, Ateliere

Meșteșugărești, între care și cel de Țesut Covoare, înființat de Arethia Tătărescu, în cadrul Ligii Femeilor Gorjene, tăbăcării, fabrică produse refractare, unități de industrie alimentară.

Industrializarea masivă a Gorjului: mineritul (în zonele Motru, Rovinari și Albeni), energetica (termocentralele Rovinari și Turceni), extracția și prelucrarea petrolului (Țicleni, Târgu- Cărbunești, Stoina, Turburea), fabricile și uzinele (de la Târgu Jiu și Sadu), a cauzat exodul populației de la sat spre oraș.

Întrucât majoritatea celor care s-au încadrat în industrie erau și pricepuți meșteșugari, s-a ajuns la o diminuare a producției meșteșugărești la sate.

Practicarea meșteșugurilor a fost descurajată și de cerința pieței, în scădere, în condițiile pătrunderii bunurilor mai ieftine, produse industrial.

Aceste aspecte au făcut să scadă și interesul tinerilor pentru meseriile înaintașilor lor.

Actualmente, instruirea lor se mai face în cadrul cercurilor Școlii Populare de Arte și Meserii Târgu Jiu, în speranța că oamenii satelor își vor găsi meseriașii de care vor avea nevoie.

III. DOCUMENTAR ȘI MEMORIALISTICĂ

Alexandru Ștefulescu - istoricul (II)

Gheorghe NICHIFOR

„Într-o foarte frumoasă publicație, împodobită cu mulțime de stampe bine făcute de Alexandru Ștefulescu dă, sub titlul "Gorjul istoric și pitoresc" o culegere foarte îmbelșugată de inscripții și extrase de documente, de mare însemnătate". Prezentarea aparține savantului N. Iorga, impresionat plăcut de această remarcabilă apariție editorială¹. Cartea, în fapt o monografie complexă, poate fi etichetate drept o realizare temerară, întrucât până la autor și chiar de la el, nu s-au mai întreprins pentru Gorj asemenea lucrări. Studiind hrisoavele domnești și celelalte izvoare vechi colecționate, autorul nu a avut în vedere numai descrierea localităților și a monumentelor istorice, ci și prezentarea unor instituții(scoală, biserică, administrație etc.) sau chiar fenomene și practici sociale străine vremii sale, cu atât mai mult zilelor noastre. Pentru a fi mai concreți, vom enumera câteva, urmând a reveni ulterior cu explicații: dușegubina, adopțiunea fraternă pe moșie, protimisul, excluderea fetelor de la moștenirea moșiei, martorii cu trăiști de pământ, carte de blestem, pământ în cârcă, brazdă pe cap, jurămintele în biserică cu lumânări aprinse și apoi repede stinse cu imprecția teribilă „așa să li se stingă neamul dacă nu vor arăta adevărul", chemarea rudelor apropiate ca martorii cei mai importanți, responsabilitatea neamurilor pentru faptele membrilor familiei etc. Sunt informații utile până în zilele noastre, căci gorjenii se mai află încă în posesia unor documente vechi².

Încă de la început, Alexandru Ștefulescu semnalează, între localitățile Schela și Arsuri, pe un platou numit de localnici „Morminții Hărăborenilor", mai multe șiruri de pietre de mari dimensiuni, amplasate la distanțe egale, pe care le asimilează dolmenilor străvechi. Sub unul

dintre acestea a descoperit un strat de cenușă, fragmente ceramice și unelte de piatră³. Este o dovadă în plus că paleta de preocupări a istoricului este foarte largă, cunoștințele sale acoperind practic toate epocile istorice.

Pe linia abilităților sale arheologice, Ștefulescu indică prezența unor complexe sau vestigii arheologice din epoca pietrei și a bronzului la Roșia de Amaradia, Vârț, Glodeni, Valea Deșului, Aninoasa etc. Epoca stăpânirii romane îi oferă prilejul de a face referiri cu privire la castrarele de la Bârlești, Porceni, Glodeni, Vârț, Săcelu, precum și la drumurile care uneau această zonă cu Sarmisegetuza și cu regiunile din sudul Dunării. „Mai sunt și alte drumuri romane nedescoperite încă - spunea istoricul – deoarece în Gorj nu s-au întreprins până acum cercetări sistematice asupra epocii romane”⁴. Intr-adevăr, semnalul tras avea să-i stimuleze pe cercetătorii perioadei interbelice⁵ și chiar pe cei ai generației noastre⁶. Primul județ al Țării Românești, atestat documentar, a fost Jaleș, deja consacrat în istoriografia noastră, așa cum se poate vedea în orice manual de dată mai recentă. Alexandru Ștefulescu susținea aceasta la începutul secolului al XX-lea, când a adăugat și faptul că „acei cnezi basarabi și-au avut mai întâi reședința pe Jaleș, în Dăbăcești, (azi Brădiceni – n.n.) sau în altă parte deoarece numirea de județ de Jaleș, durează și în timpul lui Mircea cel Mare”⁷.

Înainte de toate, Alexandru Ștefulescu a reușit să înfăptuiască o hartă a modificărilor pe care le-a suferit Gorjul din punct de vedere teritorial, de-a lungul timpului. Acestui județ i s-au adăugat sau i-au fost luate unele localități, în favoarea sau defavoarea județelor Dolj, Mehedinți și Vâlcea⁸. De asemenea, depistează un număr însemnat de localități care au dispărut (Amarul, Balomirești, Răzleul, Rușăști, Slătioara, Spineni, Ursari) sau care și-au schimbat denumirea (Bilugești – Bălăcești de Sus, Borăști – Boroșteni, Brătiești – Purcari, Cincu – Prunești, Crivinile – Părău, Curte – Curtișoara, Groșani – Vânăta, Gruieni – Hurezani de Sus, Popești – Logrești Moșteni, Năsapu – Ceplea, Petreștii Scurtului – Petreștii de Jos, Poenile – Poenari, Sărăcinești – Musculești, Tunșii de Sus – Agaia, Vălarii – Valea cu apă)⁹.

Prezentarea generală a județului Gorj continuă cu situația populației satelor, unde pe bază de documente, la care vom face referire mai târziu, sunt abordate fenomene sociale cum ar fi eliberarea de rumânie și dăruirea ȝiganilor, precum și cu prezentarea unor instituții și demnități ce funcționau la nivel local (pârcălabii, vornicii ispravniciei, polcovniciei, vătafi de plai), a justiției, cultelor, instrucțiunii publice, a unităților de măsură, modul de viață etc.¹⁰

Incursiunile în istoria diferitelor zone din Gorj se face adoptându-se formula ordonării alfabetică. Se începe cu Baia de Fier, localitate situată la 50 km de reședința județului, căruia i se face o adevărată micromonografie istorică. Reținem bogata documentație, valorificată și de autorii contemporani¹¹, ce demonstrează rolul important al așezării în evul mediu, datorită bogatelor sale resurse de fier. De asemenea, biserica, al cărei ctitor, vornicul Constantin Brâncoveanu, viitorul domn apare în pictura bine conservată de la intrare, împreună cu soția și doi copii¹².

Pe șoseaua Târgu-Jiu – Rm.Vâlcea se află Bălcești, așezare străveche, amintită în documente și preferată pentru poziția sa foarte bună de marii dregători ai timpului. În 1732, pe malurile „zgomotosului Gilort”, consilierul împărătesc (Oltenia se afla sub ocupație austriacă), Ilie Știrbu, a înălțat biserica din localitate. Este un nou prilej, pentru istoricul gorjean, de a da frâu liber laturii sale romantice.

„Pierdut pe gânduri – meditează el – te așezi pe piatra mută a mormântului din biserică și mintea ți se umple îndată de o arzătoare dorință de a rupe taina ce înconjoară piatra nescrisă și sufletul ți se umple de un groaznic chin la care te simți osândit de acela care nu i-a dat limbă să grăiască, să istorisească din vremile trecute întâmplările ale căror martori fără grai a rămas!(...) gândul zbuciumat se azvârle atunci asupra pereților întunecați de fumul lumânărilor și de praf, ștersi de vremuri, și scotocești prin zugrăvelile rămase chipul aceluia care a jucat un rol atât de însemnat în viața lui ca nobil de neam și înrudit cu Bengeștii, cât și ca dregător înalt, fiind consilier împărătesc în Craiova, pe lângă banul Gheorghe Cantacuzino.”¹³

În apropiere se află localitatea Bengești, unde au trăit vestiții boieri din neamul lui Benga¹⁴, între care și stolnicul cumnat cu Basarab al III-lea cel tânăr (1474, 1479-1482). Ruinele caselor, în care aceștia au locuit de-a lungul secolelor, se mai vedeau încă la acea dată, ca și biserica realizată de Stoica Bengescu, în 1729, așa cum arată inscripția în piatră, reprodusă de Ștefulescu.¹⁵

Dintre toți, Stoica Bengescu este reținut mai mult de către istorici¹⁶. Și-a început cariera politică sub C. Brâncoveanu și a ajuns la apogeu după 1700. Alături de alte personalități marcante s-a aflat în mijlocul a ceea ce istoriografia numește „partida națională”. În 1716, când a izbucnit răscoala de peste Olt, care a dus la detronarea primului domn fanariot, era mare serdar și a semnat alături de 66 boieri din Târgu-Jiu petiția către prințul Eugeniu de Savoia. Aceasta era îndreptată contra boierilor Băleanu și Știrbei, ce erau favorabili turcilor. Pentru serviciile aduse a primit onoruri și slujbe mari de la austrieci. Când s-a organizat administrația imperială în Oltenia, în 1718, Stoica Bengescu s-a numărat printre cei patru consilieri imperiali.¹⁷

Și în această situație, Alexandru Ștefulescu dovedește puternica sa integrare în spiritul istoriografiei epocii, caracterizată printr-un deosebit avânt al științelor auxiliare, în cazul de față al genealogiei.¹⁸

Chiar dacă lucrarea nu este o cercetare genealogică propriu-zisă, el stăpânește în cazul familiei Bengescu, dar și în alte situații, instrumentele alcătuirii arborelui și a tablei genealogice¹⁹.

Crasna (în traducere din slavă „frumoasa”) este analizată pe un spațiu întins²⁰, de la primele atestări documentare (1486), până la impunătorul așezământ religios – schit în vremea lui Ștefulescu -, în trecut mănăstire. Referindu-se la catapeteasma bisericii, el face o splendidă descriere, demnă de un adevărat critic de artă. „O floare uimitoare – scrie istoricul – de jos până sus, plină de măreție și gust, împletită cu abilitate și eleganță neîntrecută, săpată cu o daltă măiestrită, umplută cu iconițe artistice, încinsă cu brâne de o finețe admirabilă și sus, sus de tot, încoronată cu o maiestooasă, dar dureroasă răstignire, ce tronează peste simpaticele chipuri ale lui Matei Basarab și mitropolitul

Ștefan, neuitatul arhipastor al Munteniei din timpul tălmăcirii cărților de pe slavonește în românește. Totul e lucrat cu artă și îmbelșugare, ceea ce face admirațiunea tuturor vizitatorilor Crasnei. Materialul, forma și inscripțiunile înfățișează în toată splendoarea lor, viața religioasă a românilor, din veacul al XVII-lea, epoca prin excelență a clădirii mănăstirilor.”²¹

Prezentarea așezământului religios cuprinde și pictura, clopotele, inscripțiile în slavonă și traduse, istoricul cu aportul fiecăruia din ctitori, imagini etc. Nu vom zăbovi asupra lor întrucât mănăstirei Crasna i-a fost dedicată o lucrare specială.

Pentru descrierea defileului Jiului, Alexandru Ștefulescu alcătuiește un veritabil traseu documentar, evidențiind pe baza izvoarelor scrise existența în timp a monumentelor și localităților: Șișești, Vădeni, (azi cartier al Târgu-Jiului), Curtișoara (cu biserica din 1789 și „cula cea mai elegantă din Gorj”²²), Bârlești (unde se află castrul roman)²³, Bumbesti Jiu, mănăstirea Vișina (ridicată de Mircea cel Bătrân)²⁴, Lainici (schitul său călugăresc)²⁵.

La Vădeni, autorul se oprește insistent asupra familiei Brăiloiu, cea care l-a dat pe renumitul ban al Craiovei, Cornea.²⁶ Astfel, în partea finală a cărții, aflăm că unul din descendenții banului, Dumitrașcu Brăiloiu a fost o figură reprezentativă a administrației austriece în Oltenia²⁷, exemplu reliefat și de Șerban Papacostea, autorul celei mai documentate lucrări pe această problemă²⁸. De asemenea, îi are în vedere pe Vasile Brăiloiu, călugăr la mănăstirea Tismana, căreia i-a lăsat o importantă avere și pe Matei, postelnicul, prefect al județului, atunci când boierii din Târgu-Jiu s-au plâns principelui de Savoia împotriva boierilor Băleanu și Știrbei, considerați pentru atitudinea lor filo-turcă „vrăjmași ai țării”²⁹.

Istoricul face referiri și la alți reprezentanți din rândul membrilor familiei Brăiloiu dovedind o stăpânire perfectă a genealogiei acestuia. „Se mai cunosc – scrie el – dintre Brăiloi, pe la 1664, Barbu și Udrea Brăiloiu, cu fiii săi Matei (amintit de noi deja – n.n.) și Constantin, de pe la 1665, pe Drăghici Brăiloiu, la 1668, pe Stoica vătaful Brăiloiu, pe la

1722, pe Fota și Barbu Brăiloiu, pe la 1725, pe Stanciu Brăiloiu, la 1726, pe Diicu Brăiloiu, la 1741, pe Radu velpitar Brăiloiu, de pe la 1767, căruia i se zice Peștenarul, după proprietățile sale de la Peșteana de sus și de jos de pe Jii, tatăl Saftei și Aniței Brăiloiu, măritată, aceasta din urmă, după medelnicerul Simion Mengiari, ispravnicul județului, pe la 1812”.³⁰

Nu putea lipsi descrierea minuțioasă a bisericii de la Vădeni, ctitorită de marele ban , Cornea Brăiloiu „mărturie vie a timpurilor de adâncă pietate și nestatornicie politică prin care a trecut țara noastră.”³¹

Nu este singura dată când Alexandru Ștefulescu își îndeamnă conjuđenii la respectarea credinței străbune, invocând exemplul înaintașilor. Să nu uităm că lucrarea apare în anii, când la Târgu-Jiu se făceau eforturi pentru contracararea unor influențe catolice și reformatate venite de peste munți. Este exact perioada când aici, în Gorj, ilustrul cărturar ardelean, Ștefan Bobancu scotea revista „Paza neamului”³²

Traseul către Novaci este parcurs prin identificarea unor izvoare ce atestă existența localităților: Vărsături, Drăgoieni, (ambele în zilele noastre cartiere ale municipiului Târgu-Jiu), Vierzuri (cătun al comunei Bălănești), Pișteștii din Deal, Copăcioasa, Scoarța, Colibași, Câmpu Mare, Bengești, Ciocadia (cu biserica din 1809), Huluba și Pociovaliștea.³³

Remarcăm un interesant arbore genealogic al familiei Săftoiu, care urcă din 1577, de la Stan Blaj, până în 1899 când moare Grigore Săftoiu. Din rândul membrilor acesteia s-a ridicat sărdarul Gr. Săftoiu (tatăl celui amintit anterior), ctitorul bisericii de zid de la Vierzuri.³⁴

Atent, minuțios chiar, Alexandru Ștefulescu scoate la iveală zapise, hotărnicii, eliberări din rumânie și chiar obiecte vechi, cum ar fi o cruce de lemn, aflată la biserica din Pociovaliște, inscripționată cu anul 7002 (1494)³⁵.

Drumul ia sfârșit la Novaci, localitate ce înregistra la vremea aceea 1256 locuitori – azi un cochet orășel de munte – pe care istoricul îl găsește atestat într-un document din vremea lui Matei Basarab³⁶. Pe o înălțime, în satul Novaci-Străini ființa o bisericuță de lemn, considerată de Ștefulescu cea mai veche din localitate. Valorificând informații orale se

avansează presupunerea că la intrarea Gilortului în Novaci s-au aflat odinioară două schituri, unul de călugări, refugiați de la Tismana, altul de călugărițe³⁷.

În zona Orlea-Tismana, prin aceleași procedee, autorul prezintă localitățile: Pocruia (atestată în vremea lui Mircea cel Bătrân), Izvarna, Racoți, Câlcești, Răraul, Didilești, Vâlceana, Ciuperceni, Vârț (unde se află, amintit deja, castru de pământ) și Rogojelu, la confluența Jaleșului cu Tismana³⁸.

Într-una „dintre cele mai frumoase și răpitoare regiuni din Gorj”, Alexandru Ștefulescu se dovedește a fi un remarcabil promotor al tezei romanității și continuității. „Aici - spune el – gorjenii s-au adăpostit de la colonizarea romană și neîntrerupt și-au dus traiul din tată în fiu până azi”³⁹. Argumentele sale nu sunt numai de natură teoretică întrucât sunt aduse în discuție și dovezile arheologice, cum ar fi cele descoperite la „Cioaca cu bani”, de pe raza localității Vârț. În ceea ce privește castrul roman, ale cărui urme Ștefulescu le consemnează, i se alătură și drumul, ce încă mai era vizibil în pădurea de la malul Tismanei⁴⁰.

Pociovaliștea era o comună alcătuită dintr-un singur cătun, așezată în apropierea muntelui Pleșa, unde se află cunoscuta peșteră a lui Pahomie. Cântată de poetul Grigore Alexandrescu, localitatea ce beneficiază de frumusețe naturală fără pereche, inclusiv de o mănăstire medievală, a făcut obiectul unei lucrări de sine stătătoare, asupra căreia vom face referiri cu alt prilej. Și în „Gorjul istoric...” greutatea cade pe așezământul religios ca monument de artă și ca loc de reculegere pentru credincioși. Valoarea prezentării istorice este sporită de utilizarea unui număr important de izvoare, pe care le traduce și uneori, ce e drept destul de firav, le comentează.⁴¹

Spre Runcu, traseul documentar se oprește în satul Lelești, amintit într-un hrisov de la Vlad Călugărul (1487), Frătești, Suseni și Dobrița (care „a aparținut Buzeștilor, Cantacuzinilor, Ceanogililor, Sâmbotenilor, Oțeteleșanilor și Culcerilor”⁴²), Runcu „așezat la picioarele frumoșilor munți ai Gorjului”⁴³ a aparținut banilor Craiovei și domnitorului Radu Șerban. Pentru vechea biserică de aici, Ștefulescu amintește o

legendă care spune că ar fi fost ridicată de soția lui Mihai Viteazul⁴⁴.

Această situație – și nu este singulară în opera istoricului – dovedește aria cuprinzătoare a surselor pe care le utilizează pentru a-și formula discursul istoric. Și mai mult, atent la fiecare detaliu, immortalizează cu aparatul de fotografiat, un auxiliar prețios și nu la îndemâna oricui în acei ani, o scenă dramatică datând din anul 1835 pe care o relatează, cu mult suflet cititorilor. „Ioana, preoteasa sfâșiată de durere – scrie el – plânge încovoiată pe coșciugul a doi fii ai săi răpiți de moarte abia în dimineața vieții, iar popa Enache, preotul bisericii, în haine sacerdotale le zice Sfânta pomenire.”⁴⁵

Stațiunea Săcelu, udată de râul Blahnița, se bucură, cum susține Ștefulescu, de „recunoștința suferinzilor care de mii de ani și-au redobândit sănătatea prin puterea vindecătoare a apelor sale minerale”⁴⁶.

Istoricul semnalează descoperirea a numeroase fragmente antice, multe dintre ele găsindu-se deja la Muzeul Gorjului, care luase ființă la inițiativa sa, și-i îndeamnă pe arheologi la cercetări sistematice⁴⁷.

Formația sa didactică se observă aici, căci nu ezită a face observații de natură igienică atunci când se referă la termele romane. Strămoșii noștri – scrie el – „prețuiu curățenia corpului excepțional mai mult decât strănepoții lor, nu numai ce pe la sate, de care nu se mai poate zice nimic, dar chiar de cei de prin orașe.”⁴⁸

Stăneștii, „una dintre cele mai frumoase poziții din Gorj, pe malurile Șușiței, lângă munți”⁴⁹, este atestat din 1521 într-un hrisov de la Neagoe Basarab. Un semnificativ monument al satului îl reprezintă biserica întemeiată în 1732 de către „marele comisariu” Constantin Obedeanu. Pe pereți, se află, alături de scene religioase, și portrete ale familiei Bicescu și Știrbei⁵⁰. Este bine să precizăm că înaintașii domnitorului Gheorghe Bicescu sunt originari din Gorj, ei apărând ca mari proprietari, în documente din 1610.⁵¹ Surprinzător, lucrări de dată recentă susțin că „prima mențiune documentară scrisă a numelui Bicescu pe meleagurile Gorjului apare la 6 septembrie 1720”⁵². Un argument în plus în afirmarea ideii că oricine dorește să refacă trecutul Gorjului are obligația să-l studieze foarte atent pe cel mai prolific și mai

documentat istoric al acestui meleag.

Drumul spre Strâmba, localitate care se bucură și ea de o monografie specială, trece prin Romanești (atestat la 1486), Iași, Cârbești, Poiana (unde se află cula Poenarilor), Roșia Jiu, Fărcășești, Valea cu apă (în apropierea căreia a fost întemeiat în 1709 schitul Aninoasa), Peșteana de Jos și Urdarii de Sus. De o tratare amănunțită se bucură localitatea și mănăstirea Strâmba⁵³.

Dintre boierii Poienari, Alexandru Ștefulescu îl remarcă pe Barbu, făcând apel la un hrisov din timpul lui Matei Basarab⁵⁴. Devenit mare ban al Craiovei s-a dovedit un bun gospodar și sprijinitor al culturii, dovadă mănăstirile pe care le-a ctitorit și legiuirile tipărite la Govora⁵⁵.

Localitatea Șomănești „moșie de predilecție a familiei boierești Bălăcești, în care credința, iubirea de țară și bravura erau calități principale”⁵⁶ este menționată într-un hrisov de la Radu Mihnea din 1613. Într-o „veselă și încântătoare câmpie” se află biserica familiei Bălăcești construită după părerea autorului în stil bizantin. O situație mai aparte se referă la existență în biserică a mormântului căpitanului Fota Bălăcescu, participant la asediul Vienei din 1683. „Un ofițer gorjean – apreciază cu luciditate istoricul – lua parte la acea expediție turcească, care în ziua de 22 septembrie 1683 se sfârși cu completa sfărâmare a armatei musulmane și cu începutul decăderii Imperiului turc, ce se urmează cu pași repezi și în ziua de azi”⁵⁷. Mai multe pagini dezvoltă complicatele raporturi internaționale adiacente evenimentului și comportamentul pro austriac al domnitorului Șerban Cantacuziho. Bun cunoscător al faptelor istorice, Alexandru Ștefulescu dovedește și un acut simț al prezentului și viitorului, atunci când se referă la destinul Imperiului roman. El integrează eficient elemente ale istoriei locale în cea națională și, mai departe, în istoria universală.

Drumul către Tismana, „unul dintre cele mai pitorești și mai plăcute”⁵⁸, străbate Slobozia, pădurea Ursaților, Răchiții (care au aparținut lui Toma Cantacuzino), Arcani, (unul din cele mai mari și mai bogate sate din județ, menționat în diploma regelui maghiar Sigismund din 28 octombrie 1429⁵⁹) Dăbăcești⁶⁰ (reședința fostului județ Jaleș), Frâncești

și ajunge la podul de pe Bistrița din fața Peștișanilor Până aici se poate ajunge și la un alt traseu istoric ce însoțește șoseaua Târgu-Jiu-Turnu Severin: Voinigești, Bălești, Tămășești, Tâlpășești, Ceauru, Copăceni, Telești (aici Ștefulescu semnalează existența unor tumuli, unde s-au găsit urne cu cenușă și oase calcinate ,precum și zăbale de fier pentru cai⁶¹), Drăgoiești, Brădiceni (unde au fost așezați în 1719 un număr de bulgari, cărora li s-a oferit protecție austriacă⁶²

Ajungându-se la râul Bistrița, se intră în localitatea Peștișani, localitate atestată în 1525, despre care vorbesc și alte documente.⁶³

Vom stărui, căci Ștefulescu o face la rândul său, asupra localității Dăbăcești, presupusă a fi reședința județului Jaleș, primul județ al Țării Românești atestat documentar. Istoricul gorjean presupune că un anume Dumitru Doboka, fiul lui Ștefan Micu, ban maghiar al Severinului, s-ar fi stabilit pe aceste locuri, fiind amintit într-un hrisov de Mircea cel Bătrân. De la el, localitatea a primit acest nume

Bun cunoscător al operei lui B.P.Hașdeu, Alexandru Ștefulescu arată că doamna Clara, cea de a doua soție a domnitorului Nicolae Alexandru era nepoata lui Ștefan Micu și mama domnitorului Radu I, ctitorul mănăstirii Tismana Dumitru Doboka ar fi trecut și el în Muntenia, preluând religia ortodoxă, ceea ce duce la schimbarea numelui în Dăbăcescu.

Pe la 1385, vechiul domeniul al „Dăbăceștilor de Jaleș” cuprindea o zonă bogată străbătută de râul Jaleș, incluzând satele: Runcu, Bălțișoara, Bâlta, Brădiceni, Sănătești, Dobrița, Arcani, Stroiești, Copăceni, Stolojani ș.a.⁶⁴

La Boroșteni, grație colaborării sale cu învățătorul G.Popescu-Peștișani, acordă atenție ruinelor ce se mai vedeau în vremea aceea, numite de localnici „Scaunul Turcului”⁶⁵. Din nefericire, după informațiile noastre nimeni nu s-a preocupat să valorifice ceea ce semnala Ștefulescu în urmă cu peste un veac.

Traseul, ce trebuie urmat până la cascada de la Vaideei, îi prilejuiește autorului o incursiune în genealogia familiei Buzescu⁶⁶. Buzeștii, după tradiția din Gorj, ar fi originari din cătunul Buzești. Au fost

proprietari în Târgu-Jiu, înainte de Mircea Ciobanul (1545). Tatăl fraților Buzești a fost armașul Radu Buzescu, iar bunicul lor, după tată, a fost Vlad Buzescu, fost mare ban. Acesta pare a fi fost unul din cei mai vechi proprietari din Târgu-Jiu și care, de aici, a trecut la Căluu, în Romanați, unde a pus bazele mănăstirii Căluu, în timpul lui Neagoe Basarab și apoi la Cepturoaia, unde, pe la 1574, a fost înmormântată nora sa, Maria, mama celor trei frați Buzești.

Ruinele „caselor bolovănite”, ce au aparținut familiei Buzescu, se mai vedeau la cumpăna secolelor XIX și XX. În apropiere, la Corbeni, a trăit popa Gherghe, tatăl Simei Stolniceasa, soția lui Stroe Buzescu, „minunea cavalerilor din secolul al XVI-lea, cel mai vestit general al lui Mihai Viteaz și Radu Șerban”⁶⁷. Bun cunoscător al operei lui Nicolae Iorga, Ștefulescu reia teza acestuia cu privire la posibilitatea ca Stroe Buzescu să fie încoronat, pe care „a refuzat-o obiectând că e prea tânăr și a făcut să cadă pe capul unchiului său, după mamă, Radu Șerban.”⁶⁸

Spre Vladimir, se trece pe lângă Comănești (amintit de Laiotă Basarab în 1475) apoi Pojogeni și Târgu Cărbunești (unde cel mai vechi monument îl reprezintă biserica polcovnicului Mihai Colțăscu, ridicată prin 1780).

Spre răsărit este amintită comuna Jupânești, atestată din 1485, într-un hrisov emis de Vlad Călugăru, apoi Vierșani, Rogojina, Bărbătești. Pe malul drept al Gilortului se află comuna Musculești, unde existase până de curând cula boierilor Moscu⁶⁹. În zonă, se află și Andreești, amintit în 1576 și Vladimir „satul natal al eroului național Tudor Vladimirescu, care a pecetluit cu sângele său ideea de independență”.⁷⁰ Într-un facsimil, reprodus de un document descoperit de Alexandru Ștefulescu (o scrisoare din 5 septembrie 1820, adresată la Craiova medelnicerului Grigore Bălțeanu), se vede foarte bine semnătura lui Tudor⁷¹.

În capitolul, intitulat „Spre Zorlești”, se fac referiri la Albeni (sat atestat la sfârșitul secolului al XV-lea, unde se află „o măreață biserică de zid”⁷², ridicată în vremea lui Mihai Viteazul), Prunești, Negoiești (renumit pentru viile sale și pentru biserica înălțată de Staicu Bengescu

la 1730⁷³), Prigoria și Zorlești (în trecut Zorilești).

Preocupat de istoria așezămintelor religioase, Alexandru Ștefulescu acordă atenție cuvenită și bisericilor familiei Magheru din Bârzeiul de Gilort. Cea mai veche a fost construită în 1775 de către protopopul Ion Măghieru, în curtea ei aflându-se casele, în care s-a născut Gheorghe Magheru, viitorul general revoluționar. Cealaltă biserică a fost înălțată în 1824.⁷⁴

Continuând pe aceeași linie, ni se pare util să extragem din „Gorjul istoric și pitoresc” și acele elemente care ilustrează preocuparea istoricului pentru evidențierea evoluției picturii religioase în Gorj. Sporadic, prelungirea în timp a acestor practici artistice, având aceleași conotații rituale, se mai întâlnește și azi în unele satele gorjenești.⁷⁵ De altfel, cercetătorul care se oprește asupra istoriei artei religioase nu are cum să eludeze această lucrare.⁷⁶

Facem precizarea că în secolele XVII-XIX, ca și astăzi, pictorii zugravi proveneau din rândul țăranilor simpli sau preoților și călugărilor, cu mai multă sau mai puțină știință de carte. Talentul lor se materializa în icoane sau în pictura bisericilor. Cei mai mulți au rămas anonimi, pentru că nu s-au trecut nici măcar în pisania bisericii. Altor, le-au rămas numele și Alexandru Ștefulescu are gratitudinea să-i consemneze. Cele câteva exemple vor debuta cu biserica de la Șomânești, ctitoria boierilor Bălăcești. Edificiul a fost isprăvit în 1717 și cuprinde la intrare inscripția: „Această sfântă biserică s-au zugrăvit de mâinile cele de țărană: Ioan, lancu, lane, Matei, Ion, zugravi și s-au început a se zugrăvi din luna mai 13 și s-au săvârșit la septembrie 15, leat 7259 (1750)”⁷⁷. Un alt edificiu religios, biserica „Sfântului Ioan Botezătorul” din Târgu Cărbunești, a fost zugrăvită de un alt „Matei zugrav și Gheorghe, calfă zugrav”⁷⁸.

O inscripție de la biserica din Arhoți, comuna Bălești, datată 20 octombrie 1679, amintește despre „Nicolae zugrav din Urez”⁷⁹, iar într-o inscripție din Biserica Mare a mănăstirii Polovragi, amplasată sub tabloul „Acoperământul Maicii Domnului”, se poate citi numele lui Constandin zugravul, de pe la 1712⁸⁰.

Biserica din Albeni, construită în timpul lui Mihai Racoviță (1730-

1731), de C.Săulescu –Albeanu a fost zugrăvită de „Constandin și Dumitru Pociovălișteni în anii din urmă”, ceea ce înseamnă către sfârșitul secolului al XIX-lea⁸¹.

Un personaj aparte, prezent în lucrarea lui Alexandru Ștefulescu este Vasile Diaconu. Pictor și cărturar, el a emigrat din comuna Stănești sau Romanеști în 1736, în Banat, unde după obiceiul timpului a fondat mai multe sate de coloniști olteni.⁸² La Srediștea a înființat o școală, ajunsă în timp, cu renume, în care, pe lângă „mai multe științe”, a propus să se predea și „măiestria picturii”. Din aceste motive a fost uneori considerat „un fel de Gheorghe Lazăr pentru Banat”⁸³.

În Gorj a participat la realizarea picturii bisericii din Vădeni, întemeiată în 1700 de Cornea Brăiloiu, mare ban al Olteniei și de soția sa, Stanca. În altar, istoricul a depistat o inscripție ce-i amintea pe: „Ranite (pe care-l transcrie greșit – n.n.), Gligorie, Vasile, zugrafi, 7240 (1732), Ion ucenic”⁸⁴. De asemenea, pe o icoană a bisericii din Peștișani, sub anul 1735, noiembrie 13, e scris: „Iată eu, păcătosul, robul tău stăpâne, Vasile diacon, zugrav”.⁸⁵

În ce cel privește pe Gligorie, amintit anterior, îl regăsim într-o inscripție din 1757 a schitului Crasna, ctitoria pitarului Dumitru Filișanu, din sec .al XVII-lea, unde stă scris: „Pis(ania) Gligorie zugraf i sinovi ego (și cu fiul său) Ion”.⁸⁶

Biserica din Baia de Fier, clădită sub oblăduirea episcopului Clement , în 1749, aflăm că a fost pictată în 1753, de „zugravii ieromonahul Dimitrie cu Teodor Și Pană, frații săi”⁸⁷. În alte lucrări ale lui Ștefulescu mai sunt amintiți Mihai de Tismana, așa cum se poate vedea la schitul Cioclovina de Jos⁸⁸ sau un alt Mihai, de la Cornești, de numele căruia se leagă pictura bisericii Sf.Nicolae din Târgu-Jiu, realizată în 1812.

Cele câteva anexe, unde se duc și corecturi la materiale apărute anterior, indicele de nume, bogata ilustrație, caracterizată prin acuratețe și o riguroasă selecție, sporește valoarea lucrării. Alexandru Ștefulescu este, aici, un istoric remarcabil, tratarea istoriei Gorjului se face argumentat, documentele reprezentând principala sursă. Nu ignoră nimic

ce sa publicat până la el, iar aria sa de cuprindere este semnificativă atât în timp, cât și în spațiu. Aproape toate localitățile mai importante sunt luate, mai mult sau mai puțin în seamă, din cele mai vechi timpuri până în anii contemporani autorului. Serviciile, pe care le aduce cercetării istorice sunt semnificative: atestări documentare, semnalarea unor posibile locuri sau probleme de investigat, descrierea lăcașurilor de cult, reproducerea documentelor și traducerea lor etc. Toate acestea se fac utilizând un stil atractiv, uneori prea prozaic(a nu se face totuși abstracție de spiritul epocii), fără a știrbi însă din ținuta științifică a lucrării.

Valoarea ei a rămas nealterată în timp, în mare parte, chiar dacă a trecut un secol de la apariție. Poate tocmai de aceea, este, deocamdată, singura carte a lui Ștefulescu, reeditată în zilele noastre, chiar de editura care poartă numele istoricului.⁸⁹

Este relevant și faptul că în 1905, la un an de la apariția „Gorjului istoric și pitoresc”, Alexandru Ștefulescu devenea membru al „Societății turiștilor români”, prezidată de principele Ferdinand. În această calitate și-a valorificat experiența, contribuind la realizarea unui album, sub coordonarea lui Al. Tzigara Samurcaș, ce va include cele mai frumoase trasee din munții Gorjului, ilustrate cu imagini și hărți unanim apreciate.⁹⁰

În anul 1906 apărea, la Târgu-Jiu, lucrarea „Polovragii”, monografie a satului și mănăstirii de sub poalele Parângului. Ca și „Mănăstirea Tismana”, reprezintă o adevărată radiografie în timp, având la bază documente numeroase, abordate critic, într-un limbaj parcă puțin mai strict decât cel utilizat până acum.

Capitolul „Satul Polovragii” întreprinde o amplă incursiune în trecutul acestei localități, numită în vechime Polovragi sau Polovraci. În traducere populară aceste denumiri s-ar referi la acei „vraci”, care veneau la peștera din apropiere „unde-și aveau capistea (biserica) lor păgânească, cu buruieni cu care vindecau pe oameni de boală”⁹¹.

Pe vremea lui Ștefulescu, satul avea 1450 locuitori, toți români, de credință ortodoxă, din care știau carte 250 de persoane. Vatra, străbătută de Olteț, dispunea de 5 mori, 32 de pive și 3 joagăre. Polovrăgenii erau agricultori, în cea mai mare parte, dar în sat se mai

aflau „un dogar, un fierar și un croitor”⁹².

Cea mai veche mențiune documentară despre Polovragi, evidențiată de istoricul gorjean, provine din timpul lui Radu cel Frumos (1462-1477), dintr-un document prin care se confirmă stăpânirea în Polovragi „lui Stanciu Postelnicu, fiii lui Hamza din Părăieni”⁹³. În anul 1636 logofătul Stanciu Părăianul cumpără cu acte pământurile, ce aparțineau Stanei și Caplei, fetele lui Stanciu Băiașul, iar nouă ani mai târziu și părțile altora din Polovragi, ajungând stăpân al întregului sat⁹⁴.

Dacă, în genere, boierii gorjeni sunt din ce în ce mai interesați în a obține forță de muncă prin creșterea numărului de rumâni, urmare a cererilor mari de produse agricole, în toiul războiului de 30 de ani, la care participă și Transilvania, nu aceleași intenții le are și Danciu Părăianul. El cumpăra tot satul pentru a-l dăru, ca moșie, Mănăstirii Polovragi.

Istoricul reia și alte documente, pe care le comentează în ordine cronologică, provenind de la domnitori precum: Alexandru al II-lea, Mircea (1568), Mircea Ciobanul (1554), Mihnea Turcitul (1587), Alexandru Iliaș (1629), Matei Basarab (1634, 1644) ș.a.m.d.⁹⁵

Capitolul „Mănăstirea Polovragi” cuprinde un număr mare de izvoare și un foarte util arbore genealogic al boierilor Părăieni, ctitori ai sfântului locaș. „Mănăstirea – scrie Al.Ștefulescu – înfățișează privestea unei adevărate sihăstrie, a unui locaș de pace concentrat în sine, din zidurile căruia nu se mai vede decât cerul și vârful munților acoperiți de zăpadă și de ceață, nemai auzindu-se decât valurile zgomotoase ale Oltețului ce pare a lua în râs pacea monastică de pe malul său. Ar dori, se vede, să facă năpraznicul și sihăstria mai vioaie, mai vorbăreță.”⁹⁶

Biserica mănăstirii a fost construită, pentru prima dată în timpul lui Moise Vodă, în 1529-1530, dar din ea nu mai există nimic. Clădirea, din vremea lui Ștefulescu, a fost realizată din inițiativa lui Danciu Părăianul (1643) și continuată de Constantin Brâncoveanu și Ion Benceac.

În chilli, călugării se îndeletniceau cu transcrierea hrisoavelor, a actelor de danie și cu traduceri. Pe la 1757 se păstrau aici mai multe documente, hrisoave, porunci domnești, acte de danie, de închinare a

mănăstirii la Sfântul Mormânt, de cumpărare a mănăstirii de către Constantin Brâncoveanu, precum și zapise referitoare la rumânii și ȝigani ai așezământului.⁹⁷

Bun cunoscut al artei ecleziastice, Alexandru Ștefulescu face o documentată descriere a mănăstirii și a bisericii sale, construită în stil bizantin, cu „advan cu stâlpi cilindrici de zid, pronaos și altar cu abside laterale și catapeteasmă de zid”⁹⁸. Pictura era foarte bine păstrată, reprezentând scene religioase, precum și portrete ale ctitorilor.

Studiind documentele aflate la Arhivele statului București, Ștefulescu ajunge la concluzia că data finalizării acestei mănăstiri este 1643, când Danciul Părăianul era logofăt. În 1648 mănăstirea a fost închinată Sfântului Mormânt de la Ierusalim de către același boier Părăianul, pe atunci capuchehaie a lui Matei Basarab, la Constantinopol. În 1693, mănăstirea a fost cumpărată de către Constantin Brâncoveanu de la patriarhul Ierusalimului, cu trei pungi de galbeni⁹⁹.

Abordând în maniera exhaustivă problema ctitorilor, Alexandru Ștefulescu face o prezentare specială lui Danciul Părăianul, ctitorul principal. Destinul său este acela de ctitor (se ocupă și de constituirea bisericii „S.Dumitru” din Craiova) și dregător, pe parcursul a trei domnii.

A trăit și în perioada reluării expansiunii otomane în Europa de către marele vizir Mehmet Köprulu, când puterile europene urmăreau cu interes orice acțiune a Țărilor Române.

În acest context, Mihnea al II-lea a pregătit răscoala antiotomană, fără a avea însă sprijinul marii boierimi, în cea mai mare parte temătoare și circumspectă. Danciul Părăianul este unul din cei care nu au împărtășit curajul nebunesc al domnului, motiv pentru care, la Târgoviște, la 1658, din ordinul acestuia, era sugrumat împreună cu alți boieri, în sunetele fanfarei turcești și ale cupelor de vin¹⁰⁰. Probabil din cauza distanței, osemintele ctitorului nu au mai fost aduse la mănăstirea Polovragi¹⁰¹.

Numeroase documente confirmă și reconfirmă averile mănăstirii și permit cunoașterea statutului juridic al moșiei Polovragi, ca și evoluția comunității în totalitatea ei. Astfel, în 1662, Grigore Ghica reconfirmă mănăstirii „toată puterea răposatului Danciu Părăianul de moșie și

cumpărătorie. Să fie Sfintei mănăstiri, a satului Polovragi și cu rumânii, toată partea răposatului Danciu cât a avut de moșie de peste tot hotarul”¹⁰². În 1671, Antonie Vodă dă un zapis prin care confirmă mănăstirii sălașele de țigani dăruite de Stanca, fata lui Hamza din Părăieni. Aceste sălașe au fost din zestrea Stancăi și a părinților ei. După moartea Stancăi, nepoții Stanciu și Hamza s-au dus cu plângere înaintea Divanului, cum că sălașele dăruite sunt ale lor și nicidecum ale mănăstirii Egumenul Damaschin utilizând zapisul jupâniței Stanca l-a determinat, pe domnitorul Antonie Vodă, să confirme stăpânirea de către mănăstire pentru dania făcută de răposată.¹⁰³ La 20 septembrie 1704, Constantin Brâncoveanu, confirmă livezi din dealul Negoieștilor, iar în 1712 dăruiește vii din aceeași zonă și moșia Mogoșanica „să fie mănăstirii de întărire și părinților de hrană și îmbrăcăminte.”¹⁰⁴

Urmând atent relația logică dintre documente, stăpânind bine elementele dreptului românesc medieval, Alexandru Ștefulescu surprinde raporturile mănăstirii cu alte comunități monahale din zonă sau, pur și simplu, evoluția domeniilor sale, de-a lungul timpului. Într-un zapis, eliberat de voievodul Constantin Brâncoveanu la Târgoviște, în 1713, se pretindea egumenului, ca la fiecare trei ani, să se dea socoteală de veniturile și cheltuielile făcute, iar la praznicul mănăstirii Hurez să se dea douăzeci ocale de ceară. În 1715, Ștefan Cantacuzino acordă și el un înscris mai marelui mănăstirii, egumenul Dionisie, prin care confirmă stăpânirea mănăstirii peste moșia Polovragi „cu toate hotarele din câmpie până la pădure, toate vadurile de la moară, plaiurile și munții după cum erau scris în vechile hrisoave”¹⁰⁵.

Mai mult decât atât, Alexandru Ștefulescu rămâne un adevărat pionier în descâlcirea raporturilor sociale medievale românești.

Profesorul N.Simionescu, fiu și slujitor al învățământului din comuna Polovragi, ajunge utilizând informații din lucrarea istoricului gorjean la câteva concluzii foarte interesante. El susține că egumenii de la mănăstirea Polovragi, conform datelor¹⁰⁶, au acordat libertatea de mișcare polovrăgenilor, încă înainte de reforma lui Constantin Mavrocordat. Deci, nu întâmplător, foștii rumâni, încă înainte de a fi

oameni liberi, au gospodării proprii, vite și pământ atât în afară, cât și pe moșia mănăstirii. Din aceste motive, la 1864, ei nu pun decât problema împrumutării cu ceea ce au deja, plus un izlaz de care au neapărată nevoie¹⁰⁷.

În stilul obișnuit, autorul îmbogățește lucrarea cu un număr de 17 stampe, bine realizate și selectate, și un indice alfabetic de nume proprii care asigură înlesnirea specialistului în conținutul ei.

Monografia Strâmba, apărută la Târgu-Jiu, tot în anul 1906, continuă seria lucrărilor specializate riguros, de tip „Mănăstirea Tismana” sau „Polovragi”. Tehnic și compozițional, cartea relevă aceeași tendință de a răspunde provocărilor științei istorice prin apelul la argument.

De aceea, primele două capitole se referă la satul Strâmba și mănăstirea Strâmba, iar cel de-al treilea se intitulează „Documente relative la mănăstirea Strâmba”

Situat la 37 km sud-vest de Târgu-Jiu, satul Strâmba și-a luat denumirea de de Părăul Strâmba, care la rândul său are acest nume datorită cursului său extrem de sinuos. Localitate, formată din cătunele Raci, Sărdănești și Strâmba, avea, la acea vreme, 166 știutori de carte dintr-un număr de 1582 locuitori. Ocupația principală era agricultura, meseriașii fiind puțini: trei fierari, un cizmar și trei tapițeri¹⁰⁸.

Primul document, pe care Alexandru Ștefulescu l-a descoperit, privitor la Strâmba, era datat 14 mai 1545, în cancelaria lui Radu Paisie. În maniera sa, deja consacrată, istoricul reproduce în slavonă și traduce în românește documente ce vizează, cu deosebire, raporturile de proprietate și starea economică a populației. O privire aparte se face asupra boierului Stoichiță Răioșanu, care apare amintit în 1594. Logofăt al II-lea, apoi mare logofăt și mare vistier, a fost una din marile personalități ale vieții politice, de la începutul secolului al XVII-lea, dovadă interesul pe care i l-au acordat domnitorii precum: Mihai Viteazul, Radu Șerban, Gavril Movilă și Alexandru Iliaș¹⁰⁹.

În vremea lui Alexandru Ștefulescu, mănăstirea Strâmba ființa numai ca schit. Pe inscripția principală figura ca an de fundație 1519, fiind metoh al mănăstirii Govora. Pe la 1603, Stoichiță Răioșanu, ca

mare logofăt, reclădește mănăstirea, ce ajunsese din nefericire la începutul secolului XX într-o stare jalnică. „Rareori – mărturisește cărturarul gorjean – se întâmplă ruine mai sugestive de înstrăinare ca ale schitului Strâba! Pretutindeni unde se întoarce privirea nu se văd decât ruine și iar ruine! (...). Biserica s-a păstrat mai bine, deși, chiar astăzi, e acoperită cu șindrilă. Ea este o construcțiune solidă care a înfruntat deja 300 de ani, cu advon cu stâlpi de cărămidă, naos cu abside laterale și tronat de un turn octogon pe o bază pătrată ce-i dă lumină, și altarul”¹¹⁰. Decăderea a început în a doua domnie a lui Alexandru Iliaș (1627-1629), când voievodul muntean se răzbună pe Stoichiță Răioșanul, deja decedat, luând numeroase averi mănăstirii. Marele vistier se implicase în prima domnie a lui Alexandru Iliaș (1616-1618), în evenimentele răscoalei antigrecești, conduse de marele paharnic Lupu Mehedințeanul¹¹¹.

Între timp, interpretările în istoriografie s-au mai nuanțat. Ceea ce , Alexandru Ștefulescu și numai el, susținea a fi o autentică răscoală boierească antigrecească, se dovedește a fi o acțiune mai largă, având chiar caracter popular, dovadă participarea unor categorii sociale diverse și atacarea nu numai a reședințelor boierilor greci, ci și a celor pământeni. Mai degrabă, această însemnată acțiune, la care a participat și Stoichiță Răioșanul, trebuie înțeleasă ca o reacție atât a boierimii de țară, cât și a celei străine, dar împământenită, împotriva elementelor grecești, aduse de la Constantinopol și favorizate de Alexandru Iliaș, mai pricepute decât cele locale în stărcerea de profituri¹¹². Oricum ar fi, istoricul gorjean dovedește o solidă pregătire în ceea ce privește istoria medievală a românilor, inclusiv pe probleme mai puțin abordate, chiar acum, după aproape un veac.

Un mare număr de documente, ce se regăsesc în monografia „Strâmba”, ilustrează preocuparea domnilor munteni pentru înzestrarea mănăstirii. Cu acest prilej, întâlnim evidențiat și fenomenul eliberării din rumânie.

Astfel, Dochia Visteriereasa, soția lui Stoichiță Răioșanul, eliberează rumânii din Peștișanii de sus, în 1622¹¹³. În același fel

procedează și logofătul Miloș, care, după moartea lui Stoichiță, s-a „milostivit” pentru sufletul unchiului său și „i-a iertat de rumânie, cu toată partea lor de moșie din Petreștii Scurtului”. Cu banii luați, Miloș a cumpărat alți rumâni pentru mănăstirea Strâmba „și a cheltuit în treburile mănăstirii”¹¹⁴.

Lucrarea evidențiază și frecvențele conflicte ale mănăstirii cu rumânii din satele pe care le stăpânea, cum sunt cele din 27 mai 1759, 19 decembrie 1760, 4 mai 1761 și în multe alte ocazii¹¹⁵. Uneori, vestea nemulțumirilor ajungea până la episcopul de Râmnic, acesta neputând face altceva decât să dea carte de blestem, cum este cea din 19 decembrie 1765, adresată egumenului de la Strâmba¹¹⁶. Pe de altă parte, locuitorii satelor din împrejurimi aduceau, la rândul lor, pagube sfântului locaș. De aceea, conducătorii mănăstirii solicitau, a se face cercetări și a se stabili vinovățiile divanului de la Craiova¹¹⁷.

Ultimul document, pe care Alexandru Ștefulescu îl publică, referitor la relațiile dintre mănăstire și localnici, este datat 27 iulie 1827, când C.Răioșanul (cu certitudine un urmaș al lui Stoichiță) reclama caimacanului orașului Craiova niște săteni din Sărdănești, care ocupaseră abuziv unele terenuri ce aparțineau călugărilor¹¹⁸.

Lucrarea dispune de mai multe stampe, anexe, și un indice alfabetic de nume proprii.

NOTE:

¹ Nicolae Iorga, *O luptă literară*, vol.II, Editura Minerva, București, 1979, p.147

² Dorina Nichifor, *Un hrisov domnesc inedit de la începutul sec. al XVII-lea din Ștefănești- Gorj*, în „Litua .Studii și cercetări”, vol.V Târgu-Jiu, 1992, p.45-46.

³ Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, p.I-II.

⁴ *Ibidem*, pIV

⁵ Dorina Nichifor, *Din activitatea Ligii Naționale a Femeilor Române- Gorj*, în „Litua .Studii și cercetări”, vol.IV, Târgu-Jiu, 1988, p. 199.

⁶ Gh.Calotiu, I.Mocioi, V.Marinoiu, *op.cit.*

- ⁷ Alexandru Ștefulescu, *op.cit.* p.VI
- ⁸ *Ibidem*, p.IX-XI
- ⁹ *Ibidem*, p.IX-XXVII
- ¹⁰ *Ibidem*, p.IX-XXVII
- ¹¹ I.Nițulescu, *Baia de Fier. Monografie*, Editura Litera, București, 1972
- ¹² Alexandru Ștefulescu, *op.cit.*, p.16-17.
- ¹³ *Ibidem*, p.26-27
- ¹⁴ V.Arimia, N.Mischie, V.Bobocescu, Dan Neguleasa, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Editura Fundațiile „Premiile Flacăra - România”, București, 2000, p.14.
- ¹⁵ Alexandru Ștefulescu, *op.cit.*, p.33-35.
- ¹⁶ C.V.Ovedeanu, *Stoica Bengescu*, în „Arhivele Olteniei”, an VI, nr.34, nov-dec. 1927, p.423-424.
- ¹⁷ Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p.36-37.
- ¹⁸ N.Edroiu, *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Editura Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, p.284-285.
- ¹⁹ Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p.37-43.
- ²⁰ *Ibidem*, p.47-68
- ²¹ *Ibidem*, p.54-55.
- ²² *Ibidem*, p.74
- ²³ *Ibidem*, p.76-84.
- ²⁴ *Ibidem*, p.85.
- ²⁵ *Ibidem*, p.87-90.
- ²⁶ V.Arimia, N.Mischie, V.Bobocescu, Dan Neguleasa, *op.cit.*, p.20-21.
- ²⁷ Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p.316.
- ²⁸ Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă, (1718-1739)*, Editura Academiei, București, 1971, p.250-251.
- ²⁹ Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p.319-322.
- ³⁰ *Ibidem*, p.325-326.
- ³¹ *Ibidem*, p.309.
- ³² Gh.Nichifor, *Intelectualitatea Gorjului și Marea Unire*, Editura Alexandru Ștefulescu, Târgu-Jiu, 1995, p.22
- ³³ Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p.93-119
- ³⁴ *Ibidem*, p.105.
- ³⁵ *Ibidem*, p.118.
- ³⁶ *Ibidem*, p.121-122

³⁷ *Ibidem*, p.123

³⁸ *Ibidem*, p.127-139.

³⁹ *Ibidem*, p.127.

⁴⁰ *Ibidem*, p.138.

⁴¹ *Ibidem*, p.145-156.

⁴² *Ibidem*,p.145-156

⁴³ *Ibidem*,p.166

⁴⁴ *Ibidem*, p 171-172

⁴⁵ *Ibidem*,p.172

⁴⁶ *Ibidem*,p.177

⁴⁷ *Ibidem*,p.180

⁴⁸ *Ibidem*, p180-181

⁴⁹ *Ibidem*, p 187

⁵⁰ *Ibidem*, p188-189

⁵¹ *Ibidem*, p.193

⁵² V Arimie, N.Mischie V.Bobocescu,Dan Neguleasa,*op.cit*,p.18

⁵³ Alexandru ,Ștefulescu,*op.cit.*,p.231

⁵⁴ *Ibidem*,p

⁵⁵V.Arimie, N.Mischie, V.Bobocescu, Dan Neguleasa,*op.cit.*,p.18

⁵⁶ Alexandru Ștefulescu,*op.cit*.p.231

⁵⁷ *Ibidem*,p 235

⁵⁸ *Ibidem*,p 245

⁵⁹ *Ibidem*,p247

⁶⁰ *Ibidem*,p249-251

⁶¹ *Ibidem*,p 236

⁶² *Ibidem*,p 266

⁶³ *Ibidem*,p.268-271

⁶⁴ *Ibidem*,p248-249

⁶⁵ *Ibidem*,p273-274

⁶⁶ *Ibidem*,p285-293

⁶⁷ *Ibidem*,p 286

⁶⁸ *Ibidem*,

⁶⁹ *Ibidem*,p329-354

⁷⁰ *Ibidem*,p 354

⁷¹ *Ibidem*,p 359

⁷² *Ibidem*,p371

⁷³ *Ibidem*,p 374-377

⁷⁴ *Ibidem*,p 394-395

⁷⁵ Gh. Nichifor , *Iconarii din Licuricii Gorjului*, în „Gorj Magazin”, Târgu-Jiu, an I, nr.2, 15-30 septembrie 1997, p.10

- ⁷⁶ Al. Doru Șerban, N. Mischie, *Meșteșuguri tradiționale și meșteșugari din Gorj*, Editura „Rhabon”, Târgu-Jiu, 2003, p. 152-153
- ⁷⁷ Alexandru Ștefulescu, *op.cit.*, p. 237
- ⁷⁸ *Ibidem*, p. 335
- ⁷⁹ *Ibidem*, p. 256
- ⁸⁰ *Ibidem*, p. 148
- ⁸¹ *Ibidem*, p. 372
- ⁸² Gh. Nichifor, *Considerații cu privire la dezvoltarea economică și socială a Gorjului în secolele XVII-XVIII*, în „Litua. Studii și comunicări”, Târgu-Jiu, 1988, p. 26-66
- ⁸³ Iuliu Moisil, *Inginerul Aurel Diaconovici*, în „Arhivele Olteniei”, an XI, nr. 61-62, 1932, p. 192
- ⁸⁴ Alexandru Ștefulescu, *op.cit.*, p. 304
- ⁸⁵ *Ibidem*, p. 271
- ⁸⁶ *Ibidem*, p. 54
- ⁸⁷ *Ibidem*, p. 17
- ⁸⁸ Idem, *Mănăstirea Tismana*, București, 1909, p. 152
- ⁸⁹ Idem, *Gorjul istoric și pitoresc*, Edit. „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu, 1996
- ⁹⁰ Nicolae Iorga, *op.cit.*, vol. I, p. 102
- ⁹¹ Alexandru Ștefulescu, *Polovragii*, Tipografia. Nicu D. Miloșescu, Târgu Târgu-Jiu, 1906, p. 9
- ⁹² *Ibidem*, p. 10-12
- ⁹³ *Ibidem*, p. 21
- ⁹⁴ *Ibidem*, p. 39-40
- ⁹⁵ *Ibidem*, p. 22-49
- ⁹⁶ *Ibidem*, p. 54
- ⁹⁷ *Ibidem*, p. 54-55
- ⁹⁸ *Ibidem*, p. 55
- ⁹⁹ *Ibidem*, p. 59
- ¹⁰⁰ Idem, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. 154
- ¹⁰¹ N. Simionescu, *Polovragii. Monografie*, Edit. Alma, Craiova, 2001, p. 26
- ¹⁰² Alexandru Ștefulescu, *Polovragii*, p. 103
- ¹⁰³ *Ibidem*, p. 104-106
- ¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 109
- ¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 114-116
- ¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 109-112, 116-119
- ¹⁰⁷ N. Simionescu, *op.cit.*, p. 84-85
- ¹⁰⁸ Alexandru Ștefulescu, *Strâmba*, Tipografia Nicu D. Miloșescu, Târgu-Jiu 1906, p. 9.
- ¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 13-42

¹¹⁰ *Ibidem*,p48-49

¹¹¹ *Ibidem*,p 59

¹¹² Virgil Cândea (coord),*Istoria românilor .O epocă de înnoiri în plan european(1601-1711/1716)*,vol.V.Edit.Enciclopedică,București,2003,p.59

¹¹³Alexandru Ștefulescu,*op.cit.*,p.71

¹¹⁴ *Ibidem*,p 86-88

¹¹⁵ *Ibidem*,p 125-127,132,136,138-147

¹¹⁶ *Ibidem*,p128-129

¹¹⁷ *Ibidem*,p 155-156

¹¹⁸ *Ibidem*,p157

B.P. Hasdeu si legăturile sale cu slaviștii din Oltenia

Cosmin VILĂU

În a doua jumătate a secolului XIX apare figura lui B.P. Hasdeu (1836-1907), puternică personalitate a țelului mult dorit al românilor de a întreprinde acțiuni concrete în științele românești. Realizările sale sunt multiple, începând de la publicarea și studierea unora dintre cărțile populare românești până la cercetarea unor probleme științifice foarte complicate. Am putea spune că nu există domeniu al științelor umaniste în care să nu fi activat Hasdeu. De aceea, marele istoric al literaturii române, G. Călinescu, în monumentală lucrare dedicată istoriei literaturii române a așezat aceste frumoase cuvinte de apreciere: „Hasdeu a fost un geniu universal și a izbutit aproape peste tot”¹.

Pentru slavistica românească, Hasdeu a fost inițiatorul în sensul propriu-zis al cuvântului și în conformitate cu cerințele științifice moderne. Astfel, este cel dintâi editor de texte slavo-române de la noi², cel dintâi care a tratat probleme ale slavisticii la noi, îndeosebi raporturile slavo-române pe teren lingvistic, literar, istoric etc.; cel dintâi care a înțeles studierea istoriei pe baza textelor slavo-române și românești. Până la el, unii cercetători străini trataseră probleme ale slavisticii românești (Fr. Miklosich, P. Šafarik), dar lucrările acestora nu au atins toate punctele esențiale, acest fapt înțelegându-l Hasdeu, care va începe să lucreze în acest domeniu. Era un naționalist convins și evenimentele politice din istoria românilor (Unirea din 1859, Independența din 1877) au dat un mare impuls muncii sale. Din păcate însă, va cădea victimă propriilor sale pasiuni. Publicarea unor documente false ca *Diploma Bârlădeană* din 1134 sau *Uricul lui Jurg Kuriatovici* din 1374 și descoperirea acestor falsuri au lovit în personalitatea lui Hasdeu. Moartea fiicei sale Iulia, în

1888, l-a marcat psihic, încetinind activitatea științifică a marelui nostru filolog. Pe de altă parte, adversarii au contestat caracterul universal al activității sale, întrucât unele ramuri științifice nu au fost tratate în mod profund.

Cu plusurile și cu minusurile sale, Hasdeu rămâne un titan al slavistici românești, fiind citat de marii cercetători ai culturii românești în cei aproximativ 150 de ani de când și-a început activitatea și s-a scris mult despre viața și munca sa științifică iar o parte din lucrările sale au fost reeditate³.

Este cunoscut însă, că nimeni nu reușește de unul singur și trebuie să aibă și colaboratori. Acest fapt se întâlnește și la Hasdeu.

Dintre slaviștii din Oltenia care au avut legături cu el se remarcă: Alexandru Ștefulescu⁴ și Witold Rola Piekarski⁵. Puțin s-a scris însă despre legăturile lui Hasdeu cu aceștia. Amintim culegerea în 3 volume *B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini*, București, 1982, 1983, 1984, care constă în publicarea scrisorilor din arhiva lui Hasdeu cu note și indice critice, dar fără a fi un studiu special. A fost tratată profund o scrisoare a lui Piekarski, din 1902, de către Mihai Mitu, în monografia sa despre Rola Piekarski⁶.

În lucrarea de față vom face o cercetare asupra temelor oltene în opera lui Hasdeu și legăturile sale cu cei doi slaviști olteni și ce efect au avut aceste corespondențe în istoria slavisticii românești.

Probleme de istorie și toponimie olteană în opera lui Hasdeu

Trei sunt marile probleme cercetate de Hasdeu în domeniul slavistici oltene: *originile orașului Craiova, începuturile mănăstirilor Cozia și Tismana și viața sfântului Nicodim de la Tismana*.

Originile Craiovei a fost o temă amplu dezbătută de Hasdeu⁷, mai ales că, pe atunci, erau teorii științifice neconforme cu realitatea. Astfel, la Dionisie Fotino⁸ și anonimul publicat de frații Tunli⁹ exista teza după care originile Craiovei trebuie căutate la frații Petru și Asan, din dinastia Asăneștilor, care ar fi fondat biserica Sfântul Dumitru din

Craiova, iar numele orașului ar fi din slavonul *Craliova*, exprimând de fapt numele unui crai identificat de Fotino și de anonimul publicat de frații Tunsli ca fiind Ioniță Asan, crai al româno-bulgarilor. Această teorie a fost însușită și de alți cercetători ca Cezar Bolliac¹⁰, T. Margot¹¹, Ubicini¹². Hasdeu analizează minuțios toate aceste teorii. Astfel, cercetând istoricul bisericii Sfântul Dumitru din Craiova și observând că a fost făcută din temelie pe vremea lui Matei Basarab (slavonul iznouu însemnând *pentru a doua oară*)¹³ Hasdeu afirmă că nu putea să existe această biserică decât cu cel mult două secole mai înainte, în timpul vieții lui Barbu Craiovescu, (între 1450-1510, mare ban al Craiovei) și astfel s-ar explica denumirea bisericii de „biserică bănească¹⁴”. Hasdeu cercetează și etimologia numelui topic *Craiova*. Astfel că, dacă în toate hrisoavele noastre apare forma *Cralieva*, atunci „forma română *Craiova* este o simplă înmuiere din slavul *Kralieva*, sau mai bine, dintr-un tip vulgar *Kraliova*... un adjectiv posesiv femeiesc din *Krali* - «rege»¹⁵”. Așadar, denumirea orașului ar fi de „oraș regal” sau „cetate regală”. Hasdeu dă și câteva exemple de astfel de toponime în străinătate. Astfel de la gr *âäääâä* = rege, *Basilica* în Elveția, *Basel* în Germania, *Bâle* în Franța (din lat. rex = rege n.n.), *Regiona* în Spania, *Reginum* în Germania, actualul Regensburg¹⁶.

Fotino și Tunsli, aduc drept argument în favoarea tezei lor și o tradiție locală despre „craiul Ion”, pe care l-au identificat cu Ioniță Asan. Este meritul lui Hasdeu de a arăta că o legendă nu poate fi probă istorică, neavând date exacte¹⁷. Pe de altă parte, el descoperă în părțile Temeșanei o legendă despre un crai care ar fi mers cu multe familii din regiunea Almașului la Craiova și ar fi înființat astfel orașul. Astfel că în nici un caz teoria lor nu poate sta în picioare.

Pe baza mărturiilor cronicarului catolic Alberic, care relatează despre existența lui Ioniță Asan la Târnovo din 1205, așadar nu la Craiova, Hasdeu arată că Ioniță Asan și „craiul Ion” din tradiție sunt de fapt două persoane diferite.

Pe baza toponimelor Comanii (Dolj), Comana (Vlașca), Comanca (Romanai, Vâlcea), Comănești (Mehedinți), Comanița (Olt),

satul Vadul Cumanilor – atestat în documentul lui Dan Basarab, din 1385, Hasdeu susține prezența cumanilor în Oltenia, în prima jumătate a sec. XIII și că un puternic conducător al lor, ar fi fondat, pe la 1220-1230, orașul Craiova. Analizând toponimul slav, Nedeia, menționat în creațiile populare ca fiind o așezare de lângă baltă, Hasdeu susține că nu este exclusă existența unor legături între Nedeia și orașul Craiova, care este așezat lângă Jiu. Pe baza a două cronică sârbe *Radoslavie serbskik* țaren (Genealogia țărilor sârbi) și *Letopis Tronoski* (Cronica de la mănăstirea Tronoskă). Hasdeu susține că orașul Craiova ar fi ajuns dispută între țarul sârb Ștefan Dușan și Nicolae Alexandru, fiul lui Basarab I, domnul Țării Românești. Țarul sârb ar fi cucerit atunci Craiova în urma unei invazii în Oltenia, de unde ar fi fost în urmă izgonit de Nicolae Alexandru și apoi, s-ar fi reconciliat. Având argumentul că este oraș de lângă o baltă, Hasdeu susține că la Craiova ar fi avut loc lupta de la Rovine în 1395 între Mircea cel Bătrân și turci.

Știința, însă, nu îi dă dreptate în favoarea teoriei că orașul ar fi fost de la numele unui crai al cumanilor. Astfel, regretatul profesor Gheorghe Bolocan, având în față mai ales cercetările științifice în domeniul slavistici din ultima vreme și lipsa datelor exacte, a putut să afirme : „Încercările de a explica toponimicul Craiova de la numele unor regi (Iovan al bulgarilor, Ioan al cumanilor etc. – Fotino, Tunsli, Hasdeu) sau de la un crai român al păstorilor nu pot fi luate în considerație”¹⁸.

Începuturile mănăstirilor Cozia și Tismana au fost stabilite de Hasdeu pe baza documentelor slavo-române. Astfel, pe baza documentului lui Mircea cel Bătrân, din 1387, stabilește că mănăstirea Vodița este anterioară mănăstirii Tismana¹⁹. În favoarea acestei teorii aduce argument și hrisovul lui Dan Basarab din 3 octombrie 1385, a cărui traducere în românește o publică integral²⁰. Nu are textul original în față, dar nu se îndoiește de autenticitatea lui, întrucât, confruntându-l cu cel al lui Mircea cel Bătrân, din 1387, pe baza datelor cronologice, constată veridicitatea lui. Tot prin confruntare, Hasdeu face corectura traducerii textului lui Dan. Astfel, în loc de „Comani” și „Vadul cu Toporna”

el traduce „Vadul Comanilor cu Toporna”²¹.

Pentru mănăstirea Cozia, Hasdeu publică (aproape integral) traducerea documentului slavo-român, din 20 mai 1388, al lui Mircea cel Bătrân. Deși, în actul propriu-zis, nu se menționează numele de Cozia, totuși Hașdeu, identifică mănăstirea de la Călimănești, despre care se menționează în act cu mănăstirea Cozia²².

Viața sfântului Nicodim de la Tismana a fost cercetată de Hasdeu, analizând atât datele istorice, cât și legendele populare existente: ardeleană, munteană și sârbo-bulgară.

Legenda ardeleană este o cronică rimată din secolul XVII, scrisă de un călugăr de la Mănăstirea Prislop²³, pe care Hasdeu o consideră „de o remarcabilă exactitate”²⁴, singurul reproș pe care îl face, este acela că autorul confunda Vodița cu Topolnița. Potrivit acestei legende, Nicodim ar fi ctitorit întâi mănăstirea Prislop, apoi ar fi trecut în Țara Românească, unde ar fi ctitorit mănăstirile Motru, Vodița, Tismana și ar fi sfințit mănăstirea Cozia. Datele acestei legende au fost luate și de Cezar Bolliac și Melchisedec Ștefănescu.

Dar ambii au arătat greșit data sosirii lui Nicodim la Tismana: primul la începutul secolului XIII²⁵, iar al doilea în 1313²⁶. Hasdeu îi combate pe cei doi, demonstrând, pe baza documentului lui Vladislav Vlaicu către Mănăstirea Vodița (nedatat) și documentului lui Mircea cel Bătrân, din 1406, către Mănăstirea Tismana, că Nicodim a venit în Țara Românească în a doua jumătate a sec. XIV și a murit la puțin timp după 1406. Hasdeu admite pe Nicodim drept ctitor al mănăstirii Prislop, întrucât numele *Prislop* este o formă a toponimului *Prislop* din Macedonia. Cât despre participarea lui Nicodim la sfințirea mănăstirii Cozia, Hasdeu o consideră ca un fapt firesc, datorită marii personalități a lui Nicodim.

Legenda munteană a lui Nicodim a fost culeasă de Paul de Alep cu prilejul călătoriei sale în Țările Române prin 1657²⁷. Ne sunt oferite date noi față de legenda ardeleană. Astfel, Nicodim a mers la Buda, pentru a predica regelui ungar, credința creștină și nu a fost crezut decât după ce a trecut prin foc cu veșminte cu tot. Legenda mai afirma că regele ungar văzând minunea, i-a dăruit lui Nicodim o frumoasă cădelniță

de argint, care astăzi nu mai există. Tot din această legendă mai aflăm că mănăstirii Tismana i s-a dăruit un târg cu sate de către cneazul Lazăr al Serbiei. Hasdeu se dovedește a fi un bun analist al faptelor. Astfel, dacă el consideră că trecerea prin foc ar fi o simplă fabulație, totuși el consideră că este reală donația lui Lazăr, fapt confirmat de un document din 1391, al lui Ștefan, fiul lui Lazăr²⁸.

Legenda sârbo-bulgară este o baladă din etnografia bulgară, adusă în știința românească de (Grigore – n.n.) Tocilescu²⁹. Potrivit acestei balade, sfântul Nicodim ar fi fost răpit de o cadână turcă, fiica unui puternic emir, pe când era vlădică și adus cu diaconii săi într-o geamie, pentru a-l converti la mahomedanism. Sfântul s-a rugat atunci la Dumnezeu și au murit toți păgânii, iar el, cu ai săi, au mers în Țara Românească, unde au ridicat mănăstiri. Hasdeu afirma apoi că la sârbi, în partea Crainei, aproape de orașul Cladova, se află o mănăstire atribuită, unui sfânt Nicodim” și care are o inscripție cu Radu Vodă³⁰.

În afară de aceste trei legende, Hasdeu remarcă, citându-l pe Paul de Alep și Tetraevanghelul scris de Nicodim, dar îl datează după Paul de Alep că ar fi scris în anul 1404 și nu și în 1405, cum este în realitate³¹.

Legăturile lui Hasdeu cu slaviștii din Oltenia

Din arhiva personală a lui Hasdeu cunoaștem corespondența purtată de Hasdeu cu doi reprezentanți ai slavisticii românești: Al. Ștefulescu și Witold Rola Piekarski. Din nefericire, nu s-au păstrat decât scrisorile, adresate de cei doi slaviști gorjeni, și nu cele trimise de Hasdeu către ei. Presupunem însă că au existat și scrisorile lui Hasdeu către ei, aceasta deducându-se din conținutul scrisorilor.

Rola Piekarski a trimis lui Hasdeu trei scrisori, începând cu anul 1892.

Prima scrisoare a fost adresată de la Târgu-Jiu la 3 mai 1892³² și este în limba polonă, bine cunoscută de Hasdeu, fapt ce arată că Piekarski, la acea dată, nu știa bine românește. Din conținutul scrisorii

se observă că „este o problemă personală, dar totuși importantă pentru mine personal sau mai degrabă pentru reușita acțiunilor pe care le întreprindem aici...”³³. Piekarski recomandă lui Hasdeu pe „d-ra Nicolaescu, fiica protopopului de aici”³⁴ (Ștefan Nicolaescu – n.n.³⁵), pentru concursul la catedra de limba franceză de la Craiova sau Roman, aducând și argumente pentru acest fapt:

1. D-ra Nicolaescu are o bună pregătire, fiind absolventă a cursurilor organizate în Elveția;
2. Ocupând postul de la Craiova „ar putea ajuta tatălui în creșterea surorilor mai mici”³⁶;
3. Protopopul Nicolaescu este un bun sprijinitor al acțiunilor întreprinse de Piekarski și Ștefulescu și, ajutând-o pe fiica lui, îi ajută în mod indirect și pe aceștia.

Nu știm ce urmări a avut această scrisoare a lui Piekarski către Hasdeu, dar, din conținutul ei, vedem deosebitul interes al lui Piekarski pentru întărirea materială a colaboratorilor săi.

A doua scrisoare a lui Piekarski este din 28 august 1897³⁷ și este tot în limba polonă. Prin această scrisoare, Piekarski îl roagă pe Hasdeu să-l sprijine pe Ștefulescu, care, în septembrie 1897, urmează să plece la Praga pentru studii. Piekarski îi reamintește lui Hasdeu că i-a promis lui Ștefulescu un plan de studii și câteva recomandări³⁸. Este dator să facă această cerere în scris, deoarece Ștefulescu, din cauza situației sale materiale foarte slabe, nu poate să vină la București pentru a discuta personal cu Hasdeu. Este rugat stăruitor prin această scrisoare pentru a-l ajuta, caracterizând ajutorul lui Hasdeu drept „un mare îndemn și un fel de binecuvântare a d.v., în peregrinarea pe noul drum”³⁹.

A treia scrisoare a lui Piekarski către Hasdeu datează din 8.XII.1902 și este trimisă din Novaci - Gorj⁴⁰, unde Piekarski se stabilise de ceva vreme, ca „maestru de jucării și învățător al școalei de meserii Novaci”⁴¹. Prin această scrisoare Piekarski recomandă, lui Hasdeu, pe tânărul Dimitrie Brezulescu⁴² din Novaci, acesta fiind acela care l-a ajutat să strângă material pentru Hasdeu în vol. *Negru-Vodă IV*, ce cuprinde date legendare referitoare la istoria românilor. Menționează că, în

momentul de față, Brezulescu are mai multe date decât cele anterioare publicate în *Etimologicum Magnum Romaniae IV* – Negru-Vodă (temă de care ne vom ocupa în rândurile următoare).

Scrisoarea este redactată în românește, fapt ce arată că Piekarski ajunsese după mai bine de un deceniu de ședere în România să stăpânească bine limba română. La începutul scrisorii a așezat un motto, constând în versuri din poemul *Konrad Wallenrod* de Adam Mickiewicz (în original):

O, obștească veste! tu arcă a alianței
Între anii trecuți și cei mai tineri...
...Arcă tu nefrântă de nici o lovitură...
Flacăra mistuie istoria pictată
Tâlharii pustiesc săbiilor comorile,
Cântecul scapă întreg, înconjoară mulțimea
Iar dacă sufletele ticăloase nu știu
Să-l hrănească cu jale și să-l adape cu speranță,
Fuge atunci în munți, se alipește ruinelor
Și din mormânt povestește vremile trecute...⁴³.

Aceste versuri sunt în concordanță cu legenda, despre Mihai Vodă Liteanu, care a „fugit de tătari, a alergat aici ca să se ascundă în «schitul maicelor»” novăcene – locul schitului există – iar, în urmă, pe «poiana lui Mihai Vodă» a fost ucis de turci ce au venit de dincolo, din Hațeg⁴⁴. Deosebit de interesant este și conceptul grafic al scrisorii care are un frontispiciu făcut de mâna lui Piekarski, ce îl înfățișează pe Piekarski însuși meșterind jucării, având în spate Varmeghia și Schitul Maicilor și pe urmă Mihai Vodă ce străpunge cu sabia un hrisov, cuprinzând textul poeziei lui Mickiewicz.

Acestea sunt singurele scrisori păstrate ale lui Rola Piekarski către Hasdeu, dar, așa cum aprecia Mihai Mitu, „au fost desigur mai multe”⁴⁵. O dovadă, în acest sens, sunt și informațiile transmise de Rola Piekarski lui Hasdeu în *Etimologicum Magnum Romaniae IV* – Negru Vodă, iar aceste date trebuie să fie dintr-o scrisoare „anterioară datei de 1 ianuarie 1898, când a fost scrisă *Precuvântarea* (cf. ediția Gr. Brâncuși,

București, vol. III, 1976, p. 643)⁴⁶. Prin aceasta, Rola Pietrarski îl informează pe Hasdeu despre existența unor „aurarii” din Novaciul Gorjului care, după Hasdeu, nu pot fi decât „posteritatea unei colonii venețiene”⁴⁷. Acești „aurari”, după Hasdeu, nu pot fi confundați cu țigani, întrucât nu vorbesc țigănește și sunt blonzi, cu ochi albaștri, deci nu negri. Ei păstrează tradiția că au fost aduși din vechime la noi și sunt de alt neam, „frați cu românii”. Rola Piekarski îi înfățișează lui Hasdeu vreo 10 cuvinte din limbajul acestor venețieni, dintre care Hasdeu recunoaște că numai două ar fi de limbaj exclusiv venețian. Primul dintre ele este un termen folosit la construcția casei, anume „streșină”, care în limba aurarilor are denumirea de „*sugrunde*”, iar la venețieni se cheamă „*sotogronal*”. Al doilea termen este „*colie*”, care înseamnă „ceva fraged”, termen uzual în limba venețienilor.

Rola Piekarski însă nu îi transmite lui Hasdeu că acești „aurari” ar fi drept venețieni de origine. Ba, din contră, îi transmite că acești „aurari” ar fi continuarea „unor dalmațieni aduși în Oltenia pentru lucrarea minelor de aur”⁴⁸. Însă, după Hasdeu, dalmațienii sau venețienii ar fi „aproape tot una, Dalmația din Evul Mediu fiind tot ce se putea mai venețian”⁴⁹.

Patruzeci de ani mai târziu, în 1940, slavistul Ilie Bărbulescu avea să redacteze un studiu în care reia și problema „aurarilor” străini de la Novaci (*Influențe ale cirilicei catolice asupra cirilicei ortodoxe de la români*, Extras din „Arhiva”, Iași, nr. 3-4/1941, p. 30-31).

După afirmațiile sale nu ar fi vorba de venețieni, ci de raguzani, mai ales că Rola Piekarski îi transmisese lui Hasdeu că sunt dalmațieni. Trebuie privită însă cu rezerve afirmația lui Ilie Bărbulescu, pentru că nu avem nici un izvor istoric, care să ateste prezența raguzanilor în Gorj. Pe de altă parte este cunoscut tonul său polemic față de Nicolae Iorga și Ioan Bogdan, atât în istorie, cât și în filologie și el este omul care a avut dorința de a „îndrepta”, cu orice preț, afirmațiile înaintașilor și contemporanilor, aducând argumente, de multe ori total nefondate.

O altă problemă, cercetată de Hasdeu, după informațiile lui Rola Piekarski, este aceea a lui „Mihai Vodă Liteanul” sau „Litean Vodă”, întrucât

se folosesc ambele denumiri. Litean Vodă este identificat de Hasdeu ca fiind una și aceeași persoană cu Litovoi Voievod. Cercetarea acestei probleme se făcuse de Piekarski și Ștefulescu la cererea lui Hasdeu, care aflând că ei doi doresc să facă un cerc literar pe pământul gorjean le-a transmis următoarele: „Nu mă îndoiesc că la gorjeni nu poate să nu fie vreo tradițiune despre Litean-Vodă”. După cercetările întreprinse de Piekarski în zona Novacilor (nu avem date certe că ar fi lucrat și Ștefulescu), acesta îi trimite lui Hasdeu următoarea știre: „poporul cunoaște bine pe Țetin-Vodă, un mare viteaz vestit pe Gilort în sus, la Vermeghie și care se bătuse cu ungurii dincolo peste munți. La Vermeghie se numește până astăzi o câmpie unde se mai cunosc urmele arăturilor. Vermeghie – cuvânt întrebuițat chiar acum în Ardeal. Ungurește – Vermegy înseamnă ocolul orașului. Stordt – treis”⁵⁰.

Demne de luat în seamă sunt și aprecierile laudative ale lui Hasdeu, la adresa lui Piekarski (care nu era filolog!), mai ales, că Hasdeu nu lăuda pe oricine: „... d. W. Rola Piekarski care cu multă râvnă nu încetează de a studia Gorjul...”⁵¹; iar în ceea ce privește cercetarea cuvintelor specifice „aurarurilor” de la Novaci, Hasdeu adaugă: „sunt dator a recunoaște aici lui Rola Piekarski o perspicacitate cu atât mai remarcabilă cu cât nu e filolog”⁵².

Alexandru Ștefulescu a trimis lui Hasdeu două scrisori. Prima scrisoare este de la 5 oct. 1892, de la Târgu-Jiu⁵³, și conține răspunsurile lui Ștefulescu asupra a două probleme ce-l preocupau pe Hasdeu. Prima este problema asupra râmfului(după *Dicționarul Limbii Române*, IX, București, 1975, p-312, *râmul* - variantă remf – este plantă numită și curcubetică - *aristolochia clematilis* - și termenul este de origine săsească › săs.râmp, remf) pentru care Ștefulescu, după cum afirma în conținutul scrisorii, a făcut cercetări în județ și până la urmă a aflat ce este râmul. Un cioban, pe nume Flitan, din Baia de Fier, are mai multe exemplare de râmf și Ștefulescu îi promite lui Hasdeu că, pe 20 octombrie, îi va trimite un exemplar.

A doua chestiune este un document slavo-român de la Matei Basarab, pe care Hasdeu îl bănuia ca fiind fals. Ștefulescu se angajează

a-i trimite lui Hasdeu o copie a câtorva rânduri din exemplarul documentului, copiat întocmai de Rola Piekarski. Pe baza analizelor făcute de Ștefulescu se constată că este vorba de voievodul Mircea Ciobanu, iar anul este 1546. În continuare, Ștefulescu își exprimă părerea de rău că Guță Manu (Grigore N. Manu – n.n.) nu a putut să-i vorbească lui Tache Ionescu despre el, cu ocazia schimbării guvernului, iar actualul ministru poate să-și facă o părere slabă despre el. De asemenea, își exprimă dorința de a obține un titlu academic la o universitate, fie în țară sau în străinătate. Scrisoarea se încheie cu mulțumirea pentru atenția pe care i-a dat-o la castelul „Iulia Hasdeu” din Câmpina.

A doua scrisoare este tot de la Târgu-Jiu și e datată: 29 august 1897⁵⁴. Ștefulescu îi transmite lui Hasdeu rezultatele săpăturilor arheologice de la Bumbești⁵⁵. Rezultatele nu sunt satisfăcătoare și cel mai grav fapt este că au apărut neînțelegeri între cei ce lucrau aici și Polonik, inginerul lui Tocilescu⁵⁶. Polonik este acuzat că ar fi trădat secretul săpăturilor lui Piekarski, lucru neadevărat, întrucât Piekarski a venit la Bumbești doar o dată, însoțit de Teohari Antonescu⁵⁷.

Ștefulescu îi transmite lui Hasdeu că pe 10-11 septembrie va pleca la Praga pentru studii și că a primit subvențiile necesare din partea lui Haret⁵⁸ și Sturdza⁵⁹. Îl roagă pe Hasdeu să-i dea recomandarea făgăduită și să-i facă un program de studii, pe care se străduiește să-l urmeze întocmai. Își exprimă, în același timp, regretul că nu poate veni la el, așa cum nu a putut veni la sfințirea castelului „Iulia Hașdeu” din Câmpina.

Legăturile lui Ștefulescu cu Hasdeu nu se limitează doar la atât. Ca dovadă este o scrisoare a lui Grigore N. Manu⁶⁰ către Hasdeu, fără dată însă, dar stabilită de editorii lucrării *B.P. Hasdeu și contemporanii...*, vol. I, că ar fi din 1898⁶¹. Prin această scrisoare, Hasdeu este rugat să-i dea lui Ștefulescu actele necesare acestuia pentru opera asupra orașului Târgu-Jiu (*Încercare asupra istoriei Tg Jiu-ului*, București, 1899-n.n.). În scrisoare se menționează că Ștefulescu a venit de trei ori în București pentru a căpăta acele acte, fapt costisitor pentru el, „băiat sărac, abia putând să-și țină familia și cuprins și dânsul de sacra

farmes..."⁶². Grigore N. Manu se oferă să-l pună pe Sotschek⁶³ să fotografieze actele și apoi să le trimită lui Hasdeu.

Ar fi însă nedrept dacă nu am menționa și „polemica” ivită între Rola Piekarski și B.P. Hasdeu referitoare la termenul *lotru*. Astfel, în articolul *Valea Lotrului*, apărut în „Calendarul Minerva”, București, III, 1901, p. 58-63, Piekarski arată originea termenului *lotru* din lat. *latro*, – onis – hoț, tâlhar, altfel spus „Lotrul se numea așa mulțumită apelor sale zburdalnice, răpitoare, hoțești, încă din timpurile daco-romane”⁶⁴. În *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, 1998, p. 582, „*lotru*” pol. *lotr*. Este interesant că Piekarski, polonez de origine, care știa că și în poloneză există *lotr*, înclină spre etimologia latină.

Oltenia, unul dintre interesantele ținuturi ale României, a stat în atenția marelui slavist B.P. Hasdeu; el a discutat problema originii Craiovei, infirmând teoriile greșite, care circulau până atunci și aducând noi contribuții la cercetarea științifică. Cercetând documentele slavo-române, pe care le-a avut (în original sau în copie), a adus însemnate contribuții la stabilirea începuturilor mănăstirilor Cozia și Tismana. Având cunoștințe din mai toate domeniile, pe baza izvoarelor etnografice, în paralel cu documentele slave, a analizat și a lămurit aspecte privind viața sfântului Nicodim de la Tismana, puternică personalitate a Bisericii Românești, ce provenea din lumea sud-dunăreană și care ne-a lăsat cea mai veche carte manuscris din Țara Românească. Pentru buna reușită a cercetărilor sale a avut colaboratori remarcabili: Witold Rola Piekarski și Alexandru Ștefulescu. Scrisorile celor doi, adresate lui Hasdeu, arată că anumite date din cercetarea istorică a lui Hasdeu provin de la ei. Tot din scrisori constatăm că Hasdeu l-a sprijinit, pentru perfecționare în domeniul slavisticii, pe Alexandru Ștefulescu și l-a ajutat în cercetarea științifică.

B. P. Hasdeu et ses relations avec les slavistes de l'Olténie traite un intéressant mouvement de l'histoire de la slavistique roumaine. Cet étude reunit deux parties: la slavistique de l'Olténie de B. P. Hasdeu et ses relations avec les slavistes de l'Olténie.

Dans la première partie, on analyse d'une manière critique, les recherches de Hasdeu sur l'origine de la ville de Craiova, des monastères Vodița et Tismana et la vie du saint Nicodim de Tismana.

La deuxième partie analyse d'une manière critique les lettres pour Hașdeu de la part de Wiltold Rola Piekarski et Alexandru Ștefulescu, les témoignages de la collaboration entre eux et le soutien de Hasdeu pour Alexandru Ștefulescu en ce qui concerne le perfectionnement de ses recherches scientifiques.

Dans l' anexe on présente la lettre de Wiltold Rola Piekarski adressé à Hasdeu, le 8 decembre 1902, de Novaci, Gorj.

Note:

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1911. p. 524, *apud* G. Mihăilă. *Opera lingvistică și filologică a lui B.P. Hasdeu în B.P. Hasdeu, Cuvente den bătrâni*, vol. I, Ed. G. Mihăilă, București, 1984, p. 14.

² Hasdeu nu folosește termenul de text „slavo-român” și acest termen va fi lansat de Ioan Bogdan în lucrarea sa *Câteva manuscrise slavo-române din biblioteca curții imperiale din Viena*, în „Analele Academiei Române”, București. Memoriile secției istorice. București. 1889. p. 1.

³ Pentru o mai bună informare, a se vedea G. Mihăilă, *op. cit.* p. 7-58 și îndeosebi bibliografia, p. 9-10.

⁴ Alexandru Ștefulescu (1856-1910), institutor gorjean cu preocupări de slavistică. A editat mai multe texte slavo-române în revista „Jiul” și este autorul lucrării *Documente slavo-române relative la Gorj*, Tg-Jiu, 1906 și a monografiilor mănăstirilor Tismana, Strâmba și a schitului Crasna. A publicat mai multe texte slavo-române în lucrarea *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg-Jiu, 1904.

⁵ Witold Rola Piekarski (1857-1909), polonez, exilat în România. Poliglot deosebit și excelent desenator, cu implicare în slavistică, bun prieten și colaborator al lui Ștefulescu.

⁶ Mihai Mitu, *Un mare prieten al poporului și culturii românești: Witold Rola Piekarski* în vol. *Cercetări lingvistice și literare româno-slave*. București. 1996. p. 274-290

⁷ B.P. Hasdeu. *Originile Craiovei*, București, 1878 și în vol. *Olteneștile*. Ed. Ovidiu Pecican, Cluj Napoca, 2002, p. 55-133.

⁸ D. Fotino. *Istoria vechii Dacii* (gr.) Viena 1818, p. 282-283, *apud*. Hasdeu. *Originile Craiovei* în vol. *Olteneștile*, p. 55.

⁹ Tunsli. *Istoria Țării Românești*, trad. G. Sion, București, 1963, p. 10-11, *apud* Hasdeu, *op. cit.* p. 56.

¹⁰ Cezar Bolliac, *Topographie de la Roumanie*, Paris, 1856. p. 23. *apud* Hasdeu, *op. cit.* p. 56.

¹¹ T. Margot. *O victorie în cele șaptesprezece districte ale României*, București, 1859, p. 51, *apud* Hasdeu, *op. cit.* p. 57.

¹² Ubcini. *Provinces d'origine roumaine* în *L'Univers pittoresque*, p. 29. *apud*. Hasdeu. *op. cit.* p. 57.

¹³ B.P. Hasdeu, *op. cit.* p. 59

¹⁴ *Ibidem*. p. 60.

¹⁵ *Ibidem*. p. 61-62.

¹⁶ *Ibidem*. p. 62

¹⁷ *Ibidem*. p. 67

¹⁸ xxx *Dicționarul Toponimic al României, Oltenia*, Vol. II. literele C și D. Coordonator Gh. Bolocan. Craiova. 1995. p. 317.

¹⁹ B.P. Hasdeu. *Istoria Critică a Românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuși, București, 1999, p. 230.

²⁰ *Ibidem*. p. 230-231

²¹ *Ibidem* p. 231.

²² *Ibidem* p. 234-235

²³ *Ibidem* p. 245-246

²⁴ *Ibidem* p. 246

²⁵ Cezar Bolliac, *Monastirile închinare*, București, 1862. p. 10, *apud* Hasdeu *Istoria Critică...*, p. 245

- ²⁶ Melchisedec Ștefănescu, *Oratoriu. Sinaxar*, p. 47, 71; *apud* Hasdeu: *Istoria critică...*, p. 245
- ²⁷ B.P. Hasdeu, *Istoria critică...*, p. 249
- ²⁸ *Ibidem* p. 250-251
- ²⁹ *Ibidem* p. 253
- ³⁰ *Ibidem* p. 254
- ³¹ *Ibidem*. p. 253 Pentru mai multe informații vezi Ion Radu Mircea, *Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească: Tetraevanghelul popii Nicodim (1404-1405)* în „Romanoslavica” XIII. București, 1966 p. 203-221
- ³² xxx cf. B.P. Hasdeu și contemporanii. vol. III. p. 253-256.
- ³³ *Ibidem* p. 254
- ³⁴ *Ibidem* p. 254
- ³⁵ Ștefan Nicolaescu, protopop de Gorj, sprijinitor al multor acțiuni culturale și bisericești desfășurate în Gorj.
- ³⁶ *Ibidem* p. 254
- ³⁷ *Ibidem* p. 257
- ³⁸ *Ibidem* a. 257.
- ³⁹ *Ibidem* p. 257
- ⁴⁰ *Ibidem* p. 258-259
- ⁴¹ *Ibidem* p. 259
- ⁴² Dimitrie Brezulescu (1879-1916), absolvent al gimnaziului din Tg-Jiu, Liceul „Traian” din Turnu Severin și Facultatea de Drept din Paris, a lucrat la diferite reviste culturale. A fost director-fondator al băncii populare „Gilortul” din Novaci și deputat de Gorj (cf. *Dimitrie Brezulescu în Calendarul Gorjului*” 1925, p. 53-54.
- ⁴³ xxx B.P. Hașdeu și contemporanii săi români și străini, vol. III, București, 1984, p. 258-259. Traducerea aparține lui M. Mitu, îngrijitorul textelor în limba polonă.
- ⁴⁴ *Ibidem* p. 259
- ⁴⁵ Mihai Mitu, p. 283.
- ⁴⁶ xxx B.P. Hasdeu și contemporanii..., vol.III, p. 260,
- ⁴⁷ *Ibidem* p. 260
- ⁴⁸ *Idem, Etimologicum Magnum Romaniae* III, Ediția Gr. Brâncuși, București, 1976, p. 744.
- ⁴⁹ *Ibidem* p. 746

⁵⁰ B.P. Hasdeu, *Etimologicum magnum...* p. 747.

⁵¹ *Ibidem* p. 743

⁵² *Ibidem* p. 744

⁵³ xxx B.P. Hasdeu *și contemporanii...*, vol II, București, p. 238

⁵⁴ *Ibidem* p. 239

⁵⁵ Bumbăști-Jiu – localitate, situată la 20 km de Tg-Jiu, pe drumul ce leagă Tg-Jiu-ul de Petroșani, cu un bogat șantier arheologic din vremea romanilor, a căror săpături se continuă și azi.

⁵⁶ Grigore Tocilescu (1850-1909), filolog, istoric și slavist, membru al Academiei Române, profesor de istorie la Universitatea din București.

⁵⁷ Teoharie Antonescu (1866-1910), istoric și arheolog, specialist în epigrafie, greacă și latină, profesor la Universitatea din Iași.

⁵⁸ Spiru Haret (1851-1912), ministru al Instrucțiunii publice, matematician de prestigiu

⁵⁹ Dimitrie Sturdza (1833-1914), istoric, politician, publicist de documente istorice în cadrul colecției Hurmuzaki.

⁶⁰ Grigore N. Manu (1943-1903), director al Arhivelor Statului și al Regiei Monopolurilor, pasionat de istorie medievală.

⁶⁰ *B.P.Hasdeu și contemporanii...*, vol I, București, p.355.

⁶² Dicton latin „foamea blestemată, forma corectă „auri sacra fames” – foamea blestemată de aur.

⁶³ Sotschek - Socesc

⁶⁴ W.R. Piekarski, *Valea Lotrului*, în „*Calendarul Minerva*”; București, III, 1901, p. 62, *apud* Mihai Mitu, *op. cit.* p. 283.

Novaci. Gorj. 8. XII - 902

Venerate Domnule Hasdeu,

mi permît a Vă ruga mult să binevoiți cu obșnuita Dvōstra bună-
tate pentru mine a asculta și de astă dată rugămîntul meu de a primi
pe fr. meu elev D. Brezulescu - Novaci, azi student universitar. Este acela care m-a
a adunat materialul novacean, ce alii crezut de curînta a recunoște în
"Negru Voda" ca un material de oarecare importantă. Actualmente are un ma-
terial mult mai vast, mai bogat și mai precis, care - cred - că Vă va intere-
sa, mai cu seamă cîndul tradițiilor și legendelor asupra lui Negru
Voda în Gorj, care (N. Voda) aici în Novaci a venit ca reprezentantul unei
legi "spurcate" și a fost primit de novaceeni nu tocmai politicos... Poate ne mîi-
pășim interesant va fi și "Mihai-Voda", a cărei bini "țineau în arenda băile
minere din Baia de Fer" (probabil arca minere și la Baia de Arama în Me-
nedint, poate "macina și aur din Hategan", de pe valea Jîndului - cel pu-
tîn urmele explorărilor primitive pe scara întinsă de găsesc
eleolo pînă azi... În tot cazul acest "Mihai Voda" fugind de Tătari" a alungat
aici să se ascundă în schitul Maicelor" Novacean - locul schitului există
încă în urma pe "poiana lui Mihai Voda" a fost unis de Turci (h) pe au ve-
nit de dincolo, din Hateg. În fine veți vorbi cu D. Brezulescu, care Vă va pre-
zenta materialul adunat de dînsul? Cu aceiași ocazie Vă va prezenta
o rugămîntul din partea domeniilor, care - poate - veți bine voi a pri-
mi cu inimă bună. Mai cu seamă Vă rugăm din suflet a nu ni re-
fuza o pictuică pentru "paratul poporului novacean" și a blagosla-
vii căte - va curînta aparitiunea revistei gorjene. Din Tara Jîndului

Al Dvōstra devotat, recunoscător și sincer
serv
V. Rola-Piekarski
maestru de jocării și învățător al Jîndului de mîncă din Novaci

Scrisoarea lui W.R. Piekarski către Hasdeu din 8 octombrie 1902.

Arhivele Naționale București, fond B.P. Hasdeu, vol XXII, pachet CCLVII document
nenumărat, între documentele 1002 și 1003, apud Mihai Mitu, op cit., pl 32

Instituțiile publice gorjene la începutul epocii moderne

- mărturii documentare -

Dan NEGULEASA

În partea de sud-est a continentului european, începutul secolului al XIX-lea, datorită acumulărilor anterioare, a adus cu sine schimbări politice și militare, ce-au influențat evoluția țărilor din această parte a bătrânului continent.

Decăderea politică și militară a imperiului otoman și dorința Rusiei Țariste de a-și extinde controlul politic și teritorial asupra ținuturilor turcești din peninsula Balcanică, au generat, în primele trei decenii ale secolului al XIX-lea, conflicte militare în susținerea cărora au fost, cu sau fără voie, implicate și țările române. Tratatetele de pace, care le-au marcat sfârșitul, au avut efecte, mai mult sau mai puțin benefice, în procesul de constituire a statului român unit și modern.

Unul dintre acestea a fost și războiul ruso-turc din 1828-1829, în care Țara Românească și Moldova au fost profund implicate, servind atât ca teatru de operațiuni cât și de susținători materiali ai oștirii țariste.

Încă de la trecerea Prutului de trupele țariste la 25 aprilie/7 mai 1928, în locul domnilor pământeni se instituie o administrație militară rusă, ce-a avut la conducere, rând pe rând, pe contele F.P.Pahlen și pe generalii P.F.Jeltuhin și Pavel Dimitrievici Kiseleff.

Pentru cunoașterea cât mai exactă a resurselor materiale ale celor două țări române, informații strict necesare în stabilirea posibilităților și cantităților necesare susținerii armatei, administrația rusă a declanșat un vast proces de inventariere a acestor resurse, de întocmire de hărți ale căilor de comunicație, de recensăminte. În general, a studiat și adunat date privind organizarea politică, socială și

economică, a curenților și programelor politice autohtone, ce-și doreau modernizarea, ruperea de societatea feudală anacronică și pășirea în epoca modernismului, a societății capitaliste.

Conflictul militar ruso-turc din 1828-1829, se încheie prin pacea de la Adrianopol. Printre numeroasele și beneficele prevederi ale actului de pace, binecunoscute românilor, rețin atenția două, și anume că ocupația rusă asupra Țării Românești și Moldovei se prelungește până la achitarea despăgubirilor de război de către Turcia și asumarea obligației de către Rusia, că în perioada ocupației să elaboreze un regulament administrativ modern, comun celor două țări, care să vizeze organizarea politică și administrativă a celor două teritorii românești.

Având la bază memoriile boierilor români de organizare a celor două principate adresate țarului Rusiei după 1821, cât și datele și ideile culese de administrația rusă de ocupație din 1828, ce vizau întregul complex de măsuri de organizare a societății românești, sub directa supravegherea a cancelariei țariste, la 30 martie 1830, se încheiau lucrările comisiilor de elaborare a Regulamentelor organice, regulamente ce, după aprobarea lor de Obșteștile Adunării Extraordinare ale celor două țări române, au fost aplicate începând cu 1/13 iulie 1831, în Țara Românească și cu 1/13 ianuarie 1832, în Moldova.

Cele două regulamente, identice în conținut, pot fi socotite, cu plusurile și minusurile lor, ca prima Constituție a României moderne, prima legiuire ce-a pregătit și facilitat Unirea de la 1859, de formare a României Moderne, conturată prin reformele din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și a celor ce i-au urmat. În esență, regulamentele organice au reprezentat totuși o operă de progres de netăgăduit. Regulamentele organice au legiferat principiul modern al separării puterii în stat, puterea legislativă fiind încredințată unei adunări obștești, cea executivă fiind exercitată de domnitor, iar sistemul judecătoresc a fost organizat pe baze moderne.

În domeniul administrativ, sunt create departamente, înființate servicii publice specializate, un sistem stabil de funcționare al acestora.

Prin prevederile acestor legi organice s-a produs schimbarea

structurilor economice și sociale ,mutații în privința mentalităților, au fost cultivate noi idei și s-a consolidat spiritul național.

Pentru cunoașterea realităților ,a stării de spirit a populației, guvernatorul Pavel Kiseleff a adoptat, ca stil de lucru și metoda vizitelor în județele provinciilor românești încredințate spre administrare.

Printre județele vizitate de Pavel Kiself se numără și județul Gorj, mărturie stând documentele păstrate în fondul arhivistic Prefectura Județului Gorj¹.

În 27 mai 1832, Marea Vornicie din Lăuntru aducea la cunoștință ocârmuirii județului Gorj că "înalț excelența sa D. deplin împuternicit prezident la 2 ale viitorului iulie se pornește de aici pentru preumblarea județelor de muntesă te afli la hotarul județului Mehedinți la 7 iulie de dimineață cu acei opt dorobanți gătiți, pe înalt excelența sa și a-l aduce până la hotarul Vâlcii.² În continuarea adresei Marii Vornicii apare și invariabila recomandare" Caută să nu faci vreun cusur, după cum de atâtea ori ți s-au arătat că vei avea a da răspuns".

Același for tutelar, peste câteva zile, pe 31 mai, venea cu precizări și recomandări suplimentare: " excelența sa D. deplin împuternicit prezident pleacă de aici de-a dreptul mai întâi spre părțile Craiovei, joi la 2 ale viitoarei luni....Osăbit de aceasta fiind că înalt excelența sa este a face dumitale întrebări pentru câteva mai însemnate lucruri cuprinse în ocolul județului dumitale, precum și pentru organizarea orânduiți într-acei județ în feluri de posturi, de aceea, iată, într-adins să trimită dumitale alăturata înscurtare de nește asemenea trebuincioase științe..."³

Modelul expediat de Marea Dvornicie din Lăuntru, conținând unele greșeli⁴,determină autoritățile locale gorjene să întocmească o sinteză corectă, reală, a situației instituțiilor gorjene și a ocupanților posturilor de conducere a acestora⁵.

Această informare, pregătită pentru prezentare înaltului demnitar rus, o putem considera ca primul document de sinteză privind instituțiile publice, gorjene existente la începutul epocii moderne:

„Județul Gorj”

Populația acestui județ se adună în sumă de 25522 familii dajnici și nedajnici. 25186 în cuprinsul județului și 366 în orașul Tg-Jiului. Și deosebit 559 preoți, 190 diaconi și 204 țârcovnici.

Sate 247 mărginite în 6 plăși și anume:

- Plaiul Novaci-suptocârmuitor Matei Drăgoiescu
- Plaiul Vâlcănu- suptocârmuitor polcovnicloniță Mongescu
- Plasa Jiului – suptocârmuitor Scarlat Carabatache
- Plasa Tismenii – suptocârmuitor Gheorghiță Roșianu
- Plasa Amărăzii - suptocârmuitor șătrar Grigore Săftoiu
- Plasa Gilortului - suptocârmuitor Dumitrache Măldărăscu

Ocârmuirea așezată în orașul de căpetenie Târgu-Jiului și alcătuită din slujbași-însă:

1 ocârmuitor-medelnicer Costache Crețu ianuarie 26 leat 832

1 secretar-Nicolae Rușănescu august 28 leat 831

1 pomojnic-Matei Pojogeanu august 28 leat 831

1 registrator-Nicolae Tetileanu apr.4.leat 832

2 scriitori anume - Mihalache Radoșan și Ștefan Seceleanu august 28 leat 831

1 tist-polcovnic Vasilache Hurezeanu mart.21 leat 832

24 dorobanți în slujba ocârmuirii ,a poliției și a judecătorii și câte alții 10 la fiecare plasă. În orașul de căpetenie este și magistrat întocmit din mădulari și anume:

Medelnicer Răducan Sărdănescu - prezident

Medelnicer Costache Măldărăscu - mădular

Chir Neagoe Starișin - mădular

ChirDumitru Grigore Starostea - mădular

Polițai Vasile Melinescu - iulie 1 leat 1831

Sunt și trei poști anume:

- Aninoasa

- Cărbunești

- Târgu-Jiului

În toată întinderea județului sunt și 149 păduri, 54 dumbrăvi. O mănăstire a țării Tismana, Schitul Polovragii, metoh al mănăstirii Hurezu ce este iar mănăstire.

Mădulare tribunalului judecătoresc și anume:

Prezident căminar Manolache Ivanovici august 15 leat 1831

Judecători : - medelnicer Zamfir Bălțeanu august 15 leat 1831

-al doilea logofăt Vasile Mongescu august 10 leat 1832

-procuror - Bănică Politimos august 10 leat 1832

-grefier - Ioniță Crăsnaru august 15 leat 1832

3 scriitori

1 registrator

1 vătaf de aprozi cu 4aprozi și 4 dorobanți ce i se dă de la ocărmuire.

Ape mari și anume:

- Sohodol și Tismana care se împreună la Racoți și ia o numire de Tismana apoi merge până la Roșia și se scurge în Jii

- Bistrița - se scurge în Jii

- Jaleșul - se scurge în Jii

- Șușița -se scurge în Jii

- Amărădia- se scurge în Jii

- Blahnița- se scurge în Gilort

- Ciocadia- se scurge în Gilort

- Galbenu- se scurge în Gilort

Zaherele sau teslimatisit în anul trecut prin magaziile de rezervă ce s-au statornicit prin sate sunt baniți 24174 socotite una câte oca 22".

Cele 392 file ale dosarului, păstrat în depozitele Direcției Județene Gorj a Arhivelor Naționale, sunt mărturii ale prezenței în județul Gorj a înaltului oaspete rus, multe dintre ele purtând rezoluții autografe în limba franceză ale celui ce-a vizitat județul. Jalbele, prezentate direct sau prin

subocârmuitorii subocârmuirilor gorjene, conțin numeroase aspecte social, economice, culturale și religioase ale localităților ce compuneau județul, aspecte pe care nu ne-am propus a le analiza în cele prezentate mai sus.

NOTE:

1. *Arhivele Naționale Gorj, fond „Prefectura județului Gorj”, dosar 27/1832, f. 1*
2. *Ibidem, f. 2*
3. *Ibidem, f. 3*
4. *Ibidem, f. 4*
5. *Ibidem, f. 5*

Generalul Ion Dragalina

- o scurta biografie -

Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU

Generalul Ion Dragalina s-a născut la 16 decembrie 1860, în orașul Caransebeș. Tatăl său, Alexandru Dragalina, fusese ofițer în armata austriacă, din cadrul căreia demisionase în 1859 pe motive medicale, după care s-a mutat împreună cu familia la Râmnicu Vâlcea¹.

Ion, fiul cel mare al familiei, urmează școala primară la Râmnicu Vâlcea, iar în 1869, după revenirea împreună cu familia la Caransebeș va fi înscris la școala germană din localitate. Aici va urma șase clase, după care, în anul școlar 1875-1876, intră în clasa a III-a a unui gimnaziu din Budapesta, pe care o absolvă cu rezultate foarte bune². În 1876 Ion Dragalina intră în școala de cadeți de la Timișoara, unde reușește să se afirme ca unul dintre cei mai buni elevi.

În 1880, după absolvirea școlii de cadeți, este repartizat la Regimentul 43 infanterie, cu garnizoana în Caransebeș. Ion Dragalina va fi avansat la gradul de sublocotenent în 1883, și, tot atunci, obține aprobarea de a urma cursurile Academiei de Război din Viena³. În paralel cu studiile la Academia de Război, Ion Dragalina urmează și Școala de ingineri topografi.

A absolvit Academia de Război în 1884 și, tot în acel an obține diploma de inginer topograf. Ca urmare, este încadrat în batalionul de cadre din Regimentul 43 infanterie din Caransebeș⁴.

Urmare a presiunilor la care este supus în perioada în care a activat ca ofițer în cadrul armatei austro-ungare, un rol decisiv jucându-l incidentele de la 17 iunie 1884, când au avut loc alegerile pentru Parlamentul austro-ungar, Ion Dragalina obține aprobarea demisiei sale din armata austro-ungară, la 1 decembrie 1887. În aceeași zi trece

frontiera împreună cu soția sa Elena și se îndreaptă spre Turnu Severin, de unde ia trenul spre București⁵.

La 10 decembrie 1887 i se aprobă încadrarea în armata română, cu gradul de sublocotenent fiind repartizat la Regimentul 21 infanterie din București. În decurs de un an este avansat la gradul de locotenent și în februarie 1888, este mutat la Regimentul 2 infanterie cu garnizoana la București, iar ulterior la Craiova. Aici se face remarcat prin temeinica pregătire teoretică și practică și pentru cunoștințele militare⁶.

Comandantul regimentului nota în foaia locotenentului Ioan Dragalina: „ofițer foarte conștiincios în îndeplinirea îndatoririlor sale (...) Conduită și ținută foarte bune. Cunoaște foarte bine regulamentele și le aplică cu discernământ. În rezumat, foarte bun ofițer, care pentru calitățile sale (...) merită a înainta [în grad]”⁷.

La 1 august 1891, locotenentul Ion Dragalina este mutat la Regimentul 1 linie din Craiova, având funcția de comandant de companie. În decembrie același an este numit comandant de companie în Regimentul 2 Romanați, cu garnizoana în Caracal.

De la 1 iunie 1892 îi este încredințată comanda batalionului 2 din Regimentul 19 Romanați din Caracal. Ca urmare a rezultatelor obținute în pregătirea de luptă a batalionului, la 10 mai 1893, este avansat la gradul de căpitan. După încă cinci ani, în 1898, se prezintă la examenul de maior, trece cu succes toate probele, clasându-se pe primul loc dintre participanți. Astfel, la 10 mai 1899, o dată cu avansarea la gradul de maior, este numit comandant de batalion în Regimentul 7 Rahova din Vaslui⁸.

După preluarea comenzii Regimentului 7 Rahova de către colonelul Constantin Prezan în 1900, acesta, apreciind pregătirea maiorului Ion Dragalina, îi va solicita ajutorul în chestiunile de tactică și strategie.

În aprilie 1904, maiorul Ion Dragalina este numit ajutor al comandantului batalionului 9 vânători, în curs de constituire în garnizoana Ploiești. O nouă avansare se produce la 1 aprilie 1905, când Dragalina

este numit comandant al batalionului 7 vânători de la Cernavodă, funcție pe care o deține până în 1908⁹.

Fire cumpătată și ordonată, Ion Dragalina știa să se apropie de soldați, să le insuflă încredere, veghea ca cei aflați în subordinea sa să-și primească la timp drepturile și să beneficieze de condiții bune. De asemenea acorda o atenție deosebită disciplinei militare. Se ocupa personal de pregătirea teoretică și practică a celor aflați în subordine. Tocmai de aceea, va câștiga respectul acestora, ostașii și ofițerii spunându-i „tata Dragalina”.

La 1 aprilie 1908 este numit comandant al Școlii militare de infanterie din București, iar la 10 mai 1908 este avansat la gradul de locotenent-colonel. Aici s-a preocupat de ridicarea nivelului de pregătire a elevilor și va combate nepotismul. În semn de apreciere a muncii sale, în 1909, primește ordinul „Steaua României”, clasa a V-a¹⁰.

În aprilie 1911, o dată cu avansarea la gradul de colonel este numit comandat al Regimentului 34 din Constanța. Ca și până atunci, acordă o atenție deosebită programului de instrucție și de educație. Colonelul Socrate Nicolaescu, îl descria astfel: „om dintr-o bucată. Blând până la afecțiune părintească față de ofițeri și mai ales față de soldați. Corect și cinstit în toate acțiunile sale (...) Un mare exemplu de urmat”¹¹.

Ca o dovadă de apreciere a muncii depuse și a rezultatelor remarcabile obținute de unitatea condusă de el, Ion Dragalina este decorat cu ordinul „Coroana României”, clasa a IV-a.

În vara anului 1914, colonelul Ion Dragalina este numit comandant al Brigăzii 9 infanterie cu garnizoana în Ploiești, iar în noiembrie 1914 preia comanda brigăzii 8 infanterie din București.

În august 1915, Marele Stat Major îi încredințează misiunea de a conduce lucrările de fortificație de pe Valea Prahovei, lucrări executate de către „Grupul Predeal”, sarcină pe care o va deține până în aprilie 1916.

În noiembrie 1915 este avansat la gradul de general de brigadă. După ce, timp de trei luni, fusese comandant al Comandamentului 3

teritorial, la 1 iulie 1916 este numit comandant al Diviziei 1 infanterie din Turnu-Severin, la comanda căreia avea să se acopere de glorie pe câmpurile de bătălie.

După preluarea comenzii, generalul Dragalina ia măsuri în privința instruirii trupe, în rândul căreia se aflau recruți cu o pregătire militară sumară. De asemenea, înzestrarea prezenta serioase deficiențe.

În noaptea de 14/15 august 1916, orele 21, când s-a declarat război Austro-Ungariei, Divizia 1 infanterie, comandată de generalul Dragalina, făcând parte din Armata a I-a, era dispusă pe frontieră de la izvoarele Argeșului până la Calafat.

După lupte crâncene la 19 august 1916 trupele Diviziei 1 infanterie cuceresc înălțimile Alion, Ozoina și Drănic, atacând pozițiile inamice din valea Cernei și din estul Orșovei. În ziua de 21 august 1916, generalul Dragalina hotărăște continuarea ofensivei pentru eliberarea Orșovei, în aceeași zi, fiind ocupată insula Ada-Kaleh.

După eliberarea Orșovei, ofensiva este stopată, unitățile Diviziei 1 consolidându-se pe poziții. Generalul Dragalina inspectează unitățile și stabilește măsurile necesare pentru apărare.

În a doua decadă a lunii septembrie 1916, inamicul din sectorul Cerna devine mai activ, dar atacul din 13-14 septembrie este respins. Un nou atac este respins la 18 septembrie, iar la 21 septembrie, generalul Dragalina declanșează contraatacul. Ca urmare, Divizia 1 controlează valea Dunării în zona Orșova¹².

Dar, în ziua de 22 septembrie, inamicul ocupă în sectorul „Grupului Jiu” o serie de înălțimi, precum și gura trecătorii Vulcan (Buliga) și a defileului Jiului (Surduc). Dată fiind importanța acestor puncte, Armata 1 îi ordonă generalului Dragalina să trimită pe defileul Jiului un batalion de infanterie și o baterie de artilerie.

În seara zilei de 30 septembrie, un ordin, adresat generalului Dragalina, îi solicită „să reziste cu orice preț pe pozițiile ocupate, cel puțin 15 zile”. De altfel, în dimineața zilei de 10 octombrie inamicul declanșează o puternică ofensivă pe tot frontul Armatei a I-a.

În dimineața zilei de 11 octombrie, generalul Dragalina se prezintă la comandamentul Armatei 1 din Craiova, unde fusese numit comandant. În aceeași zi face cunoscută, Marelui Cartier General român, hotărârea sa pentru oprirea ofensivei inamice.

Pentru a se orienta asupra situației reale a unităților aflate pe front, generalul pleacă pe linia frontului. La Bumbști, el le vorbește ostașilor despre îndatoririle lor față de țară și despre eroismul înaintașilor. Pe linia frontului, generalul Dragalina ajunge până la mănăstirea Lainici, moment în care află că inamicul blocase drumul de retragere spre sud la jumătatea distanței dintre Lainici și Bumbști.

Automobilul, în care se afla, reușește să treacă prin barajul de foc dar generalul este rănit la umărul și brațul drept. Primul ajutor îi este acordat la Gura Sadului, în aceeași zi fiind evacuat la spitalul din Craiova. De aici, va fi evacuat la București, unde ajunge în seara zilei de 13 octombrie și unde îi va fi amputat brațul drept¹³.

În semn de apreciere pentru întreaga sa activitate, generalul este distins cu cea mai înaltă decorație de război, ordinul „Mihai Viteazul”.

După câteva zile de îmbunătățire a stării de sănătate, brusc, la 20 octombrie 1916 se declanșează septicemia, iar la 24 octombrie generalul Dragalina decedează. Prin dispariția sa, armata română pierdea unul dintre cei mai valoroși ofițeri. Generalul Dragalina își făcuse pe deplin datoria.

La 26 octombrie 1916 este înmormântat cu funeralii naționale, la cimitirul militar Bellu din București. Cu acest prilej, marele istoric Nicolae Iorga spunea: „cu pietate fiecare va privi ultimul lui drum între noi. (...) Dar mâine, când Banatul lui părintesc va fi carne din trupul României biruitoare, când departe în Caransebeș va flutura steagul sub care și-a vărsat sângele, vom ridica pe locul unde el a fost dăruit neamului, statuie de bronz întru pomenirea curatei figuri de erou care se ascunde acum vederilor noastre”¹⁴.

Bibliografie:

Anastasiu Ioan, *Războiul pentru întregirea neamului*, Ed. „Bucovina”, București, 1937.

Cărăbiș, Vasile, *Istoria Gorjului*, Ed. Romfel, București, f. a.

Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României*, Ed. Științifică și Enciclopedică, vol. I., București, 1989.

Popescu, Nicolae, *Generalul Ion Dragalina*, Ed. Militară, București, 1967.

NOTE:

¹ Nicolae Popescu, *Generalul Ion Dragalina*, Ed. Militară, București, 1967, p. 3.

² *Ibidem*, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 6.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, pp. 7-10.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Apud. Nicolae Popescu, *Generalul Ion Dragalina*, p. 14.

⁸ *Ibidem*, p. 16.

⁹ *Ibidem*, p. 18.

¹⁰ *Ibidem*, p. 26.

¹¹ *Ibidem*, p. 28.

¹² ***, *Istoria românilor*, tom II, vol. VII, coord. acad. Gh. Platon, Ed. Academiei, București, 2003, pp. 425-426.

¹³ *Ibidem*, p. 428.

¹⁴ „Viitorul” din 27 octombrie 1916.

Organizarea depozitului colecției de pictură de la muzeul de artă din Târgu-Jiu

Ion CATANĂ

Studiul de față este un proiect pe care dorim să-l punem în practică într-un timp cât mai apropiat.

Secția de artă a muzeului târgujian a fost înființată în anul 1984 având inițial locația în sediul actualului Colegiu Comercial „Virgil Madgearu” din Târgu Jiu.

Din aprilie 1993 a fost transferată în Parcul Central, în vila fostului dictator comunist Nicolae Ceaușescu.

În noua clădire, ridicată pentru o altă destinație s-a organizat un spațiu expozițional permanent dispus pe două nivele (parter și etaj) ce adăpostește pictură, icoane, sculptură în lemn și marmură, xilogravuri și sticlă.

Aceste bunuri culturale se eșalonează temporar din secolul al XVII-lea și până în zilele noastre.

Studiul propune amenajarea unui nou spațiu de depozitare a colecției de pictură în cadrul căruia se pot aborda soluții eficiente și conforme cu normele de conservare preventivă a bunurilor culturale. Locația noului depozit l-am regândit la parter unde există suficient spațiu pentru tipodimensionarea întregii colecții de pictură.

Considerăm că este absolut necesar utilizarea ca moduli a panoului fix de mari dimensiuni din plasă metalică pe rame de fier. Tablourile se așează în ordine descrescândă în poziție verticală astfel încât să ocupe toată suprafața panoului.

Dispunerea tablourilor pe panou este în funcție de dimensiuni, piesele mici la partea superioară, iar cele mari în parte inferioară.

Ele se suspendă prin prindere în două puncte pe ambele fețe ale

panoului. Între tablourile așezate pe același șir se lasă o distanță de 2-3 cm., iar între șiruri de 10 cm¹.

Spațiul de acces între panouri este de 0,50 m. pentru a se asigura circulația optimă.

Pentru regasirea facilă a pieselor în depozit este necesară alcătuirea unui catalog topografic², precum și a unui registru de evidență a circulației obiectelor.

Registrul de evidență a circulației bunurilor reprezintă o sursă importantă de informații care poate explica evoluția stării de conservare a acestora³.

Activitatea de organizare propriu-zisă a depozitului trebuie precedată de realizarea condițiilor de optimizare a microclimatului: finisare, iluminat, temperatură, umiditate etc.

În continuare vom prezenta proiectul de tipodimensionare a colecției de pictură din cadrul secției de artă a Muzeului Județean Gorj.

NOTE:

1. A. Moldoveanu, **Conservarea preventivă a bunurilor culturale**, Centrul pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii, București, 2003p. 176-180.
2. *ibidem*, p. 188-190.
3. *ibidem*.

**Colecția de pictură a muzeului de artă din
Târgu Jiu, ordonată după:
dimensiuni; ordine descrescătoare; mod de regăsire.**

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
1	20062	pictura	1332x88	-	nespecificat
2	17687	pictura	370x293	-	nespecificat
3	9570	pictura	349X272	-	nespecificat
4	9571	pictura	347X131	-	nespecificat
5	15290	pictura	274X172	-	nespecificat
6	20063	pictura	195x130	PANOU 14/B	
7	20064	pictura	195x130	PANOU 14/A	
8	20065	pictura	195x130	PANOU 14/B	
9	20066	pictura	195x130	PANOU 16/B	
10	19096	pictura	194x194	PANOU 1/A	
11	19097	pictura	194x194	PANOU 1/A	
12	19098	pictura	194x194	PANOU 1/B	
13	19099	pictura	194x194	PANOU 1/B	
14	19100	pictura	194x194	PANOU 1/B	
15	20040	pictura	190x130	PANOU 2/B	
16	10810	pictura	187X147	PANOU 9/A	
17	17693	pictura	174x95	PANOU 3/A	
18	10977	pictura	170X130	PANOU 2/B	
19	15356	pictura	167X57	PANOU 2/B	
20	10789	pictura	165X126	PANOU 1/A	
21	11890	pictura	165X130	PANOU 14/A	
22	15366	pictura	165X135	PANOU 3/B	
23	15367	pictura	165X135	PANOU 3/B	
24	6751	pictura	164X129	PANOU 3/A	
25	18429	pictura	163x131	PANOU 16/B	
26	9531	pictura	162X97	PANOU 1/A	
27	11876	pictura	161X131	PANOU 16/A	
28	17694	pictura	161x111	PANOU 4/A	
29	20041	pictura	160x112	PANOU 15/A	
30	9549	pictura	155X107	PANOU 14/B	
31	11866	pictura	150X130	PANOU 4/A	
32	20042	pictura	150x150	PANOU 8/A	
33	20046	pictura	150x150	PANOU 7/B	
34	20067	pictura	150x150	PANOU 2/A	
35	20068	pictura	150x150	PANOU 2/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
36	20069	pictura	150x150	PANOU 2/A	
37	20071	pictura	150x150	PANOU 3/B	
38	20072	pictura	146x146	PANOU 7/B	
39	20075	pictura	146x146	PANOU 7/A	
40	20076	pictura	146x146	PANOU 7/B	
41	10900	pictura	142X100	PANOU 16/A	
42	8125	pictura	140X120	PANOU 16/A	
43	12679	pictura	140X120	PANOU 5/B	
44	12684	pictura	140X120	PANOU 5/B	
45	16283	pictura	140x90	PANOU 6/B	
46	18424	pictura	140x100	PANOU 15/A	
47	20043	pictura	140x110	PANOU 7/B	
48	20070	pictura	140x140	PANOU 8/A	
49	20073	pictura	140x140	PANOU 7/A	
50	20074	pictura	140x140	PANOU 7/A	
51	20077	pictura	140x140	PANOU 7/A	
52	20080	pictura	140x140	PANOU 8/A	
53	20082	pictura	139,7x86	PANOU 8/A	
54	17691	pictura	138x96	PANOU 8/A	
55	16292	pictura	136x121,5	PANOU 6/A	
56	12717	pictura	135X125	PANOU 5/B	
57	11869	pictura	131X117	PANOU 4/B	
58	11891	pictura	131X98	PANOU 16/A	
59	11880	pictura	130,5X130	PANOU 14/A	
60	12681	pictura	130X110	PANOU 5/A	
61	12685	pictura	130X110	PANOU 5/B	
62	12718	pictura	130X87	PANOU 3/B	
63	15329	pictura	130X89	PANOU 3/A	
64	16439	pictura	130x110	PANOU 6/A	
65	17682	pictura	130x56	PANOU 14/B	
66	19094	pictura	130x97	PANOU 15/A	
67	17671	pictura	129x75	PANOU 15/B	
68	12959	pictura	125X101,5	PANOU 5/A	
69	15358	pictura	125X50	PANOU 5/B	
70	15357	pictura	123X65	PANOU 5/A	
71	11844	pictura	122X80	PANOU 4/B	
72	11870	pictura	121X90	PANOU 3/A	
73	11871	pictura	121X90	PANOU 15/B	
74	11888	pictura	120X100	PANOU 16/A	
75	12669	pictura	120X152	PANOU 4/A	
76	12962	pictura	120X101	PANOU 15/B	
77	16284	pictura	120x90	PANOU 6/A	
78	12678	pictura	118X99	PANOU 5/A	
79	17677	pictura	118x86	PANOU 8/A	
80	16288	pictura	117x72	PANOU 15/A	
81	9533	pictura	116X115	PANOU 2/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
82	15324	pictura	116X100	PANOU 15/B	
83	15325	pictura	116X100	PANOU 15/A	
84	8124	pictura	115X100	PANOU 15/B	
85	20078	pictura	115x115	PANOU 2/B	
86	20079	pictura	115x115	PANOU 4/A	
87	20039	pictura	114x100	PANOU 8/B	
88	17666	pictura	112x91	PANOU 3/B	
89	17670	pictura	111x86	PANOU 6/B	
90	12683	pictura	110,5X110	PANOU 5/A	
91	12686	pictura	110X90,5	PANOU 6/B	
92	9557	pictura	110X97	PANOU 16/B	
93	9561	pictura	110X100	PANOU 4/A	
94	11877	pictura	110X100	PANOU 15/B	
95	11889	pictura	110X100	PANOU 3/A	
96	17672	pictura	110x85	PANOU 6/B	
97	18441	pictura	110x90	PANOU 8/A	
98	16291	pictura	109x69,5	PANOU 6/A	
99	18446	pictura	109x92	PANOU 8/B	
100	16290	pictura	108x70	PANOU 6/A	
101	5665	pictura	107X82	PANOU 16/B	
102	8873	pictura	105X75	PANOU 12/B	
103	16436	pictura	105x78	PANOU 6/A	
104	16437	pictura	105x75	PANOU 9/B	
105	17674	pictura	105x84	PANOU 6/B	
106	17700	pictura	105x77	PANOU 8/B	
107	17668	pictura	104x80	PANOU 6/A	
108	291	pictura	103X76	PANOU 16/B	
109	17667	pictura	103x75	PANOU 6/A	
110	289	pictura	102X75	PANOU 14/A	
111	290	pictura	102X75	PANOU 15/B	
112	16246	pictura	102x64	PANOU 16/A	
113	17669	pictura	102x74	PANOU 4/B	
114	17695	pictura	102x72	PANOU 8/B	
115	16336	pictura	101,5x71	PANOU 6/B	
116	5582	pictura	101X82	PANOU 12/B	
117	10786	pictura	100,5X80,5	PANOU 16/B	
118	10901	pictura	101X66	PANOU 15/A	
119	17697	pictura	101x98	PANOU 8/B	
120	17698	pictura	101x71	PANOU 14/A	
121	17699	pictura	101x71	PANOU 12/B	
122	5201	pictura	100X70	PANOU 14/B	
123	5580	pictura	100X80	PANOU 4/B	
124	5581	pictura	100X70	PANOU 3/B	
125	9539	pictura	100X80	PANOU 16/B	
126	9555	pictura	100X80	PANOU 4/B	
127	10769	pictura	100X80	PANOU 4/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
128	10772	pictura	100X73	PANOU 16/A	
129	10791	pictura	100X85	PANOU 14/A	
130	10979	pictura	100X100	PANOU 15/A	
131	11874	pictura	100X97	PANOU 16/B	
132	12687	pictura	100X72	PANOU 11A	
133	17678	pictura	100x82	PANOU 8/A	
134	17688	pictura	100x72	PANOU 11B	
135	17696	pictura	100x72	PANOU 7/A	
136	18437	pictura	100x100	PANOU 6/B	
137	18438	pictura	100x88	PANOU 8/B	
138	19095	pictura	100x87	PANOU 7/B	
139	20047	pictura	100x75	PANOU 7/A	
140	20083	pictura	99,5x67,5	PANOU 14/A	
141	21556	pictura	100x81	PANOU 7/A	
142	11875	pictura	99X75	PANOU 8/B	
143	17679	pictura	99x73	PANOU 8/B	
144	9535	pictura	97X97	PANOU 4/B	
145	16253	pictura	97x65	PANOU 5/A	
146	8874	pictura	96X74	PANOU 14/A	
147	18448	pictura	96x70	PANOU 8/B(2)	
148	2130	pictura	95X74	PANOU 16/B	
149	12713	pictura	95X80	PANOU 6/A	
150	11867	pictura	94X94	PANOU 15/B	
151	16250	pictura	94x66	PANOU 5/A	
152	11879	pictura	93X73	PANOU 3/A	
153	12705	pictura	93X74	PANOU 16/A	
154	17665	pictura	93x67	PANOU 16/A	
155	10903	pictura	92X45	PANOU 9/A	
156	15359	pictura	92X35	PANOU 12/A	
157	16249	pictura	91,5x69,5	PANOU 12/B	
158	21552	pictura	92x82	PANOU 15/B	
159	9530	pictura	90X70	PANOU 16/B	
160	9540	pictura	90X78	PANOU 3/A	
161	12697	pictura	90X70	PANOU 11B	
162	15360	pictura	90X60	PANOU 12/A	
163	15361	pictura	90X60	PANOU 12/A	
164	15362	pictura	90X60	PANOU 12/A	
165	15363	pictura	90X60	PANOU 12/A	
166	15364	pictura	90X60	PANOU 12/A	
167	15365	pictura	90X60	PANOU 12/A	
168	16280	pictura	90x30	PANOU 10/B	
169	17673	pictura	89x75	PANOU 6/A	
170	18442	pictura	89x62	PANOU 11B	
171	18447	pictura	89x67	PANOU 6/A	
172	12964	pictura	88,5X66	PANOU 5/A	
173	11862	pictura	88X68	PANOU 8/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
174	18445	pictura	88x70	PANOU 6/A	
175	19005	pictura	87x69	PANOU 7/A	
176	10926	pictura	86X65	PANOU 15/A	
177	11864	pictura	86X63	PANOU 8/B	
178	16248	pictura	85x64,5	PANOU 5/B	
179	21554	pictura	85,5x81	PANOU 7/A	
180	3133	pictura	85X60	PANOU 4/B	
181	10902	pictura	85X65	PANOU 14/A	
182	10915	pictura	85X65	PANOU 15/A	
183	10924	pictura	85X66	PANOU 9/A	
184	10984	pictura	85X70	PANOU 8/B	
185	12709	pictura	85X65	PANOU 2/A	
186	16157	pictura	85x65	PANOU 2/A	
187	16159	pictura	85x65	PANOU 2/A	
188	16169	pictura	85x65	PANOU 2/A	
189	16170	pictura	85x65	PANOU 2/A	
190	16171	pictura	85x65	PANOU 2/A	
191	16172	pictura	85x65	PANOU 3/B	
192	16173	pictura	85x65	PANOU 3/B	
193	16174	pictura	85x65	PANOU 12/B	
194	16176	pictura	85x65	PANOU 3/B	
195	16179	pictura	85x65	PANOU 14/A	
196	16247	pictura	84,5x64,5	PANOU 2/B	
197	16252	pictura	85x65	PANOU 2/A	
198	16289	pictura	85x65	PANOU 2/A	
199	17453	pictura	85x55	PANOU 9/B	
200	20044	pictura	85x73	PANOU 7/B	
201	16167	pictura	84,5x65	PANOU 9/B	
202	16251	pictura	84x65,5	PANOU 5/B	
203	16151	pictura	84,2x57	PANOU 13/B	
204	15291	pictura	84X64	PANOU 10/B	
205	15292	pictura	84X64	PANOU 10/B	
206	16164	pictura	84x57	PANOU 9/B	
207	18973	pictura	84x54	PANOU 7/B	
208	16154	pictura	83x53,5	PANOU 13/A	
209	16239	pictura	82x62,5	PANOU 5/A	
210	10933	pictura	82X56	PANOU 9/B	
211	11885	pictura	82X73	PANOU 8/B	
212	8892	pictura	81X61	PANOU 7/B	
213	10978	pictura	81X65	PANOU 8/B	
214	12698	pictura	81X68	PANOU 11A	
215	12963	pictura	81X65	PANOU 10/A	
216	15326	pictura	81X73	PANOU 10/A	
217	16152	pictura	81x64	PANOU 13/B	
218	16181	pictura	81x66	PANOU 9/B	
219	12682	pictura	80X65,5	PANOU 11A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
220	16177	pictura	80,5x55	PANOU 9/B	
221	10788	pictura	80X65	PANOU 12/B	
222	11883	pictura	80X73	PANOU 10/A	
223	11887	pictura	80X70	PANOU 8/B	
224	12703	pictura	80X45	PANOU 11B	
225	12719	pictura	80X80	PANOU 8/A	
226	12956	pictura	80X50	PANOU 10/A	
227	18430	pictura	80x60	PANOU 11A	
228	18436	pictura	80x80	PANOU 2/B	
229	20045	pictura	80x60	PANOU 2/B	
230	20059	pictura	80x48	PANOU 2/B	
231	7102	pictura	79X59	PANOU 7/B	
232	10976	pictura	79X55	PANOU 10/B	
233	16117	pictura	78x53,5	PANOU 13/B	
234	16168	pictura	78x58	PANOU 9/B	
235	20048	pictura	78x66	PANOU 7/A	
236	3132	pictura	77X103	PANOU 15/B	
237	16293	pictura	76,5x56,5	PANOU 14/B	
238	17690	pictura	77x61	PANOU 11B	
239	18824	pictura	76,5x54	PANOU 11A	
240	16307	pictura	76x59	PANOU 6/A	
241	17689	pictura	76x53	PANOU 11B	
242	16438	pictura	75,5x60	PANOU 9/B	
243	16255	pictura	74,5x55,5	PANOU 5/B	
244	16110	pictura	74,5x51	PANOU 13/B	
245	11843	pictura	74X56	PANOU 10/A	
246	11884	pictura	74X61	PANOU 10/B	
247	14731	pictura	74X60	PANOU 10/A	
248	16236	pictura	73,5x49,5	PANOU 9/B	
249	10773	pictura	73,5X73	PANOU 3/B	
250	16153	pictura	73,5x51	PANOU 13/A	
251	16297	pictura	73,5x49	PANOU 14/B	
252	9538	pictura	73X53	PANOU 4/B	
253	12945	pictura	73X50	PANOU 11B	
254	12946	pictura	73X55	PANOU 11B	
255	12947	pictura	73X61	PANOU 10/B	
256	18440	pictura	73x73	PANOU 11A	
257	21551	pictura	73x55	PANOU 7/B	
258	9542	pictura	72X54	PANOU 4/B	
259	9543	pictura	72X66	PANOU 15/A	
260	12694	pictura	72X53	PANOU 5/B	
261	17433	pictura	72x66	PANOU 9/B	
262	18825	pictura	72x53	PANOU 11A	
263	16165	pictura	71,5x51	PANOU 13/B	
264	5585	pictura	71X51	PANOU 6/B	
265	16106	pictura	71x43	PANOU 12/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
266	16111	pictura	71x50	PANOU 13/B	
267	16150	pictura	71x51	PANOU 13/A	
268	16204	pictura	70,5x49,5	PANOU 13/A	
269	16155	pictura	70x49,8	PANOU 13/A	
270	16108	pictura	70x49,5	PANOU 12/B	
271	16119	pictura	70,5x51	PANOU 13/B	
272	16123	pictura	70x45,5	PANOU 13/B	
273	16256	pictura	70,5x50	PANOU 9/B	
274	18433	pictura	70x50,5	PANOU 11A	
275	1922	pictura	70X45	PANOU 8/A	
276	9548	pictura	70X60	PANOU 4/B	
277	10776	pictura	70X50	PANOU 4/B	
278	10778	pictura	70X45	PANOU 5/A	
279	10787	pictura	70X49	PANOU 9/A	
280	10810	pictura	70X50	PANOU 9/A	
281	10909	pictura	70X50	PANOU 9/A	
282	10911	pictura	70X50	PANOU 9/A	
283	10925	pictura	70X55	PANOU 9/B	
284	10927	pictura	70X50	PANOU 9/B	
285	10982	pictura	70X50	PANOU 10/B	
286	11872	pictura	70X70	PANOU 10/A	
287	11873	pictura	70X65	PANOU 10/B	
288	12699	pictura	70X50	PANOU 11A	
289	12702	pictura	70X55	PANOU 11A	
290	12704	pictura	70X60	PANOU 11A	
291	15332	pictura	70X50	PANOU 12/A	
292	16097	pictura	70x50	PANOU 12/B	
293	16103	pictura	70x45	PANOU 12/A	
294	16107	pictura	70x50	PANOU 12/B	
295	16109	pictura	70x50	PANOU 12/B	
296	16112	pictura	70x48	PANOU 13/B	
297	16113	pictura	70x51	PANOU 13/B	
298	16115	pictura	70x49	PANOU 13/B	
299	16116	pictura	70x50	PANOU 13/A	
300	16118	pictura	70x50	PANOU 13/A	
301	16122	pictura	70x50	PANOU 13/B	
302	16148	pictura	70x49	PANOU 13/B	
303	16149	pictura	70x50	PANOU 13/B	
304	16156	pictura	70x50	PANOU 13/A	
305	16180	pictura	70x48	PANOU 13/B	
306	16198	pictura	70x48	PANOU 13/A	
307	16223	pictura	70x50	PANOU 13/B	
308	16254	pictura	69,5x67,5	PANOU 13/B	
309	17676	pictura	70x50	PANOU 9/A	
310	10770	pictura	69,5X50	PANOU 6/B	
311	7104	pictura	69X49	PANOU 5/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
312	11882	pictura	69X48	PANOU 10/B	
313	16098	pictura	69x50	PANOU 12/B	
314	16158	pictura	69x50	PANOU 13/A	
315	18444	pictura	69x59	PANOU 11A	
316	16161	pictura	68x51,5	PANOU 13/B	
317	8872	pictura	68X65	PANOU 4/B	
318	9560	pictura	68X58	PANOU 16/B	
319	10928	pictura	68X50	PANOU 9/B	
320	10981	pictura	68X48	PANOU 10/B	
321	16102	pictura	68x50	PANOU 12/B	
322	16166	pictura	68x50	PANOU 9/B	
323	16296	pictura	68x49	PANOU 14/A	
324	16104	pictura	67x46,5	PANOU 12/A	
325	10916	pictura	67X50	PANOU 9/A	
326	16175	pictura	66,5x31,5	PANOU 13/B	
327	16178	pictura	66,5x48,5	PANOU 9/B	
328	21553	pictura	67x61	PANOU 7/B	
329	21555	pictura	67x56	PANOU 7/B	
330	5587	pictura	66X51	PANOU 5/B	
331	10790	pictura	66X100	PANOU 14/B	
332	12706	pictura	66X100	PANOU 11B	
333	12712	pictura	66X50	PANOU 11B	
334	15677	pictura	65,5X55,5	PANOU 12/A	
335	16258	pictura	65,5x27,5	PANOU 10/B	
336	16311	pictura	66x49	PANOU 14/A	
337	17675	pictura	66x55	PANOU 9/B	
338	17692	pictura	66x49	PANOU 11B	
339	18426	pictura	66x53	PANOU 11B	
340	9534	pictura	65,5X50	PANOU 4/B	
341	18427	pictura	65,5x54	PANOU 11B	
342	5586	pictura	65X55	PANOU 5/B	
343	9556	pictura	65X59	PANOU 12/A	
344	10986	pictura	65X60	PANOU 10/A	
345	12688	pictura	65X60	PANOU 11B	
346	12690	pictura	65X55	PANOU 11A	
347	12701	pictura	65X50	PANOU 11A	
348	12952	pictura	65X51	PANOU 10/A	
349	12960	pictura	65X54	PANOU 10/A	
350	12961	pictura	65X54	PANOU 10/A	
351	15328	pictura	65X60	PANOU 10/B	
352	18431	pictura	65x54	PANOU 11B	
353	18439	pictura	65x54	PANOU 11A	
354	16163	pictura	64,5x53	PANOU 9/B	
355	16369	pictura	64,5x50	PANOU 14/B	
356	12700	pictura	64,2X52	PANOU 11A	
357	16095	pictura	64x45	PANOU 12/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
358	16263	pictura	64x49	PANOU 13/B	
359	17458	pictura	64x55	PANOU 9/A	
360	18974	pictura	64x50	PANOU 7/B	
361	3130	pictura	63X49	PANOU 6/B	
362	7101	pictura	63X49	PANOU 5/B	
363	10784	pictura	63X46	PANOU 9/A	
364	10917	pictura	63X35	PANOU 9/A	
365	16099	pictura	63x46	PANOU 12/A	
366	17457	pictura	63x48	PANOU 9/A	
367	18428	pictura	63x56	PANOU 11B	
368	16362	pictura	62x43,5	PANOU 11B	
369	17455	pictura	62,5x43	PANOU 9/A	
370	10923	pictura	62X41	PANOU 9/B	
371	11845	pictura	61,5X39,5	PANOU 10/A	
372	12045	pictura	62X25	PANOU 10/A	
373	12046	pictura	62X25	PANOU 10/A	
374	16212	pictura	62x46	PANOU 13/A	
375	16294	pictura	62x51	PANOU 14/B	
376	18432	pictura	62x52	PANOU 11A	
377	16370	pictura	61,5x31	PANOU 1/A	
378	9544	pictura	61X51	PANOU 4/B	
379	9545	pictura	61X56	PANOU 8/B	
380	9564	pictura	61X48	PANOU 4/B	
381	10905	pictura	61X57	PANOU 9/A	
382	10980	pictura	61X50	PANOU 10/A	
383	11846	pictura	61X39	PANOU 10/A	
384	11881	pictura	61X84	PANOU 10/B	
385	11892	pictura	61X61	PANOU 10/B	
386	12689	pictura	61X50	PANOU 11A	
387	12695	pictura	61X50	PANOU 11A	
388	12948	pictura	61X50	PANOU 10/B	
389	12949	pictura	61X50	PANOU 10/B	
390	12951	pictura	61X47	PANOU 12/A	
391	16435	pictura	61x50	PANOU 16/B	
392	18425	pictura	61x50	PANOU 11B	
393	18435	pictura	61x50	PANOU 11A	
394	18443	pictura	60x49,5	PANOU 11A	
395	3131	pictura	60X48	PANOU 6/B	
396	5579	pictura	60X40	PANOU 6/B	
397	9546	pictura	60X55	PANOU 4/B	
398	10774	pictura	60X56	PANOU 9/B	
399	10777	pictura	60X50	PANOU 6/B	
400	10904	pictura	60X55	PANOU 9/A	
401	12677	pictura	60X40	PANOU 10/B	
402	12693	pictura	60X50	PANOU 3/A	
403	14732	pictura	60X48	PANOU 3/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
404	14735	pictura	60X48	PANOU 10/A	
405	15330	pictura	60X48	PANOU 12/A	
406	16114	pictura	60x47	PANOU 13/B	
407	18434	pictura	60x50	PANOU 11A	
408	10935	pictura	59X42	PANOU 9/B	
409	11847	pictura	59X32	PANOU 16/A	
410	16085	pictura	59x20	PANOU 12/A	
411	16360	pictura	59x49	PANOU 14/B	
412	17454	pictura	59x59	PANOU 9/A	
413	17680	pictura	59x46	PANOU 11A	
414	17681	pictura	59x38	PANOU 11A	
415	16300	pictura	58x43,7	PANOU 14/B	
416	16137	pictura	58x39,5	PANOU 13/A	
417	12691	pictura	58X42	PANOU 11A	
418	16303	pictura	58x46	PANOU 14/B	
419	16348	pictura	58x42	PANOU 5/A	
420	17432	pictura	58x49	PANOU 9/A	
421	17445	pictura	58x48	PANOU 9/B	
422	16162	pictura	57,5x40	PANOU 13/A	
423	16184	pictura	57x35,5	PANOU 13/B	
424	16190	pictura	57x44,5	PANOU 13/B	
425	16199	pictura	57x44,5	PANOU 13/A	
426	17898	pictura	57,5x42	PANOU 11A	
427	16351	pictura	57,2x42	PANOU 5/A	
428	10913	pictura	57X42	PANOU 9/A	
429	10914	pictura	57X42	PANOU 9/A	
430	12707	pictura	57X45	PANOU 11B	
431	16087	pictura	57x41	PANOU 4/A	
432	16096	pictura	57x41	PANOU 4/A	
433	16101	pictura	57x41	PANOU 4/A	
434	16105	pictura	57x41	PANOU 4/A	
435	16132	pictura	56,5x44,5	PANOU 4/A	
436	16145	pictura	57x41	PANOU 4/A	
437	16191	pictura	57x41	PANOU 13/B	
438	16193	pictura	57x41	PANOU 13/B	
439	16206	pictura	57x41	PANOU 10/B	
440	16208	pictura	57x41	PANOU 10/B	
441	16211	pictura	57x41	PANOU 13/B	
442	16218	pictura	57x41	PANOU 5/A	
443	16226	pictura	57x41	PANOU 10/B	
444	17448	pictura	57x44	PANOU 11A	
445	16147	pictura	56x44,2	PANOU 13/A	
446	5583	pictura	56X36	PANOU 5/A	
447	8875	pictura	56X47	PANOU 15/A	
448	10785	pictura	56X38	PANOU 9/A	
449	10918	pictura	56X40	PANOU 9/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
450	11878	pictura	56X56	PANOU 10/B	
451	16129	pictura	56x41	PANOU 13/A	
452	16227	pictura	56x41	PANOU 13/B	
453	16266	pictura	55,5x35,5	PANOU 13/A	
454	18449	pictura	56x45	PANOU 11A	
455	16141	pictura	55x41,8	PANOU 13/A	
456	14733	pictura	55X42,5	PANOU 10/A	
457	16143	pictura	55,5x40	PANOU 13/A	
458	16225	pictura	55x35,5	PANOU 13/B	
459	3796	pictura	55X35	PANOU 6/B	
460	7103	pictura	55X45	PANOU 5/B	
461	9547	pictura	55X45	PANOU 5/B	
462	9551	pictura	55X41	PANOU 10/B	
463	9552	pictura	54,5X41,5	PANOU 5/A	
464	10945	pictura	55X40	PANOU 9/A	
465	12950	pictura	55X41	PANOU 10/A	
466	12965	pictura	55X55	PANOU 10/A	
467	15327	pictura	55X42	PANOU 15/A	
468	15678	pictura	55X49	PANOU 12/A	
469	16195	pictura	55x40	PANOU 10/B	
470	16241	pictura	55x37	PANOU 11B	
471	16281	pictura	55x43	PANOU 14/B	
472	17434	pictura	55x39	PANOU 9/B	
473	17441	pictura	55x43	PANOU 11A	
474	17447	pictura	55x55	PANOU 11B	
475	16320	pictura	54,5x36	PANOU 14/A	
476	9559	pictura	54X50	PANOU 6/B	
477	15331	pictura	54X43	PANOU 12/A	
478	16373	pictura	54x49	PANOU 2/B	
479	17435	pictura	54x33	PANOU 9/A	
480	17456	pictura	54x45	PANOU 9/A	
481	16213	pictura	53x41,5	PANOU 11B	
482	17444	pictura	53x35,5	PANOU 9/B	
483	9536	pictura	53X41	PANOU 6/B	
484	9541	pictura	53X33	PANOU 1/B	
485	9558	pictura	53X43	PANOU 6/B	
486	9565	pictura	53X46	PANOU 5/A	
487	11863	pictura	53X43	PANOU 10/A	
488	12708	pictura	53X41	PANOU 11A	
489	16219	pictura	53x41	PANOU 5/A	
490	17431	pictura	53x40	PANOU 9/B	
491	8309	pictura	52X40	PANOU 8/B	
492	8310	pictura	52X40	PANOU 6/B	
493	8311	pictura	52X40	PANOU 8/B	
494	8312	pictura	52X40	PANOU 5/A	
495	10775	pictura	52X34	PANOU 6/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
496	10944	pictura	52X40	PANOU 9/B	
497	11886	pictura	52X47	PANOU 16/B	
498	12711	pictura	52X52	PANOU 11A	
499	16091	pictura	51,5x36,5	PANOU 12/B	
500	16185	pictura	51x34,5	PANOU 13/B	
501	16222	pictura	51x40,5	PANOU 5/A	
502	16278	pictura	51x31,5	PANOU 14/B	
503	12953	pictura	51X42	PANOU 10/A	
504	16086	pictura	51x31	PANOU 12/B	
505	16146	pictura	51x36	PANOU 13/A	
506	16197	pictura	51x48	PANOU 13/A	
507	16217	pictura	51x36	PANOU 5/A	
508	16277	pictura	51x39	PANOU 16/A	
509	19093	pictura	51x46	PANOU 6/B	
510	16186	pictura	50x35,5	PANOU 13/A	
511	16214	pictura	50x34,5	PANOU 13/B	
512	16302	pictura	50x34,5	PANOU 14/B	
513	3794	pictura	50X40	PANOU 5/B	
514	5584	pictura	50X35	PANOU 6/B	
515	8316	pictura	50X46	PANOU 8/A	
516	9550	pictura	50X37	PANOU 1/B	
517	9554	pictura	50X37	PANOU 15/A	
518	15802	pictura	50X42	PANOU 12/A	
519	16092	pictura	49,5x36,5	PANOU 12/B	
520	16094	pictura	50x37	PANOU 12/B	
521	16130	pictura	49,5x34,5	PANOU 13/A	
522	16144	pictura	50x35	PANOU 10/A	
523	16200	pictura	50x35	PANOU 11B	
524	16210	pictura	50x35	PANOU 11B	
525	16228	pictura	50x35	PANOU 13/A	
526	16233	pictura	50x36	PANOU 13/A	
527	16306	pictura	50x35	PANOU 15/A	
528	16310	pictura	50x35	PANOU 15/A	
529	16319	pictura	50x35	PANOU 14/A	
530	16332	pictura	49,5x39,5	PANOU 11B	
531	17451	pictura	50x33	PANOU 9/A	
532	17452	pictura	50x40	PANOU 9/A	
533	19009	pictura	50x34	PANOU 5/B	
534	20061	pictura	50x48	PANOU 2/B	
535	16093	pictura	49,5x35	PANOU 12/B	
536	16135	pictura	49,5x30	PANOU 13/A	
537	16194	pictura	49x35,5	PANOU 13/B	
538	16216	pictura	49x33,5	PANOU 13/A	
539	16282	pictura	49x37,5	PANOU 16/A	
540	16305	pictura	49,5x35	PANOU 14/B	
541	10771	pictura	49X35	PANOU 1/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
542	10908	pictura	49X34	PANOU 9/A	
543	10930	pictura	49X34	PANOU 9/A	
544	15863	pictura	49x34	PANOU 12/B	
545	15866	pictura	49x34	PANOU 12/B	
546	16089	pictura	49x30	PANOU 12/A	
547	17440	pictura	49x44	PANOU 11A	
548	17446	pictura	49x44	PANOU 9/A	
549	17450	pictura	49x39	PANOU 9/B	
550	16232	pictura	48x34,5	PANOU 13/A	
551	9563	pictura	48X38	PANOU 2/B	
552	15871	pictura	48x33	PANOU 12/B	
553	16128	pictura	48x36	PANOU 13/A	
554	16138	pictura	48x31	PANOU 13/A	
555	16231	pictura	48x40	PANOU 10/B	
556	16331	pictura	48x35	PANOU 1/A	
557	17449	pictura	48x34	PANOU 9/A	
558	19861	pictura	48x29	PANOU 1/B	
559	12955	pictura	47X37,5	PANOU 10/A	
560	16235	pictura	47x33,5	PANOU 10/B	
561	16324	pictura	47x36,5	PANOU 16/A	
562	3129	pictura	47X40	PANOU 6/A	
563	10906	pictura	47X37	PANOU 9/A	
564	12954	pictura	46,5X37,5	PANOU 10/A	
565	16090	pictura	47x25	PANOU 12/A	
566	16124	pictura	46,5x29,5	PANOU 13/A	
567	16136	pictura	47x37	PANOU 13/A	
568	16207	pictura	47x30	PANOU 11B	
569	16234	pictura	47x30	PANOU 13/B	
570	16242	pictura	47x41	PANOU 13/A	
571	16295	pictura	47x42	PANOU 16/A	
572	16376	pictura	47x33	PANOU 1/A	
573	17437	pictura	47x37	PANOU 9/A	
574	20050	pictura	47x32	PANOU 5/A	
575	20053	pictura	47x32	PANOU 1/B	
576	20060	pictura	47x32	PANOU 6/A	
577	16318	pictura	46x40,5	PANOU 16/A	
578	16334	pictura	46x30,5	PANOU 1/A	
579	16301	pictura	46x40,2	PANOU 16/A	
580	5577	pictura	46X45	PANOU 10/B	
581	10907	pictura	46X36	PANOU 9/A	
582	10910	pictura	46X41	PANOU 9/A	
583	10929	pictura	46X27	PANOU 9/A	
584	15865	pictura	46x34	PANOU 12/B	
585	16084	pictura	46x34	PANOU 12/B	
586	16160	pictura	46x31	PANOU 13/B	
587	16188	pictura	45,5x36,5	PANOU 13/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
588	16264	pictura	45,5x31,5	PANOU 10/B	
589	16267	pictura	45,5x28,5	PANOU 13/A	
590	16315	pictura	45,5x40,5	PANOU 14/B	
591	16325	pictura	46x41	PANOU 11B	
592	19016	pictura	46x36	PANOU 2/B	
593	16131	pictura	45x28,5	PANOU 13/A	
594	16192	pictura	45,5x28	PANOU 10/B	
595	16298	pictura	45,5x41	PANOU 16/A	
596	16309	pictura	45,5x41	PANOU 14/B	
597	16317	pictura	45,5x41	PANOU 16/B	
598	5297	pictura	45X30	PANOU 6/B	
599	7359	pictura	45X39	PANOU 6/B	
600	10921	pictura	45X36	PANOU 9/B	
601	10983	pictura	45X35	PANOU 10/A	
602	12680	pictura	45X29	PANOU 11B	
603	15870	pictura	45x34	PANOU 12/B	
604	15872	pictura	45x34	PANOU 12/B	
605	16100	pictura	45x41	PANOU 12/A	
606	16133	pictura	45x35	PANOU 13/A	
607	16189	pictura	45x29	PANOU 13/A	
608	16201	pictura	45x40	PANOU 13/A	
609	16434	pictura	45x33	PANOU 9/A	
610	19010	pictura	45x35	PANOU 1/B	
611	21557	pictura	45x45	PANOU 6/B	
612	16125	pictura	44,9x39	PANOU 13/A	
613	16121	pictura	44x33,7	PANOU 13/B	
614	16202	pictura	44,5x38	PANOU 11B	
615	3795	pictura	44X15	PANOU 10/B	
616	10932	pictura	44X41	PANOU 9/B	
617	15858	pictura	44X29	PANOU 12/A	
618	15860	pictura	44x33	PANOU 12/B	
619	16215	pictura	44x35	PANOU 13/A	
620	16229	pictura	44x18	PANOU 12/A	
621	16083	pictura	43x34,5	PANOU 12/B	
622	16326	pictura	43,5x30	PANOU 2/B	
623	8317	pictura	43X31	PANOU 6/B	
624	10931	pictura	43X33	PANOU 9/A	
625	12692	pictura	43X34	PANOU 11B	
626	15859	pictura	43X28	PANOU 12/A	
627	15864	pictura	43x34	PANOU 12/B	
628	15867	pictura	43x30	PANOU 6/B	
629	15873	pictura	43x30	PANOU 12/A	
630	16142	pictura	42,5x37,5	PANOU 13/A	
631	17436	pictura	43x32	PANOU 9/A	
632	17443	pictura	43x33	PANOU 9/A	
633	16127	pictura	42,5x34	PANOU 13/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
634	16224	pictura	42x34,5	PANOU 10/B	
635	16237	pictura	42,5x35	PANOU 10/B	
636	5578	pictura	42X34	PANOU 5/B	
637	10912	pictura	42X37	PANOU 9/A	
638	14734	pictura	42X32	PANOU 10/A	
639	15316	pictura	42X30	PANOU 10/A	
640	15317	pictura	42X30	PANOU 10/A	
641	15318	pictura	42X30	PANOU 10/A	
642	15319	pictura	42X30	PANOU 10/A	
643	15320	pictura	42X30	PANOU 10/A	
644	15321	pictura	42X30	PANOU 10/A	
645	15322	pictura	42X30	PANOU 10/A	
646	15869	pictura	42x30	PANOU 6/B	
647	16078	pictura	42x36	PANOU 12/A	
648	16088	pictura	42x33	PANOU 6/B	
649	16139	pictura	41,5x33,5	PANOU 13/A	
650	16140	pictura	41,5x36,5	PANOU 13/B	
651	17439	pictura	42x33	PANOU 9/A	
652	10779	pictura	41,5X32	PANOU 9/A	
653	16240	pictura	41x29,5	PANOU 10/B	
654	10936	pictura	41X14	PANOU 9/B	
655	12966	pictura	41X33	PANOU 10/A	
656	15862	pictura	41x37	PANOU 12/A	
657	16196	pictura	41x35	PANOU 11B	
658	16378	pictura	40,5x25,5	PANOU 4/A	
659	19101	pictura	41x41	PANOU 2/B	
660	19102	pictura	41x41	PANOU 5/B	
661	19103	pictura	41x41	PANOU 2/B	
662	16205	pictura	40x29,5	PANOU 11B	
663	16308	pictura	40,2x35	PANOU 16/A	
664	1864	pictura	40X25	PANOU 6/B	
665	1865	pictura	40X25	PANOU 6/B	
666	1866	pictura	40X27	PANOU 6/B	
667	3805	pictura	40X30	PANOU 1/B	
668	9562	pictura	40X33	PANOU 1/B	
669	12957	pictura	40X40	PANOU 10/A	
670	12958	pictura	40X40	PANOU 10/A	
671	15868	pictura	40x30	PANOU 12/A	
672	16238	pictura	40x26	PANOU 10/B	
673	16279	pictura	39,5x26,5	PANOU 14/A	
674	16329	pictura	39,5x30,5	PANOU 1/A	
675	16120	pictura	39,5x31	PANOU 13/A	
676	9532	pictura	39X30	PANOU 1/B	
677	17438	pictura	39x39	PANOU 9/A	
678	15861	pictura	38x28	PANOU 12/B	
679	17442	pictura	38x38	PANOU 9/A	

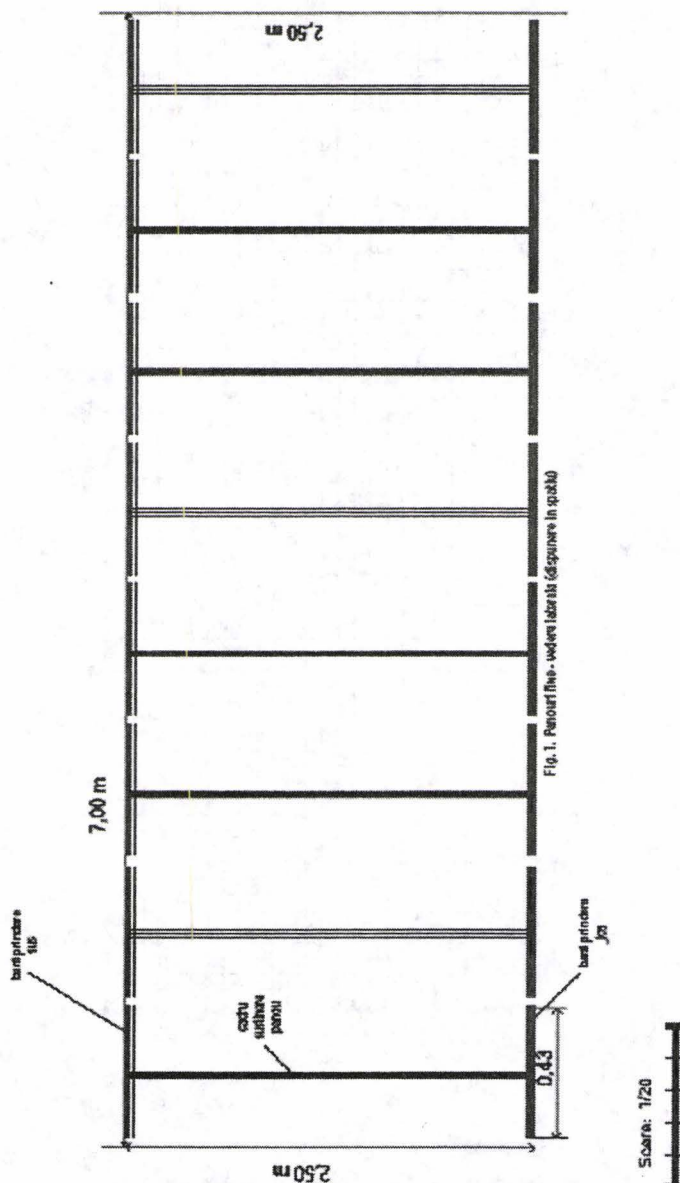
Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
680	16312	pictura	37,5x26	PANOU 14/B	
681	16361	pictura	36,5x28	PANOU 1/A	
682	9537	pictura	36X29	PANOU 1/B	
683	10934	pictura	36X24	PANOU 9/B	
684	10938	pictura	36X25	PANOU 9/A	
685	10948	pictura	36X28	PANOU 10/A	
686	16187	pictura	36x29	PANOU 10/B	
687	16262	pictura	36x33	PANOU 10/B	
688	16323	pictura	36x25	PANOU 14/A	
689	16328	pictura	35,5x25,5	PANOU 9/B	
690	16330	pictura	36x17	PANOU 12/A	
691	16381	pictura	35,5x23,5	PANOU 9/A	
692	15067	pictura	35x24,5	PANOU 12/A	(4)
693	16299	pictura	35x23,5	PANOU 14/A	
694	19013	pictura	35,5x25	PANOU 6/B	
695	15823	pictura	34,5X24,5	PANOU 12/A	
696	15824	pictura	35X25	PANOU 12/A	
697	16203	pictura	35x24	PANOU 10/A	
698	16230	pictura	35x25	PANOU 10/B	
699	16243	pictura	35x25	PANOU 11B	
700	16270	pictura	35x25	PANOU 14/A	
701	16365	pictura	35x25	PANOU 4/A	
702	15847	pictura	34,5X24	PANOU 12/A	
703	16221	pictura	34x24,5	PANOU 13/B	
704	16316	pictura	34,5x25	PANOU 14/A	
705	16372	pictura	34,5x23	PANOU 12/A	
706	9553	pictura	34X28	PANOU 7/B(2)	
707	15848	pictura	33X28,5	PANOU 12/A	
708	19011	pictura	33x23,5	PANOU 10/B	
709	16126	pictura	32,5x24,7	PANOU 13/A	
710	8313	pictura	33X26	PANOU 1/A	
711	8314	pictura	33X26	PANOU 1/B	
712	10920	pictura	33X22	PANOU 9/A	
713	12710	pictura	33X27	PANOU 11B	
714	15843	pictura	33X22	PANOU 12/A	
715	15857	pictura	33X21	PANOU 15/B	
716	20051	pictura	33x20	PANOU 7/B	
717	8018	pictura	32X26	PANOU 1/A	
718	10946	pictura	32X26	PANOU 10/A	
719	15820	pictura	32X24	PANOU 12/A	
720	16265	pictura	32x21	PANOU 10/A	
721	16313	pictura	32x29	PANOU 16/A	
722	20058	pictura	32x24	PANOU 6/B	
723	10939	pictura	31X16	PANOU 9/A	
724	15839	pictura	30,5X20,5	PANOU 12/A	
725	15849	pictura	31X25	PANOU 12/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
726	16382	pictura	31x19	PANOU 9/A	
727	19015	pictura	31x22	PANOU 6/A	
728	16220	pictura	30x27,5	PANOU 13/B	
729	19008	pictura	30x21,5	PANOU 6/A	
730	19014	pictura	30,5x21	PANOU 6/A	
731	2867	pictura	30X43	PANOU 8/B	
732	11868	pictura	30X25	PANOU 10/A	
733	15293	pictura	30X21	PANOU 12/B	
734	15294	pictura	30X21	PANOU 12/B	
735	15295	pictura	30X21	PANOU 12/B	
736	15296	pictura	30X21	PANOU 12/B	
737	15297	pictura	30X21	PANOU 12/B	
738	15298	pictura	30X21	PANOU 12/B	
739	15299	pictura	30X21	PANOU 12/B	
740	15300	pictura	30X21	PANOU 12/A	
741	15301	pictura	30X21	PANOU 12/B	
742	15302	pictura	30X21	PANOU 12/B	
743	15303	pictura	30X21	PANOU 12/B	
744	15304	pictura	30X21	PANOU 12/B	
745	15305	pictura	30X21	PANOU 12/B	
746	15306	pictura	30X21	PANOU 12/B	
747	15307	pictura	30X21	PANOU 12/B	
748	15308	pictura	30X21	PANOU 12/A	
749	15309	pictura	30X21	PANOU 12/B	
750	15310	pictura	30X21	PANOU 15/B	
751	15311	pictura	30X21	PANOU 12/B	
752	15312	pictura	30X21	PANOU 12/B	
753	15313	pictura	30X21	PANOU 12/B	
754	15314	pictura	30X21	PANOU 12/B	
755	15315	pictura	30X21	PANOU 12/B	
756	15323	pictura	30X22	PANOU 12/B	
757	15854	pictura	30X20	PANOU 12/A	
758	16134	pictura	30x23	PANOU 13/A	
759	16261	pictura	30x29	PANOU 11/B	
760	16353	pictura	29,5x19,5	PANOU 5/A	
761	16357	pictura	30x22	PANOU 12/A	
762	19012	pictura	30x22	PANOU 10/B	
763	15825	pictura	29X20,5	PANOU 12/A	
764	15826	pictura	29X22,5	PANOU 12/A	
765	15833	pictura	29X20,5	PANOU 12/A	
766	15851	pictura	29,5X21	PANOU 12/A	
767	15855	pictura	29,5X21	PANOU 12/A	
768	15835	pictura	29X21	PANOU 12/A	
769	15837	pictura	29X19	PANOU 12/A	
770	15850	pictura	29X21	PANOU 15/B	
771	15852	pictura	29X20	PANOU 12/A	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
772	15853	pictura	29X15	PANOU 12/A	
773	16209	pictura	29x21	PANOU 10/A	
774	16349	pictura	29x20	PANOU 12/A	
775	16377	pictura	29x20	PANOU 12/A	
776	16379	pictura	29x23	PANOU 9/B	
777	18957	pictura	29x24	PANOU 12/A	
778	20049	pictura	29x18	PANOU 10/B	
779	15841	pictura	28,5X15	PANOU 12/A	
780	15846	pictura	28,5X13	PANOU 12/A	
781	15856	pictura	28X19,5	PANOU 12/A	
782	16272	pictura	28,5x23	PANOU 14/A	
783	16347	pictura	28,5x24	PANOU 12/B	
784	15832	pictura	28X22	PANOU 12/A	
785	15834	pictura	27,5X19,5	PANOU 12/A	
786	16182	pictura	28x23	PANOU 13/B	
787	17895	pictura	27,5x17,5	PANOU 12/A	
788	15831	pictura	27X21	PANOU 12/A	
789	16183	pictura	27x23	PANOU 12/A	
790	10922	pictura	26X24	PANOU 9/B	
791	16260	pictura	25,5x21,5	PANOU 10/A	
792	16337	pictura	26x21	PANOU 12/A	
793	16354	pictura	25,5x23,5	PANOU 12/A	
794	16368	pictura	25,5x19,5	PANOU 15/B	
795	16375	grafică	26x19	PANOU 12/A	
796	16082	grafică	25x15,5	PANOU 12/A	
797	16304	grafică	25x18,5	PANOU 14/A	
798	16314	grafică	25x24,5	PANOU 14/A	
799	16333	grafică	25x16,5	PANOU 15/B	
800	16342	grafică	25x23,5	PANOU 12/A	
801	15845	grafică	24,5X12	PANOU 12/A	
802	16081	grafică	24x18,5	PANOU 12/A	
803	16276	grafică	24,5x21	PANOU 16/A	
804	15819	grafică	24X14	PANOU 12/A	
805	16245	grafică	24x19	PANOU 12/A	
806	16269	grafică	23,5x19,5	PANOU 16/A	
807	16271	grafică	24x19	PANOU 14/B	
808	16363	grafică	23,5x16,5	PANOU 15/B	
809	16352	grafică	23,5x17,2	PANOU 12/A	
810	16244	grafică	23,5x19	PANOU 13/B	
811	16367	grafică	23,5x17	PANOU 12/B	
812	10937	grafică	23X17	PANOU 9/A	
813	10947	grafică	23X19	PANOU 10/A	
814	10985	grafică	23X16	PANOU 10/A	
815	15830	grafică	23X19	PANOU 12/A	
816	16259	grafică	23x19	PANOU 13/B	
817	16268	grafică	23x19	PANOU 13/B	

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
818	16273	grafică	23x19	PANOU 14/A	
819	16274	grafică	23x19	PANOU 14/A	
820	16275	grafică	23x19	PANOU 14/B	
821	16374	grafică	23x33	PANOU 11/B	
822	17894	grafică	23x15	PANOU 12/A	
823	17896	grafică	23x15	PANOU 12/A	
824	16335	grafică	22x15,5	PANOU 12/A	
825	9867	grafică	22X16	PANOU 10/B	
826	9868	grafică	22X16	PANOU 10/B	
827	15840	grafică	21,5X13X13,5	PANOU 12/A	
828	16322	grafică	22x16	PANOU 14/A	
829	16338	grafică	22x15	PANOU 15/B	
830	16350	grafică	22x16	PANOU 15/B	
831	15842	grafică	21X14,5	PANOU 12/A	
832	16364	grafică	21,5x14	PANOU 12/A	
833	16366	grafică	21x15,2	PANOU 15/B	
834	15827	grafică	21X15	PANOU 12/A	
835	16345	grafică	21x14 (2 buc)	PANOU 15/B	(A,B)
836	15838	grafică	20X14,5	PANOU 12/A	
837	15829	grafică	20X18	PANOU 12/A	
838	15844	grafică	19,5X14,5	PANOU 12/A	
839	16344	grafică	20x16	PANOU 15/B	
840	16380	grafică	19,5x14,5	PANOU 9/B	
841	16339	grafică	19x15,5	PANOU 17/A	
842	16343	grafică	18,5x11,5	PANOU 15/B	
843	17897	grafică	18,5x12	PANOU 12/A	
844	15822	grafică	18X12	PANOU 12/A	
845	15828	grafică	18XX16	PANOU 12/A	
846	15836	grafică	18X17	PANOU 12/A	
847	16341	grafică	17x13,5	PANOU 12/A	
848	10943	grafică	17X11	PANOU 9/A	
849	16321	grafică	16,5x12,5	PANOU 12/A	
850	16327	grafică	16,5x12,5	PANOU 15/B	
851	15821	grafică	16,5X12	PANOU 12/A	
852	16079	grafică	16x15,5	PANOU 12/A	
853	16080	grafică	15,5x13,5	PANOU 12/A	
854	16346	grafică	16x11	PANOU 15/B	
855	16384	grafică	16x11	PANOU 15/B	
856	18971	grafică	15x15	PANOU 10/B	
857	16340	grafică	14x10	PANOU 15/B	
858	15255	grafică	-	-	LIPSA
859	16257	grafică	23x19 (3 buc.)	PANOU 13/B	A-C
860	16355	grafică	14x11,5 (4 buc.)	PANOU 15/B	A-D
861	16356	grafică	15x9,5 (6 buc.)	PANOU 15/B	A-E
862	16358	grafică	12,5x9 (4 buc.)	PANOU 15/B	A-E
863	16359	grafică	18,5x15,5 (2 buc.)	PANOU 15/B	A-B

Nr. crt.	Nr. inventar	DENUMIREA OBIECTULUI	DIMENSIUNI (mm)	LOCAȚIA	OBSERVAȚII
864	16383	grafică	13,5x10 (4 buc.)	PANOU 15/B	(A-D)
865	16385	grafică	13x19 (29 buc.)	PANOU 15/B	(A-Z)
866	20052	grafică	27x18 (2 buc.)	PANOU 10/B	(PANOU 7/B)
867	20054	grafică	27x18 (2 buc.)	PANOU 7/B	(PANOU 6/A)
868	20055	grafică	24x18 (2 buc.)	PANOU 6/A	(A-B)
869	20056	grafică	32x18 (2 buc.)	PANOU 7/B (2)	(A-B)
870	20057	grafică	20x14 (2 buc.)	PANOU 10/B	(A-B)

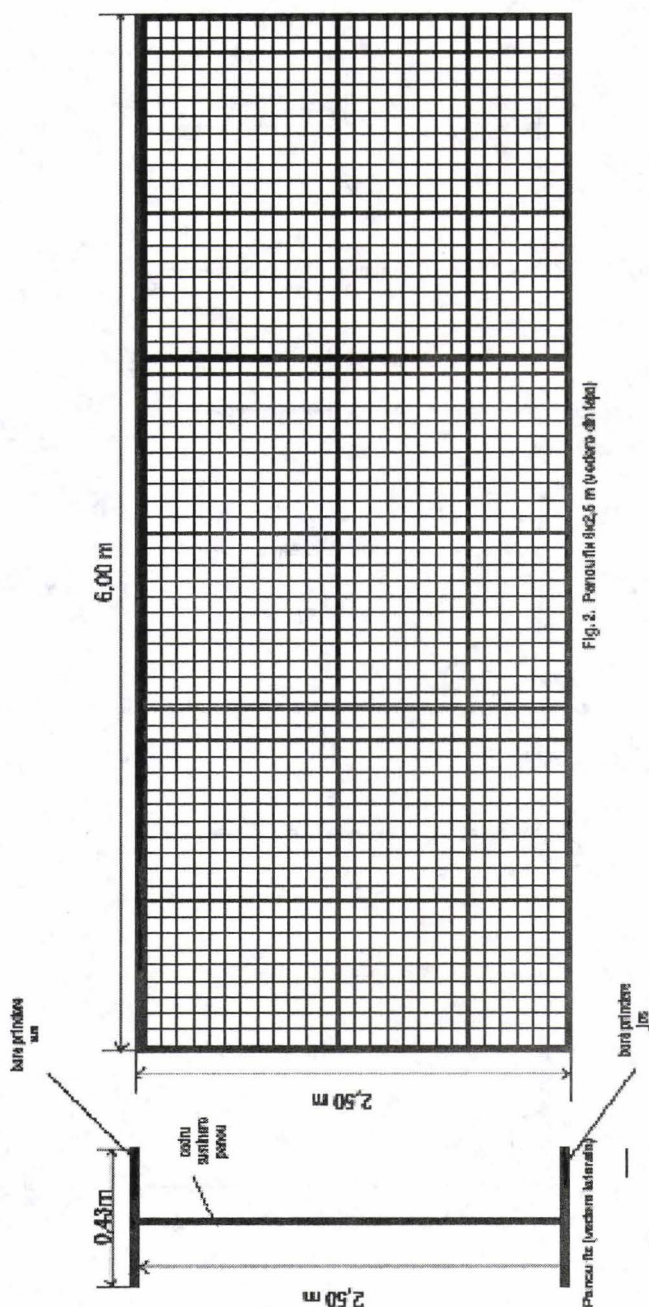
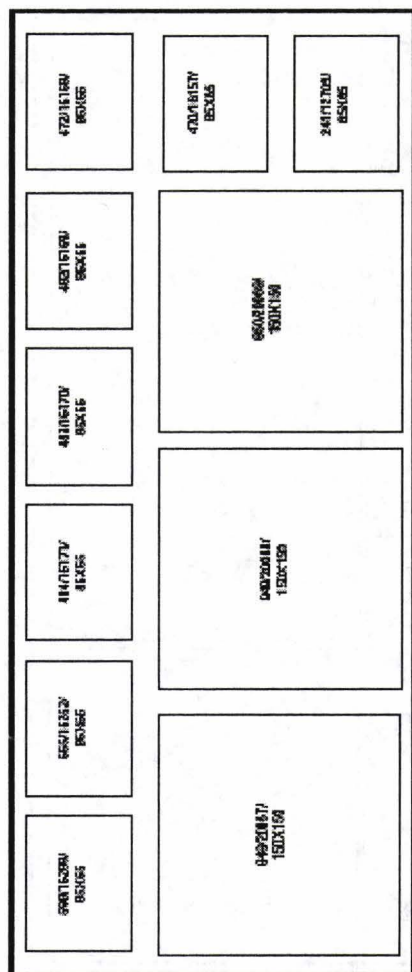
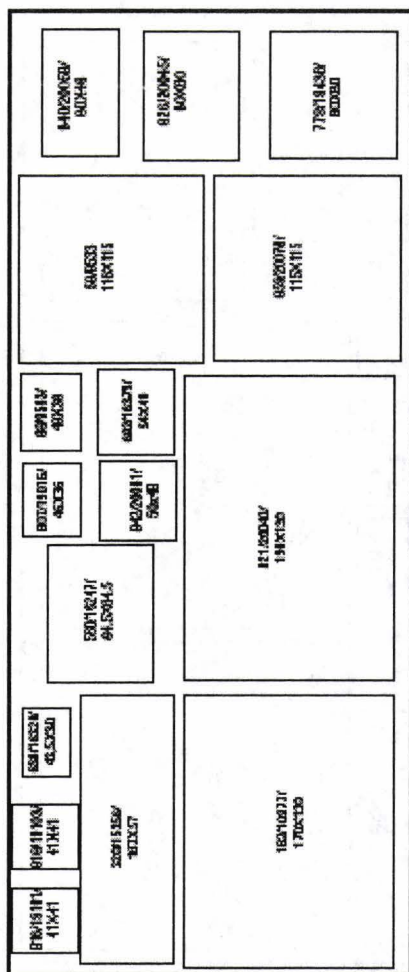

Fig. 2. Panoul în 6x2.5 m (vedere din față)

Fig. 2. Panou fix (vedere laterală)

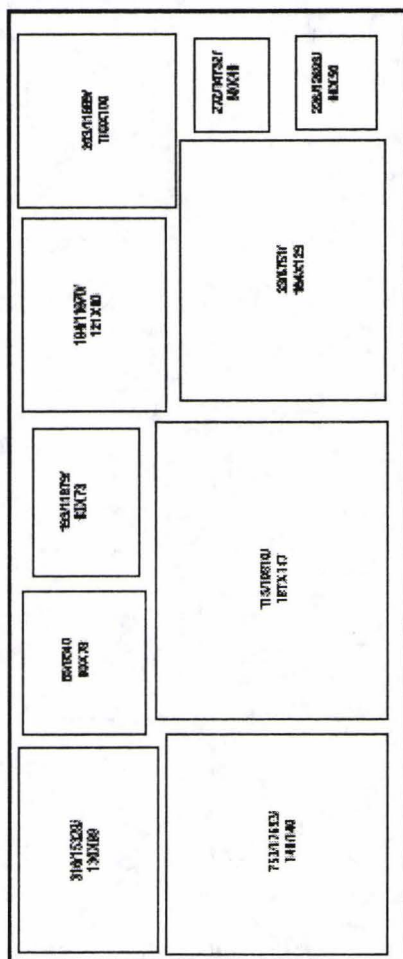
PLANUL Nr. 2/A

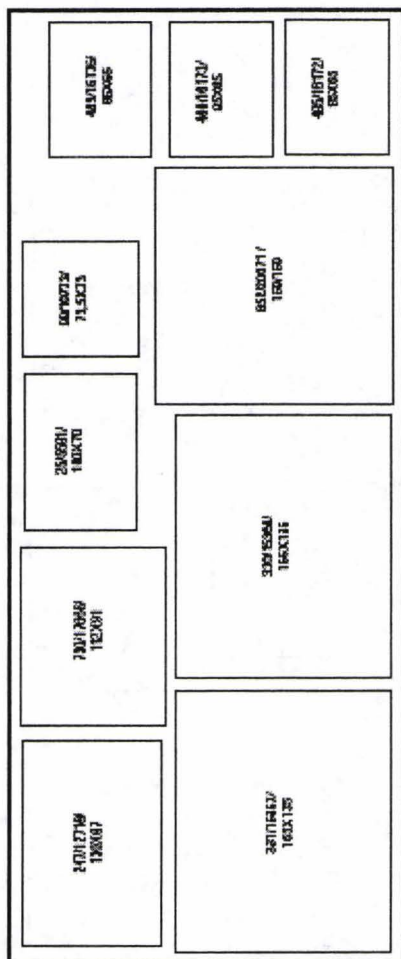
PLANUL Nr. 2/B

Scale: 1/20

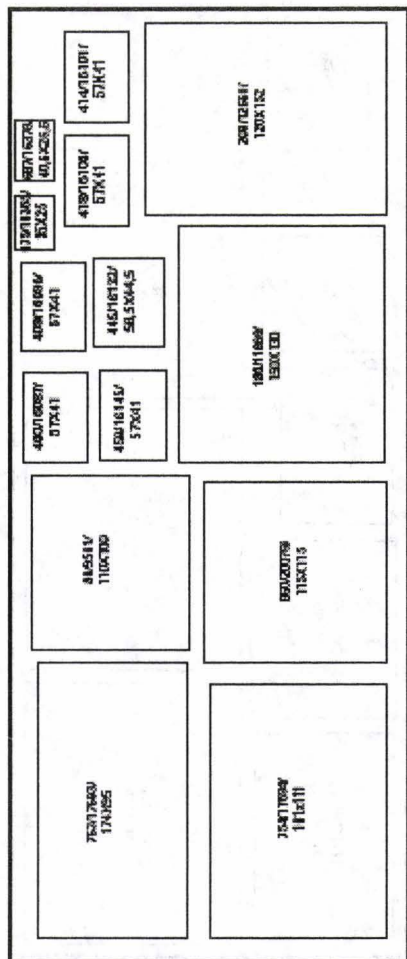
PAMOLU Nr. 3/A

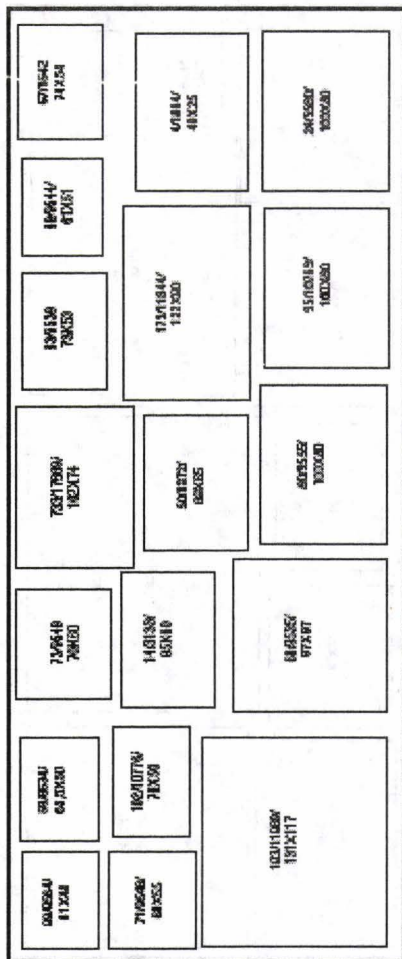
PAMOLU Nr. 3/B

Scale: 1:20

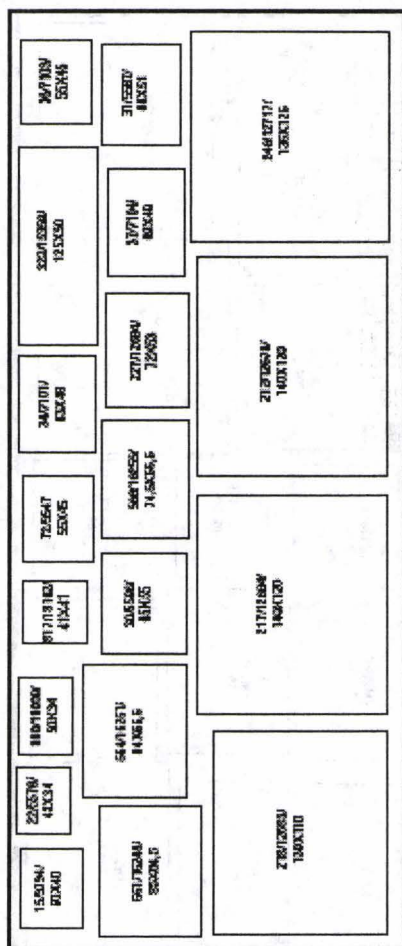
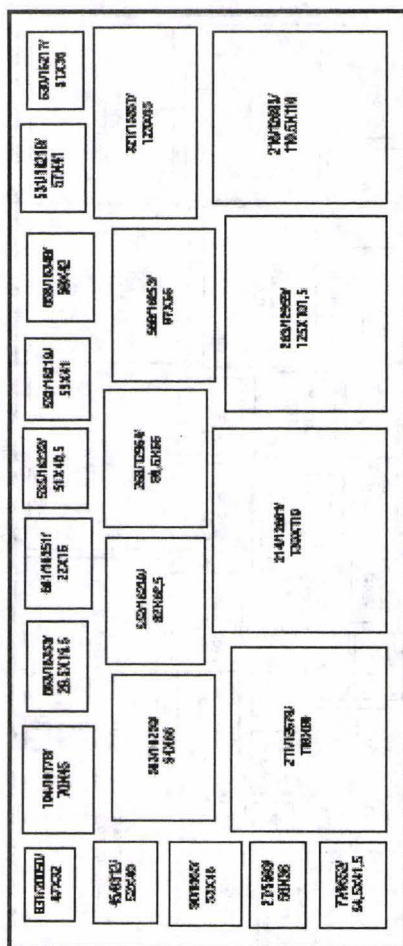
PLANȘA NR. 4/A

PLANȘA NR. 4/B

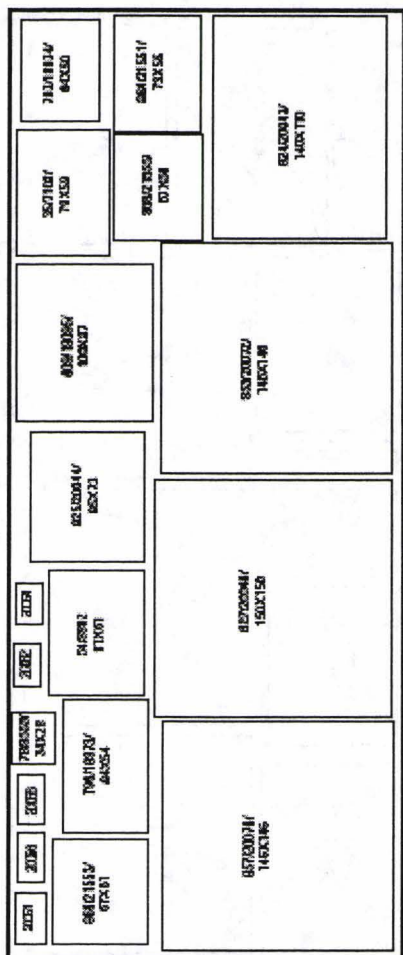
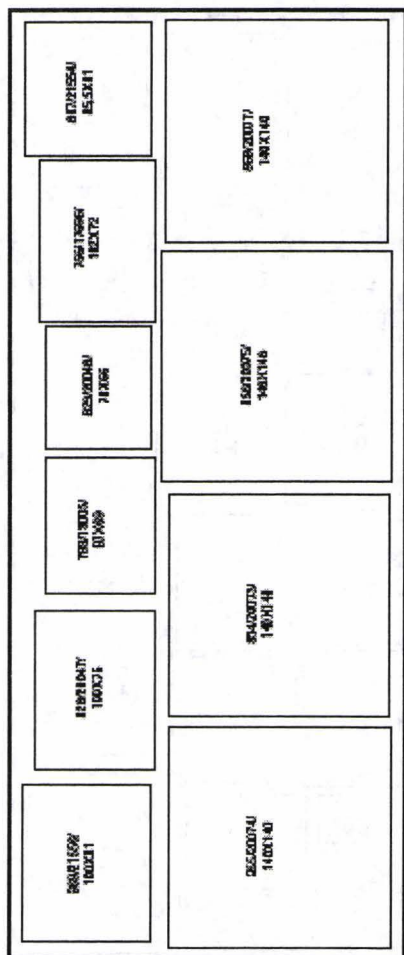
SCALA: 1/20

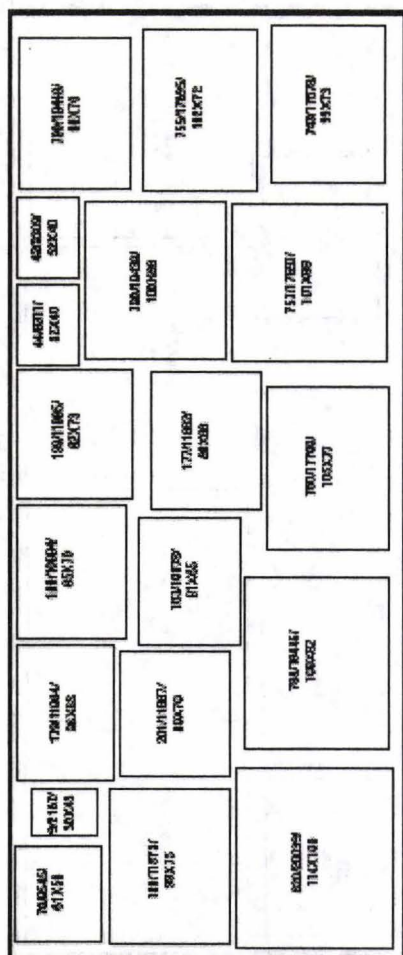
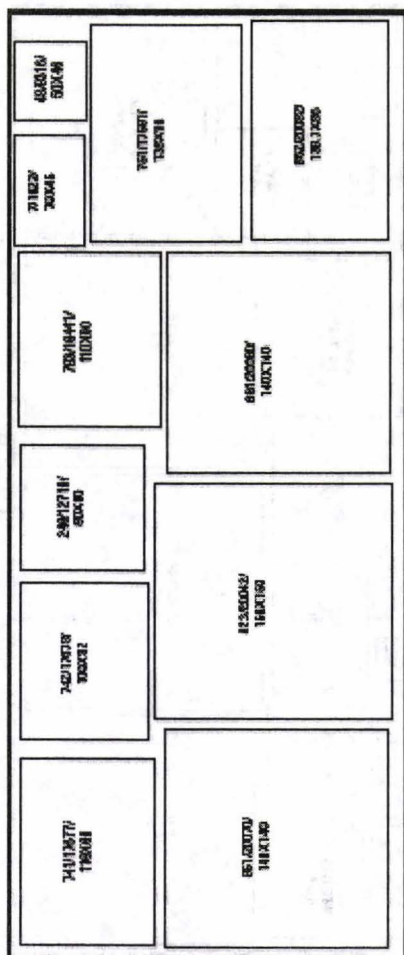
Score: 1/20

Scara: 1/20

Scara: 1/20

[illegible]

PANDU Nr. 5A

[illegible]

PANDU MR. MB

Score: 1/20

71071744U 69244	240712208 53261	345713681 58028	714717603 53248	71871744U 57244	718716449 59045	25071662 61430	765715988 871362	22471809U 58442
775718431 20251	224712202 70456	707118430 85254	233712701 46530	22271698 67030	711717441 55361	22271698 65255	249718711 52332	
226712204 70200	785714433 601815	222712702 442332	717718432 67130	717718432 62552	787718432 72453	787718432 78554	227712894 870420	
776718430 60258	786718444 68258	777718431 60210	215711823 826616	23071668 87108	231712812 1302110	787718444 73275		

PANOU NR. 111A

770718431 60254	518718264 4012815	556718431 61226	522718271 80035	172711362 622415	625716325 41241	642718233 49523815	510716002 4613318	225712898 431294
250718444 71035	787718429 675042	787718428 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
770718431 60254	786718428 63046	786718427 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
250718444 71035	787718429 675042	787718428 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
770718431 60254	786718428 63046	786718427 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
250718444 71035	787718429 675042	787718428 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
770718431 60254	786718428 63046	786718427 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
250718444 71035	787718429 675042	787718428 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
770718431 60254	786718428 63046	786718427 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229
250718444 71035	787718429 675042	787718428 63046	250712702 51245	256712703 60046	564718211 55237	182714	620716211 47318	213712887 45229

PANOU NR. 111B

Scara: 1/20

[illegible]

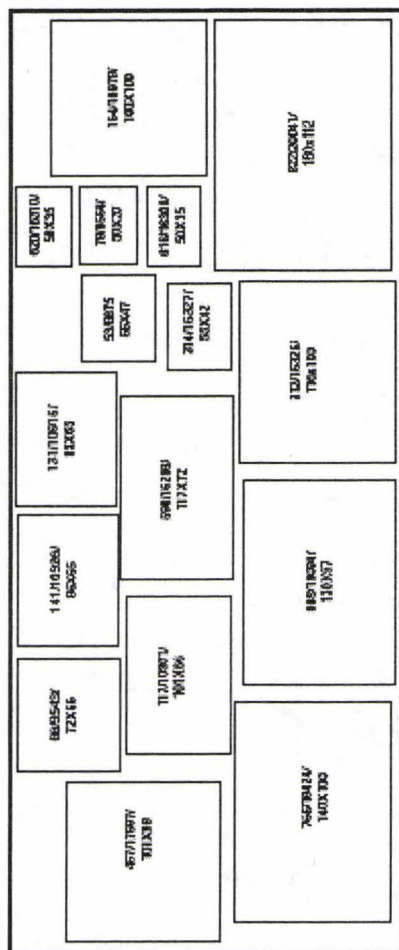
PANDU Nr. 13/A

420/1765/71.524.51	640/1670/177441	3682	183	116244	96220	10221	10225	9808	50/18190/5734.1	627/1621/473034.3
420/18114/18X47	550/1625/464.5267.5	58/1619/440X35.5	4483/16180/571894.5	4483/16180/571894.5	4483/16180/571894.5	4483/16180/571894.5	538/16225/57X35.5	538/16225/57X35.5	550/1618/57X4.5	487/1678/407X35.6
420/18112/71X46	481/16148/71X46	424/16111/71X58	462/16140/70X50	424/16181/60X51.5	495/16180/70X48	550/16211/57X41	434/16121/44X52.7	434/16121/44X52.7	436/16123/70X45.5	480/16716/10X43.5
465/1613/87X64	484/1615/104.26.57	438/16117/10X53.5	428/16167/70X48	422/16170/74.0301	412/16178/70X32.1	420/16119/70X51	473/16160/146X31	473/16160/146X31	434/16123/70X50	

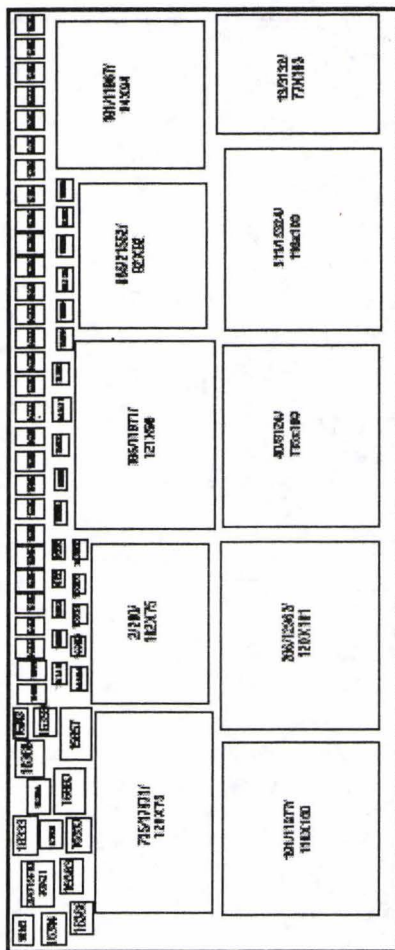
PANOU Mr. 13VB

Scara: 1/20

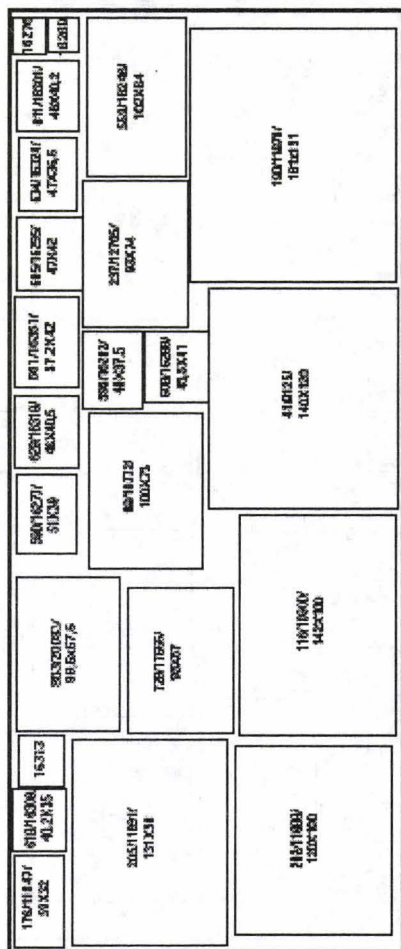
PANDU Nr. 157A

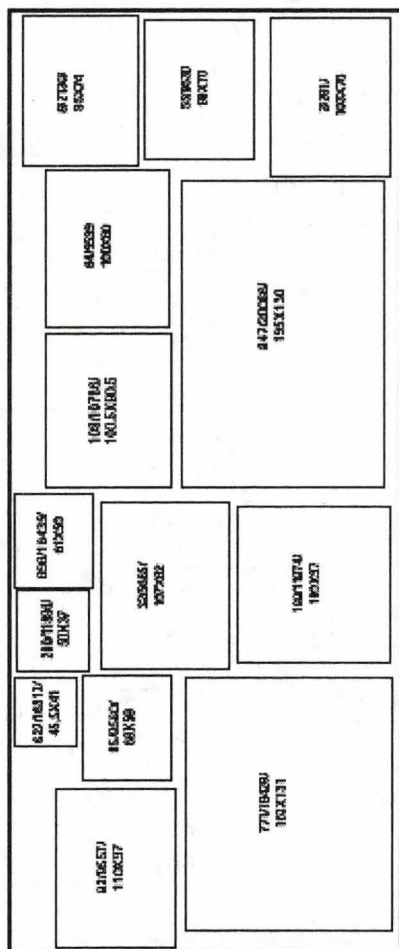
PANDU Nr. 157B

Scara: 1/20

PAMOU Nr. 16/A

PAMOU Nr. 16/B

Scale: 1/20

Simion Mehedinți – Vechimea poporului român și legătura cu elementele alogene –

Dragoș Bugă

Moto:

Politica este știință și morală aplicată.

S. Mehedinți

Constantin Brătescu, urmașul lui Simion Mehedinți la catedra de geografie a Universității din București, spunea, printre altele, la deschiderea cursului de Geografie generală și antropogeografie din 27 octombrie 1939, referitor la S. Mehedinți (unde a asistat și profesorul): „Mi se pare că nu mă înșel, dacă, încercând o comparație, l-aș pune pe profesorul și geograful Mehedinți, nu alături de exploratorul și naturalistul Alexander von Humbold, ci mai curând alături de anthropogeograful Fr. Ratzel. Geograful Simion Mehedinți nu este atât cercetătorul pe teren al unor realități geografice sau etnografice și nici numai un erudit selectiv, cât mai curând cugetătorul care, din bibliotecă și laborator, sintetizează, în linii mari arhitectonice, structura disciplinei noastre, enunțând idei fertile pe baza unei experiențe și a unui material selecționat o viață întreagă (...). Omul și în special poporul român, mai mult decât mediul fizic, formează preocuparea de predilecție a primului nostru geograf.”¹

Nimeni altul nu l-a caracterizat mai bine pe Simion Mehedinți decât Constantin Brătescu. Multe dintre lucrările lui Simion Mehedinți tratează originea și dezvoltarea poporului român ca unitate etnografică, printre care cităm: *Poporul* (Editura Viața Românească, București, 1913); *Vechimea poporului român și legătura cu elementele alogene* (Editura Cartea Românească, București, 1925); *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale* (București, 1925); *Le pays et le people*

roumaine. Considerations de géographie phisique et de géographie humaine (București, 1927); *Dacia pontică și Dacia carpatică*, în vol. „Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească” (1878-1929), (București, 1928); *Cadrul antropogeografic al Ardealului*, în „Monografia Ardealul”, (București, 1928); *Din literatura etnografică a limbii*, în vol. „Omagiu lui I. Bianu”, (București, 1928); *Qu'est-ce la Transylvanie?*, în „Buletinul S. R. R. G”, tom. LIX (1940), etc. etc.

Se impune, ca noi toți, să cunoaștem, nu numai aceste lucrări, ci și întreaga activitate științifică și didactică a profesorului Simion Mehedinți, ca să ne dăm seama, ce rol a jucat el în geografia românească, într-o perioadă, când se discuta, ca și acum, originea poporului român și repartiția lui în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Referitor la originea și dezvoltarea poporului român, Simion Mehedinți susține, în lucrarea *Vechimea poporului român și legătura cu elementele alogene*, că trebuia pornit de la daci. Părinții noștri daci – spune Simion Mehedinți – formau o masă etnică de mari dimensiuni și ajunseseră la o civilizație și o cultură însemnată, cu mult înainte de romanizarea lor. Poporul român – afirmă Mehedinți – este unul din cele mai vechi popoare ale întregului continent.

Istoricii pun, de obicei, începuturile vieții poporului român la momentul cuceririi Daciei de către Traian, adică la un secol după nașterea lui Christos. Este o supremă onoare – spune Simion Mehedinți – pentru poporul român că poate aminti în biografia sa numele celui mai mare roman, dar marele împărat, cum îl numește S. Mehedinți, este abia un episod în viața milenară a poporului român. Când a venit el la Dunăre – continuă Mehedinți – statul dac era de o sută și mai bine de ani în culmea înfloririi; era singura putere europeană capabilă de a ține în cumpănă imperiul roman. La anul 513, când Roma stăpânea doar câteva sate pe malul stâng al Tibrului (nici cât Țara Bârsei spune Mehedinți), părinții noștri daci de la Dunăre formau un neam mare, încheșat și puternic, care ținea calea în Balcani celui mai mare monarh al Asiei (Darius al lui Histaspes). Simion Mehedinți susține că și Herodot afirmă, că, în acea vreme, poporul tracilor era cel mai numeros din toată Europa, iar geții,

stăpânii malurilor dunărene, erau cei mai viteji și mai drekți dintre toți tracii. Geții erau ca și romanii plugari, în contrast cu grecii care erau oameni de mare.

Când Alexandru Macedon a trecut noaptea peste Dunăre, soldații lui au trebuit, a doua zi, ca să poată înainta, să culce spicele cu lancea, ca să poată merge printre lanurile străbunilor noștri. În acea perioadă – spune Mehedinți – semințiile germane trăiau în pădurile din mijlocul și marginea nordică a Europei, ca și cele din pădurile Canadei, pe când locuitorii de la Dunărea de Jos aveau sate, orașe, monedă – și făceau negoț cu cereale spre Egea (primeau în schimb produse mai fine ale industriei mediteraneene). Dunărea era pentru daci un fluviu sfânt, după cum era Gangele pentru indienii (când plecau la război ei beau apă din Dunăre).

Pe vremea lui Burebista (rege), statul dac se întindea până la Nipru, iar spre apus până la Adriatică, la Alpi și dincolo de Viena. Între timp, Imperiul roman se extinde continuu; cucerește Adriatică, Grecia și Macedonia și ajunge la Dunăre, cotropind teritoriul dac de la sudul Dunării, în lungul căreia construiește întărituri. Această înaintare a durat 200 de ani, perioadă în care limba latină a început să se vorbească în toate teritoriile ocupate până la Dunăre. Războiul pentru cucerirea Daciei a durat 7 ani și se termină prin înfrângerea lui Decebal. Unii daci, dinspre Banat și dinspre Dunăre, pe unde comerțul și limba latină pătrunseseră cu două generații înainte, se împăcaseră, chiar de la început, cu romanii.

În timpul lui Traian se dezvoltă comerțul și se construiesc drumuri pe valea Oltului și a Mureșului, până în inima Daciei. Cu toate acestea, dacii continuă să se organizeze și să lupte. În părțile de nord și de răsărit poporul dac a rămas însă neclintit. Ptolomeu – spune Simion Mehedinți – ni-l arată, după moartea lui Traian, stăpânind nu numai lanțul carpatic, ci și toată țara dinspre răsărit, până la Nistru.

Dacii au luptat continuu contra romanilor până când legiunile romane s-au retras peste Dunăre.

Adevărul etnografic – spune Simion Mehedinți – arată că pe daci nu i-a învins armatele romane, ci limba și cultura latină, precum și

încuscrirea cu colonii romani.

– Am pățit și noi – susține Mehedinți – ceea ce au pățit galii. Francezul de azi este tocmai galul descris de Cezar, atât că nu mai vorbește limba druizilor, ci o limbă romanică. Nici noi nu mai vorbim limba strămoșilor, dar sângele, în multe părți, a rămas dac, chiar după cucerirea lui Traian. A vorbi de pieirea dacilor nu numai în vremea lui Traian, dar chiar după Aurelian, înseamnă a nega adevărul etnografic că: o masă omenească ajunsă în fază de popor, nu mai părăsește pământul său, ci numai se transformă pe încetul, crescând sau scăzând timp de secole și îmbrăcând forme noi de viață. Toți năvălitorii: celții, bastarnii, goții, hunii, gepizii, avarii, slavii, pecinegii, cumanii și tătarii au dispărut rând pe rând. Numai poporul român se găsește și azi legat de masivul carpatic și ținuturile dimprejur.

– Părăsirea Daciei de populație este o *evidentă sofismă* – spune Mehedinți. Mai întâi din punct de vedere geografic, o masă de populație, de pe un teritoriu așa de întins ca Dacia, nu putea intra în micuțul ținut botezat Dacia Aureliană, după cum Tisa, Someșul, Crișul, Mureșul, Oltul și toate celelalte ape dimprejurul Carpaților n-ar încăpea în albia Timocului. La aceasta se adaugă și un argument social: ce ar fi câștigat populația din Dacia să fugă de goții din stânga Dunării, ca să găsească pe dreapta iar pe goți, din care unii, slujeau în armata romană. Se știe și se cunoaște faptul că semințiile se mută, dar o formație etnică ajunsă în fază de popor, cum au fost dacii de la Herodot și până la Aurelian, poate trimite colonii, dar nu emigrează în totalitate. Istoria nu ne arată un astfel de fenomen niciodată și nicăieri.

– Nu ne-au îngenunchiat nici năvălirile popoarelor. Invaziile lor – susține Mehedinți – erau ca *grindina*, care culcă sămănăturile pe unde trece furtuna. În lături, însă, sămănături întregi rămân neatinse și se dezvoltă încontinuu. Singurul rezultat mai pronunțat a fost doar infiltrarea slavă. Veniți ca robi încă din epoca daco-romană, apoi cu goții și hunii, iar mai târziu cu avarii, ei au fost asimilați de numărul mare al populației autohtone din masivul carpatic, dar au reușit să se afirme în Peninsula Balcanică, precumpănind acolo elementul românesc, care a fost într-o

continuă descreștere, dar care a avut totuși un mare rol în organizarea vieții sociale, la sud de Dunăre.

Simion Mehedinți spune că un om de știință exactă, *Cvijic*, mărturisește că Serbia modernă este, în bună parte, încheată cu ajutorul social al aromânilor. Încă din veacul trecut (XIX), ei erau singurii știutori de carte, singurii comercianți mai însemnați, singurii industriași, singurul element politic mai viu. Tot *Cvijic* afirmă că, în *Balcanul* mijlociu, elementul cel mai dezghețat este al românilor bulgarizați (*Vechimea poporului ...*, p. 30).

Și la sud de Dunăre, ca în toate locurile, populația dominantă asimilează progresiv pe cei puțini. Așa s-a întâmplat cu elementul român. La nord de Dunăre fenomenul a fost invers. S-a adăugat, e drept – spune Mehedinți – o insulă alogenă, a ungurilor, care venind de la răsărit, a înaintat timp de aproape 200 de ani până a ajuns în podișul ardelean, mai târziu apare o grupare a sașilor, ca oaspeți. Numărul mare al românilor, de la începutul vieții umane, și continuitatea lor în spațiul carpato-danubian au făcut ca românii să fie din Evul Mediu și până azi singurul popor, ca formație politică, fără eclipsă. „Toți vecinii noștri: bulgari, sârbi, unguri, polonezi și ucraineni au văzut hotarele lor pierind, în anumite perioade ale istoriei, rând pe rând de pe harta Europei. Noi din vremea geto-dacă până azi am locuit între Balcani și Carpați, având Dunărea ca axă a istoriei noastre. Am pierdut în epoca slavă și turcă jumătate din teritoriul geto-dac, adică cea mai mare parte din ținutul de la sudul Dunării, dar l-am păstrat pe cel de la nordul fluviului.” (*Vechimea poporului român ...*, p. 32 și 35).

– Am rezistat în spațiul carpato-danubiano-pontic în fața tuturor popoarelor care s-au perindat, în decursul istoriei, pe aceste meleaguri, datorită masivității poporului nostru, începând de la geto-daci, care reprezintă rădăcina, ce a înmugurit continuu și s-a extins în jurul spațiului carpatic.

Alături de români trăiesc astăzi, ca în toate țările, alte naționalități, pe care suntem datori – spune Mehedinți – să le privim așa cum sunt, iar minoritățile sunt datoare, la rândul lor, să vadă pe români nici mai

buni, dar nici mai răi de cum sunt (*Vechimea poporului român ...*, p. 9).

Raporturile dintre popoare nu se întemeiază pe sentimente de simpatie sau antipatie. Realitatea însă dovedește, de multe ori, tocmai contrariul. Istoria este plină de nenorociri născute din calomniile dintre neamuri, din prigoniri confesionale și din alte răătăcirii omenești. Cine va putea povesti vreodată tot disprețul pe care popoarele privilegiate le-au arătat celor fără privilegii? Câte nedreptăți s-au făcut față de populația românească a satelor din Ardeal. Asta – spune Mehedinți – nu înseamnă că trebuie să ne răzbunăm, dacă voim ca la nenorocirile din trecut să nu se adauge altele și în viitor.

Legătura cea mai sănătoasă între minorități și poporul român este aceea care se întemeiază pe adevăr științific. Spre binele nostru – afirmă Mehedinți – ca „oaspeții a acestui pământ”, sașii de exemplu, să rămână lângă noi ca termen de comparație și *model viu de muncă*, tot mai civilizată. Ei sunt pentru noi o lecție de pedagogie aplicată. Tot așa – continuă S. Mehedinți – nu trebuie să ne gândim, cu cea mai mică amărăciune, la ungurii năvălitori de acum 1000 de ani. Trebuie să prețuim însușirile reale ale poporului maghiar și să considerăm ca un câștig material și moral orice emulație în viața noastră comună. Nici măcar de diferența de rasă nu mai poate fi vorba, pentru cei care respectă adevărul științific. Etnografia ne arată că ungurii au păstrat doar o limbă asiatică, dar elementul somatic s-a schimbat adânc. Părul, pielea, trăsăturile feței și alte caractere turanice s-au pierdut de mult. Fiind o mână de oameni, un roi de călăreți, care au colindat Europa vreo 200 de ani, aducând roabe (femei) din toate națiile, ei s-au pierdut, aproape cu totul, în masa europeană. Îndeosebi noi românii – spune Mehedinți – le-am dat atâtea elemente, încât ar fi o absurditate să ne urâm propriul nostru sânge. Tot astfel, trebuie să privim și celelalte minorități naționale care trăiesc alături de noi. Așa concepe Simion Mehedinți conviețuirea românilor cu toate minoritățile naționale, în folosul întregului popor român.

Sperăm ca realitățile să fie mai puternice decât prejudecățile și să învingă adevărul.

Politica – spune Simion Mehedinți – este știință și morală aplicată.

Cine se amestecă în viața politică, fără această adâncă convingere, acela este lipsit de simțul realității și devine un izvor de primejdie, nu numai pentru el, ci și pentru statul pe care îl reprezintă.

NOTE:

¹ C. Brătescu, *Geograful Simion Mehedinți*, extras din „Revista geografică română”, an 2, 1939, fasc. II-III, p. 5 și 9.

În Gorj, o nouă premieră Muzeul de etnografie în aer liber de la Curtișoara

Adrian POPESCU

La numai 10 km de Târgu-Jiu ,la Curtișoara, acolo unde din secolul al XVIII-lea se înalță dominând împrejurimile „Cula Cornoiu”, a răsărit un sat. Un sat nou și în același timp vechi, un sat al tuturor timpurilor ,un sat al satelor din Gorj .Muzeul de etnografie în aer liber de la Curtișoara, cu tema „Arhitectura populară din Gorj „, va fi inaugurat în prima jumătate a lunii august și se dovedește o însemnată contribuție pe linia manifestărilor dedicate acestui an,1975, care a fost declarat „an european al patrimoniului arhitectural” consacrat salvării valorilor arhitecturale sub deviza –un viitor pentru trecutul nostru-.

Îndrăznim să tulburăm pentru câteva clipe liniștea și timpul împietrit al acestui monument al artei populare și încercăm să vă conducem pe dumneavoastră, cititori și viitori vizitatori, prin aceste locuri de basm și de legendă.

Cele 13 hectare de minunat decor natural, pe care este situat muzeul ,dau impresia unui „pictor de plai” cu ondulații blagiene, în care, întortochiate, ulițele duc de la intrarea centrală spre căsuțele, parcă dintotdeauna așezate acolo, la moară sau la pivă, străjuite fiind într-o împerechere de-a dreptul inedită de stejari cu vișini, de pruni cu salcâmi, de tei cu duzi, dar care întregesc fericit această frescă de melancolică aducere aminte.

Colindând, pierdut printre case, arbori și flori, nu ai posibilitatea să guști farmecele formelor magnefice sau miniaturale, lucrate cu grijă de mână artistului anonim, dintr-odată. Perdelele verzi ale frunzelor și

ierbii ascund cu atrăgătoare viclenie minunății, pe care le descoperi numai pătrunzându-le, cotind cu grijă pe cărări ascunse, trecând puntea râului solzos sau escaladând vreun pârlez.

Și dacă, în atmosfera aceasta, totul îți inspiră o trecere prin tunelul timpului, orele poți să le lași suspendate, căci, aici, se respiră o astfel de trecere a vremii, măsurată în inelele trunchiului de stejar, în geometria stâlpilor de la poarta și tinda caselor, în afumătura pereților, în scrijelitura ușilor masive din lemn de la pivniți, în huruitura pietrei de moară și a râșniței, în smălțul oalelor și străchinilor de Glogova, Găleșoaia sau Ștefănești, în șuieratul subțire al suveicilor și oftaturilor, la intervale egale, a războaielor de țesut, în rîurile de flori de pe pânză sau șerpuitoarele forme de pe dimia albă și pielea chimirelor.

Aici, și-au dat întâlnire, într-un loc al respectului și rememorării, cele mai vechi case din Bălănești, Bălești, Dobrița, Racoți, Bumbești-Jiu, Gălășoaia, Țicleni, Baia de Fier, Glodeni, Târgu-Cărbunești, fiecare cu istoria ei, venind să întregască istoria milenară a Gorjului.

Interioarele, cu specificul zonal pe care-l reprezintă, dezvăluie un mini univers artizan, de înalte și fermecătoare frumuseți. De la masa rotundă, înconjurată de scăunele pe trei picioare, de la vatra cu tuciul pentru făcut mămăligă sau țeștul pentru turtă până la furca, în care și acum un fuior de lână așteaptă mâna buncii să răsucescă un fir de poveste, sau mușcata roșie din glastra de pe geam, alături de nelipsitul busuioc, toate stau cuminiți, încremenite parcă într-un tablou de Grigorescu. Pivnițele și bordeiele îmbălsămate încă de mirosul acrișor al vinului, de aerul rânced al slăninii sau de susurul plăcut al boabelor de grâu, poartă frumos orânduite, butoaie și putini, uleiul și coșurile de nuiiele, în timp ce șoproanele odihnesc, după cine știe cât timp de zbucium și alergătură, sania, trăsura, căruța și plugul. Obiectele, depozitate cu o înțelegere deplină a organizatorilor, acolo unde le este locul, de astă dată piese de muzeu, poartă cu ele valențe artistice nebănuite în aceeași măsură în care funcționalitatea lor le-a fost și izvor de creație.

Și din tot acest cadru, contrastant puternic cu imaginea noului și modernului oraș Tg-Jiu, ca într-o proiecție cosmică se degajă

personalitatea țăranului gorjean, harnic și meșter în toate, păstrător de datini și obicei românesc, iubitor de viață și de natură, desăvârșit artist, întruchipare, pe care atât de bine a sintetizat-o țăranul de la Hobîța.

Iată de ce ne permitem să afirmăm, că pe alt plan al creației, dar cu legături ce nu pot fi refuzate, Muzeul Arhitecturii populare de la Curtișoara se înscrie alături de complexul sculptural ridicat de Brâncuși la Târgu-Jiu, ca un monument de o mare valoare etnografică și artistică a țării.

Participarea savantului Ion Popescu Voitești la Congresul de Geografie de la Cairo, 1925

Felicia POPESCU

*Motto: " Știința este adevărul, cunoașterea și întrebuințarea forțelor
naturii pentru fericirea omului".*

Răsfoiam, deunăzi, foi gândite și scrise pentru și despre Congresul de Geografie de la Cairo din 1925 de către savantul gorjean. Impresia imediată a fost aceea, copleșitoare, a existenței, acolo, în acele rânduri, a unei gândiri superioare. Deborda din acele pagini o adevărată pasiune pentru științe, pasiune pe care am remarcat-o și la unul dintre foștii studenți ai lui Ion Popescu Voitești*

Dar mai existau, în plus și urme adânci ale unei culturi de ansamblu precum și multă ,multă poezie. Asta m-a dus cu gândul la observațiile făcute de criticul și eseistul francez Roger Callois și de către marele fizician Albert Einstein. Roger Caillois remarcă pe bună dreptate: „Eu nu cred că există opoziție între poezie și știință. Fizicianul german era și mai tranșant:” În gândirea științifică există întotdeauna un element poetic”.

Tot din acele pagini am înțeles că autorul acestora era și un bun patriot .Aproape peste tot, chiar și în cele mai modeste comparații, Voitești aduce în prim plan țara sa .Mai mult ca niciodată mi s-au părut pline de adevăr cuvintele rostite la o întrunire științifică de către marele chimist și biolog francez, Louis Pasteur: „ Omul de știință trebuie să gândească la tot ceea ce face gloria patriei sale .În orice savant veți găsi un mare patriot”.

* Suntem datori să aducem mulțumiri profesorului dr. Ilie Huică pentru impresionanta donație de documente "Ion Popescu Voitești" care se află în colecția de științele naturii a Muzeului JUdețean Gorj și fără de care nu ar fi fost posibilă realizarea acestei lucrări.

Participarea la Congresul de Geografie de la Cairo nu a reprezentat pentru profesorul Voitești prima experiență de acest fel. Mai înainte ,participase efectiv la toate congresele din țară și străinătate, dintre care amintesc doar două: Congresul Internațional de Geologie de la Bruxelles și Congresul Internațional de Geologie a Petrolului de la Londra.

La Congresul de la Cairo, profesorul Voitești a reprezentat Societatea Regală Română de Geografie și Universitatea din Cluj. Tot la acest eveniment a mai fost prezent și colonelul Ionescu- Dobrogeanu care a susținut o lucrare proprie în limba franceză cu titlul tradus: „Despre formarea Deltei Dunării și vechea sa configurație”.

Țările reprezentate la Congresul de la Cairo prin delegați oficiali ai guvernului, au fost Franța, Anglia, Irlanda, Olanda, Grecia, Japonia, Maroc, Palestina, Canada, S.U.A, Argentina, Belgia, Spania, Siria, Persia, Polonia, Portugalia, Serbia, Suedia și Cehoslovacia. Numărul participanților la congres a fost de aproximativ 400-500 de persoane. Cei mai mulți reprezentanți au avut Italia, Franța și Polonia. Biroul general al congresului a fost ales după cum urmează: General Vachelli-președintele congresului; Excelența Sa Adly Pașa Iegen și John Parivicepreședinți; Adolphe Cattoni Bey-secretar general. Lucrările au fost împărțite pe secțiuni și s-au desfășurat între 2 aprilie-9 aprilie 1925. Cele 5 secțiuni specializate au fost:

- 1.Geografie matematică, Geodezie și Cartografie;
- 2.Geografie fizică,
- 3.Geografie biologică și Geografie umană;
- 4.Antropologie și Etnografie;
- 5.Istoria Geografiei și Geografie istorică.

Lucrările reprezentanților României au făcut parte din secțiunea a -II- a.

În continuare, ne vom opri pe scurt și asupra traseului parcurs de delegația română de la ieșirea din țară și până la sosirea în Egipt. Plecarea s-a făcut din Constanța, joi, 26 martie, cu vaporul *„România”*. Vineri dimineață, s-a ajuns la Constantinopol, unde, din cauza numărului

mare de evrei, vaporul nu a avut voie să acosteze. Duminică dimineață, vaporul „*România*” a sosit la Haiffa unde au debarcat cei mai numeroși emigranți evrei, provenind, îndeosebi, din Uniunea Sovietică. Pe vapor se mai aflau și numeroși universitari polonezi și cehoslovaci care mergeau la inaugurarea Universității din Ierusalim. Dar la Haiffa au avut loc și anumite incidente. Dar la Haiffa au avut loc și anumite incidente. Aici, în sala de mese, s-au ținut discursuri ofensatoare la adresa României. Autorii acestora erau tocmai universitarii de care vorbeam, tot evrei, la origine. La Haiffa au fost vizitate „Nazaretul” și Mănăstirea „Buna Vestire”. De la Haiffa, delegații au plecat cu vaporul spre portul Iaffa. Cu o amabilitate rară, după cum spune Voitești, reprezentanții regelui României în acest oraș i-au condus pe delegați ”printre grădini de portocali, până la Ierusalim”. Aici, delegația română a fost găzduită la patriarhie, patriarhul Damianos acordând și audiențe. La Ierusalim s-au organizat vizite la Sfântul Mormânt, la Muntele Măslinilor, la Marea Moartă, la Iordan, unde s-a putut asista la botezul unui grup de hagioși și la Ierichon. La Cairo s-a ajuns pe 1 aprilie 1925, seara. Drumul până acolo a fost făcut cu trenul, trecându-se pe la Kantara, pe canalul de Suez. Cairo i s-a părut profesorului român un oraș modern și ca stil și ca dispoziție și ca ordine a străzilor și prin amenajarea parcurilor, toate amintind de influența englezilor. Profesorul Voitești nu a putut participa nici la solemnitatea de deschidere a congresului, la care a asistat și regele Egiptului Fuad I. (fostul sultan Ahmed Fuad) și nici la stabilirea listei vorbitorilor cu ocazia sărbătoririi cinquentenarului Societății Regale de Geografie din Egipt. Acesta a fost și motivul pentru care a fost nevoit să adreseze în scris președintelui congresului și președintelui Societății Regale de Geografie a Egiptului următoarele mesaje:

Domnule Președinte,

Am onoarea de a vă adresa un foarte călduros salut în numele Societății Regale Române de Geografie, aflată sub înalta președinție a Majestății sale Regele Ferdinand I și în numele Universității din Cluj, în

același timp cu urările lor cordiale ca reuniunile Congresului Internațional de Geografie de la Cairo, să obțină rezultate științifice foarte fecunde.

Subsemnatul Prof. Dr. I. P. Voitești

Domnule Președinte,

Sosind la Cairo, după stabilirea programului de celebrare a cinquentenarului Societății Regale de Geografie a Egiptului, vă rugăm să binevoiți a transmite cu acest prilej, din partea Societății Regale de Geografie a României, aflată sub înalta președinție a Majestății sale Regele Ferdinand I și din partea Universității din Cluj, centrul de cultură din Dacia Superioară, instituție a cărei delegat sunt eu, expresiile omagiilor lor cele mai cordiale pentru splendida activitate a S. R. G. E., precum și cele mai bune urări ale lor pentru viitor,

Subsemnatul Prof. Dr. I. P. Voitești

Mesajele au fost redactate în limba franceză, variantele citate anterior fiind traduceri în română.

La festivitatea de închidere din seara de joi, 9 aprilie 1925, profesorul Voitești a adresat în numele Societății Regale Române de Geografie un mesaj verbal, de asemeni, în limba franceză. Voi prezenta varianta tradusă a acestui mesaj:

Domnule Președinte, Doamnelor, Domnilor,

Se cunoaște prin experiența de viață umană, că trecutul unui popor este cea mai bună garanție pentru dezvoltarea sa în viitor. Fiecare dintre noi are prezent în imaginația sa trecutul istoric al acestui nobil și ospitalier popor al Egiptului, care ne-a oferit ocazia de a participa, după marele război, la prima reuniune a unui Congres Internațional de Geografie, dar nici o imagine, nici măcar aceea pe care eu am avut-o la 16 ani, ca liceean, când am citit în Maspero, pentru prima oară istoria vechiului Egipt, nu depășește în splendoare realitatea acestui trecut.

Cu sufletul plin de admirație pentru acest trecut, în numele Societății Regale de Geografie a României, aflată sub înalta prezidență

a Majestății sale Regele Ferdinand I, societății care și-a sărbătorit cinquentenarul atât de bogat în realizări, Societatea de Geografie a Egiptului și în numele Universității din Cluj, centrul de cultură al Daciei Superioare, îmi permit să exprim omagiile și urările de prosperitate cele mai sincere acestui popor, al cărui viitor este, de altminteri, garantat de trecutul său și celui care conduce destinul acestui ospitalier popor al Egiptului, Majestății Sale, Regele Fuad I, omagiile noastre și cele mai sincere urări de sănătate pentru a continua opera atât de admirabil începută.

Prof. Dr. I.P.Voitești.

Prezentarea lucrărilor de specialitate la Congresul Internațional de Geografie de la Cairo s-a desfășurat între zilele de joi, 2 aprilie, și joi, 9 aprilie 1925, când a avut loc banchetul de adio, la hotelul "Heliopolis Palace".

Comunicarea profesorului Voitești purta titlul "*Prezența de blocuri și calote fațetate și striate într-o <argilă în bloc> nu este totdeauna un argument decisiv pentru a o considera ca glaciară*".

În colecția Muzeului Județean Gorj se găsesc două manuscrise diferite ca extindere ale acestei comunicări, ambele în limba franceză. Pentru a câștiga spațiu, voi prezenta lucrarea mai scurtă pe care Voitești a oferit-o pentru stadiul preliminar, președintele secțiunii a II-a (de Geografie fizică), francezul de Mergerie.

Prezența de blocuri și calote fațetate sau striate într-o <argilă în bloc> nu este întotdeauna un argument decisiv pentru a o considera ca glaciară.

Într-o brecie tectonică din masivul de sare de la Podenii Noi, pe bordura exterioară a Subcarpaților, în România, noi am găsit blocuri fațetate și striate (în paralel) prezentând aproape toate formele descrise ale glaciului permian de la „Punjab” (Punjab) - India. În afară de „argilele în bloc”, care constituie formațiuni glaciare tipice, se mai cunosc

ca blocuri fațetate și striate mecanic cele de la Bex (în Elveția-prin surpări) și cele, Buchberg-Gerolle, de la Hertsfeldhausen (Germania).

Dar, considerând și stratele pe care le conțin, aceste blocuri nu pot fi confruntate nicicând cu cele ale argilelor glaciale în bloc, în timp ce a ceea găsite de noi în brecea tectonică din masivele de la Podenii Noi pot fi foarte ușor confundate cu cele șlefuite și fațetate de glaciațiune, cu atât mai mult cu cât masa care le conține este fin măcinată, argilo-nisipoasă. Aceste blocuri seamănă în totalitate cu cele descrise ca aparținând permianului de la Punjab, formațiuni considerate ca glaciare. Structura acestei formațiuni se găsește în întregime în brecea tectonică, pe care am găsit-o în România, în jurul masivului de sare (o masă fin argiloasă, conținând blocuri și clipe numeroase de diferite roci dure și moi – rocile moi neputând fi niciodată într-o argilă glaciară în bloc). În plus, în regiunea Salt Range – Punjab, India, tot complexul tronează pe mările sărate. Din aceste motive, ajungem la concluzia că elementele considerate de noi ca glaciare pot fi considerate ca o brece tectonică fosilă. În fața noilor descoperiri, pe care am avut onoarea să le prezint, cred că este necesar ca geologii și geografi competenți să supună permianul de Punjab unei noi revizuirii. *Prof. dr. I. P. Voitești*

Tot în perioada aceea, cuprinsă între 2 și 9 aprilie 1925, au avut loc și unele serbări, recepții și excursii. La întoarcere, delegații români au trecut prin Italia, Austria și Ungaria. În Italia au vizitat Neapole cu împrejurimile, Vezuviu și Roma, „cu tot ce s-a putut vedea în două zile”. În Austria, românii au petrecut mai multă vreme la Viena, unde, în seara zilei de sâmbătă, 25 aprilie 1925, la Universitate, s-a organizat o reuniune științifică de către prof.dr.OBERHAMER, președintele Societății Geografice și de către prof. dr. LEITER, secretar general, împreună cu Societatea Geologică din Viena.

În urma participării la Congresul de la Cairo, unde a fost însoțit și de soția sa, Elena Luna, profesorul Voitești a prezentat Societății Regale de Geografie un raport detaliat (încadrat cu nr.72/1925).

Închei amintind cuvintele marelui filosof rus Berdiaev, cuvinte care și-au găsit împlinire prin opera geologului Ion Popescu Voitești: „Dumnezeu așteaptă de la creațiile oamenilor un răspuns la propria creație”.

Icoana de vatră

Mariana GÂRBACIU

Răspunzând întrebării metafizice fundamentale a omului - "*Cine suntem?*", "*De unde venim?*", "*Încotro mergem?*" - și inspirându-se din întâmplările și personajele creștinătății (Iisus Mântuitorul, Fecioara Maria, Apostolii, principalii sfinți), pictorii omenirii din ultimele două milenii au găsit în religie una din principalele teme și surse de inspirație.

Cu toate acestea, numai la latura răsăriteană a bisericii creștine - Biserica Ortodoxă -, "fructul" picturii religioase a primit, pe lângă statutul firesc de **operă de artă** și pe acela de **obiect de cult**.

Începuturile **icoanei** sunt de găsit în epoca apostolică, icoana fiind un chip, o reprezentare manieristă, după criterii precise, canonice, impuse de doctrina Bisericii.

Pictorul/sculptorul de icoane nu caută să se exprime pe sine în icoană, ci învățătura Bisericii.

Icoana, această "teologie în imagini" (Michel Quenot), vine din revelația divină a autorului ei și exprimă într-un fel materializarea comuniunii noastre cu Dumnezeu, din punct de vedere al credinciosului religios.

În general, se consideră că icoana a apărut în Imperiul Bizantin, în secolul al V-lea. Se cunoaște și creatorul, "inventatorul" ei: **Sfântul evanghelist Luca**, căruia îi sunt atribuite 600 de icoane, majoritatea covârșitoare a lor înfățișându-l pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, împreună cu Sfânta Sa Maică, Fecioara Maria. Sfântul Luca este cel care introduce canoanele picturii icoanei, oferind detalii ample despre felul în care trebuie realizat acest obiect de cult. Tot evanghelistul nostru aduce pentru prima oară la Constantinopol icoana cu portretul Fecioarei cu Pruncul (**Odighitria**).

Suportul material al icoanei este de obicei lemnul sau sticla, mai rar pânza. În icoana ortodoxă de tip răsăritean, respectiv în Rusia și Ucraina, dar și în Basarabia, este pictat numai chipul sfinților, restul detaliilor fiind executate pe suport de metal, prin metaloplastie.

Icoanele pictate pe sticlă, cu largă circulație în Transilvania, unde au apărut primele "glăjării", apar în cadrul interiorului ca elemente ornamentale. Meșteșugul acestor icoane a fost legat de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, centrele de iconărie pe sticlă fiind numeroase: Nicula, Șcheii Brașovului, Lancrăm, Laz, Maieri, Arpașul de Sus.

Așa se explică multitudinea icoanelor pictate pe sticlă din casele transilvane, precum și prezența lor dincolo de Carpați, în Oltenia și Moldova. Explicația depășirii spațiului transilvan este dată de transhumanță sau de transferul în masiv de populație dinspre Ardeal în Oltenia de Nord, subcarpatică, sau în Moldova.

În restul spațiului românesc, cele mai des întâlnite sunt icoanele pictate pe lemn.

Ele erau realizate în special de iconarii din mănăstiri, dar, fiindcă acestea erau îndeobște prea scumpe pentru buzunarul omului sărac de la țară, și de meșterii populari din sate.

Se înțelege că operele acestora din urmă respectau mai puțin canoanele icoanelor bizantine, mai ales în privința costumației personajelor, care apar aici înfățișate ca niște autentici țărani români.

Locul icoanei în tradiția ortodoxă era întotdeauna stabilit pe peretele dinspre răsărit al camerei.

Un gen unic de icoană, nu doar pentru arealul românesc ci și pentru toată ortodoxia, se întâlnește în Oltenia Subcarpatică, mai ales în Gorj, Mehedinți și Vâlcea. Este vorba de **icoana de vatră**.

Datorită faptului că acest gen de icoane este mult mai puțin realizat din punct de vedere artistic, maniera de lucru fiind una primitivă, multă vreme icoanele de vatră nu au fost considerate obiecte de artă populară și, în consecință, nu au făcut obiectul studiilor și cercetărilor etnografice. De-abia în ultimii ani au apărut, timid, câteva articole în

revistele de specialitate. Prima abordare cu pretenții exhaustive a problematicii icoanelor de vatră aparține conjudețeanului nostru, etnologul Pompiliu Ciolacu, care a elaborat o teză de licență tratând acest subiect. Amplificat și sistematizat corespunzător, materialul lucrării face obiectul unei cărți în curs de apariție la editura Centrului Județean pentru Promovarea Culturii Tradiționale Gorj.

Icoana de vatră este numită astfel pentru că se așeza în apropierea coșului cu corlată sau era fixată direct în interiorul lui.

După cum afirmă etnologii Mihail Mihalcu și Octavian Maier în "Observații cu privire la icoanele de vatră românești", citați de Pompiliu Ciolacu, icoana de vatră avea un rol magic, cel al unui "zăvor" care stopa sau interzicea pătrunderea spiritelor (duhurilor) rele în încăpere, prin hornul casei. De cele mai multe ori se pare că aceste icoane erau copiate după icoanele pe sticlă, venite de peste munți. De aici asemănarea izbitoare cu acestea în privința formelor și motivelor.

Aparținând civilizației lemnului, este posibil ca moda crucilor de conac să fi apărut în Gorj pe la jumătatea secolului al XVII-lea, când meșterii locului au început să confecționeze crucile de conac. Pe aceste cruci, potrivit autorului citat mai sus, erau folosite tehnici tradiționale țărănești, de crestare (scrijelare) a lemnului. În prezentarea sfinților apar foarte multe elemente laice.

Semnificativă în acest sens este crucea de conac din anul 1792, din Celei-Gorj, lucrată de un călugăr de la mănăstirea Tismana.

Conturul acestei cruci este împodobit cu un motiv ancestral, "șarpele", așa cum erau decorate pe margini și unele icoane de vatră. Maica Domnului, destul de naiv realizată, poartă dinainte cătrînțe în vergi, la fel ca femeile din sat.

Mihail Mihalcu și Radu Octavian Maier în "Observații cu privire la icoanele de vatră ale artei populare românești" susțin că aceste "stranii produse" nu au reținut aproape deloc atenția etnografilor, muzeografilor, teologilor sau colecționarilor.

Așa se explică și faptul că aceste icoane de vatră se mai găsesc

astăzi într-un număr destul de redus, atât în colecțiile particulare cât și în colecțiile muzeale.

La realizarea "bucății" de lemn se lucra prin cioplire, iar la decorare se folosea incizarea și chiar pictarea după incizare cu două-trei culori de apă. Decorația era de mai multe tipuri: portret, compoziții cu unul sau mai multe personaje și, pornind de la portret, scenă biblică, simbol creștin sau laic.

O astfel de icoană de vatră, provenită din Gorj, compoziție cu nouă personaje, se află în patrimoniul Muzeului Național al Satului Românesc "Dimitrie Gusti"- București.

Forma icoanei de vatră este de regulă, patrulateră.

În colecția Muzeului Județean "Alexandru Ștefulescu" Tg-Jiu se găsește un număr de șase icoane de vatră, în cele două forme amintite: patrulateră și stil cruce de conac.

Icoana de vatră tip patrulater cu număr de inventar **9377**, împărțită în patru registre și executată din esență de stejar, reprezintă doi sfinți voievozi, Sfinții Arhanghel Mihail și Gavril, cu sabia în mână, și doi sfinți, cu cruci în mână, colorați în două culori. Dimensiunile sunt de 30/21,5 cm. Icoana a fost donată Muzeului Județean "Alexandru Ștefulescu" de către Școala Generală Socu, comuna Bărbătești-Gorj, în anul 1978. Se estimează că ar avea o vechime de peste 150 de ani. Particularitatea acestei icoane constă în faptul că planul de bază, pe care ulterior au fost incizate și pictate personajele biblice, a fost cioplit într-un plan profund, acesta fiind anturat și separat de un profil puternic reliefat.

Unele icoane de vatră au inscripționate pe ele anul și numele meșterului care le-a executat.

Muzeul Județean "Alexandru Ștefulescu" Tg-Jiu, deține o icoană de vatră stil cruce de conac, care este împodobită pe margine cu motivul frânghiei, iar în centru se află Maica Domnului cu Pruncul. Maria apare aici îmbrăcată în cătrînță populară, ca orice țărancă din Gorj. Această icoană datează din anul 1756 și are numărul de inventar **146**, dimensiunile

ei fiind de 91/28 cm. A fost donată muzeului în anul 1951.

Cu numărul de inventar **7769**, întâlnim la Muzeul Artă Tg-Jiu o icoană de vatră confectionată prin incizare. Din lemn de stejar, de formă patrulateră, icoana este împărțită în patru registre, reprezentând patru sfinți: Sfântul Nicolae, Sfânta Cuvioasa Paraschiva, Sfântul Ion și Sfântul Arhanghel Mihail. Dimensiunile ei sunt de 22,5/14 cm și se încadrează în timp cam pe la mijlocul secolului al XVII-lea.

Icoana de vatră cu număr de inventar **9378**, lucrată în lemn de esență tare, este executată prin incizare și scrijelare și reprezintă pe Sfânta Cuvioasa Paraschiva, cu crucea în mâna dreaptă. Dimensiunile sunt de 18/13,5 cm, iar datarea este în secolul al XIX-lea. Atrage atenția prin simplitatea mijloacelor de reprezentare și sintetismul liniei și formelor anatomice.

Icoana de vatră care provine din satul Cărpiniș-Crasna-Gorj datează din anul 1858. Are patru registre, reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul, Iisus Hristos, Sfântul Nicolae și Sfântul Arhanghel Mihail, și are numărul de inventar **18021**. Este executată pe lemn de stejar, prin scrijelare, peste care este aplicată culoare tempera.

Caracteristice pentru toate aceste icoane de vatră din colecția Muzeului Județean "Alexandru Ștefulescu"- Secția de Artă Tg-Jiu, ca și pentru mare majoritate a icoanelor de vatră din Gorj, Mehedinți, Vâlcea, Argeș, Dolj și chiar București, sunt arhaismul și simplitatea reprezentărilor, reduse până aproape de zona semne-simbol.

În final, o propunere: Deși cele cinci icoane de vatră din colecția Muzeului Județean "Alexandru Ștefulescu", la care se adaugă și cea de-a șasea, aflată la Secția Etnografică Curtișoara, reprezintă cel mai mare număr de astfel de exponate din vreo colecție publică sau privată din țară, credem că este posibil să mai existe prin casele bătrânilor noștri din Gorj icoane de acest fel.

Ele trebuie doar căutate, găsite și aduse pe simezele sau în depozitele muzeului nostru.

BIBLIOGRAFIE:

1. MICHEL QUENOT – ICOANA FEREASTRĂ SPRE ABSOLUT din colecția "Orizonturi Spirituale" Editura Enciclopedică – București, 1993;
2. GEORGETA STOICA – INTERIORUL LOCUINȚEI ȚĂRĂNEȘTI, Editura Meridiane, București, 1973;
3. ELENA UDRIȘTE – CRESTĂTURI ÎN LEMN DIN GORJ, Tg-Jiu, 1972;
4. MIHAI MIHALCU, RADU OCTAVIAN MAIER – "OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA ICOANELE DE VATRĂ ROMÂNEȘTI" – Revista de Etnografie și Folclor, Editura Academiei, anul 1994;
5. POMPILIU CIOLACU – "ICOANA DE VATRĂ ÎN SUDUL CARPAȚIILOR MERIDIONALI" – Lucrare de Licență, Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu, 2005.

CUPRINS

I. ISTORIE VECHĂ	5
<i>Gheorghe CALOTOIU - Cercetările arheologice din necropola de la Vârtopu Ciuperceni din perioada bronzului timpuriu (III).....</i>	7
<i>Gheorghe CALOTOIU Mădălina MĂRGINEANU- Cercetările arheologice de epoca bronzului de la Ceplea – Plopșoru.....</i>	15
<i>Gheorghe CALOTOIU - Inventarul funerar și cronologia necropololei de la Telești-Drăgoiești, Gorj</i>	25
<i>Vasile MARINOIU, Dumitru HORTOPAN - Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campaniile 2003-2005)</i>	47
<i>Dumitru HORTOPAN - Considerații privind rețeaua rutieră romană din Dacia meridională în secolele II-III p. Chr.</i>	81
II. ISTORIE	97
<i>Dumitru HORTOPAN, Vasile MARINOIU - Spada medievală de la Bumbesti – Jiu, (județul Gorj)</i>	99
<i>Gheorghe GÎRDU- Familiile străinilor așezați în sloboziile din Gorj (II)</i>	103
<i>Gheorghe GÂRDU - Poslușnicii și scutelnicii din Gorj (oameni de scuteală)</i>	133
<i>Dan NEGULEASA - Gheorghe Magheru – mărturii documentare</i>	145
<i>Gabriela POPESCU - Carte veche românească din depozitul Muzeului Județean Gorj</i>	153
<i>Albinel Victor FIRESCU - Situația social-economică și politică a județului Gorj între 1916-1926, oglindită în presa vremii</i>	197

Titus ZAMFIROIU - Lagărul de la Tg- Jiu – propagandă comunistă și istorie	207
Al. Doru ȘERBAN - Dezvoltarea meșteșugurilor în Târgu-Jiu, în context județean și național	215
III. DOCUMENTAR	225
Gheorghe NICHIFOR - Alexandru Stefulescu - istoricul (II)	227
Cosmin VILĂU - B.P. Hasdeu și legăturile sale cu slaviștii din Oltenia	251
Dan NEGULEASA - Instituțiile publice gorjene la începutul epocii moderne - mărturii documentare -	269
Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU - Generalul Ion Dragalina - o scurtă biografie-.....	275
Ion CATANĂ - Organizarea depozitului colecției de pictură de la muzeul de artă din Târgu - Jiu	281
Dragoș BUGĂ - Simion Mehedinți – Vechimea poporului român și legătura cu elementele alogene –	321
Adrian POPESCU - În Gorj, o nouă premieră Muzeul de etnografie în aer liber de la Curtișoara	329
Felicia POPESCU - Participarea savantului Ion Popescu Voitești la Congresul de Geografie de la Cairo, 1925	333
Mariana GÂRBACIU - Icoana de vatră	339
CUPRINS	345

Pre-press și tipar:
S.C. TIPOGRAFIA PROD COM S.R.L.
Târgu-Jiu, Gorj, str. Lt. Col. Dumitru Petrescu, nr.20
Tel. 0253-212.991, Fax 0253-218.343
E-mail: prodcom@intergorj.ro

I.S.S.N. - 1582-7151